

GRAĐA I PRILOZI ZA POVIJEST DALMACIJE 23

DRŽAVNI ARHIV U SPLITU

NAKLADNIK
Državni arhiv u Splitu

ZA NAKLADNIKA
dr. sc. Nataša Bajić-Žarko

RECENZENTI
prof. dr. sc. Slavko Kovačić
dr. sc. Joško Belamarić

LEKTURA I KOREKTURA
Sonja Krvavica, prof.

PRIJEVOD SAŽETKA
Ružica Vorgić (engleski)

DIZAJN NASLOVNICE
Nevenka Perić Klarić

GRAFIČKI DIZAJN I PRIJELOM
Fotosinteza d. o. o.

TISAK
Reprint, Split

NAKLADA
500 primjeraka

UDK 930.25 (497,5) DALMACIJA

ISSN 0351 - 4307

GRAĐA I PRILOZI

ZA POVIJEST DALMACIJE 23

Split 2010./2011.

*Kronika splitske gimnazije
od ljeta Gospodnjega
1817./18. do godine
1866./67.*

Transkribirala, prevela i komentirala

Ljerka Šimunković

Split 2010./2011.

Riječ urednice

Državni arhiv u Splitu čuva arhivsko i dio knjižnoga gradiva Klasične gimnazije u Splitu. Dva vrijedna djela hrvatskoga latinizeta i historiografije: De Regno Dalmatiae et Croatiae libri sex, I. Lučića i Illirycum Sacrum, D. Farlatija iz knjižnoga fundusa te Gimnazije, oplemenjuju Arhivsku biblioteku i svijetli su primjeri naše kulturno-povijesne i humanističke tradicije.

O humanističkim zasadama svjedoči i *Kronika splitske gimnazije od ljeta Gospodnjega 1817./18. do godine 1866./67.* koja se kao poseban spomen o toj školi čuva desetljećima u arhivskome trezoru.

Kronika je obznanjena kulturnoj javnosti zahvaljući profesorici Ljerki Šimunković koja ju je transkribirala i prevela s talijanskog na hrvatski jezik.

Kronika splitske gimnazije 1817.-1867. prvorazredni je kulturno-povijesni spomenik za povijest našega humanističkog obrazovanja i dragocjen je izvor za mnoga društveno-kulturna događanja ne samo u gradu Splitu nego i u svijetu prve polovice 19. stoljeća.

Inače, Kronika oživljava pola stoljeća rada škole klasičnog obrazovanja čija se humanistička misija u pronalaženju korijena vlastite baštine i danas nastavlja u programima klasičnih razreda I. gimnazije.

Nataša Bajić-Žarko

UVOD

Školske prilike do druge austrijske uprave

Split je u svojoj dugogodišnjoj povijesti imao prvo komunalnu školu, a zatim od 1700., zahvaljujući nadbiskupu Cosmiju, sjemenište s gimnazijom koje su, osim klerika, mogli pohađati i vanjski đaci. Gimnazija je imala šest razreda i bila je na izvrsnom glasu tako da su se u njoj školovali učenici iz cijele Dalmacije.

Za vrijeme francuske uprave nisu se u splitskoj Nadbiskupskoj gimnaziji dogodile nikakve znatnije promjene. Državna gimnazija, neovisna o sjemeništu, otvorena je u Splitu krajem 1810. ali je već sljedeće godine prestala s radom zbog nestašice novca. Sjemenišna gimnazija, zahvaljujući tada dostatnim prihodima sjemenišnih imanja, nastavila je s radom.¹ U prvim godinama druge austrijske uprave 1817./18. Pokrajinska vlada za Dalmaciju donijela je odluku o osnivanju triju državnih gimnazija: u Zadru, Splitu i Dubrovniku. Splitska gimnazija bila je namijenjena obuci mladeži dvaju okruga: Splita i Makarske.² Gimnazija je na samom početku imala pet, a zatim šest razreda: četiri gramatička i dva humanistička.

Školske prilike u Splitu 1822. prema Rehinu izvještaju

O školskim prilikama u Splitu, koji je tada brojio oko 10.000 stanovnika, najiscrpnije govori u svome izvještaju okružni poglavar Henrik Reha na samom početku 19. stoljeća, to jest 1822. godine³. Reha iznosi sve po-

¹ Slavko Kovačić, Licej u Nadbiskupskom sjemeništu u Splitu i njegov teološki studij sa sveučilišnim pravima priznatim od francuske države godine 1810., *Dalmacija za francuske uprave (1806.-1813.)*, Književni krug, 2011, str. 411-429.

Zahvaljujem don Slavku Kovačiću na korisnim savjetima i sugestijama prigodom pisanja ove knjige.

² Josip Posedel, *Iz povijesti klasične gimnazije, 290 godina klasične gimnazije u Splitu*, Split 1990, str. 199, 202.

³ Hrvoje Morović, *Izvještaj poglavara E. Rehe o prilikama u splitskom okrugu u godini*

datke koji su mu bili dostupni kako o javnom tako i o privatnom odgoju i obrazovanju u splitskome okrugu. Tako on donosi da je u Splitu podignuta na državni trošak jedina gimnazija u čitavom okrugu. Gimnazija je ustrojena kao i sve druge gimnazije u Austrijskoj Monarhiji, to jest ima četiri gramatička i dva humanistička razreda. Ima šest profesora koji su svjetovni svećenici, profesor vjeronauka je redovnik, a profesori njemačkog jezika i krasopisa su svjetovnjaci. Rad škole je pod neposrednim nadzorom predstojnika škole, a uprava pod nadzorom okružnog poglavara. Broj učenika popeo se na 80, a može se upisati svatko tko dokaže da posjeduje dostatno znanje o svemu što se podučava u tri razreda osnovne škole. Učenici ne plaćaju nikakvu školarinu. I klerici Nadbiskupskog sjemeništa uče u istoj Gimnaziji da bi se nakon završene škole posvetili učenju filozofije i teologije. Redovnički kler u samostanima podučavaju takozvani samostanski lektori, a tko se hoće zarediti treba položiti ispite nekih dijelova teologije pred odgovarajućim ordinarijatom.

Gimnaziji, kaže dalje Reha, nedostaje knjižnica koja je propisana Gimnazijskim zakonikom za obuku i usavršavanje samih profesora, a što je još gore, te propisane knjige ne mogu se naći u Splitu ni kod privatnika na posudbu. Još veću prepreku od svoga osnutka, nastavlja Reha, imala je Gimnazija zbog toga što se morala smjestiti u prostorije Nadbiskupskog sjemeništa, koje nisu bile nimalo pogodne za takvu vrstu institucije.

Osim Gimnazije, ističe Reha, postoji u Splitu i Makarskoj osnovna škola od tri razreda. Osnovna škola u Splitu ima za to određenog upravitelja, a od njenog otvaranja 1818. povjerena je ocima dominikancima te broji trenutačno 188 učenika. Upravitelj osnovne škole ima zaduženje da šest mjeseci godišnje tumači metodiku i pedagogiju onome tko želi to naučiti, kako bi se osposobili učitelji prikladni za odgoj i obrazovanje, a osobito za potrebe trogodišnje osnovne škole. Postoji međutim nada, zaključuje Reha, da će se otvoriti i četvrti razred koji će uvelike koristiti obrtnicima i pomorcima.

Reha zatim izvješćuje kako je već druga godina otkako je Židovska zajednica u Splitu, jedina u čitavom okrugu, dobila vrhovno dopuštenje za podizanje osnovne škole na vlastiti trošak. Ona je već podignuta te je pohađa 16 učenika. U toj školi svi predmeti, propisani za kršćanske osnovne škole, podučavaju se na jednak način na talijanskom jeziku, samo što rabin podučava židovski vjeronauk.

1822., *Građa i prilozi za povijest Dalmacije*, svezak 8., Split, 1974.

U Splitu, kaže dalje Reha, postoji i Nadbiskupsko sjemenište koje je, iako se nalazi u neodgovarajućim prostorima, već odgojilo mnogo vjerske i svjetovne mladeži. Može primiti na smještaj od dvadeset do trideset mladića. Postoji i glagoljaško sjemenište u Priku kod Omiša, ali je pred nešto vremena ukinuto jer ne odgovara suvremenom odgoju i obrazovanju svećenika i dušobrižnika.

Za odgoj djevojaka nije postojala nikakva škola ali, nastavlja Reha, trenutačno se na trošak državne blagajne gradi u Splitu zgrada djevojačke škole, a to je povjereno samostanu sv. Klare.

Za ono što danas nazivamo predškolskim odgojem Reha izvješćuje da je privatnog karaktera i da je uglavnom vezano za domaći krug. Naravno da se razlikuje s obzirom na klasno podrijetlo. Bogatije i obrazovanije obitelji vode brigu o tek rođenom djetetu tako da drže dojilje koje se brinu o djetetu zajedno s majkom i ženskom služinčadi. Čim dijete naraste do druge godine života, šalje se takozvanoj učiteljici. Ove učiteljice drže djecu obaju spolova od jutra do večeri ili ih šalju kući na ručak. Ta se djeca, čim progovore, uče uobičajenim molitvama i vjeronauku. Djevojčice uče plesti čarape te se igraju s lutkama itd. Ružno je to, zaključuje ispravno Reha, što moraju skoro čitavog dana sjediti u zatvorenim sobama što ne utječe dobro na njihov tjelesni razvoj. Dječake čim napune pet godina šalju u osnovnu školu ili ih kući privatno obrazuje neki učitelj. Ovi privatni učitelji uglavnom su svećenici koji ili dolaze u kuće učenika ili učenici odlaze kod njih da ih podučavaju u čitanju, pisanju, računu, vjeronauku i tako dalje. Reha se čudi da rijetko tko uči glazbu, ali, kaže, da nedostaje učitelja glazbe; nema učitelja plesa, mačevanja i rukovanja oružjem. Tek od nedavno, kaže Reha, u Splitu postoje učitelji crtanja i njemačkog jezika koji podučavaju privatno. Tjelovježba dječaka sastoji se samo od uobičajene šetnje, trčanja, igranja na boče, odapinjanja luka i ljetnog kupanja u moru ili u rijeci.

Djevojčice, kaže Reha, nakon što završe obuku kod učiteljice i nakon što nauče čitati, pisati, vjeronauk i šivanje ostaju u obitelji kako bi se usavršile u kućnom gospodarstvu i kako bi čekale što im sreća donese. Rijetko koja uči glazbu ili ples, premda plešu sve plesove bilo narodne, bilo francuske ili njemačke, ali te plesove nauče na uobičajenim karnevalskim plesovima gdje dolaze i stranci. Isto tako, zaključuje Reha, rijetko se događa da neka djevojka nauči druge jezike osim talijanskog i hrvatskog, te da uči zemljopis i povijest, prirodopis ili druge znanosti koje se običavaju u odgoju i obrazovanju dječaka.

Okružni poglavar Reha ostavio nam je zaista dragocjen i iscrpan izvještaj o školstvu i odgoju dječaka i djevojčica u Splitskome okrugu.

Gimnazijski zakonik

Osnovni pravci gimnazijskog ustroja i nastave raznih predmeta sadržani su u Gimnazijskom zakoniku (Codice ginnasiale), osnovnoj, jasnoj i preciznoj zbirci naredbi i propisa o djelovanju gimnazija unutar granica Austrijskog Carstva. Taj je zakonik u prvoj verziji preveden s njemačkog na talijanski jezik i tiskan u Milanu 1818. godine, a u drugoj verziji objavljen je također u Milanu 1824. godine. Kako Gimnazijski zakonik nije bio tiskom objavljen, a škola je započela s radom, splitska Gimnazija dobila je u rukopisu od Pokrajinske vlade u Zadru prevedene dijelove s njemačkog na talijanski još prije nego što je Zakonik tiskan. Već dana 21. studenoga 1817. Gimnazija je dobila prevedene dijelove koji se odnose na napatke za predstojnike i vjeroučitelje, primjerke svih tiskanih tabela, propisanih kataloga i pečata⁴, a 27. studenog iste godine profesori humanistike dobili su napatke za predavanje zemljopisa i povijesti.

Gimnazijski zakonik prema predmetima koje obrađuje sastoji se od 16 poglavlja, a od ovih se neki zatim dijele na pojedine paragrafe i napatke. Zakonik započinje opisom svojstava koje mora imati učenik gimnazije, propisima o vladanju i ćudoređu, vjerskom odgoju učenika, o načinima održavanja discipline i kažnjavanja. Slijede dijelovi koji se odnose na nastavu: početak, završetak nastave i praznike, zatim školske predmete, udžbenike i obveznu literaturu, načine za poticanje marljivosti, ispite, nagrade i svjedodžbe te upute za privatne učenike i nastavnike. Sljedeća poglavlja odnose se na upravljanje gimnazijama: na dužnosti predstojnika i upravitelja, na nadzor rada predstojnika, učenika i profesora, o dužnostima predstojnika prema profesorima i učenicima. Na redu su zatim upute vjeroučiteljima kako podučavati vjeronauk, upute profesorima povijesti i zemljopisa, upute za podučavanje aritmetike i geometrije, prirodopisa, fizike i grčkog jezika. Na samom kraju nalaze se primjeri rasporeda sati, kataloga, tabelarnih prikaza, stanja osoblja itd⁵. Međutim, nakon 1848. godine

⁴ Protokol, K-1, br. 19 od 21. studenog 1817.

⁵ *Codice ginnasiale ossia Raccolta degli ordini e regolamenti intorno alla costituzione ed organizzazione dei Ginnasi*, Milano, Imperiale Regia Stamperia, 1818.

mijenjaju se propisi pa se školama upućuju rukopisni ili tiskani propisi koji reguliraju pojedine aspekte školskoga života.

U Austriji je 1848. provedena reforma gimnazija prema kojoj su gimnazija i licej integrirani u jedan zavod kao osmorazredna gimnazija, s tim da su se četiri viša razreda nazivala gimnazija ili licej. Tada je ukinuto Dvorsko povjerenstvo za odgoj i obrazovanje, a umjesto njega ustrojeno Ministarstvo za bogoštovlje i nastavu. Određeno je da upravu škola vode nastavnički zborovi na čelu s upraviteljem, a odluke se donose na sjednicama nastavnčkih zborova većinom glasova.⁶

Prvi ispit zrelosti u splitskoj Gimnaziji održan je u ljetnom polugodištu 1850. godine, a polagalo ga je osam učenika.⁷

Kronika nije vođena od 1851. do 1862. godine. Razlog tomu možda leži u činjenici da je provedena reforma školstva pa više nije važio Gimnazijski zakonik prema kojem se kronika morala pisati. Tek je od 1863. do 1867. godine nastavio pisati tadašnji gimnazijski upravitelj Luka Svilović.

Predstojnici, upravitelji i profesori

Prema Gimnazijskom zakoniku predstojnik (prefetto) bio je jedan od profesora izabran da vodi Gimnaziju u odgojnom i obrazovnom smislu, a budući da je to bila državna škola, upravitelja (direttore) postavljala je državna vlast koju je zastupao okružni poglavar. On je odluke Pokrajinske vlade u Zadru prosljeđivao predstojniku Gimnazije koji ih je provodio. Jednako tako svi su se školski izvještaji i prepiska s višim nadležstvima dostavljali posredstvom upravitelja, okružnog poglavara. Takav je sustav potrajao do 1848. kada je provedena reforma školstva kojom je Klasična gimnazija prešla pod upravu Ministarstva za bogoštovlje i nastavu. Tada je neposredno ravnanje školom prešlo iz ruku okružnog poglavarstva u ruke nastavnčkog zbora s upraviteljem na čelu.⁸

⁶ Mate Zaninović, Školstvo u Dalmaciji u tijeku narodnog preporoda (1835-1848), *Dalmacija u narodnoim preporodu 1835-1848.*, Zadar, Narodni list, 1987, str. 527(241).

⁷ Slavko Kovačić, Filozofski studij – licej u splitskom sjemeništu od 1817. do 1856. godine, *290 godina Klasične gimnazije u Splitu 1700-1990*, Split 1990, str. 124.

⁸ Gordana Tvrđić, Pregled fonda »Klasična gimnazija Split« u Historijskom arhivu u

Predstojnik je imao točno propisane dužnosti prema profesorima, ali isto tako imao je i obvezu da dva mjeseca prije završetka nastave dostavi upravitelju zapečaćeno tajno izvješće o učenosti, vjerskom i moralnom ponašanju profesora na Gimnaziji. Upravitelj je takve izvještaje slao u Pokrajinsku vladu u Zadru, koja je na takve izvještaje morala odgovoriti je li zadovoljna ili nije te eventualno tražiti pojašnjenja. Tako na primjer Pokrajinska vlada traži pismom od 26. rujna 1820. da se predstojnik Gimnazije izjasni što je mislio pod terminom neuobičajen (inusitato) koju je uporabio u opisu ponašanja profesora Pavlovića.⁹ Drugom prigodom Pokrajinska vlada ponovno traži objašnjenje pridjeva strog (rigidus) koji je predstojnik uporabio u opisu odnosa profesora Pavlovića prema učenicima.¹⁰ Naravno da u tim tajnim izvještajima ima i puno pohvala za starije profesore koji pokazuju veliko znanje i iskustvo te primjereno ophođenje prema učenicima, ali tu se iznose i stvarne činjenice o neznanju, nepripremljenosti, neiskustvu i neprikladnom ponašanju mladih profesora u školi i izvan nje. Pokrajinska vlada bi obično reagirala na ove dopise tako da je dobro ocijenjene profesore ponekad novčano nagrađivala, a zahtijevala je da se profesore lošeg ponašanja ili znanja neprestano prati te bi im naposljetku kao krajnju mjeru uručivala otkaz ili premještaj.

Profesori su pak bili dužni sastavljati polugodišnje izvještaje o prijednom gradivu i uspjehu učenika. Te su izvještaje zatim predavali na ruke predstojniku koji je na temelju svih posebnih izvještaja morao napraviti jedan cjeloviti te ga uputiti na uvid u Pokrajinsku vladu u Zadru.

Profesori su prigodom imenovanja i postavljanja na mjesto profesora morali položiti i službeno zakletvu. Profesori don Špiro Tadić i don Mate Škarić položili su 24. ožujka 1819. pred predstojnikom Nikolom Didošem, upraviteljem Henrikom Rehom i svim profesorima Gimnazije zakletvu koju je izgovorio predstojnik, a profesori potvrdili:

»Zaklet ćete se Svemogućemu Bogu te ćete pod obvezom vaše časti i vjere obećati da ćete biti vjerni, poslušni i podložni svetom carsko-kraljevskom apostolskom veličanstvu Franji Prvome, caru Austrije, kralju Mađarske, Češke, Lombardije, Venecije, Ilirije, Galicije i Vladimirija, nad-

Splitu, 290 godina Klasične gimnazije u Splitu 1700-1990, Split 1990, str. 319.

⁹ Državni arhiv u Splitu, „Klasična gimnazija“, Protokol, K-1, br. 40. od 26. rujna 1820.

¹⁰ Državni arhiv u Splitu, „Klasična gimnazija“, Protokol, K-1, br. 53. od 28. kolovoza 1821.

vojvodi Austrije itd., itd., itd. kao vašem zakonitom vrhovnom gospodaru i gospodaru te njegovim nasljednicima i nastupnicima proizašlim iz njegove krvi i njegova potomstva.

Da ćete prema važećim propisima točno obavljati službu profesora koja vam je privremeno povjerena, da ćete se truditi svim snagama za književnu kulturu vaših učenika, da ćete marno bdjeti nad njihovom uljudenosti, te da ćete ih uputiti u sve ono što bi moglo biti korisno kako bi se poboljšalo, zadržalo i unaprijedilo njihovo ćudoređe, da ćete dati učenicima dobar primjer vašim ponašanjem kako u školi tako izvan nje, da ćete kod njih učvršćivati privrženost prema vladaru i ocu domovine, da ćete bez predrasuda pristupati u javnoj nastavi, a osobito na ispitima i u ocjenjivanju, bez obzira na imetak, stalež i ugled njihovih roditelja, skrbnika i rodbine, da se nećete udaljiti ni zbog kakvog dara od točnog izvršavanja dužnosti učitelja te naprotiv da ćete neprestano odbacivati bilo kakvi pokušaj potkupljivanja.

Zaklet ćete se k tome da nećete imati nikakve veze s bilo kakvim tajnim udruženjem ni unutar niti izvan države njegova veličanstva i da nećete nikada ući ni u koje od takvih društava ili bratstava.¹¹

¹¹ Državni arhiv u Splitu, »Klasična gimnazija«, Kutija 2, svežanj 1, 4633. Izvorni tekst na talijanskom glasi:

»Giurerete a Dio Onnipotente, e sotto vincolo della vostra onoratezza e fede prometterete d'essere fedele, ubbidiente, e somnesso alla Sacra Cesarea Regale Apostolica Maestà di Francesco Primo Imperatore d'Austria, e Re d'Ungheria, di Boemia, della Lombardia, di Venezia, dell'Ilirio, di Galizia, di Lodomeria, Arciduca d'Austria ecc., ecc., ecc., come al vostro legittimo Sovrano Signore, e Signore, ed ai di lui eredi, e successori provenienti dal suo Sangue, e dalla Sua Progenie. Di esercitare pontualmente ed a tenore delle vigenti prescrizioni l'Ufficio di Professore provvisoriamente affidatovi; di travagliare con tutte le forze alla letteraria coltura dei vostri discepoli, d'invigilare diligentemente sulla loro costumatezza, ed incamminare tutto quello che potrebbe essere utile a migliorare, mantenere, e promuovere la loro moralità, di dar buon esempio ai discepoli colla vostra condotta tanto nelle Scuole quanto fuori, di consolidare in essi l'attaccamento al Sovrano, e Padre della Patria, di agire nella pubblica istruzione, e specialmente nell'esami, e classificazioni senza prevenzioni, e senza riguardo alle facoltà, rango, ed autorità dei loro Genitori, Tutori, e Parenti, di non allontanarvi per verun regalo dal rigoroso adempimento dei doveri di Maestro, ed anzi di rigettare costantemente qualunque tentativo di corruzione.

Giurerete inoltre di non aver connessione di sorta con veruna Società segreta nè dentro nè fuori degli Stati di Sua Maestà, e che non entrerete giammai in nessuna di tali Società o Fraternità»

Glavna promjena predviđena preustrojem rada gimnazija 1848. bila je ta da su nastavnički zborovi s upraviteljem na čelu dobili neposrednu upravu nad školom. Tako je prestala podređenost Gimnazije okružnom poglavarstvu. Novi ustroj previđao je i povećanje Gimnazije na osam razreda, s time da se licej, koji je do tada bio u sklopu sjemeništa, priključi Gimnaziji kao sedmi i osmi razred, što je provedeno 1856. godine.¹² U 1849. godini donesen je novi nastavni plan i program za gimnazije po kojem se uz nastavni jezik morao učiti kao obvezatan predmet i drugi jezik zemlje. Tada je uveden i hrvatski jezik u nastavu Gimnazije kao slobodan predmet. Od 1850. počeli su se tiskati i udžbenici za osnovne škole na hrvatskom jeziku. U Splitu je uveden hrvatski kao nastavni jezik tek 1880. godine.

Školski »programi« i školski dokumenti

Gimnazijski zakonik propisuje da na se kraju svake školske godine prigodom podjele nagrada treba tiskati i objaviti konačno godišnje izvješće o uspjehu svakog pojedinog učenika. Ta su se tabelarna izvješća s imenima svih učenika poredanih prema pripadajući im razredima dijelila svim učenicima i prisutnim predstavnicima vlasti na svečanosti kraja školske godine prigodom čitanja rezultata uspjeha i svečane dodjele nagrada.¹³ Prva školska tiskana izvješća popularno nazvana »programima« pisana su latinskim jezikom, a imaju otisnut samo popis učenika po razredima i postignute ocjene, a kasnije se dodaju rezultati postignuti na slobodnim tečajevima njemačkog jezika i krasopisa. U sljedećim godinama upisuju se imena profesora kao i privatnih učenika koji su položili privatno ispite. Naslov prvog izvješća glasi: *JUVENTUS Cesareo-Reggii Gymnasii Spalatensis e Moribus et Progressu in Litteris Censa Exeunte Anno Scholastico MCCCCXVIII. Spalati Tipis Joannis Antonii Piperata et Filii.*

U kasnijim godinama počevši od školske godine 1850./51. u izvješćima tiskaju se na talijanskom jeziku znanstveni i pedagoški prilozi profesora Gimnazije što im daje posebnu vrijednost.¹⁴ Tako na primjer od 1851. ti iz-

¹² Slavko Kovačić, Filozofski studij – licej u splitskom sjemeništu od 1817. do 1856. godine, *290 godina Klasične gimnazije u Splitu 1700-1990*, Split 1990, str. 125.

¹³ *Codice ginnasiale*, str. 45.

¹⁴ Jerko Matošić, Programi klasične gimnazije, *290 godina Klasične gimnazije u Splitu 1700-1990*, Split 1990, str. 236.

vještaji mijenjaju naslov i tiskaju se na talijanskom: *PROGRAMMA dell'I. R. Ginnasio di Spalato primo che si publica alla fine dell'Anno scolastico 1851., Spalato, Dalla tipografia della V. Piperata.* Program godine 1851. donosi tekst članka upravitelja I. Franceschija: *Dell'educazione in generale* (Općenito o odgoju i obrazovanju), zatim povijest gimnazije u kratkim crtama, broj učenika, potom je dodan popis profesora s pripadajućim predmetima, nastavna sredstva i detaljan program svih predmeta po pojedinim razredima. Poslije nekoliko godina prekida na kraju školske godine 1863/64. objavljen je gimnazijski program u kojem se prvi put pojavljuje članak na hrvatskom jeziku upravitelja Luke Svilovića: *O žalostnomu prikazanju, ili ti tragjediji.* Tek od godine 1881./82. ti se programi tiskaju na hrvatskom jeziku. Kao primjer donosimo naslov iz 1882. godine: *IZVJEŠĆE c.k. velike gimnazije u Splitu za godine 1882., u Splitu, Brzotiskom A. Zannoni 1882.,* premda je znanstveni prilog pisan još uvijek talijanskim jezikom.

Među glavnim dokumentima koje je svaka gimnazija morala neizostavno voditi ubrajali su se: *Matična knjiga* (Gymnasii matricula) u koju su se upisivali učenici odmah prigodom primanja u Gimnaziju prema pripadajući im razredima bilježeći njihovo ime, prezime, dob i mjesto rođenja. Druga važna knjiga bila je *Knjiga računa* (Liber calculorum) u koju su se upisivala napredovanja, nagrade i sl., a nju je predstojnik morao brižljivo čuvati poput tajne.¹⁵ Treća knjiga nazvana je *Školske naredbe* (Ordinationes scholasticae), a sadržavala je sve naredbe koje je škola primala od viših tijela. Četvrta knjiga nazvana je *Povijest gimnazije* (Historia gymnasii) u koju je predstojnik bilježio sve ono što se važno dogodilo u Gimnaziji koja mu je povjerena ili o osobama koje joj pripadaju. Mogli su se i dapače morali upisivati u tu knjigu događaji iz zemlje, a katkada i značajniji svjetski događaji. Knjigu je morao voditi predstojnik poštujući kronološki red.¹⁶ Upravo zbog toga odlučili smo ovu knjigu nazvati *Kronikom* umjesto *Povijesti*. Ono što je predstojnik napisao za svako polugodište i za svaku školsku godinu obvezno je morao do 1848. pregledati i parafirati upravitelj, to jest okružni poglavar.

¹⁵ Uvidom u Arhiv Klasične gimnazije utvrdili smo da knjiga naslovljena *Liber Calculorum I. R. Gymnasii Spalatensis ab anno 1817/1818 ad annum 1847/48* sadrži ustvari Glavni katalog od 1817./18. do 1847./48. godine.

¹⁶ *Codice ginnasiale*, str. 85-86.

Kronika klasične gimnazije u Splitu

a) Opis rukopisa

Rukopis se čuva u Državnom arhivu u Splitu, u Fondu *Klasična gimnazija Split* pod signaturom K-192. Knjiga je uvezana. Vanjske se korice, dimenzija 35 x 24 cm, sastoje od tvrdog kartonskog papira na kojima piše: *Historia Gymnasii Spalatensis ab anno 1817/18 ad annum 18*.¹⁷ Knjiga se sastoji od 274 lista različite vrste papira. U knjizi se nalazi vodeni znak koji predstavlja figuru lava, a nije sigurno jesu li slova L. V. inicijali proizvođača ili pak rimski brojevi. Osamnaest krajnjih listova tanje su vrste papira i nešto su užji (35 x 21,8 cm)¹⁸. Duž čitave gornje margine knjige prolivena je tinta zbog koje se ne može čitati ono što je napisano na vrhu stranice od listova 205 do 210. Ima nekoliko većih praznina i to od listova 167v do 169r, od 171v do 172v, od 175v do 177v i od 211r do 256v.

Rukopis knjige pisale su različite ruke, to jest predstojnici Gimnazije: Nikola Didoš (1817.-1825.), Josip Čobarnić (1825.-1834.), Stipan Ivačić (1834.-1842.), Ivan Krstulović (1842.-1844.), Antun Lubin (1844.-1846.), Ivan Marussig (1846.-1850.) i Luka Svilović (1863.-1867.). Nedostaju godine od 1851. do 1862. u kojima nije pisana kronika Gimnazije. Tekst je na mnogim pojedinim mjestima teško čitljiv bilo zbog zamršenog rukopisa ili zbog mrlja ili pak zbog toga što se tinta prozire na drugoj strani lista.

b) Transkripcija i edicija

Pri transkripciji izvornog talijanskog teksta uneseno je vrlo malo ispravaka. Obavljena je zamjena grafema tipičnih za to razdoblje na primjer: *f* je zamijenjen suvremenim grafemom *s*, *j* je izjednačeno s *i*, te je još napravljena razlika između grafema *u* i *v*, i to u suglasju s općenito prihvaćenim načelima o čitanju i transkribiranju starije literature i dokumenata. Ostavljena su sva velika slova u sredini rečenice. Zbog lakšeg čitanja i snalaženja u tekstu, razriješene su sve kratice, dajući skraćenim riječima puni oblik a i zbog toga što su te kratice morale biti prevedene. Predstojnicima su se kod pisanja imena i prezimena osoba potkrale brojne greške, stoga je, svugdje gdje je to bilo moguće, popravljena i ujednačena grafija imena i prezimena u samom tekstu kako ne bi bio previše opterećen bilješkama. U izvornom

tekstu, pisanom na talijanskom, zabilježen je prelazak teksta na sljedeću stranicu u oblim zagrada s brojem lista s prave ili s obrnute strane (*recto* ili *verso*): na primjer (*f. 49v*).

U želji da čitatelji dobiju potpuniju sliku događanja u Gimnaziji te da se поближе upoznaju s profesorima i osobama koji su obilježili djelovanje te škole, potrudili smo se pregledati gotovo čitav Fond Klasične gimnazije u Državnom arhivu u Splitu kako bi opširnim komentarima u bilješkama dočarali i taj zaboravljeni dio života Klasične gimnazije u Splitu. Donesene su kratke biografije mnogih znamenitih ličnosti iz prošlosti Dalmacije i profesora Gimnazije u podnožnim bilješkama zajedno s naslovom knjige, enciklopedije ili leksikona gdje je pronađen podatak o njima. Tamo gdje nema podataka o knjizi, leksikonu ili enciklopediji, to znači da su upisani podaci upotpunjeni iz raznih izvora.

c) Prijevod

Budući da je tekst prepun udvorničkih formulacija prema caru i predstavnicima vlasti, bilo je teško sve te ukrasne pridjeve prevesti u duhu suvremenog jezika. Predugi rečenični nizovi kraćeni su svugdje gdje je to bilo moguće, u nastojanju da se zadrži tok pripovijedanja i smisao teksta. Kako se radi o dokumentu, tekst je preveden čim dosljednije prema izvorniku. Rabljeni su neki stari već zaboravljeni izrazi s ciljem da se dočara vrijeme u kojem je dokument nastao i da prijevod dobije draž i patinu dokumenta 19. stoljeća. O konačnom rezultatu neka sude sami čitatelji kojima na raspolaganju stoji izvorni talijanski tekst.

NAPOMENA:

Prikazani rezultati proizišli su iz znanstvenih istraživanja provedenih u okviru znanstvenog projekta Dalmatinsko kulturno ozračje 19. stoljeća provođenog uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, a unutar programa Studia Mediterranea Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.

¹⁷ Nije napisana čitava godina već samo prva dva broja (18).

¹⁸ Zahvaljujemo Nevenki Perić-Klarić na pomoći pri opisu knjige.

KRONIKA
SPLITSKE GIMNAZIJE
od ljeta Gospodnjega 1817./18.
do godine 1866./67.

KRONIKA

SPLITSKE CARSKO-KRALJEVSKE GIMNAZIJE

U Dalmaciji za vrijeme druge sretne vladavine njegova apostolskog carsko- kraljevskog veličanstva Franje I., cara i kralja¹⁹, našeg premilostivog vladara, započela je u svojstvu privremene uredbe radom ova splitska Gimnazija na 20. studenoga 1817. godine, jednako kao i druge dvije gimnazije osnovane u Dalmaciji, to jest u Zadru i u Dubrovniku.

Koliku je brigu pokazao obožavani vladar kako bi se poboljšao odgoj i obrazovanje mladih i da čim prije bude na korist toj također njemu podložnoj naciji, moglo se lako uočiti iz brzine kojom su potvrđene uobičajenim potezom Cezarove milosti na odgovarajuće službe osobe, koje je prvo gospodin stalni vladin savjetnik Henrik Reha²⁰, a zatim uzvišena carsko-kraljevska Vlada smatrala prikladnima za postizanje predviđenog cilja vladarskim odlukama koje se odnose na javno obrazovanje, a kao takvi bili su podneseni pred zrelost i mudrost vrhovnih vladarevih ureda.

Za predstojnika Gimnazije imenovan je monsinjor generalni kaptolski vikar don Nikola Didoš²¹, bogoslovni kanonik, bivši profesor Svete teolo-

¹⁹ Franjo I. (II., Firenze, 1768. – Beč, 1835.). Car Svetoga Rimskog Carstva 1792.-1806., car Austrije od 1804. -1835., kralj Ugarske. Nakon očeve smrti 1792. postaje carem. Proglasio se carem Austrije 1804. i abdicirao s prijestolja Rimskoga Carstva 1806. Godine 1811. proglašava građanski zakonik u Austriji. Angažira se oko otvaranja učilišta u čitavoj Carevini: Poboljšane su i prometnice i vodeni putovi. Posljednje godine njegove vladavine obilježene su provođenjem apsolutizma. Umro je od groznice u 67. godini života. Usp. *Enciklopedija leksikografskog zavoda*, 2, str. 453.

²⁰ Henrik Reha (? – Split, 1823.), austrijski službenik. U Split je došao krajem 1816. ili 1817. godine iz Dubrovnika, gdje je službovao od 1814. kao austrijski redarstveni povjerenik. Reha je u Splitu zapamćen u vezi s osnutkom gimnazije u kojoj je bio upraviteljem po službenoj dužnosti i s rušenjem zgrada na Narodnom trgu 1821., gradskih zidina, bastiona, šperuna i utvrde na Bačvicama. Za njegove uprave gradi se groblje na Sustipanu, osniva se Arheološki muzej i gradi prva muzejska zgrada. Usp. Hrvoje Morović, Izvještaj poglavara E. Rehe o prilikama u splitskom okrugu u godini 1822., *Grada i prilozi za povijest Dalmacije*, svezak 8, Split 1974., str. 235-236.

²¹ Nikola Bartul Didoš (Split, 1759. – Split, 1825.), profesor i pedagog. Teologiju je studirao u splitskom sjemeništu a doktorirao u Italiji. Bio članom Splitskoga ekonomskog društva. Kanonikom splitskog metropolitanskog Kaptola postao je 1792. godine. Katedru teologije u Splitskom sjemeništu preuzeo 1797., a službu rektora 1806., te je obje dužnosti

gije u ovom nadbiskupskom sjemeništu i već mnogo godina rektor istoga sjemeništa. Za profesora religije i ćudoređa imenovan je otac Antun Massimo²², malobraćanin iz Trogira. Za profesora prvog i drugog razreda humanistike određen je gospodin Juraj Lisičić²³, svjetovni svećenik iz Splita. Za treći razred gramatike izabran je gospodin don Josip Čobarnić²⁴, također svjetovni svećenik iz Makarske kojemu je pridodana dužnost nastave grčkog jezika. Bili su imenovani i potvrđeni za profesore: za drugi i prvi razred gramatike gospodin don Josip Bianchi²⁵, svjetovni svećenik iz Splita, za matematiku, fiziku i prirodopis gospodin don Duje Baša²⁶, svjetovni svećenik iz Splita, za zemljopis i povijest gospodin don Pavao Kadčić Miošić²⁷, također svjetovni svećenik iz Makarske.

obavljao do 1818. Od 1817. bio je predstojnikom upravo otvorene državne gimnazije. Usp. *Hrvatski biografski leksikon*, 3, str. 376.

Povodom prerane smrti ove Rehine supruge objavio je Nikola Ivello prigodnu publikaciju naslovljenu *Per l'immatura morte della nobile signora Eleonora nata baronessa di Kotzschau moglie J. E. de Reha - omaggio di cordoglio*, Spalato, 1819, 9 str.

²² Antun Massimo (Trogir, 1777. – Split, 1861.), član samostana sv. Frane u Splitu. Doktorirao je iz teologije. Bio je profesorom u splitskom sjemeništu i u Gimnaziji.

²³ Juraj Lisičić (Split, 1784. – Split, 1823.) svjetovni svećenik. Bio je učiteljem u nadbiskupskom sjemeništu, privatno se bavio obrazovanjem mladeži, a pet je godina predavao humanistiku u splitskoj Gimnaziji. Bio je aktivan i u orkestru katedrale. Umro je u dobi od 38 godina.

²⁴ Josip Čobarnić (Makarska, 1789. – Makarska, 1852.). Studije završio u Padovi. Kao profesor radio na splitskoj Gimnaziji i zadarskom sjemeništu, a od 1828. do 1834. bio predstojnikom splitske Gimnazije. Od 1824. do 1842. bio prvo kondirektorom, a zatim ravnateljem Arheološkog muzeja u Splitu. Pisao je na latinskom opširnu poemu u kojoj obrađuje posljednje dane cara Dioklecijana te mnoge prigodnice. Usp: Ivan Ostojić, *Splitski kaptol u splitsko-makarskoj biskupiji*, Split, 1997, str. 138-140.

²⁵ Josip Bianchi (Split, 1786. – Split, 1819.), svjetovni svećenik, bio je profesorom gramatike u splitskoj Gimnaziji.

²⁶ Duje Baša (Split, 1782. – Split, 1836.), svjetovni svećenik. Bio je prvo učiteljem u trivijalnoj školi u Splitu, a kasnije profesorom matematike, prirodopisa i fizike na državnoj Gimnaziji u Splitu. Kasnije je bio upraviteljem katedralne gradske župe i dekanom splitskog kaptola. Usp: Ivan Ostojić, *Splitski kaptol...*, str. 123-124.

²⁷ Pavao Klement Miošić (Makarska, 1786. – Split, 1837.), splitski biskup. U Padovi završio bogoslovne studije. Neko vrijeme predaje u tamošnjem sjemeništu, zatim se vraća u Makarsku gdje za vrijeme francuske uprave obnaša crkvene dužnosti. U Splitu predaje zemljopis i povijest na splitskoj Gimnaziji. Zatim odlazi u Zadar, gdje predaje

Gospodin stalni savjetnik Vlade i upravitelj Gimnazije pobrinuo se s najljubaznijom pomnjom kako bi se obavilo otvorenje na najpodobniji način prema važnosti Zavoda koji se osnivao u jednom dijelu tog sjemeništa.²⁸ U stvari bili su pozvani u tu metropolitansku i primacijalnu crkvu gospodin predstojnik i profesori sa svim učenicima, koji su povjereni njihovoj brizi i maru, gdje je uz sudjelovanje političkih, gradskih i vojnih vlasti otpjevana svečana misa a zatim himan *Veni Creator*²⁹ kako bi se od Svetog Duje, mučenika, zazvao sretan početak i sretno uvođenje ustanove tako potrebne za stvaranje dobrih građana, izvrsnih upravnih činovnika i prevjernih podanika velikodušnom obožavanom vladaru.

Iz crkve se prešlo na mjesto određeno za Gimnaziju u čijoj su dvorani, koja je već bila ukrašena portretom njegova veličanstva, gospodin predstojnik a zatim svaki od profesora izgovorili pozdravni govor vezan uz odgovarajuće dužnosti kojih su se trebali sljedeći dan prihvatiti.

Lako se razabire iz već prije potanko označenih uputa profesorima i onoga što s tim u vezi propisuje austrijski Gimnazijski zakonik³⁰, preveden

u Privremenom bogoslobnom sjemeništu za glagoljaše crkvenu povijest, crkveno pravo, pastoralno bogoslovlje, katehetiku i metodiku. Godine 1830. postaje splitskim biskupom. Poznat je kao prevoditelj Rimskoga rituala na hrvatski.

²⁸ Ovako je Henrik Reha opisao zgradu u kojoj je radila Gimnazija: »Veliku prepreku imala je Gimnazija prigodom svog pokretanja, to jest što se morala smjestiti u jednu kuću koja je pripadala ovom nadbiskupskom sjemeništu. Ona uopće nije podobna za takav Zavod bilo zbog svojeg smještaja u uskoj ulici bilo zato što su njezine prostorije male, mračne, nerazdvojene, dapače neke su tako spojene da je potrebno proći kroz jednu da bi se ušlo u drugu. Zbog starih podova od dasaka kojima su razdvojeni, u jednom razredu čuje se sve što se govori ili radi u drugom. Svatko tko znade što je nježna mladost (koja pohađa Gimnaziju) razumjet će koliku nepažnju mora otrpjeti i kako je profesoru teško održati među učenicima dobar red, tišinu i pozornost. Ovaj nedostatak još nije uklonjen jer ne postoje pogodne javne zgrade koje bi mogle biti predložene, osim samostana Otaca dominikanaca gdje se već nalazi osnovna škola. Trebalo bi međutim izgraditi potrebne prostore da se tu smjesti i Gimnazija«. Usp. H. Morović, *Izvjestaj poglavara E. Rehe ...*, str. 256.

²⁹ *Veni Creator Spiritus* (Dođi Stvorče Duše) jedan je od najpoznatijih liturgijskih himana. Posvećen je Duhu Svetom, a njegov nastanak pripisuje se Rabanu Mauru (776.-856.), nadbiskupu Mainza. Obično se pjeva kod večernji, Duhova, a i u svečanim prigodama kao što je npr. početak i završetak nastave u školskim ustanovama.

³⁰ *Codice ginnasiale o sia Raccolta degli ordini e regolamenti intorno alla costituzione ed organizzazione dei Ginnasi*, Milano, Imperiale Regia Stamperia, 1818, a odnosio se na sve

u Milanu, koja se metoda primjenjivala mladima u nastavi propisanih raznih grana lijepog znanja. Krajem svakog mjeseca u dvorani Gimnazije u prisutnosti svih učenika profesori su trebali ispitivati sve đake, razred po razred, u čemu je trebao stalno sudjelovati gospodin savjetnik Reha, vrlo marni upravitelj tog Zavoda³¹.

Nakon što je završeno prvo polugodište, u crkvi oratorijanaca³² održan je javni ispit prema Zakoniku. Predsjedavao je gospodin predstojnik³³, jer je gospodin upravitelj bio izvan Splita radi pripreme što svečanijeg i primjerenijeg dočeka dobrotvornog, milostivog vladara Franje I., makar bi i onako bio spontano i vrlo ljubazno dočekan zbog prirodnog osjećaja Dalmatinaca. Pozornost je posvećena samo tomu da ova Gimnazija, koja je preporučena jednako kao i druge njegovoj mudrosti, iskaže njemu poštovanje, plod zahvalnog srca, najdublji poklon poštovane ljubavi, sretnog podaništva, najživlje zahvalnosti i dužnog podložništva.

Ovdje je vrlo zgodno opisati ukratko svečanosti koje je grad Split podastro pred njihova vrlo poštovana sveta apostolska veličanstva Franju Prvoga, cara i kralja, i Karolinu Augustu, caricu i kraljicu³⁴.

Potaknut prokušanom vjernošću Dalmatinaca naš je preljubljeni vladar već bio ušao iz smjera Knina bez vojnika koji su čuvali svetu uzvišenu osobu, u našu Dalmaciju koja je uzdisala za uživanjem u vedrini njegova blagog lica. Već nekoliko dana uvećao je svojom nazočnošću grad Zadar

gimnazije u Austrijskom Carstvu.

³¹ Gimnazijskim Zakonikom predviđeno je održavanje dnevnih i tjednih ispita u svakom razredu. Svakog mjeseca predviđen je opći ispit kojem će, osim profesora, biti prisutan i predstojnik gimnazije, a ponekad i generalni upravitelj gimnazija ili zamjenik upravitelja gimnazija drugih gradova. Ovaj će se ispit protegnuti, koliko je moguće, na sve predmete i može potrajati više sati. Usp. *Codice ginnasiale ...*, str. 36-37.

³² Crkva oratorijanaca je crkva sv. Filipa Nerija.

³³ Predstojnik (prefetto) bio je jedan od profesora izabran da vodi Gimnaziju u odgojnom i obrazovnom smislu, dočim je upravitelj (direttore) bio postavljen za upravitelja od države jer je to bila državna škola.

³⁴ Car Franjo I. opisao je posjet Dalmaciji u svom intimnom dnevniku. Osobito je detaljno opisao sve što je vidio i čemu je prisustvovao. Tako je opisao u tančine čitav grad Split, osobito spomenike iz rimskog doba, sve ustanove i zgrade koje je posjetio te priredbe koje su bile posvećene njemu u čast. Usp. Ivan Pederin, *Njemački putopisi po Dalmaciji*, Split, Logos, 1989, str. 74-108.

te je uz svečani pljesak prešao Skradin, Šibenik i Trogir kada je na 12. svibnja u 7 sati popodne uz svečanu zvonjavu svetih zvona, uz bučnu paljbu topova, uz neprestano klicanje bezbrojnog naroda koji se sa svih strana sakupio kako bi iskazao njihovim svetim veličanstvima tisuću puta ponavljanim *Živio* najdublji iskreni znak podaništva. Bio bi najteži pothvat zaželjeti opisati te poklike veselja koji su vladali za čitavo vrijeme njihova živo željenog boravka. Međutim igra povjetaraca, koji su se učinili ugodnijim nego obično, zbog omiljenosti u narodu izgledala je izvan uobičajenog ugodna. Sa svih strana vidjeli su se ispisani listovi u kojima su zahvalni Splitski htjeli s pravom ostaviti potomstvu sjećanje na vrlo sretan događaj, a također i na rijetke vrline te istaknuta obilježja zbog kojih je naš najmilostiviji Vladar postao besmrtn³⁵. Veličanstvenost postignuta ukrašavanjem svih crkva, svih kuća i dućana, rasvjetom svake večeri i priredbama podastrtim pogledima njihovih veličanstava, bila je zaista dio one prostodušne neizrecive razdraganosti kojom su bila ispunjena srca tog vrlo osjećajnog naroda.

Zasluguje da se ukratko spomene rasvjeta koja je napravljena prema skladnim pravilnim ukrasima koji su odgovarali čudesnoj skupini rimske arhitekture Katedralnog trga, gdje su stanovala njihova veličanstva. Teško se uspijevalo naokolo uprijeti poglede, jer toliko je svjetlosti dolazilo bilo sa stupova koji su sjajili odozgo na dolje bilo s lukova koji su sjajili na jednak način. Zvonik, koji mami divljenje najudaljenijih stanovnika, bio je također divno rasvijetljen. Na ovoj dražesnoj pozornici jedne večeri igra kola zadržavala je poglede naših izvrsnih vladara. Neke druge večeri nekolicina najvještijih snažnih sugrađana predstavila je njima veličanstvenu ratnu igru moreške. Drugih večeri, kada je vrijeme dopuštalo, na spomenutom trgu održavali su se narodni plesovi.

Njihova su veličanstva dan nakon dolaska ukrasila svojom uzvišenom nazočnošću ovu drevnu crkvu, u kojoj se, dok su oni uznosili svoje molitve Svevišnjem, pjevao Ambrozijanski himan³⁶ uz silne zvukove odabranih glazbenih instrumenata. Zatim su obišli čitavu crkvu, kojom su, jednako kao sa zvonikom i trgom, bili tako zadivljeni da nisu prestajali svaki dan s

³⁵ Tada je nastao i prigodni sastav: Niccolò Ivellio, *Pel fausto arrivo a Spalato di S. C. R. A. Maestà Francesco Primo...*, ode, Spalato 1818.

³⁶ Sv. Ambrozije istakao se i kao pjesnik himana te ga s pravom nazivaju »ocem latinskoga himna«. Njegovi jasni, krepki stihovi, upravo su kao stvoreni za pjevanje pa su stoga i ušli u kršćansko bogoslužje, postavši prave pučke pjesme, uzor pjesništvu te vrste na Zapadu. U ovom slučaju radi se o zahvalnoj molitvi koja počinje riječima »Tebe Boga hvalimo«, latinski »Te Deum laudamus«.

prozora njihove palače³⁷ po nekoliko puta promatrati te divne spomenike starine. Njezino Veličanstvo carica i kraljica Karolina Augusta svojom je rukom nacrtala skicu spomenutog zvonika.

Njegovo veličanstvo car posjetio je sve urede i javna mjesta. Uzvišena njegova supruga udostojala se svojom pojavom utješiti sve redovnice. Oboje su htjeli provjeriti vlastitim očima koliko se još ističe veliki duh tog vladara u Dioklecijanovoj palači. Kasnije su otišli u franjevačku crkvu gdje se poviše glavnog oltara može vidjeti urna na kojoj se, na prednjoj strani, opaža vrlo dobro prikazan Maksencijev³⁸ bijeg te su uživali u tome.

Njihova sveta veličanstva s njihovom plemenitom pratnjom otišla su uzduž obala Jadra, gdje se nekoć oholo uzdizala slavna Salona, kako bi među ruševinama te jednom uzvišene metropole vidjeli ostatke starina koji se nalaze tu i tamo razbacani. Na povratku u Split počastili su svojom nazočnošću stan gospodina doktora Carla Lanze³⁹ kako bi vidjeli zbirku starih medalja koje on iz sklonosti neprestano sakuplja a neke od boljih, u znak plemenitog poštovanja, darovao je antikvaru njegova veličanstva kako bi bile smještene u carskoj zbirci u Beču. Istu je čast dobio i gospodin Vicko Solitro⁴⁰ koji je također ljubitelj numizmatike.

³⁷ Carska veličanstva bila su smještena u palači Grisogono koja se nalazi sučelice katedrali. Tada je to bila zgrada Okružnog poglavarstva: u prizemlju, na prvom i drugom katu nalazili su se uredi poglavarstva, a okružni poglavar stanovao je na trećem katu. Usp: I. Pederin, *Njemački putopisi ...*, str. 104.

³⁸ To je crkva sv. Frane na obali. Na desnom rubu knjige zapisano je olovkom: *To nije tema već prijelaz Izraelaca preko Crvenog mora*. Potpis je prilično nerazumljiv, ali izgleda da je to potpis don Frane Bulića. Ustvari sarkofag o kome je riječ ne pokazuje pobjedu Maksencija, kako je zapisao predstojnik, već ustvari prikazuje prijelaz Izraelaca preko Crvenog mora.

³⁹ Carlo Lanza (Roccasecca, Italija, 1781. – Split, 1832.) liječnik i arheolog, prvi počasni ravnatelj novoosnovanog Arheološkog muzeja u Splitu (1820.-1832.). U Split je došao kao vojni liječnik s francuskom armijom. Premda je po zanimanju bio liječnik zanimalo se za rimske starine i prvi započeo iskapati u Solinu. Njegovi arheološki spisi nisu nikada bili dovršeni te nisu objavljeni. Usp: *Hrvatski leksikon*, II svezak, Zagreb, 1997, str. 5.

⁴⁰ Vicko (Vincenzo) Solitro, doktor prava, profesor, posjednik arheološke zbirke, bogate naročito numizmatikom i medaljama, kojima je usput trgovao. Obavljao je dužnost inspektora starina i kustosa muzeja 1819.-1821., a zatim je bio upleten u neku karbonarsku zavjeru i ubrzo 1821. uhapšen i smijenjen s počasne dužnosti pomoćnika u solinskim iskapanjima. Usp. Duško Kečkemet, *Vicko Andrić...*, str. 49-50.

A. Barač, Dolazak carice
Karoline Auguste u Split 1818. godine
(Arheološki muzej u Splitu)

Iz stana spomenutoga gospodina doktora, njegovo veličanstvo car udostojalo se dati sjaj i slavu svojim žarko željenim dolaskom tom novom Zavodu za odgoj i obrazovanje⁴¹, djelo njegove zaista uzvišene dobrotvornosti, u kojem je pred njegovom svetom carskom osobom nekoliko učenika recitiralo pjesničke sastave podobne okolnosti. Na vratima Gimnazije može se pročitati sljedeći natpis:

Franciscus Primus
Imperator et Rex Semper Augustus
Litterarum Patronus Munificentissimus
Religionis Promovendae Maxime Cupidus
Solaturus Sui Gimnasii Alumnos
Invisit
Optimus Populorum Pater
III Id. Maji MDCCCXVIII⁴²

Na svakom javnom mjestu bio je poneki natpis kao i na vratima crkve.

Kad je obavilo posjet Gimnaziji njegovo je veličanstvo otišlo u Nadbiskupsko sjemenište u čijoj su dvorani šestorica učenika hvalila znamenite talente s raznim pjesničkim sastavima. Ovima je prethodio kratki govor

⁴¹ Car je ovako opisao to zdanje: »Nedaleko vojarne, gotovo njoj nasuprot, nalazi se sjemenište i gimnazija. To je dvokatnica koja se sastoji iz više zgrada. Ima i malo dvorište. Kad se uđe u dvorište, desno se nalazi zgrada gimnazije. Na oba kata nalazi se škola s tijesnim i mračnim sobama. Učionice imaju klupe. Na prvom katu je vrlo velika soba. Tu uči dvanaestero mladića, svjetovnjaka i klerika. Profesori su im svećenici. Među đacima ima i velikih. Prefekt gimnazije je generalni vikar Didoš, koji je, čini se, razborit čovjek. Sjemenište je s lijeve strane, tu je velika soba na prvom katu, onda škola, koja je također tamna i tijesna, sve je podijeljeno visokim zidovima. Na svakom katu nalazi se po jedna velika soba-spavaonica. Na drugom je katu velika soba koja više naliči na predvorje. Tu se mladi ljudi rekreiraju«. Usp. I. Pederin, Njemački putopisi..., str. 102.

⁴² U prijevodu: »Franjo I, car i kralj vazda uzvišeni / vrlo darežljivi zaštitnik školstva / najviše željan promicanja vjere / posjetio / čak svoje gimnazije da ih potakne / najbolji otac narodâ / 13. svibnja 1818.« (preveo Slavko Kovačić).

Epigram učenika Klasične gimnazije posvećen carici Karolini Augusti, Split, 1818. godine

koji je izrekao gospodin rektor pobožnog mjesta kanonik doktor don Ante Tokić⁴³.

Razredi humanistike, u ime čitave Gimnazije, posvetili su njegovu veličanstvu književnu, instrumentalnu i vokalnu akademiju u dominikanskoj crkvi na čijim se vratima mogla pročitati Horacijeva izreka:

“Hic ames dici Pater, atque Princeps”⁴⁴.

Sveta carska osoba zadržala se za vrijeme čitavog svečanog čina zajedno sa svom plemenitom svitom. Članovi književne akademije bili su sljedeći mladići: gospodin don Josip Čipiko iz Skradina koji je izrekao govor, gospoda don Bartul Alegretti iz Trogira, don Frane Šupuk iz Šibenika, don Šimun Župane⁴⁵ iz Pučišća na otoku Braču i gospoda Dionizije Boetner iz Splita, Josip Grubišić iz Makarske, Frane Degiovanni iz Splita, Josip Gremia iz Splita, Nikola Sibischin iz Visa, Lujo Moro iz Pučišća na Braču, Luka Trboglav Šare iz Sinja, Juraj Tadić iz Splita i Frane Zangerolimi iz Hvara. Akademija je imala za temu osobine velikih genija koji su se istakli u svijetu.

U nedjelju su njihova veličanstva otišla u katedralu te su tu s najprimjernijom pobožnošću prisustvovali svetoj misi za vrijeme koje je, dok se govorila tihim glasom, odabranim glazbenim instrumentima orkestar svirao različite motete prikladne presretnoj prigodi sudjelovanja njihovih svetih uzvišenih osoba. Crkva je bila jednako kao i prošlog puta izvrsno rasvijetljena. Bila su podignuta dva prekrasna prijestolja s pet stepenica, ali se njihova veličanstva nisu htjela tu popeti.

U ponedjeljak ujutro u 7 sati prije podne njegovo veličanstvo car otputovalo je u pravcu Sinja. Usput je posjetilo tvrđavu Klis odakle se, u vrijeme prolaza njegova veličanstva, čula pucnjava iz topova.

⁴³ Ante Tokić (Split, 1758. – Split, 1822.). Postao je kanonikom 1783. kad mu je bilo dvadeset i šest godina. U sjemeništu je bio profesorom od 1795. i rektorom od 1818. godine do smrti. Školovao se u hrvatskom kolegiju u Loretu. U Italiji je stekao doktorat obaju prava. Isticao se i kao kemičar, a bavio se još pjesništvom i poviješću. Umro je od udara kapi u 64. godini života. Njegovi rukopisi književnog i znanstvenog sadržaja pripali su splitskom sjemeništu. Usp. I. Ostojić, *Metropolitanski kaptol ...*, str. 302.

⁴⁴ U prijepodu: »Ovdje voli zvati se ocem i vladarom« (preveo Slavko Kovačić).

⁴⁵ Uz ovo ime na margini je olovkom dopisano: Njemu je darovao metalni pozlaćeni servis.

Njezino se veličanstvo carica, budući da je odlučila otići u Dubrovnik morskim putem, zadržala ovdje do srijede 20. svibnja zbog nepovoljnog vremena koje joj je sprječavalo putovanje. Rano ujutro u srijedu, ispraćena raznim elegantno ukrašenim brodićima u kojima su bili predstavnici crkvenih, političkih, vojnih i građanskih vlasti, razvila je jedra od obale uz učestale pucnjeve iz topa. Skoro stotinu brodića razdvojenih sa strana i raspoređenih u dugom redu, tri velika broda takozvana *brik*, i šest manjih brodića takozvanih *topovnjača*, koje su namjerno ovdje dovedeni, činili su polazak njezinog veličanstva carice, koja se nalazila na brodu, izvanredno veličanstvenim i uistinu dostojnim vladarske osobe. Nakratko se zaustavila u Hvaru, a zatim je slijedom povoljnog putovanja stigla u Dubrovnik nešto iza dolaska njegova veličanstva cara koji se već uputio kopnenim putem. U Kotor nisu otišli zbog odvojenosti tih mjesta od naših. Ipak su drage volje primili dužni poklon Kotorana u dubrovačkim Lazaretima, gdje je radi toga taj grad uputio delegaciju odabranih osoba.

Njegovo veličanstvo car vratio se u Sinj također kopnenim putem gdje ga je čekala njegova uzvišena supruga kako bi se vratili u prijestolnicu. Malo ili nimalo povoljno vrijeme odgodilo je povratak carice. Njezinim dolaskom u Split građani su joj obnovili iskaze najživlje razdraganosti i željenog ponovljenog zadovoljstva da ih je ponovno počastila najljubavnija srdačna carica i kraljica Karolina Augusta. U tako radosnoj već očekivanoj prigodi osjećajni Splitsani pripremili su svečanost kakva se priličila osjećajima dužnog podaništva punog poštovanja. I doček koji su joj pripremili, koliko su građanima dopuštale snage, nije bio nedostojan uzvišene vladarice: pucnjevi koji su odasvuda odjekivali, sveta zvona koja su se živahno njihala i mnoštvo naroda koje je htjelo primiti, uz zasluženi pljesak i primjereno klicanje, najdraži dio svog obožavanog vladara. Pomnja kojom su se djevojke tih zagrađa založile okititi cvijećem ulice kuda je ona prolazila (a to su također napravile i uzvišenom njezinom suprugu Franji i njoj kad su prošlog puta počastili posjetom Split), razni pjesnički sastavi koji su jasno pokazivali veselje da je ponovno vide i koji su u isto vrijeme očito pokazivali žaljenje Splitsana zbog njezinog skorog odlaska, uvjerit će potomke u našu odanu privrženost besmrtnoj austrijskoj kući. Njezino veličanstvo carica divno je nagradila svakog pojedinca iz posade koja ju je pratila. Gospodin profesor Miošić, u svojstvu kapelana, otpratio je njezino veličanstvo caricu sve do Dubrovnika. On je također bio sudionikom darivanja koje je razdijelila naša dobrotvorna vladarica. Dan poslije dolaska otputovala je naša carica i kraljica. Ona se pridružila uzvišenom svom suprugu u Sinju, odakle su se vratili u Beč. Želje upućene za njihov sretni povratak bile su prostodušni dio ljubavi pun poštovanja koje Split gaji prema njegovom naj-

milostivijem vladaru. Sinjani su, osim drugih ponovljenih svečanosti koje su podastri njegovom veličanstvu, u njegovoj uzvišenoj nazočnosti održali trku takozvanu Viteška igra na konju⁴⁶, igru zaista zanimljivu u kojoj se čudesno ističe vještina dobrog jahanja. Gospodinu Frani Tripalu, koji se istakao među svim vitezovima, njegovo veličanstvo poklonilo je prekrasan prsten. Dolaskom njezina veličanstva carice ponovljena je spomenuta viteška igra. Vratimo se nama.

Naše škole u međuvremenu nastavile su svojim sretnim tijekom što je vrijedilo za mjesečne ispite kojima je neizostavno prisustvovao gospodin savjetnik i upravitelj. Došao je i kraj školske godine te su se javni ispiti održali u dvorani Nadbiskupske palače. Ishod je sasvim dobro odgovarao očekivanju onih koji su povjerali svoje sinove maru i mudrosti nastavnika ove nove odgojno-obrazovne ustanove.

Određen je dan 10. rujna za dodijelu nagrada. Na taj svečani čin bili su pozvani svi predstavnici crkvenih, političkih, građanskih i vojnih vlasti koji su svojom uvaženom nazočnošću jako istakli tako dirljivi i dražesni čin. Gospodinu savjetniku i okružnom poglavaru, našem ljubaznom upravitelju, bilo je povjereno od uzvišene Vlade da provjeri ovu dodjelu. Čin je započeo uz radostan zvuk glazbala, zatim je gospodin Josip Grubišić, učenik drugog razreda humanistike, izrekao prigodni pozdravni govor nakon čega su pročitane ocjene svakog učenika Gimnazije. Prvo je pročitano ime mladića iz svakog razreda koji se trebao nagraditi, a zatim su se čitala imena dvojice koji su bili odmah iza njega⁴⁷. Čim je bilo pročitano ime ovaj je dolazio pred gospodina savjetnika, upravitelja i delegata iz čijih je ruku primao nagradu u knjigama ukusno uvezanim na kojima je zlatnim slovima bilo utisnuto ime nagrađenoga. Zatim su pročitana, prema abecednom redu, imena ostalih učenika s njihovim pripadajućim ocjenama. Dok su nagrađeni primali određenu im nagradu, orkestar je veselim sviranjem aplaudirao njihovim zaslugama. U drugom razredu humanistike bio je nagrađen gospodin don Bartul Alegretti iz Trogira koji je dobio na dar djelo matematičara gospodina Bossuta. Postigli su *accessit* gospoda Frane Zangerolimi iz Hvara i Lujo Moro iz Brača. Djelo gospodina Blaira koje je

⁴⁶ To je poznata sinjska viteška igra Alka.

⁴⁷ Prema Gimnazijskom zakoniku u razredima, koji su brojili manje od 30 učenika, trebala su biti proglašena najboljima tri učenika s obzirom na njihov napredak u učenju, na marljivost i na ponašanje. Prvome je pripadala nagrada, a drugoj dvojici takozvani *accessit*, to jest „pristup“, što znači da su se najviše približili nagradi ili pohvali. Usp. Codice ginnasiale..., str. 44.

preveo gospodin Francesco Soave⁴⁸ dobio je kao nagradu u trećem razredu gramatike gospodin Andrija Laurić iz Brača, a braća Aleksandar i Pellegrino Pellegrini iz Zadra postigli su *accessit*. U drugom razredu gramatike gospodin Stjepan Dojmi iz Visa postigao je za nagradu epski spjev Torquata Tassa⁴⁹, a *accessit* su postigli gospoda Andrija Stazić iz Poljica i Kazimir Pellegrini iz Zadra. U prvom razredu gospodin Antun Fradelić iz Splita postigao je nagradu koja se sastojala od knjige o pristojnom ponašanju od monsinjora Della Case⁵⁰, a gospoda Lovre Bernardi i Sebastijan Giovanzio, obojica iz Splita, postigla su *accessit* u istom razredu.

Kad je završena svečana podjela nagrada, gospodin savjetnik i upravitelj pozvao je gospodina predstojnika, profesore i sve nagrađene učenike te one koji su postigli *accessit*, na obilan ručak u Solin. Iz tog znaka velikodušne ljubaznosti može se lako razabrati koliko je našem gospodinu upravitelju na srcu odgoj i obrazovanje mladih učenika ove Gimnazije.

Školska godina se već približavala kraju kada se je pojavila poštovana odredba uzvišene Vlade da je uzvišeno carsko-kraljevsko Dvorsko povjerenstvo za obrazovanje izvoljelo obavijestiti poštovanim dopisom od 19. srpnja kojim se njegovo veličanstvo udostojalo odrediti da se treba po mogućnosti požuriti osnivanje četvrtog razreda gramatike jer su ovdje bila osnovana samo tri razreda.

To je novo uređenje trebalo međutim izvesti tako da prvi učitelj mora poučavati u prvom i drugom razredu gramatike osnove latinske gramatike; drugi u trećem i četvrtom latinsku gramatiku, a treći stil, to jest pjesništvo i govorništvo u dva razreda humanistike, a da peti i vjeroučitelj biraju one predmete nastave koji se odnose na matematiku, latinski i grčki jezik, prirodopis i fiziku, za koje bi osjećali veću naklonost.

Kad je predstojnik priopćio novu vrlo poštovanu Vladarevu odredbu, gospodin don Duje Baša, profesor matematike, prirodopisa i fizike i gospodin profesor otac Antun Massimo izjasnili su se da se ne mogu prilagoditi

⁴⁸ Radi se o djelu: Francesco Soave, Istituzioni di rettorica, e di belle lettere, tratte dalle lezioni di Blair da Francesco Soave C. R. S., ad uso de' licei, e de' ginnasi del Regno d'Italia, Vigevano 1808.

⁴⁹ Vrlo vjerojatno se radi o spjevu: Torquato Tasso, Gerusalemme liberata (Oslobođeni Jeruzalem).

⁵⁰ To je knjiga: Giovanni Della Casa, Galateo overo de' costumi.

tome što im je bilo predloženo da prihvate. Prvi je naveo kao razlog što više ne običava pisati stihove, a drugi slabo tjelesno zdravlje za veće napore. Time je završena prva školska godina u ovoj Gimnaziji.

Vidio Henrik Reha, carsko-kraljevski stalni vladin savjetnik, okružni poglavar i upravitelj splitske Gimnazije.

Godina 1818./19.

Dok su se gospoda profesori i mladi učenici nalazili na jesenskom odmoru koji im je odobren Gimnazijskim zakonikom⁵¹, njegovo se veličanstvo milostivo udostojalo, zahvaljujući poštovanim uredima izvršiteljima vladareve odredbe vrijedne štovanja, podnijeti uzvišenoj carsko-kraljevskoj vladi Dalmacije, a zatim slavnom carsko-kraljevskom poglavarstvu u Splitu novi način uređenja škola.

Prema novoj poštovanoj vladarevoj odredbi trebalo je biti sedam profesora gimnazije uključivši i profesora vjeronauka i ćudoređa. Način se ipak trebao mijenjati: dok je svaki od sedam profesora, to jest za četiri gramatička i dva humanistička razreda, morao preuzeti dužnost predavanja povjerenim učenicima i sve druge dodatne predmete, u kojima su prošle godine razni profesori predavali propisane predmete osim vjeronauka, za koji je i prema sadašnjoj poštovanoj odredbi određen učitelj bio zadužen dati svakom razredu dva sata tjedno predavanja vjeronauka i kršćanskog ćudoređa.

Bio je potreban novi učitelj kako bi se pokrila katedra u drugom razredu humanistike. Bio je pozvan gospodin don Špiro Tadić⁵², svjetovni svećenik iz Splita, koji nije oklijevao odazvati se pozivu i podvrgnuti se ča-

⁵¹ Osim jesenskih praznika koji su se protezali od 15. rujna do 1. studenog, učenici i profesori imali su još božićne praznike, od Božića do Nove godine, tri posljednja dana karnevala i uskršnje praznike, od Velike srijede do utorka poslije Uskrsa. Za dane odmora bili su im određeni četvrtak i nedjelja, a u druge dane određena su svakim danom četiri sata nastave: dva sata ujutro i dva poslije podne. Usp. Codice ginnasiale ..., str. 23-24.

⁵² Špiro Tadić (Split, 1791. - Split, 1826.). Godine 1822.-1823. obavljao je dužnost rektora sjemeništa, a 1824.-1825. bio je višim prefektom. Usp. Arsen Duplančić, Sjemenište i gimnazija u Splitu na početku XIX. stoljeća, 290 godina klasične gimnazije u Splitu 1700-1990, Split 1990, str. 105.

snom zaduženju. Na mjesto gospodina don Duje Baše, koji se već zahvalio na službi, postavljen je zamjenik gospodin don Matija Škarić⁵³, svjetovni svećenik iz Postira na Braču.

Trećeg dana mjeseca studenoga ponovno su se otvorile naše škole zavavši prvo u ovoj katedrali božju pomoć našeg Otkupitelja svečanom misom, a zatim himanom *Veni Creator*⁵⁴. Ovim svečanim činima vjere pristupovali su gospodin upravitelj s gospodom povjerenicima ovog okruga, gospodin predstojnik s gospodom profesorima i sa svom mladeži koja je nanovo započela sa školom ili koja je određena da će se tome posvetiti ove godine. Sva navedena gospoda i mnogi drugi zajedno s učenicima prešli su iz crkve u Gimnaziju u čijoj su dvorani, prethodno ukrašenoj portretom našeg plemenitog vladara vrijednog poštovanja, najprvo predstojnik, a zatim svatko od gospode profesora održali pozdravni govor suglasan prigodi i službi koju su prihvatili. Ovdje je korisno spomenuti pozdravni govor predstojnika koji je imao za predmet ljubav i vrlo živi zanos kojim njegovo veličanstvo promatra osobito ustanove javnog odgoja i obrazovanja, a to su bile točke oko kojih se kretao čitav njegov govor. Pohvalni govor očinskom carevom srcu i hvale s pravom zasnovane vladarevoj velikodušnosti što se on, naš obožavani vladar, milostivo udostojao osloboditi plaćanja mjesečnih pristojbi učenike Gimnazije, u srcima slušatelja pobudilo je osjećaje dužne zahvalnosti prema najblagotvornijem vladaru.

Kad su ponovno otvorene škole, gospodin savjetnik, a naš upravitelj, ubrzo je smislio pribaviti Gimnaziji ono što bi joj olakšalo vrlo korisno umijeće krasopisa potičući na sve lijepe načine gimnazijsku mladež da mu se posveti, te nije sebi dao mira sve dok nije uspio pronaći odgovarajućeg učitelja, koji bi imao zaduženje održati dva predavanja tjedno svoj mladeži Gimnazije, utorkom poslije podne i četvrtkom ujutro. Kasnije je imao zadovoljstvo ubrzati napredovanje mnogih učenika, koji su privatno i javno postigli zaslužne pohvale od gospodina upravitelja i od svih onih koji budu prate boljitak Zavoda.

⁵³ Matij Ivan Škarić (Postira na Braču, 1793. - Zadar, 1871.), svećenik i prevoditelj. U Beču studira biblijske znanosti. Godine 1826. promoviran je u doktora teologije: predaje u Nadbiskupskom sjemeništu u Zadru. Nakon 20-ak godina rada na prijevodu Svetog pisma, tiskao ga je u Beču od 1858. do 1861. Djelo je prevedeno na ikavsku štokavštinu s natruhama čakavštine i posljednji je veliki spomenik hrvatskoj ikavštini. Usp. Hrvatski leksikon II, str. 523.

⁵⁴ U prijevodu: »Dođi Stvorče« (preveo Slavko Kovačić).

Školska godina je sretno napredovala, a zadovoljstvo koje su u prvom mjesečnom ispitu izrazila gospoda upravitelj i predstojnik ne daju razloga ikakvoj sumnji.

Na 13. veljače proslavljen je u ovom gradu kao i u čitavoj pokrajini rođendan njegova veličanstva, iako je prethodnog dana, to jest 12. veljače bio ustvari najradosniji dan u kojem je najmilosniji od vladara otvorio prvi put oči plodnom svjetlu sunca. U tom danu tako zaslužnom prisjećanja i veselja, dva razreda humanistike, iz dužnosti i zahvalnosti, dala su tiskati razne pjesničke sastave kojima se s pravom htjelo povećati slavu svečanog dana pohvalom zaista vladarskih vrлина Franje Prvoga.

Dolazi baš kao naručeno izvijestiti o proputovanju koji su njihova veličanstva Franjo Prvi i Karolina Augusta, njegova supruga, poduzeli u veljači po Italiji. Prvo su otišli u Veneciju, zatim u Firenzu, gdje se naš vladar rodio i odgojio, poslije su otišli posjetiti Kraljicu katoličkog svijeta, gdje su boravili u Vatikanu, a na kraju su se uputili u Napulj. Na njihovom povratku u prijestolnicu, željni vidjeti Rim, tu su se zadržali nekoliko dana.

Ali vratimo se nama. Gospodin savjetnik i upravitelj s ponovljenim pismima pohvale za učenike koji će se brzo usavršiti u krasopisu, pružio je jake poticaje da se tome posvete onim mladićima koji su bili nemarni ili koji su izgubili nadu u uspjeh. Nalogom spomenutoga gospodina upravitelja nabavljena je za svaki razred uokvirena slika sa staklom u koju će se staviti ogled rada onog mladića koji bi na mjesečnom ispitu ostvario prednost pred ostalima.

Na 24., 26. i 27. ožujka održao se prvi polugodišnji ispit u dvorani Nadbiskupije. Ispiti su započeli s učenicima prvog razreda gramatike te su završili s razredima humanistike. Prema rasporedu jedan je razred polagao ispit ujutro, a drugi popodne. Preskočen je dan 25. ožujka jer je na taj dan upravo padao blagdan Svete Blagovijesti.

Evo što se dogodilo tijekom drugog polugodišta u ovom gradu dostojno spomena.

Dana 12. travnja umrla je plemenita gospođa Eleonora, rođena barunica Koetzschau, supruga gospodina savjetnika našeg upravitelja. Njezino mrtvo tijelo bilo je ukopano u crkvi male braće u Poljudu, gdje se poviše nadgrobne ploče čita natpis urezan u mramoru i koji spominje gubitak te gospođe koja je bila smatrana tijekom svoga života vrlo mudrom i krijepo-

snom matronom. U praćenju lijesa sudjelovali su, osim gomile ljudi, sve najuglednije osobe ovog kraja. Najviše se potrudio učiniti ga raskošnim monsijor don Nikola Didoš, kaptolski generalni vikar. Sljedećega dana priređene su pokojnoj matroni pogrebne svečanosti u prvostolnici, kojima su prisustvovali svi javni predstavnici vlasti. Gospodin profesor Tadić, nakon što je završena svečana pjevana misa, izrekao je nadgrobni govor.⁵⁵

Poslije mnogo dana prešao je u vječni odmor bivši profesor gramatike u ovoj našoj Gimnaziji, gospodin don Josip Bianchi u dobi od 32 godine. Njega je zamijenio u svojstvu suplenta gospodin don Juraj Meštrović, svjetovni svećenik iz Paga, koji je krajem školske godine prestao s privremenom zamjenom.

Ove godine opaki utjecaj proljeća gurnuo je među smrtne sjene i gospodina Antuna Candida⁵⁶, bivšeg povjerenika prvog razreda pri ovom slavnom carsko-kraljevskom okružnom uredu i prečasnog gospodina don Stjepana Ivančića nazvanog Auzina⁵⁷, nekoć školskog kanonika nadzornika osnovne škole ovoga grada.

U svibnju gospodin barun Veingarthen⁵⁸, vitez reda sv. Gennara, dvorski savjetnik pri ovoj uzvišenoj carsko-kraljevskoj Vladi, prigodom svoga prvog posjeta Dalmaciji, Dubrovniku i Kotoru, posjetio je našu kao i druge javne ustanove ovoga grada. U njegovom prisustvu bili su ispitani svi mladi učenici ove Gimnazije. On je tada izrazio zadovoljstvo gospodi upravitelju, predstojniku i profesorima i čitavoj mladeži čime je počastio sretni napredak u učenju koji je proizišao iz mara nastavnika. Tom prigodom učenici drugog razreda humanistike slavili su njegove vrline nekim pjesničkim sastavima. Prvi razred humanistike izveo je također sastav u prozi koji se odnosi na osjećaje drugog razreda. Iz gimnazije gospodin Veingarthen otišao je posjetiti sjemenište gdje su također slavljene njegove vrline u prozi i u stihu.

⁵⁵ Povodom prerane smrti ove Rehine supruge objavio je Nikola Ivellio prigodnu publikaciju naslovljenu *Per l'immatura morte della nobile signora Eleonora nata baronessa di Kotzschau moglie J. E. de Reha - omaggio di cordoglio, Spalato, 1819, 9 str.*

⁵⁶ Antun Candido, povjerenik I. razreda pri okružnom poglavarstvu u Makarskoj.

⁵⁷ Stjepan Ivančić Auzina (Split, 1762. – Split, 1819.). Polazio je klasičnu gimnaziju u splitskom sjemeništu, a za kanonika splitskoga Kaptola izabran je 1803. godine. Od 1817. do 1819. obavljao je službu školskoga kanonika. Usp. Ivan Ostojić, *Metropolitanski kaptol u Splitu*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1975, str. 330.

⁵⁸ Joseph Veingarthen, dvorski savjetnik i savjetnik Namjesništva u Zadru.

Tijekom lipnja gospodin upravitelj, nakon što je dobio dozvolu od više vlasti, otišao je morem u Italiju, gdje se uputio radi zdravlja za što se dobro pobrinuo zahvaljujući poznatim kupkama iz Abana. Razdraganost je pokazao, osim čitavog našega grada, i naš Zavod kad smo ga ponovno vidjeli u kolovozu punog lijepog i veselog zdravlja. To je bila nedvosmislena tema koja je potvrđivala sjajne osobine uma i srca s tako harmoničnom promjenom koja se u njemu dogodila da ga je podložni narod u isto vrijeme slušao i volio.

Kad se gospodin savjetnik vratio, kanilo se odmah pripremiti mladež za javne ispite. Ove je, prema uobičajenom, učenička mladež polagala u dvorani Nadbiskupije u prisutnosti gospode upravitelja, predstojnika, profesora i drugih stručnih osoba kraja. Za to su određeni dani 4., 6., 7. rujna. Opće zadovoljstvo bilo je dovoljno da ponovno uvjeri bilo koga o brizi onih koji bdiju nad odgojem i obrazovanjem mladeži u Splitu te o njezinom brzom napretku u učenju. Tu nije prisustvovao gospodin upravitelj jer se tog dana pripremao za odlazak u Zadar kako bi privremeno zauzeo mjesto Uprave više policije pri Vladi u Zadru u zamjenu za, pred nekoliko dana preminuloga gospodina Lansverta, savjetnika vlade i zadarskog okružnog poglavara.

Dodjeli nagrada, koje su se sastojale od otmjeno uvezanih djela klasičnih autora, prethodio je govor na latinskom koji je izrekao gospodin Lujo Moro, učenik drugog razreda humanistike. Gospodin predstojnik obavio je dodjelu, dok su skladni glazbeni instrumenti odobravali zasluge mladima koje su smatrali dostojnima. U drugom razredu humanistike odnio je nagradu gospodin Nikola Sibischini iz Visa. U prvom razredu gospodin Andrija Laurić iz Donjeg Humca na Braču, u četvrtom razredu gramatike gospodin Stjepan Dojmi iz Visa, u trećem gospodin Petar Candido iz Šibenika, u drugom gospodin Anđelo Fradelić iz Splita, a u prvom gospodin Jeronim Bernardi također iz Splita. Mladi učenik prvog razreda humanistike klerik Antun Boetner nastavio je svečani čin s drugim prigodnim pozdravnim govorom. Gospodin predstojnik govorom, koji je plod zrelog uma i dugog iskustva, dao je jaki poticaj nemarnim učenicima kako bi i oni kročili stopama časti, a vrijednima i revnima pružio velike razloge za veselje, razdraganost i užitak. Zbog toga bi ih jednog dana, ako budu slijedili jednakom revnošću započetu časnu karijeru, država mogla smatrati korisnim osobama, domovina ukrasom, a sami sebi bi pružili zadovoljstvo i sreću. Školska godina završena je u ovoj katedrali uobičajenom svečanom zahvalom svetom Duji mučeniku.

Vidio Reha, carsko-kraljevski stalni savjetnik Vlade, okružni poglavar i gimnazijski upravitelj.

Godina 1819./20.

Školska godina započela je utjecanjem svetom Duji mučeniku sa svečanom pjevanom misom i s himanom *Veni Creator*. Tom vjerskom obredu prisustvovali su gospoda upravitelj, predstojnik i profesori sa svim učenicima. Iz crkve se prešlo u dvoranu Gimnazije gdje je gospodin predstojnik održao govor prigodan otvaranju škole kojim je sokolio mlade učenike da se okoriste blagotvornim učincima velikodušnosti njegovog veličanstva, našeg milostivog vladara. Namjera toga govora bila je da se mladež uvjeri kako će se bez sumnje ostvariti brižni premudri ciljevi našeg obožavanog vladara samo ako se bude zauzela spojiti pobožnost i učenje. S točnim jasnim dokazima ponovno ju je uvjeravao kako bi se uzaludno trudila steći književna i znanstvena znanja kada je ne bi dobro čudoređe držalo podalje od svega onoga što bi joj moglo postati kobnim razlogom zastranjivanja.

Nedostajao je profesor gramatike. Bio je imenovan gospodin don Stjepan Pavlović Lučić⁵⁹ iz Makarske koji je nekoliko dana nakon početka škole preuzeo obavljanje svojih dužnosti.

U izvršenju nedavne poštovane odredbe, koja je stigla prošlog listopada, i profesori humanistike morali su promijeniti razrede. Stoga je profesor Lisičić prešao u drugi razred humanistike, a profesor Tadić u prvi. Ova promjena mora se naizmjenično obavljati svake godine.

⁵⁹ Stjepan Pavlović Lučić, svjetovni svećenik, rođen 9. kolovoza 1790. u Makarskoj. U Padovi završio studij teologije i filozofije. Godine 1821. predstojnik Didoš u tajnim izvještajima Pokrajinskoj vladi u Zadru u dva je navrata opisao ponašanje Pavlovića Lučića prema učenicima: prvi put kao inusitato (neuobičajeno), a drugi put kao rigido (strogo, kruto). Zamoljen od Pokrajinske vlade da objasni uporabljene termine Didoš, a i Reha u svojstvu upravitelja, naveli su da je profesor Pavlović verbalno vrijeđao učenike. Između ostaloga, prisiljavao je učenike koji nisu naučili lekciju da nose na glavi nekakvu kartonsku kapu na kojoj je bila ispisana slovima riječ asino (magarac). (Državni arhiv u Splitu, kutija 3, svežanj 1, 15752/2004). Pokrajinska vlada je stoga 17.10.1820. u svom dopisu br. 18227/3203 ukorila profesora Pavlovića. U sljedećem izvještaju 1822. godine Didoš izvještava da se profesor Pavlović ponešto popravio u svom odnosu prema učenicima i u načinu podučavanja (kutija 3, sv. 2, 11723/1557).

U prvom mjesecu ove školske godine uzvišeno carsko-kraljevsko Dvorsko povjerenstvo za obrazovanje podastrijelo je odredbu prema kojoj je bio potpuno promijenjen način koji se prije održavao u nastavi sporednih predmeta. Iz četiri razreda gramatike uklonjena je algebra te, što se odnosi na matematiku, samo im je dodijeljena nastava aritmetike. U prvom i drugom od navedenih razreda bila je također ukinuta nastava prirodopisa kao što je iz trećega bila ukinuta fizika. U prvom razredu sačuvan je prijašnji način u odnosu na zemljopis i povijest. U drugom razredu bilo je propisano podučavati zemljopis i povijest Austrijskog Carstva. U trećem razredu zemljopis i povijest Njemačke, Francuske, Rusije i europske Turske. U četvrtom razredu zemljopis i povijest drugih europskih država. Samo je dvama razredima humanistike ostalo zaduženje nastave algebre. Što se tiče zemljopisa i povijesti, prvom razredu bilo je naloženo da se mladi obrazuju u zemljopisu i povijesti Azije, Afrike, Amerike i Oceanije. U drugom su razredu ostali zemljopis i drevna povijest. Snagom iste odredbe i u trećem razredu gramatike bilo je određeno učenje grčke gramatike, dok se prije učila u četvrtom razredu gramatike i u dva razreda humanistike. Budući da je trećem razredu gramatike propisana nastava grčkog jezika, a da nije ništa rečeno o dvama razredima humanistike, protumačilo se da gore hvaljena naredba ukida nastavu u humanistici te je stoga obustavljena nastava grčkog jezika.

Dok su se gospoda profesori na najbolji mogući način trudili izvršiti poštovane vladareve zahtjeve koji su im nedavno došli, udžbenici koji su trebali poslužiti kao vodič profesorima bilo u glavnim ili u sporednim predmetima, kako su se tiskali u Milanu dolazili su malo pomalo u našu Gimnaziju na osnovi prethodnih nastojanja našega gospodina upravitelja i posredstvom uzvišene carsko-kraljevske Vlade,.

Budući da se nalazi u Gimnazijskom zakoniku⁶⁰, da se u ovoj Kronici mogu naći neki važniji događaji koji se zbivaju u gradu i pokrajini gdje je smještena Gimnazija, smatralo se doličnim da se ovdje izvijesti da je od prvog veljače ove godine u Dalmaciji pokrenuta organizacija Prvostupanjskih sudova u Zadru, Splitu i Dubrovniku, a također i gradskih sudova u kotarima koji su podložni tim istim gradovima. Stalni predsjednik slav-

⁶⁰ Među obvezne knjige koje se moraju voditi u svakoj gimnaziji spada i Povijest gimnazije u kojoj je predstojnik dužan zabilježiti sve ono što se važno događalo u gimnaziji ili je vezano uz učenike ili osoblje gimnazije. Također se u toj knjizi mogu naći lokalni i svjetski događaji. Knjiga se mora voditi prema kronološkom principu. Usp. Codice ginnasiale ..., str. 85-86.

nog carsko-kraljevskog suda u Splitu jest gospodin doktor Marko Pavišić⁶¹, Splićanin. Ovo imenovanje povećava zavičajnu čast.

Gospodin Josip Paitoni⁶² iz Trogira, prije stalni povjerenik prvog razreda pri ovom slavnom carsko-kraljevskom poglavarstvu, promaknut je u savjetnika Vlade i okružnog poglavara Kotora.

Na 12. veljače, obljetnicu rođendana njegova veličanstva, podignuta je mramorna ploča s natpisom koji podsjeća na dragocijeni dolazak Franje Prvoga u Split. Postavljena je unutar čudesne skupine rimske arhitekture, koja je spomenuta na drugom mjestu, a koja je učinila poznatim trg nazvan Katedralnim trgom. Natpis koji se čita je sljedeći:

Francisco Primo
Austrae Imperatori Semper Augusto Et Dalmatiae Regi
Hoc
Letitiae Et Fidelitatis Monumentum
Praesenti Spalatum
Posuit
IV Idiis Maji MDCCCXVIII⁶³

Gospodin savjetnik u dogovoru sa splitskom općinom jako se zauzeo kako bi izrada same ploče bila majstorski izvedena. Gospodin Vicko Andrić⁶⁴, vršitelj dužnosti inženjera pri ovom okružnom poglavarstvu, imao

⁶¹ Marko Pavišić, predsjednik c.k. Prvostupanjskog suda u Splitu. Usp. Almanacco provinciale della Dalmazia, Zara 1823.

⁶² Josip Paitoni, savjetnik Pokrajinske vlade u Zadru, okružni poglavar u Kotoru i predsjednik Zdravstvenog povjerenstva u Kotoru. Usp. Almanacco provinciale della Dalmazia, Zara 1823.

⁶³ U prijevodu: »Franji prvomu / Austrijskomu vazda uzvišenom caru i dalmatinskom kralju / ovaj / spomenik radosti i vjernosti / nazočnomu Split / postavi / 10. svibnja 1818.« (Prijevod Slavko Kovačić).
Ta ploča bila je postavljena u protironu Peristila, a uklonjena je 1919. godine. Prigodom uklanjanja dijela zida pod protironom 1946. nađena je olovna kutija s prigodnim zapisnikom te je pohranjena u Muzeju grada Splita. Usp. D. Kečkemet, Vicko Andrić ..., str. 45.

⁶⁴ Vicko Andrić (Trogir, 1793. – Split, 1866.), graditelj i konzervator. Gimnaziju je

je čast predsjedati tom djelu. Rad je odgovarao željama dobrih Splićana koji su bili željni prenijeti potomcima mnoge vladarske vrline njihova milostivog cara zahvaljujući dugotrajnim razlozima već zrele vjernosti i još nedovoljno iskazanog veselja najprijaznijem, obožavanom i najmilostivijem njihovom ocu i kralju. Gospodin profesor Tadić bio je zadužen održati govor primjeren činu. K tome je taj radostan dan proslavljen sa svečanom pjevanom misom uz puni orkestar na kojoj su sudjelovali svi postavljeni predstavnici vlasti, iza koje je slijedio Ambrozijanski himan, uz topovsku paljbu, uz mnoge veličanstvene igre i uz druge slične izraze razdraganog veselja za očuvanje i zdravlje uzvišenog našeg vladara. Gospodin savjetnik dao je oduška osjećajima istinskog veselja pripremvši bogatu gozbu poglavarima, svim predstavnicima vlasti i mnogim najuglednijim osobama iz mjesta. Gimnazija i sjemenište iskazali su počast proslavi tako svečanog dana nekim pjesničkim sastavima. Učene osobe ovog kraja završile su ovaj dan s plesnom svečanosti koja se održala u njihovom Casinu.

Ostvareno je osnivanje štedionice u Zadru tijekom ovog prvog polugodišta. Ne smatra se da odudara od odredaba Gimnazijskog zakonika da se to barem spomene.

Na čast je tog javnog Zavoda prenijeti u ovoj Kronici da kako je gospodin profesor Miošić prošle godine u ovoj katedrali obavljao časno zaduženje korizmenog propovjednika na hrvatskom i talijanskom jeziku, tako je ove godine za vrijeme Korizme gospodin profesor Lisičić zadovoljio časni zadatak propovijedanja na talijanskom jeziku u istoj katedrali. I kako je lanjske godine profesor Tadić držao tijekom osam dana duhovne vježbe koje su se običavale održavati u ovoj katedrali, tako se je ove godine profesor Miošić zauzeo za izvršenje tako korisnog i pobožnog podučavanja. Zatim su ti isti i drugi profesori našeg Zavoda u drugim prigodama održali javne svete govore koji, ne zakidajući nimalo napredak njima povjerene mladeži, povećavaju slavu i diku istoga Zavoda.

Javni ispiti prvoga polugodišta održani su prema ustaljenom redu u dvorani Nadbiskupske palače. To se dogodilo u dane 10., 11., 12. travnja. Tog istog mjeseca gospodin savjetnik i upravitelj ljubazno se potrudio Gi-

polazio u Splitu, a licej u Zadru. Studirao je u Rimu na Accademia di San Luca koju je vodio kipar A. Canova. U domovinu se vratio s diplomom graditelja i mjernika. Svoje djelovanje pretežno je usmjerio na Dioklecijanovu palaču. Andrić je pristaša klasicizma, pa su njegovi tadašnji projekti primjer klasicističke arhitekture. Usp. Hrvatski biografski leksikon, 1, str. 134.

mnaziji pribaviti novog učitelja krasopisa kako bi mladi učenici napravili veći napredak u vježbanju umijeća koje je, osim što je ukras obrazovanom čovjeku, u isto vrijeme i od velike koristi.

U svibnju mladi Josip Jeličić, nakon redovnog postupka koji su proveli predstojnik i profesori okupljeni u Gimnaziji, saslušao je sudbonosnu presudu isključenja u istoj dvorani Gimnazije. Prijestup za tu kaznu predviđen je člankom 50 Gimnazijskog zakonika.⁶⁵

Nakon prvog polugodišnjeg ispita uzvišeno carsko-kraljevsko Dvorsko povjerenstvo za obrazovanje udostojalo se sa zato određenom odredbom odobriti mar i trud kojim su se lanjske godine zauzeli za sretan napredak mladeži svi oni kojima je povjeren građanski i moralni odgoj i obrazovanje te mladeži.

Gospodin Nikola Jakšić⁶⁶ bivši carsko-kraljevski financijski odvjetnik postao je stalnim savjetnikom ove uzvišene carsko-kraljevske Vlade.

Vladarska velikodušnost darežljiva dobročinstvima odredila je da se u Zadru treba osnovati licej za Dalmaciju⁶⁷. Tijekom čitavog lipnja bio je otvoren natječaj za predstojnika istog liceja. Vrlo poštovana odredba njegova veličanstva predviđa četiri katedre samo za prvu godinu to jest teo-

⁶⁵ Član 50. Gimnazijskog zakonika donosi propis da ako je prijestup štetan za druge učenike, neka se o tome obavijesti Vlada. Vlada će dalje obavijestiti Vrhovni dvorski ured koji će dati naredbe prema kojima učenik udaljen na taj način ne može više biti primljen ni u jednu gimnaziju u Carevini.

⁶⁶ Nikola Jakšić (Zadar, 1762. – Zadar, 1841.), pisac i prevoditelj. Srednju naobrazbu stekao u Splitu i u Zadru, a pravo diplomirao u Padovi 1782. godine. U Zadru djeluje kao odvjetnik, a zatim od 1797. predsjednik je Prvostupanjskog suda, od 1806. postaje članom gradske uprave i generalnim prokuratorom Prizivnog suda. Za vrijeme austrijske uprave od 1813. do kraja života vladin je savjetnik. Jedan je od osnivača zadarske Gospodarsko-književne akademije. Njegova prozna i pjesnička djela pisana su uglavnom na talijanskom. Okušao se i kao prevoditelj s hrvatskog i na hrvatski. Usp. Hrvatski biografski leksikon, 6, str. 282.

⁶⁷ U povodu posjeta Franje I. Zadru 1818. Zadrani su postavili pitanje obnavljanja liceja, pa su u tome i uspjeli. Početkom školske godine 1821./22. otvoren je prvi tečaj »filozofije«, a školske godine 1822./23. i drugi tečaj. Spomenuti tečajevi kasnije su odgovarali VII. i VIII. razredu gimnazije, pa je tako u Zadru osnovan gimnazijsko-filozofski zavod. Obnovljen je i konvikt za učenike izvan Zadra koji su se u tom zavodu školovali. Usp. M. Zaninović, O školstvu u Zadru ..., str. 38.

rijske i praktične filozofije, matematike, povijesti i vjeronauka. Za ispite četvorice profesora prve godine koje je zahtijevala vladareva milost bio je određen dan 8. lipnja. Natječaj je bio otvoren pri Vladi u Zadru, Padovi, Paviji, Gracu, Ljubljani, Beču i Lavovu. U Zadru su se natjecali gospodin Budrović⁶⁸ iz Staroga Grada na Hvaru, bivši profesor vjeronauka u onoj gimnaziji, i gospodin Alojzije Pini⁶⁹ iz Skradina, obojica za katedru vjeronauka; gospodin doktor Petar Butturi⁷⁰, bivši profesor ovog nadbiskupskog sjemeništa, natjecao se za katedru filozofije i dvojica profesora iz riječke gimnazije čija nam imena nisu dostavljena. Iz Vlade u Milanu dostavljeni su pisani sastavci petorice koji su polagali ispite za katedru filozofije, druge petorice za matematiku i jednoga za katedru opće povijesti. Pri Vladi u Innsbrucku samo se jedna osoba natjecala za katedru filozofije.

Njegovo veličanstvo milostivo se udostojalo odrediti da se u Splitu napravi, na njegov osobni trošak, rasadnik voćaka kako bi se u Dalmaciji pokrenula i ova grana poljoprivrede. Gospodin savjetnik Reha zauzeo se s najvećom mogućom odgovornošću ostvariti ljubazne vladareve odluke. I zaista u najkraće vrijeme vidjesmo dobro pripremljeno zemljište određeno

⁶⁸ Ivan Dominik Budrović (Stari Grad na Hvaru, 1773. - Stari Grad na Hvaru, 1847.), prevoditelj i profesor. U dominikanskom teološkom učilištu u Zadru 1776. završio je studij teologije i filozofije. Bio je poznat kao vrstan propovjednik na hrvatskom jeziku. Predavao je u nižoj gimnaziji u Zadru, u višoj gimnaziji predavao poetiku i retoriku i vjeronauk. Bio je nepoćudan austrijskim vlastima pa je 1823. udaljen iz pedagoške službe. Usp. Hrvatski biografski leksikon, 2, str. 445.

⁶⁹ Alojzije Marija Pini (Šibenik, 1785. – Split, 1865.), šibenski biskup i splitski nadbiskup. Školovao se u splitskom sjemeništu. Istaknuo se kao vrstan propovjednik. Godine 1821. kada je u Zadru otvoreno središnje Teološko sjemenište, Pini je imenovan za profesora pastoralne teologije. Kasnije je izabran za zamjenika predstojnika i profesora vjeronauka u državnoj gimnaziji u Zadru, a 1831. imenovan je kanonikom dekanom i rektorom Teološkog sjemeništa u Zadru. Godine 1839. imenovan je šibenskim biskupom, a 1844. naslijedio je Josipa Godeassija na nadbiskupskoj stolici u Splitu. Usp. I. Livaković, Poznati Šibenčani, str. 383.

⁷⁰ Petar Butturi, u leksikografiji prihvaćen u obliku Bottura (Malcesine kod Verone, 1779. – Zadar, 1861.), filozofski pisac. Školovao se u Veroni i Rimu. Od 1808. profesor je matematike i prava u nadbiskupskom sjemeništu u Splitu, od 1821. profesor teorijske i praktične filozofije, a od 1826. i matematike u zadarskom liceju. Od 1836. do 1838. bio je privremenim predstojnikom liceja, potom kanonikom gradskog Kaptola te predstojnikom gimnazije u Zadru, a to mu je donijelo titulu upravitelja svih gimnazija u Dalmaciji, Umirovljen je 1854. godine. Autor je mnogobrojnih rasprava, od onih o osnovnim agrarnim pitanjima u Dalmaciji, do spisa o poeziji i danas aktualnim filozofskim pitanjima. Usp. Hrvatski biografski leksikon, 2, str. 219.

u tu svrhu, polje prepuno biljaka kako domaćih, tako egzotičnih. Sagrađen je stan za vrtlara čuvara i za spremanje poljodjelskog oruđa, vidjele su se raspoređene pravilnom simetrijom unutarnje staze, iskopan je bunar dubine petnaest aršina da bi se našla neka žila vode toliko potrebne za gajenje stabala i sjemena. I voda je prošikljala u dubini od trinaest aršina te je obilno potekla i tako je sada obskrbljen rasadnik. U njega se ulazi vratima koja se sastoje od dugih i lijepo razmještenih željeznih šipki. Smješten je blizu grada na putu koji vodi u takozvani Poljudski samostan⁷¹.

Na 13. srpnja bio je otvoren natječaj za stalno mjesto u zadarskoj gimnaziji. Pri ovoj uzvišenoj carsko-kraljevskoj Vladi podvrgli su se ispitu za katedru vjeronauka gospodin Budrović, bivši profesor, gospodin Berčić,⁷² sadašnji profesor matematike, i gospodin Pavlović, profesor gramatike u ovoj Gimnaziji. Posljednji natječaj je i za katedru humanistike.

Polovicom srpnja iz Dvorskog povjerenstva za obrazovanje, kad su provjereni rezultati ispita prvoga polugodišta, stigla nam je, zahvaljujući toj uzvišenoj carsko-kraljevskoj Vladi, odredba puna poštovanja snagom koje dva razreda humanistike moraju ponovno započeti s učenjem grčkog jezika koji im je već bio ukinut u prvom mjesecu ove školske godine, prema tumačenju tada danom poštovanoj vladarevoj odluci s kojom se doznačilo isto učenje trećem razredu gramatike. U smislu gore hvaljene nedavne odredbe ukinuto je učenje geometrije u razredima humanistike.

Budući da je posljednjih dana kolovoza svakom profesoru od šest razreda ove gimnazije i gospodinu predstojniku stigao treći i četvrti dio *Osnova najnovijeg zemljopisa za uporabu gimnazija austrijske Lombardije*, u toj prigodi smatralo se potrebnim donijeti u ovoj Kronici posebni popis svih knjiga koje su pristigle iz Milana u ovu Gimnaziju posredstvom te uzvišene carsko-kraljevske Vlade.

1. Osnove zemljopisa i povijesti za uporabu u prvom razredu gramatike.

⁷¹ Taj je rasadnik vrlo vjerojatno bio smješten između starog „Hajdukova“ igrališta i Parka Emanuela Vidovića. Usp. Duško Kečkemet, Zbivanja u Splitu ..., str. 211.

⁷² Ivan Berčić, župnički pomoćnik kaptola prvostolne crkve u Zadru. Profesor prirodopisa, fizike i matematike u zadarskoj gimnaziji. Usp. L. Maschek, Almanacco ... per l'anno 1818.

2. Prvi dio
3. Drugi dio Osnove najnovijeg zemljopisa
4. Treći i četvrti dio
5. Prvi dio
6. Drugi dio Osnove povijesti europskih država
7. Uvod u gramatiku od Francesca Soave
8. Latinska antologija za uporabu u prvom razredu gramatike
9. Latinska antologija za uporabu drugog razreda gramatike
10. Prvi dio
11. Drugi dio Osnove opće i posebne aritmetike
12. Treći dio
13. *Artis Rhetoricae Elementa*
14. Osnove drevnog zemljopisa za uporabu drugog razreda humanistike
15. Latinska i talijanska gramatika Francesca Soave

Bližio se kraj ove školske godine kada se na 21. kolovoza sastao gospodin upravitelj s gospodinom predstojnikom i profesorima u dvorani ove Gimnazije da bi ocijenili mlade učenike prema njihovom građanskom i moralnom vladanju kojim su se ponašali ove godine i prema njihovom napredovanju u učenju.

Javni ispiti održani su 4., 5., 6. rujna u Nadbiskupskoj palači. Započeli su s prvim razredom gramatike a završili drugim humanistike. Ispiti su započinjali ujutro u 10 sati i poslije podne u 4 sata.

Dana 7. navedenog mjeseca u 9 sati započeli su privatni ispiti u dvorani Gimnazije. Nije se pojavio ni jedan učenik privatnih škola. Petorica mladića naše Gimnazije polagala su privatni ispit. Poslije podne istoga dana održale su se sakramentalne ispovjedi naših učenika u crkvi Svetoga Duha. Sljedećeg dana obavljena je Sveta Pričest u istoj crkvi. Budući da nisu ispunili te dužne čine vjere, s pravom je nekim mladim prekršiteljima bila snižena ocjena u vladanju.

Dana 10. istog mjeseca svečano su nagrađeni: iz drugoga razreda humanistike mladi Andrija Laurić iz Humca na Braču; iz prvog razreda Stje-

pan Dojmi iz Visa. Iz četvrtog razreda gramatike odnio je nagradu Petar Candido, a postigli su *accessit* Pavao Candido, njegov brat, i Nikola Ivulić iz Bola na Braču. Iz trećeg je dobio nagradu Anđelko Fradelić iz Splita, a njemu su se u zasluži približili Lovre Bernardi i Frane Ilijić. Iz drugog razreda bio je nagrađen Jeronim Bernardi a izjednačili su se u zasluži zasluživši *accessit* Andrija Petričić i Antun Miličić, klerik. Iz prvog razreda bio je nagrađen Antun Alloy, a Ivan Barić i Mihovil Grisogono postigli su *accessit*. Pozdravni govor na latinskom izrekao je Toma Torti, učenik drugog razreda humanistike. Govor na talijanskom izrekao je nagrađeni Dojmi, učenik prvog razreda humanistike. Gospodin predstojnik zaključio je svečani čin s jako prikladnim govorom za mlade koji su se, oslobođeni školskih zanimanja, već pripremili baciti se u zagrljaj zabave. Njegova je vrlo mudra namjera bila da ih nagovori da bi te nevine zabave u prirodi trebale biti oplemenjene ugodnim i korisnim učenjem.

Tako svečanom činu prisustvovali su službeno predstavnici vjerskih, političkih, vojnih i civilnih vlasti. Iz dvorane Nadbiskupske palače prešlo se u katedralu gdje je, u zahvalu svetom Duju Mučeniku za sretni završetak školske godine, svečano otpjevan Ambrozijanski himan.

Kad je sve završilo kako treba, gospodin upravitelj i stalni savjetnik, primjereno svojoj velikodušnosti i dobrom raspoloženju, dao je pripremiti bogatu gozbu u svojoj ladanjskoj kući na Lučcu, na koju su bili pozvani gospoda predstojnik, profesori a također i svi mladi koji su odnijeli nagradu i *accessit*.

Vidio Reha, stalni carsko-kraljevski savjetnik Vlade, okružni poglavar i upravitelj gimnazije.

Godina 1820./1821.

Uz prethodnu svečanu misu u crkvi svetog Duha uz prisustvovanje gospodina stalnog savjetnika Vlade i okružnog poglavara Henrika Rehe, našeg vrlo marnog upravitelja i prečasnog monsinjora generalnog kaptolskog vikara kanonika don Nikole Didoša, našeg vrlo budnog predstojnika, gospode povjerenika Maričića i tajnika Costacchija, gospode profesora i svih učenika, himanom *Veni Creator* započela je dana 3. studenog prema poštovanim propisima našeg Zakonika ova školska godina 1820./21. Nakon što su završeni prethodni godišnji čini vjere, sve gore navedene osobe

otišle su zajedno s mladim učenicima u dvoranu naše Gimnazije poslušati pozdravni govor, suglasan dobro željenom početku škole, koji je izrekao gospodin profesor don Stjepan Pavlović. Sljedećeg dana upisani su u Matičnu knjigu⁷³ i zatim su razvrstani u katalog prvog razreda gramatike svi oni mladići koji su se prijavili u Predstojnikov ured s javnom svjedodžbom da su prošli s pohvalom treći razred osnovne škole, sa svjedodžbom dobrog vladanja i s rodnim listom. Učenici drugih viših razreda prema njihovom napredovanju u učenju uneseni su u kataloge odgovarajućih razreda za koje se smatralo da su sposobni pripadati. Dana 4. istog mjeseca dolazila je nedjelja, dan odmora, i zbog toga su 5. u mjesecu gospoda profesori započeli sa svojim redovitim predavanjima.

Prije nego što nastavimo s našim povijesnim upoznavanjima s početkom školske godine, ovdje koristi iznijeti, na uvijek veće ponavljanje mudrosti i darežljivosti uzvišenog našeg vladara, kako se on milostivo udostojao odobriti u vremenu od tri uzastopne godine svotu od sedamsto forinti, od kojih je dio za čuvanje i konzervaciju drevnih spomenika koji postoje u Splitu i u okolici, a dio za pronalaženje drugih spomenika i za njihovo očuvanje. U tu svrhu veličanstvo je milostivo odredilo osnivanje muzeja u Splitu, čija je uprava, kao počasna služba, bila povjerena gospodinu doktoru Carlu Lanzi. U isto vrijeme naredilo je da spomenik koji je otkriven između Solina i Sućurca i koji na prednjoj strani sarkofaga u reljefu podsjeća na razna Herkulova junaštva, kako bi ga se sačuvalo od zuba vremena da bude pretvoren u malu crkvu, kapelicu, posvećenu nekom dalmatinskom svecu te da bude postavljen jednostavan prikladan natpis isklesan u kamenu i sastavljen na jeziku toga kraja. Zaista bila je podignuta kapelica posvećena sv. Kaji, papi iz Salone, te je bio uklesan sljedeći natpis: *Crkva posvećena sv. Kaji, papi: Cerkvica possvecchena sv. Kaju Papi.*

Početak škole stiglo je u našu Gimnaziju sedam primjeraka novoga gimnazijskog udžbenika koji sadrži treći dio *Osnova povijesti europskih država*. Stigao je također u ovaj Predstojnikov ured prijevod prvog dijela njemačkog djela: *Osnovni pojmovi prirodopisa*. Premda više nije propisana uporaba, ipak je uzvišena Vlada naredila da bude redovito dostavljena predstojniku Gimnazije. Konačno se uzvišena carsko-kraljevska Vlada udostojala poslati dana 16. studenoga udžbenik za nastavu vjeronauka za

⁷³ Prva od obveznih knjiga koju je svaka gimnazija morala voditi bila je Matična knjiga (Gymnasii matricula) u kojoj su se trebali upisati svi učenici čim bi bili primljeni uz obvezno bilježenje imena i prezimena, dobi i mjesta rođenja. Usp. Codice ginnasiale ..., str. 85.

prvi razred humanistike, a koji nosi naslov *Iz biblijske povijesti Starog zavjeta*. Čim je stigao, započela je s radom nastava.

Brižljiva namjera uzvišenog našeg vladara uvijek usmjerena na boljitak svojih podanika udostojala se podastrijeti odredbu kojom bi se osnovala katedra za njemački jezik i književnost u Zadru, te druge dvije istoga jezika, jedna u Splitu a druga u Dubrovniku. Vrlo poštovane vladarske odredbe bile su odmah izvršene. Gospodin Giuseppe Wohinz⁷⁴ iz Ljubljane bio je zadužen za tu nastavu u našoj Gimnaziji. Gospoda upravitelj i predstojnik zauzeli su se svom snagom kako bi joj se mladi učenici posvetili živim zanosom te su ubrzo na prvom mjesečnom ispitu imali zadovoljstvo vidjeti obilan plod njihove brižljive skrbi.

Povećavaju se careva dobročinstva u korist naše Dalmacije. Troškom od trideset tisuća forinti koje je isplatila državna riznica, naredeno je osnivanje grko-katoličkog sjemeništa u gradu Šibeniku⁷⁵ i već napreduje izgradnja koja će biti dovršena prije završetka ove godine. U gradu Zadru otvorena je katedra za primaljstvo, na kojoj je otvoren pristup za dvanaest mladih djevojaka iz pokrajine i to da budu obrazovane također na trošak državne riznice. Koje li će obilje koristi poteći iz ove mudre ustanove jadnim ženama koje rađaju i koliki će se životi očuvati državi, jer bi u suprotnom slučaju bile nesretne žrtve tvrdoglavog neznanja! I koje li se potomstvo s osjećajima dužne zahvalnosti neće sjećati zabilježenih dobročinstava Franje I. koja su darežljivom rukom razasuta po našoj Dalmaciji?

I evo stigismo do 12. veljače. Bilo je dovoljno podsjetiti Splićane da svatko od njih dozove u misli taj radostan događaj koji bi im napomenuo obljetnicu dana tako vrijednog sjećanja. Taj je dan najavljen prethodne večeri 11. veljače paljbom topova i veselom zvonjavom svetih zvona. Rano ujutro 12-og pucnjevi topova pozdravili su zoru tako lijepog dana. U 9 sati povjerenstvo Javne dobrotvornosti razdijelilo je novce mjesnim prošnjacima i onim nesretnicima kojima kruti sram ne dopušta utjehu traženja pomoći. U metropolitanskoj i primacijalnoj crkvi monsinjor vikar don Nikola Didoš, naš predstojnik, svečano je služio božansku žrtvu kojoj su prisustvovali svi predstavnici civilne i vojne vlasti, uz pjevanje Ambrozi-

⁷⁴ Josip Wohinz, rođen u Eisneru 23. lipnja 1785., profesor njemačkog jezika. Imenovan je profesorom splitske Gimnazije 1820. te je predavao do 1826./27. godine, a zatim je premješten u dubrovačku gimnaziju gdje je predavao njemački jezik i krasopis.

⁷⁵ Radi se ustvari o pravoslavnom sjemeništu.

janskog himna kako bi odali zahvalnost Vrhovnom biću za ponovljeni dar vladara, više oca nego monarha, te da izmole sretne i duge dane njegovoj svetoj osobi o kojoj ovisi naša sudbina zajedno sa sudbinom trideset milijuna podanika. Ovaj obožavani monarh kojeg je providnost u svojim darežljivim planovima pripremila za tako veliku obitelj, postigao je nad nama sveta vladarska prava te je već osma godina otkad pod carstvom njegovih blagih zakona mi smatramo da u njemu imamo više ljubaznoga oca nego vladara koji vlada. Ovo naše tlo, nekoć takmac rimskom sjaju, u svibnju 1818. ponovno je postiglo svoj drevni sjaj jer je više dana bilo počašćeno prisutnošću uzvišenog para. Budući da su se Splićani sa zanosom prisjetili veselja tako radosnog dana i osjećaja u njihovim srcima u tako sretnom događaju, tako su se isto s bolom prisjetili rastanka s najplemenitijim vladarom i s uzvišenom njegovom suprugom. Da bi umanjili ovu štetu Splićani su se zajedno s izvrsnim gospodinom savjetnikom i našim upraviteljem pobrinuli za nijemu sliku koju je naslikao vrijedni slikar, a na kojoj on, smješten na najuzvišenijem prijestolju, pokazuje model svih javnih i privatnih vrlina. Slika njegovog svetog veličanstva bila je svečano otkrivena s radosnom ceremonijom u dvorani općine, a svečano otkrivanje bilo je popraćeno ciljanim govorom koji je izrekao gore spomenuti prečasni monsinjor generalni kaptolski vikar naše biskupije gospodin kanonik teolog don Nikola Didoš. Njegov je govor imao glavni cilj pokazati da, iako je priželjkivana slika obožavanog vladara podsjećala Dalmatince na slatku veličajnost osobe i one znamenite vrline njegove velike duše, sa svim time u srcima Dalmatinaca, a osobito Splićana, nije bila sposobna nanovo probuditi ništa osim one divne uspomene kada je, nakon što su ga vidjeli 1818. godine, svatko od njih oblikovao rukom ljubavi najživlju sliku u najosjetljivijem dijelu svoga srca. To je dužni doprinos zahvalnih duša njihovim jedinstvenim dobročiniteljima. Gospodin načelnik Petar Cambi,⁷⁶ vršitelj dužnosti političkog pretora, priredio je za taj dan ručak na kojemu su sudjelovali glavni predstavnici crkvenih, civilnih, vojnih vlasti i mjesne najuglednije osobe. Popodne je vani na obali bio ples i narodna trka s podjelom nagrada pobjednicima. Navečer se održala plesna zabava u dvorani Casina, a u amaterskom kazalištu odigrana je predstava za odušak općeg veselja. Tijekom čitavog tog dana prozori kuća i dućani bili su svečano ukrašeni, a među tim ukrasima vidjeli su se lepršati neki pjesnički sastavi: jedni su izašli iz Gimnazije, a drugi potječu od Splićana zaljubljenih u lijepu književnost.

⁷⁶ Petar Cambi bio je načelnikom grada Splita 1818. i 1820. godine.

Nakon što je proslavljena tako svečana obljetnica, od tada do sada nastavljen je Dalmatincima tijek carevih dobročinstava. Njegovo veličanstvo udostojalo se imenovati za zadarskog nadbiskupa prečasnog Novaka,⁷⁷ Čeha, a za hvarskog biskupa prečasnog gospodina doktora don Ivana Skakoca⁷⁸ iz Trogira, bivšeg arhidakona toga grada, a generalnog vikara njegovog biskupa, osobu zaslužnu osobito u književnom i moralnom odgoju i obrazovanju mladih povjerenih njegovoj brizi, osobu cijenjenog znanja a u isto vrijeme načitanu u vjerskom znanju kao i u proučavanju najfinijeg književnog latinskog, talijanskog, govorničkog i pjesničkog ukusa.

Dva burna događaja koja su u Europi uslijedila tijekom ovog polugodišta izgleda da su zaprijetila političkim promjenama u europskoj Turskoj i u nekim krajevima Italije. Grci, a osobito oni s Peloponeza, izgleda da se žele osloboditi od Velikog Gospodara osmanske Porte želeći obnoviti drevnu vrijednost njihovih slavni predaka. Ali su se kasnije pokajali za pokušanu pobunu zbog oštrog i žestoke sile despotske osmanske vlasti. I Napolitanci i Pijemontezci slijedeći načela vrijedna prezira pobunjeničkih duhova koji nisu imali drugoga cilja nego oboriti prijestolje i oltar, ljudi koji su neprijatelji Boga i društva, članovi takozvane sekte *Karbonara*,⁷⁹ u biti nisu ništa drugo nego ogranak zloglasne sekte *Slobodnih zidara*,⁸⁰ pobunili su i poremetili njihove lijepe i snažne krajeve. Oni su se urotili u opakom planu da liše njihove zakonite kraljeve onih prava koja su neodvojiva od kraljevske vlasti, zahtijevajući od njih ustav koji nije imao drugo za cilj nego olakšati planove izopačenih njihovih misli. Ali dobro za njih da je ljudsko osjetljivo

⁷⁷ Josip Franjo Novak (1767. - 1844.) bio je 56. zadarskim nadbiskupom (1821.-1842.).

⁷⁸ Ivan Skakoc (Trogir, 1752. - Hvar, 1837.). Kao klerik Trogirske biskupije poslan je 1765. na školovanje u Ilirski kolegij u Loretu gdje ostaje do 1773. kada, vrativši se u domovinu, godine 1774. preuzima službu profesora gramatike na gimnaziji Nadbiskupskog sjemeništa u Splitu. Postaje kanonikom trogirskog kaptola 1775., a generalnim vikarom trogirskog biskupije 1788. godine. Naddakonom trogirskoga katedralnoga kaptola imenovan je 1799., a 1821. hvarskim biskupom. Usp. M. Trogrlić, Dalmacija u pismima Ivana Skakoca, ..., str. 349-350.

⁷⁹ Karbonar (tal. carbonaro „ugljenar“), član talijanske tajne političke organizacije za oslobođenje Italije od stranoga gospodstva. Karbonarski pokret najaktivniji je u razdoblju 1808.-1831. te je imao udjela u ustancima u Napulju, Modeni, Parmi, Romanji i Pijemontu. Usp. Hrvatski opći leksikon, str. 444.

⁸⁰ Slobodno zidarstvo (framasonstvo, masonerija), međunarodno građansko udruženje za uzajamno ispomaganje, djelomično tajno, izgrađeno na prosvjetiteljskim idejama. Usp. Hrvatski opći leksikon, str. 282.

srce našeg uzvišenog Vladara koje se sažalilo njihovoj nesreći i nevoljama, učinilo da je oputovala u Napulj i prema Pijemontu brojna vojska njegovih hrabrih vojnika kako bi vratili tim prevarenim narodima izgubljeni mir te da im vrate onaj mir koji je on uveo pred mnogo godina čitavoj Europi. Slavna vojska Franje I. ušla je u Napulj, na vrh Alpa na zapadu, i s jedne i druge strane prestala je opasnost bijesne prijeteće oluje.

Toliko puta slavljeno njegovo veličanstvo udostojalo se još na početku ovog polugodišta izabrati uglednog časnog gospodina don Marka Duda-⁸¹ za kanonika penitencijara ove katedrale, osobu koja je više od dvanaest godina časno i uspješno obavljala službu župnika dvaju zagrađa ovoga grada, Velog varoša i Dobroga.

Pokazalo se da je u ovoj katedrali tijekom ove korizme marno obavljao službu propovijedanja na talijanskom jeziku gospodin profesor Pavlović, a nisu zašutili, u svečanosti izlaganja Euharistije, u vrijeme od 40 sati profesori Lisičić i Tadić, sva trojica zaposleni u našoj Gimnaziji.

Mladi su se već trebali podvrgnuti ispitu prvoga polugodišta. Ocjenjivanje je održano na način koji se već više puta običavao prije nego što su se održali javni polugodišnji ispiti, a koji su se održavali u tjednu Muke Gospodinove prema načinu odvijanja lanjske godine. U dvorani Nadbiskupije održani su javni ispiti, a privatni su se držali u gimnazijskoj dvorani. Profesor vjeronauka dao je propisane duhovne vježbe svim učenicima Gimnazije u ponedjeljak, utorak i srijedu u crkvi svetog Duha. Pobožne vježbe, kojima je prethodila ispovjed, bile su završene uskršnjom pričesti koju je ponovno dobila u istoj crkvi sva mladež koja je bila za nju prikladna prema sposobnosti i prema dobi.

Rezultati učenja kojima su se posvetili mladi povjereni skrbi Gimnazije bili su sretni. Dogodilo se to da su postigli pljesak nastavnika i odobravanje viših predstavnika vlasti kao veći poticaj za nastavak hvalevrijedne karijere kojoj su se posvetili.

U drugom polugodištu ove godine vladarska milost, milosrđe i velikodušnost našeg uzvišenog vladara ponovno su uvjerali Dalmaciju o velikoj

⁸¹ Marko Dudan (Split, 1779. – Split, 1849.) svećenik i profesor, crkveno pravo studirao u Padovi. U Nadbiskupskom sjemeništu predavao književnost te je bio rektorom od 1823. do 1834. Od 1830. do 1838. vodio je Štedionicu u Splitu, bio je na čelu Filozofskog instituta u splitskom sjemeništu kao njegov direktor te je predsjedavao Javnoj dobrotvornosti za splitski okrug. Usp. Ivan Ostojić, *Splitski kaptol...*, str. 101-102.

duši najvrjednijeg štovanja među vladarima. Brižljiv um našeg vladara, uvijek velikog, odredio je da se svede na trošak državne riznice Nadbiskupsko sjemenište u Zadru, nekoć hrvatsko, u sjemenište za sve hrvatske vjerske kandidate Dalmacije kako ne bi bili uvijek zakopani među gustim sjenama neznanja, na štetu svete vjere koju ispovijedaju i države koja se zalaže za dobro stanje svojih revnosnih podanika. I mogu li se ikada govorom dosegnuti zasluge Vladara uvijek vrijednog štovanja? I tko bi znao nabrojiti svotu novca utrošenu za odgoj i obrazovanje tolikih siromašnih i bijednih s ciljem da se čim više poboljša naša Dalmacija?

Da bi se pribavili za to potrebni nastavnici, bili su pozvani s naše Gimnazije profesori gramatike Miošić i Čobarnić koji su se, budući da su bili u ovom Zavodu, vjerodostojno oslobodili svojih brižljivih dužnosti. Drugi profesori koji su naišli na odaziv mudrih namjera našeg vladara bili su gospodin Budrović i Šantić.⁸² Rektor sjemeništa, prečasni kanonik Mischiato,⁸³ koji je bio i prije, potrudio se na odgovarajući način dati slavu i sjaj tom Zavodu. Međutim, povjesničaru ostaje uvijek rješavanje pitanja careva dobročinstva te ne može a da ne ostavi ovdje zapisano, ne samo što je njegovo veličanstvo odredilo pedeset besplatnih mjesta u tom sjemeništu za hrvatske klerike nego za sve one koji bi mogli doći s ciljem da budu korisne sluge božje crkve, premilostivo je odredio vrlo izdašna davanja. Ovdje već nije potrebno osvježiti pamćenje kojim se možemo sjetiti mnogih klerika koji su već odgojeni i obrazovani i koji se sada također odgajaju i obrazuju u Beču, Gorici i drugim dijelovima Carstva, jer bi ovo djelo bilo izloženo mnogim svescima i uvijek nedostatnim da slavi zasluge besmrtnih carevih dobročinstava.

Naš gospodin upravitelj, budući da mu se pogoršala bolest, savjetom ljeknika morao je otići pod drugo podneblje kako bi se okoristio različitošću klime i kako bi ljekovitom vodom ublažio bolest od koje je patio. Naša Gimnazija zbog njegova odlaska podnosila gorčinu rastanka, ali su se u

⁸² Mate Šantić (Kaštel Novi, 1781. – Zadar, 1858.), gospodarski pisac i aktivist. Bio je profesorom bogoslovije i poljodjelstva u zadarskom „ilirskom“ sjemeništu. U Zadru je bio pokrajinskim školskim nadzornikom (1832.-1837., članom školskih povjerenstava i Zemaljskog školskog savjeta. Pisao je u Zori dalmatinskoj popularne članke iz poljodjelstva. Bio je jedan od utemeljitelja Dalmatinske hrvatske čitaonice u Zadru. Usp. Š. Jurišić, *Glasoviti Zadrani*, str. 138.

⁸³ Ivan Mischiato (1772. - 1850.), bio je prepozitom Nadbiskupskog kaptola u Zadru i rektorom zadarskog sjemeništa, a bio je profesorom i na zadarskoj gimnaziji-koledžu.

našem Zavodu svi tješili zavodničkom nadom da će nam se vratiti puno bolje vanjštine.

U međuvremenu želje ne samo Gimnazije nego i čitavog Splita, kada su čuli da je on za svoju slatku polovicu predvidio krijeposnu Charlottu Thiepolo baš na putovanju na kojem je tražio poboljšanje zdravlja, bile su tada ispunjene slatkom laskavom nadom da će od tako lijepog para doći djeca slična njihovim roditeljima za dobrobit podaničkih naroda.

Dok se gospodin upravitelj nalazio izvan Splita, završile su školske vježbe drugoga polugodišta. Održani su uobičajeni polugodišnji ispiti za mladiće naše Gimnazije među kojima su dobili nagradu u drugom razredu humanistike mladi Antun Kurir, te nije bilo *accessit* zbog nedostatka zakonitog broja. U prvom humanistike mladi Petar Candido iz Šibenika dobio je nagradu, a njemu su se približili u zasluži Pavao Candido iz Šibenika, Nikola Ivulić iz Brača. U četvrtom razredu gramatike dobio je nagradu Anđelko Fradelić iz Splita, a njemu su bili bliski u zasluži Lovre Bernardi i Frane Ilić, obojica iz Splita. U trećem gramatike dobio je nagradu Jeronim Bernardi iz Splita, a Ivan Manger iz Splita i klerik Antun Miličić iz Makarske postigli su *accessit*. U drugom razredu dobio je nagradu Antun Alloy iz Splita a postigli su *accessit* Jakov Boetner i Mihovil Grisogono, obojica iz Splita. U prvom razredu gramatike nagrađen je Ante Buljan iz Sinja, a *accessit* su postigli Andrija Škrleta i Dominik Marcocchia, obojica iz Splita.

Održana je svečana podjela nagrada u dvorani Nadbiskupije uz prisutnost svih javnih predstavnika vlasti koji su svojom uvaženom nazočnošću dali najželjenije isticanje svečanom činu koji je shvaćen da uvijek potiče učenike na sve veće natjecanje u ugodnoj i korisnoj karijeri umjetnosti i znanosti. Svečanoj dodjeli nagrada prethodio je pozdravni govor na latinskom koji je izrekao Antun Kurir, učenik drugog razreda humanistike, a zaključio je drugi govor na talijanskom jeziku Petra Candida, učenika prvog razreda humanistike. Iz dvorane Nadbiskupije prešlo se u katedralu gdje su svi učenici Gimnazije izrazili dužnu zahvalnost Gospodinu Bogu za sretno završenu školsku godinu, gdje su pridružili osjećaje srca milozvučnim zvukovima u kojima su zvuci glazbe zajedno s modulacijama orgulja Ambrozijanskim himnom odzvanjali svetim hramom.

Vidio Reha, stalni carsko-kraljevski savjetnik Vlade, okružni poglavar i upravitelj gimnazije.

Godina 1821./1822.

Ponovno su se otvorile škole u našoj Gimnaziji 3. studenoga prema gimnazijskom Statutu. Za njihov sretan početak u crkvi Svetog Duha profesor vjeronauka služio je svetu misu a zatim se pjevao *Veni Creator*. Pobožnoj službi sudjelovali su gospodin upravitelj Gimnazije s gospodom povjerenicima i tajnikom okruga, gospodin predstojnik, gospoda profesori sa svim učenicima. Iz crkve su prešli u Gimnaziju u čijoj je dvorani profesor Tadić mladeži održao govor primjeren početku škole.

Ovdje je odmah zgodno iznijeti kako su umjesto gospode profesora Miošića i Čobarnića, koji su već otišli u Zadar na ispunjenje dužnosti za koju su određeni u tom sjemeništu hrvatskoga vjerskog obrazovanja, došli popuniti katedre gramatike gospodin don Petar Piotti,⁸⁴ svjetovni svećenik iz Makarske, i gospodin don Stipan Ivačić,⁸⁵ klerik iz Splita. Prvome je povjerena nastava u prvom razredu gramatike, a drugome u drugom razredu.

Nije neumjesno opisati svetkovine koje su priređene u Splitu za sretno vjenčanje gospodina savjetnika Henrika Rehe, našeg upravitelja, s gospodom Carlottom Thiepolo jer se odnosi na neposrednog starješinu našega Zavoda. Posljednjih dana prošlog listopada sretni par doplovio je na ove ugodne obale. Čim je izdaleka ugledan brod kome su se povjerali sretni mladenci, opaženi su mnogi brodići koji su mu išli ususret svečano iskićeni i koji su mnogim pucnjevima iz pušaka i topova navješćavali Splićanima njihov željeni dolazak. Zatim se sa zapadnog dijela splitske obale začulo učestalo odzvanjanje paljbe sprava takozvanih *maškula*, koje, otkad se izdaleka nazreo iščekivani brod dok par nije dodirnuo obalu, nije prestalo

⁸⁴ Petar Piotti, rođen 28. listopada 1790. u Makarskoj, svjetovni svećenik. Završio je gramatičke razrede u splitskom sjemeništu, retoriku u sjemeništu u Padovi, a teologiju i filozofiju u Makarskoj. U Splitu se zapošljava kao privremeni profesor gramatike školske godine 1821./22, ali je već sljedeće 1823. godine otpušten i zamijenjen drugim profesorom. Godine 1831. postaje privremenim učiteljem u Imotskom.

⁸⁵ Stipan Ivačić (Split, 1801. - Venezia, 1858.), pisac. Gimnaziju završio u Nadbiskupskom sjemeništu u Splitu 1817., a teologiju studirao u Beču. Od 1821.-1824. profesor je na Klasičnoj gimnaziji u Splitu, od 1824.-1826. profesor na Klasičnoj gimnaziji u Dubrovniku, od 1826.-1832. ponovno u Splitu, a od 1832.-1834. u Zadru. U Splitu je bio predstojnikom od 1835. do 1842., a od 1846. vicekancelarom splitske Nadbiskupske kurije. Pisao je prigodne pjesme i govore te propovijedi na talijanskom jeziku. Usp. *Hrvatski biografski leksikon*, 6, str. 62.

pozivati na razdraganost i na veselje narod Splita koji je prepun poštovanja bio privržen izvrsnoj osobi gospodina savjetnika. U tako lijepoj prigodi svećenički stalež dana 4. studenoga, kako bi čestitao na njihovom vjenčanju, učinio je da katedralna crkva odzvanja melodijskim skladnim zvukovima dok su mladenci slušali svečanu misu. Plemenito društvo Casina proslavio je svadbu s predivnom plesnom svečanosti. Mjesni zanatlije posvetili su mladencima ratnu igru moreške i ljupki ples kola na Katedralnom trgu pri blistavom osvjetljenju bakljama. Mnoštvo naroda koje je to gledalo bilo je jedno od većih razloga za gospodina savjetnika i njegovu vrlo suprugu da se ponovno uvjere u opći osjećaj Splitskana koji su u Henriku nalazili one vrline koje su blagošću i mudrošću u svako doba priskrbili naklonost naroda. U tako radosnoj prigodi nisu zašutili ni prečasni kanonik doktor don Antun Tokić, rektor Sjemeništa, koji je sastavio anakreontsku pjesmu,⁸⁶ plemeniti porod Gracija koji je podojio Muze, ni gospodin doktor Nikola Ivellio,⁸⁷ niti profesor Tadić koji je slavio mnoge prednosti sretnog para s pastoralnom kantatom u kojoj je u osobi Dafne prikazan mladoženja, a u osobi Tille mladenka.⁸⁸ Mnogobrojne želje koje su u tako ugodnoj prigodi odjekivale Splitom ponovno su uvjerile narode koji su potčinjeni gospodinu savjetniku o njegovoj dobroj duši za dobrobit ljudi njemu povjerenih i o zahvalnosti osjećajnog splitskog naroda.

Nakon toga nije se dogodilo ništa vrijedno primjedbe. Ali čim je zora neuobičajeno raskošno odjevena dala nagovještaj dana koji će probuditi ne samo u Austrijskom Carstvu nego i u čitavoj Europi presretni rođendan Franje I., najmilostivijeg među vladarima, i Split se iz dužnosti ili iz spontanog zanosa potrudio rasprostraniti navalu najživljih osjećaja i razdraganog veselja. Nisu zašutile tvrđave koje su paljbom iz topova učinile da veselo odzvanjaju obližnje planine, nisu zašutili ni svećenici koji su uz glazbene zvukove uzdizali molitve i himne za napredak njihova vladara.

⁸⁶ Anakreontska pjesma je vrsta kraće lirske pjesme o ljubavi, vinu, prijateljstvu i radostima života. Ova vrsta pjesme, sastavljena u jednostavnim stihovnim oblicima, nazvana je po grčkom liričaru Anakreontu (6. st. prije Krista).

⁸⁷ Nikola Ivellio (Split, 1767. – Split, 1831.), pjesnik. Studirao pravo i doktorirao u Italiji. U Splitu se bavio odvjetništvom. Bio je član splitskog Velikog vijeća, načelnik Splita 1810. te općinski vijećnik 1814. i 1830. Pisao je na talijanskom jeziku i objavljivao knjižice i brošure u čast uglednika, među kojima austrijskog cara Franje I., zatim elegije, religiozne pjesme i ode. Usp. *Hrvatski biografski leksikon*, 6, str. 188.

⁸⁸ Tom prigodom tiskana je knjižica: *Per le nozze E. Reha con la Carlotta Thiepolo, anacreontiche*, Spalato 1821.

Nisu zašutili niti učeni koji su pjesničkim sastavima slavili zasluge i vrline. Nije ni narod stajao nijem jer je međusobnim natjecanjima u dalmatinskim igrama proslavio uvijek drago sjećanje što je najvrjednijeg štovanja među vladarima gledao s udivljenjem. Stalež mjesnih učenih ljudi priredio je završetak tako radosne obljetnice sa zaista svečanom plesnom svečanosti. Ručak koji je gospodin savjetnik priredio glavnim predstavnicima vlasti i uglednijim mjesnim osobama utjecao je da napravi čim svečanijim uvijek dobro došao dan 12. veljače, dan u dobar čas uvijek vrijedan spomena kod svih europskih sila.

U ovo vrijeme bili su gore spomenuti meteži u Grčkoj, koji još nisu bili ugušeni, nemiri u Španjolskoj gdje su zlobnici uveli nered na štetu zahtjeva vjere i prijestolja, ali koji će i jedno i drugo uzdajući se u Božja obećanja pobijediti bezumne neprijatelje; i određeno nezadovoljstvo nekih Francuza koji nisu mogli lako zaboraviti njihov prethodni način mišljenja te su još držali poštene građane u stanju nemira.

Austrijsko Carstvo, međutim, uživalo je najkrepkiji mir i spokoj blagotvornim utjecajem njegova obožavanog vladara, koji se uvijek trsio pribaviti ih drugim europskim državama. I zar to nije najveći dokaz pohvale za Franju Prvog?

Stiglo je vrijeme javnih ispita prvoga polugodišta. Oni su uspješno održani u dvorani Gimnazije dana 28., 29. i 30. ožujka. Prva tri dana Svetog tjedna održane su duhovne vježbe u crkvi svetog Duha gdje je u Veliku srijedu, uz prethodnu ispovijed, gimnazijska mladež primila uskršnju pričest. Tako je završeno ovogodišnje prvo polugodište.

Budući da su već prošli sveti Uskršnji blagdani, ponovno su započele s novom snagom školske vježbe.

Dana 14. travnja u nedjelju začulo se u katedrali ovoga grada čitanje papinske bule, sretno vladajućeg pape Pija Sedmoga, kojom je izopćio zloglasnu sektu karbonara, zaklete neprijatelje, kako se pretpostavlja, prijestolja i oltara.

Dana 16. istog mjeseca ovdje je stigla vijest da je gospodin doktor Angelo Benvenuti⁸⁹ promaknut sa službe predsjednika Prvostupanjškog suda u Dubrovniku u financijskog odvjetnika u Zadru.

⁸⁹ Angelo Benvenuti de (Zadar, 1776. – Zadar, 1839.), pravnik i pisac. Rimsko i kanonsko pravo doktorirao u Padovi. U doba prve austrijske uprave u Dalmaciji imenovan pomoćnikom u financijskom resoru pri Uredu savjetnika vlade za Dalmaciju,

Dana 14. svibnja na opću žalost našega grada preminuo je plemeniti gospodin konte Petar Alberti,⁹⁰ osoba koja je uz istinsko živo domoljublje spajala najljepše, najljupkije i najuvjerljivije društvene osobine. U tako tužnoj prigodi čitav je grad bio zavijen u crno. Pogrebne svečanosti obavljene su raskošno i svečano. Gospodin profesor Lisičić u prigodnom pogrebnom govoru oplakao je gubitak tako vrijednoga građanina te je pohvalio njegove izvrsne prednosti duha i srca.

Dana 6. lipnja posvećenog uzvišenom sjećanju na ustanovljenje Pre-svetog euharistijskog sakramenta, svi su učenici naše Gimnazije na čelu s njihovim profesorima sudjelovali u euharistijskoj procesiji, koja svojim čudesnim utjecajem bdije na očuvanju i blagostanju habsburško lorenske austrijske kuće.

U međuvremenu nastavljena je uspješno školska nastava. To se lako moglo prosuditi po mjesečnim ispitima svakog razreda kojima su stalno prisustvovali gospoda predstojnik i upravitelj i učitelji vjeronauka, njemačkog jezika i krasopisa.

U kolovozu započet je popravak zvonika ove katedrale, a taj se popravak trebao ostvariti na trošak državne riznice. Velika darežljivost Franje Prvoga ne podnosi da stoji besposlena. Neka ga Gospodin Bog očuva!

Već su se bližili dani u kojima su se trebali održati javni ispiti a zatim jesenski praznici. Stoga je 31. kolovoza gospodin predstojnik otišao dati dodatne školske zadaće dvama razredima humanistike i četvrtom gramatike.⁹¹ Dana 2. rujna dane su dodatne zadaće prvim trima razredima

a za francuske uprave djelovao kao predstojnik pravosudnog odjela i sudac. Nakon uspostave druge austrijske uprave postaje savjetnikom prizivnog suda i predsjednikom suda u Dubrovniku. Od 1822. obnaša visoke dužnosti u upravi, napose u financijskim poslovima. Bio je među osnivačima Narodnog muzeja u Zadru i njegov prvi upravitelj. Pisao je o fiskalnoj politici, a bavio se i lijepom književnošću. Usp. *Hrvatski leksikon*, sv. I, str. 87.

⁹⁰ Petar Alberti (Split, 1771. – Split, 1822.), splitski gradonačelnik. Bio članom splitskog Velikog vijeća. Za francuske uprave bio je od 1806. do 1811. u upravi splitske općine. Splitskim načelnikom postaje 1811. godine. Tada je u općinskom vijeću održao svečani govor te predložio da se maršalu A. Marmontu za zasluge dodijeli medalja i podigne obelisk, a obala nazove njegovim imenom. Usp. *Hrvatski biografski leksikon*, 1, str. 64.

⁹¹ Prema Gimnazijskom zakoniku učenicima se propisuju dodatni školski radovi kako bi se imali čime baviti za vrijeme školskih praznika. Usp. *Codice ginnasiale ...*, str. 24.

gramatike. Dana 3. rujna održano je ocjenjivanje mladića koji pripadaju našoj Gimnaziji. Dana 6. istog mjeseca bila je sakramentalna ispovjed za učenike u crkvi svetoga Duha. Tu je također idućeg dana za iste održana sakramentalna pričest.

Dana 9. polagali su javne ispite učenici prvog i drugog razreda gramatike, 10. učenici trećeg i četvrtog razreda, a 11. učenici prvog i drugog razreda humanistike. Dana 12. održani su privatni ispiti.

Dana 14., dana određenog za svečanu podjelu nagrada, došla je ovdje njegova preuzvišenost gospodin pokrajinski upravitelj Tomašić,⁹² dolazak kojeg je Split raskošno proslavio. Podjela nagrada održana je u dominikanskoj crkvi, ispravnost koje je potvrdila ista njegova preuzvišenost. U tako radosnoj prigodi prema Gimnazijskom zakoniku⁹³ gospodin Petar Candido, učenik drugog razreda humanistike, izgovorio je kratki govor na latinskom jeziku prije nego što su pročitane ocjene svih učenika, a čim su bile pročitane gospodin Lovre Bernardi, učenik prvog razreda humanistike, održao je drugi govor na talijanskom jeziku.

U drugom razredu humanistike postigao je nagradu gospodin Petar Candido iz Šibenika. U prvom razredu humanistike gospodin Anđelko Fradelić iz Splita, kojemu su se približili po zaslugi gospoda Lovre Bernardi i Frane Ilić, obojica iz Splita. U četvrtom razredu gramatike bio je nagrađen gospodin Jeronim Bernardi. U trećem razredu odnio je nagradu Antun Alloy iz Splita, a postigli su *accessit* Frane Lisičić i Mihovil pl. Grisogono, obojica iz Splita. U drugom razredu gramatike nagrađen je Antun Buljan iz Sinja. U prvom razredu gramatike nagrađen je klerik Augustin Grubišić i klerik Kazimir Mrkušić, obojica iz Makarske. U učenju njemačkog jezika u drugom tečaju nagrađeni su Petar Candido iz Šibenika i Sebastijan Giovannizio iz Splita, kojima su se približili Ivan Manger iz Splita,

⁹² Franjo Ksaver Tomašić (Rijeka, 1761. – Zadar, 1831.). Kao austrijski časnik sudjeluje u ratovima protiv Napoleona, godine 1813. zapovijeda austrijskim snagama koje su zauzele Dalmaciju i Dubrovnik, a 1814. imenovan je pokrajinskim upraviteljem Dalmacije. Na tom se položaju istakao unapređivanjem gospodarskih prilika. Godine 1809. dobio je barunat. Usp. *Hrvatski leksikon*, sv. II, str. 572.

⁹³ U ovoj prigodi Gimnazijski zakonik propisuje da prisutnima na svečanosti dodjele nagrada učenici humanistike moraju održati dva kratka govora: jedan na latinskom a drugi na talijanskom jeziku. U toj istoj prigodi trebaju se tiskati katalogi to jest popisi učenika s ocjenama te ih podijeliti prisutnima i učenicima. Usp. *Codice ginnasiale ...*, str. 45.

Vicko pl. Geremia iz Splita i Jeronim Bernardi iz Splita. U prvom tečaju zatim nagrađeni su Antun Alloy iz Splita i Josip Maričić iz Novoga, kojima su se približili klerik Nikola Alačević iz Makarske, Augustin Grubišić iz Makarske i Vicko pl. Alberti iz Splita.

Ova školska godina sretno je završena svečanom zahvalom Svetom Duji Mučeniku Ambrozijanskim himnom u crkvi gore navedenih otaca dominikanaca.

Na 15. tekućeg mjeseca u Veroni održao se Kongres savezničkih sila.

Na 16. rano ujutro njegova preuzvišenost otputovala je odavle kako bi se vratila kopnenim putem u glavni grad pokrajine.

Dana 21. tekućeg mjeseca stigao je u Kaštela gospodin dvorski savjetnik von Veingarten kako bi se oporavio, a tu ga je otišao posjetiti gospodin upravitelj i okružni poglavar. Ovaj je na svom povratku u ponedjeljak 23. istog mjeseca našao u svome uredu zahvalu na službi profesora humanistike gospodina doktora Jurja Lisičića.

Unutar ovoga mjeseca došle su novosti da su okončane razmirice i pobune Grka s osmanskim Portom.

Na 16. mjeseca listopada stigao je ovdje izvještaj da je monsinjor Ivan Skakoc već proglašen u Rimu biskupom otoka Hvara, Brača itd. u Dalmaciji.

Redovitom poštom 28. prošlog mjeseca doznalo se da su presvijetloj Vladi Dalmacije stigle papinske bule koje su sadržavale papinsku pastoralu monsinjora Novaka za zadarskog nadbiskupa, a monsinjora Skakoca za biskupa Hvara, Brača itd. Pređimo na novu školsku godinu.

Vidio. U odsustnosti carsko-kraljevskog Vladinog savjetnika i upravitelja Gimnazije Nikola Didoš, predstojnik.

Godina 1822./1823.

Pjevanom misom i himnom *Veni Creator Spiritus* započela je vrlo dobro nastava u ovoj carsko-kraljevskoj Gimnaziji dana 4. studenog ove nove

školske godine 1822./23. Nije se započelo s danom 3. zbog toga jer je bila nedjelja u kojoj Gimnazijski zakonik propisuje odmor. Nakon što je, kao što je gore navedeno, zazvana Božja pomoć budući da su tu bili prisutni gospodin predstojnik i profesori koji su sačinjavali osoblje Gimnazije, a također i učenici, prešlo se je u gimnazijsku dvoranu gdje je profesor Stipan Ivačić održao prigodni govor. On je baš poštovanom Vladinom odredbom došao preuzeti katedru humanistike, koju je prije zauzimao svećenik Juraj Lisičić iz Splita. Gospodin doktor Stipan Ivačić, bivši profesor gramatike, privremeno je zamijenjen na profesorskom mjestu svjetovnim svećenikom Lovrom Škaricom⁹⁴ iz Kaštel Staroga koji pripada trogirskoj biskupiji.

Dana 5. istog mjeseca upisali su se u određene razrede ne samo mladići koji su prije učili u Zavodu nego i oni iz osnovnih državnih ili privatnih škola kojima je prema njihovim svedodžbama priznato da imaju pravo upisa. Dana 6. gospoda profesori započela su s svojom redovitom nastavom. Mladići u Zavodu koristili su se školskom nastavom sa sretnim uspjehom kad su prvo dočuli za smrt izvrsnog kapucina oca Antonija iz Fornija, bivšeg propovjednika, a zatim dana 7. prosinca, na njihovu žalost, za iznenadnu smrt presvijetlog prečasnog rektora ovog Nadbiskupskog sjemeništa,⁹⁵ bivšeg kanonika ove metropolitske i primacijalne crkve, doktora filozofije i svete teologije, te tijekom trideset godina profesora filozofije u istom sjemeništu. Uzvišene osobine uma koje su uljepšavale ovu slavnu osobu, njegovo jedinstveno domoljublje, slatki izljevi osjećaja njegova dobrog srca postigli su u tako žalosnim okolnostima od osjećajne zahvalosti Splićana one dužne osjećaje, plod kojih je on unaprijed uživao dok je zajedno s njima udisao zrak ovog neba. Pogrebne svečanosti bile su obavljene s najvećom svečanošću. Pozvan od sjemenišnih podrektora Špira Tadića, gospodin profesor gimnazije Stjepan Pavlović održao je u katedrali pogrebni govor koji je nažalost zaslužio tako izvrstan, koristan i zaslužan svećenik.

Prije nego što su stigli sveti božićni blagdani, održan je prvi mjesečni ispit za svaki razred, a mladi iz Zavoda mogli su uživati plodove ispovijedi i svete pričesti u crkvi sv. Duha.

⁹⁴ Lovre Škarica (Kaštel Stari, 1792. – Split, 1873.), svećenik i profesor. Profesor gramatike i neko vrijeme predstojnik splitske gimnazije. Za vrijeme profesorske službe bio je ispovjednikom klarisa, a bio je imenovan i kapelanom tamnica, ali se brzo odrekao. Imenovan je počasnim kanonikom 1853. godine, a car ga je odlikovao zlatnim križem s krunom za zasluge. Usp. Ivan Ostojić, *Splitski kaptol ...*, str. 175.

⁹⁵ To je bio Ante Tokić.

Danom 27. prosinca ponovno je započela nastava koja je uspješno napredovala ne samo u predmetima predviđenim u Gimnazijskom zakoniku nego također i u nastavi njemačkog jezika i nastavi krasopisa te su morali polagati mjesečni siječanjski ispit krajem istog mjeseca.

Dana 1. veljače nakon teške bolesti koja je trajala sedam dana, preminuo je vrijedni svećenik don Juraj Lisičić koji je bio učiteljem u Nadbiskupskom sjemeništu, a koji se privatno bavio obrazovanjem mladeži te je bio pet godina profesorom humanistike u ovoj Gimnaziji. On je umro u dobi od 38 godina. Svi su za njim žalili. Orkestar katedrale još priželjkuje nekog sličnog njemu.

Bio je to dan nedjelje 9. veljače kada je monsinjor Ivan Skakoc koji je određen za biskupa Hvara, Brača itd., položio propisanu zakletvu na ruke gospodina namjesnika u Zadru.

Evo smo se približili radosnom rođendanu njegova carsko-kraljevskog apostolskog veličanstva Franje Prvoga, našeg uzvišenog vladara. Svečanost je bila pomaknuta za dan ranije te je utvrđena za 11. mjeseca veljače jer je na 12. trebao poteći prvi dan vremena korizme, kako što svatko dobro znade posvećen djelima pokore. Proslavljen je najraskošnije što su mogli napraviti osjećajni Splićani koji su sa spontanom sklonosti i zbog svete dužnosti smjerno zaljubljeni u tako blagotvornog, tako milostivog tako plemenitog daleko više oca nego vladara.

Prve nedjelje korizme, koja je bila 16. veljače, monsinjor Skakoc bio je posvećen za biskupa od njegove preuzvišenosti patrijarha Fenzija⁹⁶ u Šibeniku. Stoga je monsinjor Skakoc otišao u Trogir, svoj zavičaj, gdje su mu njegovi sugrađani izrazili veselje za ugledni položaj na koji je uzdignut te su istome kao potvrdu razdraganog veselja i poštovanja posvetili književnu i glazbenu akademiju, prije nego što otiđe preuzeti vlast u svojoj dijecezi. U međuvremenu otišli su predati istome svjetovni posjed u gradu Hvaru od Vrhovne carske vlade gospodin savjetnik Reha, okružni poglavar i naš upravitelj, gospodin kanonik Benedikt Braunizer,⁹⁷ vjerski savjetnik

⁹⁶ Franjo Marija Fenzi (1738.-1829.), krfski nadbiskup (1790.) i pomoćnik jeruzalemskog patrijarha (1816.-1829.).

⁹⁷ Benedikt Braunizer (Kanal ob Soči, 1760. – Trst, 1844.), pedagog, vladin savjetnik. Teologiju završio u Paviji. Doktorirao crkveno pravo. Postao prvo učiteljem, a zatim profesorom u Gorici, potom počasnim kanonikom. Imenovan vladinim vjerskim savjetnikom u Zadru.

pri uzvišenoj Vladi u Zadru, i gospodin Giuseppe Rossi Sabatini,⁹⁸ vladin tajnik u Zadru.

Već je ožujak prokrčio put prema cvijetnom travnju kada su milostivom susretljivosti uzvišenog vladara, gospoda privremeni profesori don Stjepan Pavlović iz Makarske i don Matij Škarić iz Postira na otoku Braču morali otići na Visoki zavod kod otaca augustinaca⁹⁹ u prijestolnicu čitavog Carstva.

Njih su zamijenila gospoda svjetovni svećenici don Vicko Manola¹⁰⁰ iz Hvara i don Pavao Aržić¹⁰¹ iz Splita.

Javni ispiti prvoga polugodišta održani su u dvorani Gimnazije dana 20., 21. i 22. ožujka.

Prečasni monsinjor vjerski savjetnik prije nego što se vratio u Zadar htio je počastiti gimnazijski Zavod i sjemenište posebnim pregledom svake škole kako Gimnazije tako i sjemeništa te je izrazio zadovoljstvo napretkom mladeži. Monsinjur vikar, čiji je bio poštovani gost, bio je uvijek s njim u posjeti škola. Otputovao je dana 24. ožujka u društvu gospodina vladinog tajnika Sabbatinija u smjeru Zadra.

U međuvremenu su naše škole nastavile svoj rad te nam nije pristigla nijedna prikladna stvar za našu Kroniku dok nije prvi put stigao 12. svib-

⁹⁸ Giuseppe Rossi Sabatini djelovao je u vladinom tajništvu u Zadru, a bio je i referentom za bogoštovlje i nastavu.

⁹⁹ To je bio poznati *Augustineum* ili *Frintaneum*, carski zavod za višu izobrazbu svećenika u Beču koju je utemeljio 1816. car Franjo I. pod imenom Viši zavod sv. Augustina, na poticaj dvorskoga župnika Jakoba Frinta. Svaka biskupija imala je pravo poslati u Zavod jednog nadarenog kandidata. Službeni jezik bio je latinski, a pravila života i rada stroga. Boravak je trajao tri godine tijekom kojih je kandidat pohađao sveučilišne studije i na kraju branio doktorat na Sveučilištu. Usp. William David Bowman, *Priest und Parish in Vienna, 1780-1880*, Boston, Humanities Press Inc., 1999, str. 104-105.

¹⁰⁰ Vicko Manola, rođen u Hvaru 1779., svjetovni svećenik. Već 1824. prelazi za stalnog učitelja u osnovnu školu u Splitu.

¹⁰¹ Pavao Aržić (Split, 1797. – Split, 1863.), svećenik i profesor. Bio je upraviteljem župe te župnikom Velog Varoša. U katedrali je služio kao glavni tenor. Neko vrijeme je profesorom na gimnaziji u Splitu. Bio je kanonikom penitencijarom stolne crkve u Splitu. Usp. Ivan Ostojić, *Splitski kaptol ...*, str. 142-143.

nja presvijetli i prečasni monsinjor Novak, zadarski nadbiskup, da preuzme posjed svog nadbiskupskog sjedišta. Tog dana on je zaista tu stigao, ali nije napravio svoj svečani ulazak nego 21. istog mjeseca u kojem je padoo svečani dan posvećen Presvetom Trojstvu. Grad Zadar pun razdraganog veselja u tako sretnoj prigodi nije mogao ne odati oduška pobožnoj radosti svoga srca. Zbog toga su bile predivne pjesme na latinskom i talijanskom jeziku te ukrasi kuća, dućana, raskoš osobito u prvostolnici itd., itd.

Naš dobri savjetnik i upravitelj, prema liječničkom savjetu da otiđe u Italiju u ljekovite kupke, otputovao je na 18. lipnja.

Na 25. mjeseca maloprije spomenutog, budući da je dolazila svetkovina Svetog Alojzija Gonzage, zaštitnika mladeži, bila je proslavljena svečanom pjevanom misom od svih članova istoga Zavoda.

Dana 21. kolovoza održano je razvrstavanje mladeži za javne ispite drugoga polugodišta.

Javni ispiti održani su zatim u dvorani Gimnazije u danima 25., 26. i 27. istog mjeseca. Na 30. održani su privatni ispiti koji su, prema uobičajenom načinu, bili strogi.

Dana 1. rujna održana je ispovijed, a dan kasnije sveta pričest. Na dan 3. istog mjeseca održana je nastava da bi se dalo građe za rad učenicima za vrijeme praznika. Na 5. konačno je održana svečana podjela nagrada, prigodom koje su dvojica učenika dvaju razreda humanistike izgovorila dva unaprijed propisana govora, a zatim se prešlo u katedralu za dužnu zahvalu Svevišnjem darovatelju svjetla. Nagrađeni učenici bili su sljedeći: u drugom humanistike Anđelko Fradelić iz Splita, Lovre Bernardi i Frane Ilić, obojica također iz Splita. U prvom samo Jeronim Bernardi iz Splita zbog pomanjkanja traženog broja. U četvrtom Antun Alloy, Mihovil pl. Grisogono i Frane Lisičić, sva trojica iz Splita. U trećem samo Antun Buljan iz Sinja zbog pomanjkanja traženog broja. U drugom Nikola Alačević, klerik iz Makarske, Kazimir Marušić i Augustin Grubišić, obojica također iz Makarske. U prvom Jeronim Vusio iz Splita i Maksim Nikolić iz Splita, a također i Vicko Definis iz Sutivana na otoku Braču. Nekolicina je bila nagrađena u učenju njemačkog jezika i u krasopisu kako njemačkom tako i talijanskom. Na tako sretan način završena je ovogodišnja školska godina.

Vidio. U odsutnosti carsko-kraljevskog savjetnika Vlade i upravitelja

Nikola Didoš, predstojnik.

Godina 1823./1824.

Nova školska godina ponovno je započela služenjem svečane mise u katedrali, kojoj su prisustvovali gospoda predstojnik i profesori s učenicima, a pjevao ju je kao što se uobičajava reći u terciji¹⁰² kanonik naše metropolitanske i primacijalne crkve. Iza toga prečasni monsinjor vikar i predstojnik Didoš intonirao je himan *Veni Creator Spiritus* koji je, jednako kao i misa, pjevan uz zvuke ovoga glazbenog orkestra. Nakon što je završen vjerski obred, prešlo se u našu Gimnaziju, u dvoranu u kojoj je gospodin profesor Tadić održao kratki govor koji se odnosio na zvanje kojem su se posvetili mladi željni znanja. Ove obrede ukrašavali su kao i prošlih godina gospodin savjetnik i upravitelj, a također i gospoda povjerenici i gospodin tajnik, kako bi upravo potakli mladež da se s čim većim zanosom posveti pobožnosti i učenju.

Na dan 4. bili su razvrstani kako mladići iz naše Gimnazije, tako i oni primljeni koji su izašli iz osnovne škole i koji su još donijeli rodni list i potvrdu o dobrom vladanju.

Zatim je dana 5. započela nastava te je dobro napredovala, da nije na dan 28. prosinca rastužila srca čitave Gimnazije smrt izvrsnog upravitelja Henrika Rehe. Naša Gimnazija, zahvalna za skrb koju je jadni Reha pokazivao uvijek prema predstojniku, učiteljima i učenicima, nije zašutila kako bi u tako nesretnoj prigodi izrazila svoju iskrenu bol, jer su svi složno pohrlili priskrbiti mu dražestan vrt u kojem bi našao radost i zadovoljstvo.¹⁰³

Zablistao je dan 12. veljače, rođendan njegova svetog carsko-kraljevskog apostolskog veličanstva Franje Prvoga u kojem su se ponovili najprostodušniji iskazi poštovane, ali vesele i vedre privrženosti jedinstvenoj milosti velikog vladara.

Ovdje je vrlo zgodno zapisati kako bi se istakla velika darežljivost našeg izvrsnog vladara da je i za djevojke otvorena osnovna škola u prostorijama blizu sv. Klare¹⁰⁴ koju je već dala podignuti Franjina dobra duša. Bila je

¹⁰² To je svečano pjevana misa u kojoj su uz svećenika, koji ju je služio, asistirala još dvojica svećenika.

¹⁰³ Zacijelo se misli na ukrašavanje njegova odra pogrebnim vijencima.

¹⁰⁴ O tome opširnije: Slavko Kovačić, Osnovna škola za djevojčice u splitskomu

otvorena na 19. travnja. Monsinjur vikar presvijetli i prečasni bogoslovni kanonik doktor don Nikola Didoš, osim prethodne skrbi za takav cilj, pjevao je svečanu misu, a zatim se pjevao himan *Veni Creator* nakon čega je vrlo časni don Nikola Rotondo¹⁰⁵, stalni upravitelj Više osnovne škole kako mladića tako i djevojaka, održao razboriti, učeni, elegantni i prikladni govor u crkvi redovnica svete Klare.

Svećeniku, bivšem privremenom profesoru Špiru Tadiću došla je odluka da je konačno postavljen za učitelja humanistike u splitskoj Gimnaziji. U isto vrijeme došla je bivšem profesoru teologije i grčke filologije Josipu Čobarniću iz Makarske poštovana odluka, kojom je on zamijenio drugu katedru humanistike, koju je prije pokrивao časni don Stipan Ivačić iz Splita, kojem je uzvišena Vlada namijenila odlazak u Dubrovnik u svojstvu privremenog profesora humanistike.

Istodobno je uzvišeno carsko-kraljevsko Povjerenstvo za obrazovanje podnijelo poziv za natječaj za predstojnika i učitelje gramatike u našoj Gimnaziji. Učitelji i predstojnik kako su u toj prigodi bili zauzeti svojim brižnim dužnostima nisu otišli u Zadar da se podvrgnu traženim ispitima.

Stiglo se do prvog polugodišnjeg ispita koji se, prema uobičajenom redu, održao u dvorani Gimnazije u travnju. Ispovijed i sveta pričest za mladež Gimnazije, a također i duhovne vježbe, održane su u crkvi Duha Svetoga i tako se stiglo uživati u svečanom blagdanu Uskrsa.

Budući da nije bilo događaja koji se odnose na drugo polugodište, pređimo na način ispita i završetak školske godine.

Vjerski čini već su bili obavljani u crkvi svetog Duha.

Zatim su održani ispiti u dvorani Gimnazije, to jest jednim dijelom u sjemeništu kako što se to prije običavalo. Svečana podjela nagrada, kojoj je uslijedio Ambrozijanski himan, održala se u crkvi oratorijanaca. Ovom obredu prisustvovali su predstavnici vjerskih, političkih, vojnih i građanskih vlasti. Presvijetli i prečasni monsieur Skakoc, vrijedan pohvale hvarski biskup, svojim prisustvovanjem ukrasio je tu svečanost. Nagrađeni

_____ samostanu sv. Klare 1824. - 1869., *Kačić*, 26, Split, 1995., str. 415-443.

¹⁰⁵ Nikola Rotondo, rođen je u Trogiru 1796., svjetovni svećenik. Završio je studije u Beču. Godine 1821. bio je profesorom u Gimnaziji, a zatim postaje stalnim ravnateljem Više osnovne škole u Splitu.

mladići bili su: u drugom razredu humanistike gospodin Jeronim Bernardi iz Splita, u prvom gospoda Antun Alloy iz Splita, Mihovil pl. Grisogono i Frane Lisičić, također iz Splita. U četvrtom gramatike gospodin Ante Buljan iz Sinja, u trećem gospoda Nikola Alačević, klerik iz Makarske, Augustin Grubišić, također klerik iz Makarske i Ante Grabovac iz Sinja. U drugom gospoda Jeronim Vusio iz Bola na Braču, Maksim Nikolić iz Splita i Vicko Definis iz Sutivana na Braču. U prvom gramatike gospoda Nikola Tomaseo iz Postira, Stjepan Candido iz Šibenika i Petar Maupas iz Splita. U drugom tečaju nagrađeni su iz njemačkog jezika gospoda Antun Alloy iz Splita, Andrija Petričić iz Postira i Mihovil pl. Grisogono iz Splita, a u prvom gospoda Ante Grabovac iz Sinja, Josip Barač iz Splita i Maksim Nikolić iz Splita. Ovima su se približili Konrad pl. Ivellio iz Pučišća, Nikola Tomaseo iz Postira, Jerolim Vusio iz Splita i Augustin Grubišić, klerik iz Makarske.

Govor prvog razreda humanistike izrekao je Antun Alloy iz Splita, a govor drugog razreda Andrija Petričić iz Brača. Tako se na 4. rujna prokričio propisani put za jesenske praznike koji su započeli mladićima učenim i otmjenim govorom koji im je u crkvi održao prečasni monsieur vikar i predstojnik umjesto upravitelja. Taj se govor uvelike svidio i monsieurju Skakocu i čitavom učenom slušateljstvu koje je tu došlo kao službena publika.

Vidio. U odsutnosti carsko-kraljevskog savjetnika Vlade i upravitelja itd.

Nikola Didoš, predstojnik itd.

Godina 1824./25.

Presvijetli i prečasni generalni kapitolski vikar, vršitelj dužnosti upravitelja i bivši predstojnik naše Gimnazije, vratio se u Split sa svog svetog pohoda u Zagoru gdje se zalagao s velikim uspjehom prisustvovati otvorenju škola koje su povjerene njegovoj brižnoj skrbi i da bi objavio kako gospodi profesorima, tako i učenicima pravodobne odredbe prema novom Gimnazijskom zakoniku¹⁰⁶. Došao nam je živo priželjkivan te je dočekan svečanim poklicima. Njegova prva misao bila je da dobro uredi školsku

_____ ¹⁰⁶ Novi Gimnazijski zakonik na talijanskom jeziku objavljen je 1824. godine.

disciplinu i da dobro usmjeri mladež kako bi se posvetila zvanju učenja. U tom cilju sazvani su učenici s njihovom gospodom profesorima u katedralu gdje je zazvana nebeska pomoć s misom koja je vrlo svečano služena nakon koje se uz glazbu pjevao himan *Veni Creator* koji je intonirao spomenuti presvijetli i prečasni monsinjor. Iz crkve se prešlo u dvoranu Gimnazije, kojoj je za obrazovanje bila dodijeljena Nadbiskupska palača, dok se prije, otkad je utemeljena, nalazila u prostorijama sjemeništa. U toj dvorani u prisutnosti viših predstavnika političke vlasti, gospode vršitelja dužnosti upravitelja i predstojnika, gospode profesora, a također i učenih mjesnih osoba i učenika, profesor Tadić izrekao je odgovarajući prigodni govor. Sve se to prema našem Zakoniku održalo dana 3. studenoga. Zatim se dana 4. studenoga obavio raspored bilo učenika Gimnazije, bilo onih koji su pristupili sa svojim urednim dokumentima kako bi tu uskoro pripadali.

Naš Zakonik propisuje da stvari koje su dostojne sjećanja i koje se događaju u svijetu, budu upisane u našoj Kronici. I zato se daje na znanje da je prošle 1824. godine sretno vladajuća Njegova Svetost Lav XII. proglasio u Rimu Svetu godinu Jubileja.¹⁰⁷ Ovaj je, poslije smrti nepobjedivog Pija Sedmog, bio izabran za papu u Rimu dana 4. listopada i od njega očekujemo pobjede za Katoličku crkvu.

I u Šibeniku su, milostivom vladarevom odlukom, otvorene osnovna i viša osnovna škola. Nastavnici su privremeni. Zato nije otvoren natječaj za stalno radno mjesto za one koji bi bili pogodni za obavljanje takvih dužnosti. Njegovo veličanstvo, nikada dovoljno hvaljeno, još je milostivo odredilo da se u drugoj prikladnoj prostoriji otvori osnovna škola također i za djevojke, kao što je još lanjske godine korisno pokrenuta ovdje u Splitu unutar svetih ograda samostana svete Klare.

¹⁰⁷ Sveta godina kako se danas slavi u Katoličkoj Crkvi uvedena je 1300. godine odredbom pape Bonifacija VIII. U početku je zamišljeno da se slavi svakih sto godina na razmeđu stoljeća. Kasnije je svedena na 50, pa na 33, dok se od XV. stoljeća slavi svake 25. godine. U katoličkoj tradiciji Sveta godina ili Jubilej (riječ dolazi od hebrejske riječi »yobel« — trublja od roga kojom se naviještala Jubilarina godina u Starom zavjetu) prije svega znači jedan duhovni religiozni događaj kako individualni tako i kolektivni. Sa svojim manifestacijama i obredima Sveta godina doziva u svijest najvažnije dimenzije kršćanskog života, učvršćuje vjeru, potiče na obraćenje i vršenje kršćanskog milosrđa, omogućava dublje jedinstvo u Crkvi i izvan nje, potiče na svjedočenje vjere u Krista u zajedništvu s Crkvom. Na vidljiv način to se očituje kroz hodočašća u četiri rimske bazilike gdje se trebaju izvršiti propisane molitve i obredi nakon čega Crkva dijeli jubilarni oprost svima koji su ispunili uvjete.

Dana 6. veljače glasovima prečasnog vršitelja dužnosti upravitelja i predstojnika i gospode profesora bio je dosuđen kućni pritvor u prostorijama Gimnazije Ivanu Graniću, Duji pl. Geremiji i Mihovilu Bačiću jer nisu prisustvovali vjerskim činima navedenog dana, a što je bila nedjelja, i jer su se radije otišli zabavljati uz opasnost da budu zlostavljani i pretučeni od nekih razvratnika. Prvi je podvrgnut kućnom pritvoru od 24 sata, drugi od 12, a treći od 6 sati. Izgleda da su se pokajali i zato su dostojni pohvale.

U sretnom prvom danu u kojem je sunce sa svojim zlatnim zrakama dolazilo obznaniti obljetnicu rođendana našeg apostolskog, darežljivog, milostivog, najpobožnijeg vladara, Split je na krilima spontanijih želja podastrijeo austrijskom prijestolju najiskrenije dokaze razdraganog veselja i klicanja. U tako lijepoj i naočitoj prigodi plemenito društvo Casina priredilo je predivnu plesnu svečanost. Monsinjur vikar pripisao je za veliku čast obavljanje svetih vjerskih, molitvenih i crkvenih javnih obreda. U tako sretnom danu kako bi bio još više svijetao i sjajan, natjecali su se u lijepom doličnom sudjelovanju predstavnici vjerskih, političkih i vojnih vlasti. Monsinjur vikar bio je taj koji se, što se odnosi na naslov apostolskog koji pripada svetoj osobi uzvišenog, trudio uvijek kako bi to bilo neizbrivo u dušama i srcima pripadnika njegove biskupije prema pruzvišenoj svetoj osobi Franje Prvoga. Topovske salve, narodni plesovi koji su se održavali na obali, paljba iz pušaka za vrijeme svečane mise, pjevanje uz glazbu Ambrozijanskog himna i druge manifestacije živog veselja doprinijeli su u proslavi tako lijepog dana. Međutim treba znati da su se u čitavoj Dalmaciji u nedjelju 13. veljače, poštovanom Vladinom odlukom, održale dužne svečanosti za obljetnicu rođendana njegova svetog carsko-kraljevskog veličanstva. Možda se smatralo da u tom pogledu subota ne odgovara za isticanje tako znamenitog dana.

Dana 17. veljače došao je preuzeti svoju časnu službu poštovani gospodin Jeronim Nani¹⁰⁸ u svojstvu stalnog savjetnika Vlade, splitskog okružnog poglavara i upravitelja naše Gimnazije. Raskošna rasvjeta navečer istoga dana bila je dovoljna da ga ponovno uvjeri u srdačni veseli doček Splićana. Plemenito društvo Casina, nezadovoljno svečanim manifestaci-

¹⁰⁸ Jeronim Nani (Zadar, 1789.? – Split, 1841.). Kao petnaestogodišnjak zaposlio se u državnoj službi za vrijeme prve austrijske uprave te je svoju službu nastavio za vrijeme francuske i druge austrijske uprave. Usporedno studira filozofiju i pravo. Godine 1818. postao je tajnikom Namjesništva u Zadru, a 1825. imenovan je savjetnikom pri pokrajinskom namjesništvu u Zadru i okružnim poglavarom Splita. U aktivnoj državnoj službi proveo je 37 godina, a umro je u pedeset i drugoj godini života.

jama koje su za njega priredili stanovnici Splita, navečer dana 20. istog mjeseca posvetilo je zaslugama gospodina savjetnika glazbeno-dramsku akademiju, koju je on prihvatio s osjetnim veseljem u njezinoj ljepoti i prostodušnosti. Odmah je posjetio školu Nadbiskupskog sjemeništa, gimnazijsku školu, a također i osnovnu školu kako mladića tako i djevojaka. Pružio je u bilo kojem susretu jasne znakove ljubaznosti koja izgleda da mu je prirođena.

U ožujku stigla nam je najradosnija vijest da je na koncu Irska postigla od Britanskog kraljevstva toliko priželjkivanu vrlo pravednu samostalnost. Vrlo hrabri i rječiti gospodin lord O'Connel, Irac katoličke vjere, pojavio se pred londonskim Domovima te je sa svojom muškom rječitošću postigao konačno zadovoljstvo i utjehu da je izvrsno uspio u svom vrlo važnom cilju. Glasovi Domova u korist katolika nadmašili su za trinaest glasova naprama dvjesto i toliko na dvjesto i toliko.¹⁰⁹ A zatim dolazi ono što izaziva čuđenje da je gospodinu lordu O'Connellu odgovorio engleski protestant s takvom rječitošću temeljenom na nepristranoj pravičnosti, da nam o tome ne preostaje poželjeti ništa bolje za isticanje naše presvete vjere. Veseli se Rime, čitavi katolički svijete ukrasi se novom radošću i pjevaj u pohvalu Boga *qui dominatur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terrarum*.¹¹⁰

Nedavno se u Francuskoj, to jest u svibnju pregovaralo o izbjeglicama. Za njihov povratak najkršćanskiji Karlo X¹¹¹, sada sretno vladajući u Francuskoj, odredio je trideset milijuna franaka prihoda. Čemu se može više nadati u korist onih koji su sve izgubili jer nisu znali za koju bi se stranku morali odlučiti u mnogim i raznim obratima koji su se dogodili u Francuskoj? Stoga se dogodilo da je petnaesti članak nacrtu zakona o naknadi za izbjeglice odobren 11. ožujka na sjednici Narodne skupštine. Među najvažnijim govorima o naknadi izrečenim u Narodnoj skupštini najznameniti je onaj gospodina Augiera. Recimo to ukratko: To nije zakon milosti, to je zakon pravde, zakon politike.

Došlo je vrijeme kada su se učenoj publici morali pružiti ogledi o tome koliko je mladež koja pripada našoj Gimnaziji naučila u prvom polugodištu. Oni su već redovito položili četiri mjesečna ispita u prisutnosti preča-

¹⁰⁹ Ova rečenica nije potpuno razumljiva.

¹¹⁰ U prijevodu: »... koji vlada od mora do mora i od rijeke do kraja svijeta«. (preveo Slavko Kovačić).

¹¹¹ Ispravljeno od *Carlo XII*.

snog monsinjora vikara, vršitelja dužnosti upravitelja i predstojnika. Nakon što su obavljene sve duhovne vježbe u prva tri dana Svetog tjedna i sve dužne vjerske čini u crkvi Svetih duša čistilišta,¹¹² pojavili su se radosni dani slavnog uskrsnuća Isusa Krista te su se škole ponovno otvorile dana 5. travnja, to jest u utorak poslije uskrsnjih blagdana. Istog utorka ujutro monsinjor vikar dao je dodatni školski rad dvama razredima humanistike, a zatim poslijepodne četvrtom razredu gramatike. Nakon toga u srijedu ujutro učinili su dodatnu školsku zadaću treći i prvi razred gramatike, a popodne učenici drugoga razreda. Dana 7. navedenog mjeseca bili su ocijenjeni svi učenici Gimnazije i uspisani u njihove odnosne kataloge s ocjenama koje su zaslužili.

Javni ispiti prvoga polugodišta održani su u dvorani Gimnazije u danima 11., 12. i 13. s početkom ujutro u 10 sati, a popodne u 3 sata, ali ne s rasporedom kojeg se prije pridržavalo tako da počinju prvim razredom gramatike i završe drugim razredom humanistike, nego da počinju od drugoga humanistike i završe prvim razredom gramatike. Dan 14. u 9 prije podne bio je namijenjen za obavljanje dodatnih školskih zadaća privatnim učenicima ako se budu prijavili, ali se nije nitko pojavio. Dana 15. polagali su privatni ispit svi oni mladići koji zbog postignutih ocjena nisu bili dostojni pojaviti se pred javnošću. Dana 10. započeto je s objašnjenjima gradiva koje se odnosi na drugo polugodište ove školske godine.

24/4 1825. Vidio Nani, poglavar okruga i upravitelj.

Prije nego što je Split ugledao radostan i svečan dan posvećen slavnom spomenu njegova glavnog zaštitnika svetog Duje, apostola čitave Dalmacije i velikog učenika svetoga Petra, održani su privatni ispiti za travanj u prisutnosti gospodina predstojnika monsinjora vikara kako bi se što slobodnijeg duha proslavila obljetnica tako sjajnoga dana u kojem dolaze ljudi iz svih krajeva Dalmacije da budu sudionicima svih iskaza razdraganog veselja i radosti koje u vrijeme sajma običavaju pokazati osjećajni Splitsani. Prošlo je nekoliko godina otkako vatromet, koji je običavao privući radoznalost obližnjeg naroda, nije utirao put tako sjajnom danu i to zato jer je mudro zabranjeno igranje vatrom na predivnom Katedralnom trgu koji je okružen kućama. Tada je šestog navečer prije svečanosti sveca zaštitnika ugledana podignuta velika drvena sprava zasnovana na dobrom ukusu i ukrašena lijepim slikama s koje su se, uz obilnu navalu brojnih gledatelja, prikazivali više od sata jaki pucnjevi umjetno napravljene vatre, prelijepi vatreni spletovi i igre navlaš oblikovane raznim bojama.

¹¹² Ova je crkva bila poznata i kao crkva Dušica.

Slika sveca, kojem je bio posvećen prizor, ukrašavala je u sredini raskošne sprave. I tako se ponovno uveo ovaj dobar vrlo stari običaj. Osim uobičajenih crkvenih obreda koji su se služili uz zvuke odabranih puhačkih i gudačkih instrumenata koji su bili popraćeni bogatom paljbom čas topova a čas drugih manjih vatrenih oružja, splitska se općina istakla predloživši svim pomorskim mjestima pokrajine plemenitu nagradu onom brodiću koji bi u vrijeme regate stigao prvi na određeni cilj. Jednako tako okitila je hranom vrh takozvanog jarbola obilja, odakle bi, onaj tko bi do njea stigao, mogao uzeti nagradu namijenjenu najhrabrijem i najvještijem u teškoj kušnji. To su za Split bile nove zabave koje su pobudile čuđenje brojnog naroda koji je ispunio čitavu obalu i zauzeo sve prozore i zidove koji su na nju gledali. Također su se na obali održali i narodni plesovi i utrka, igre koje su uobičajene za taj dan. Ovaj svečani i radostan dan završio se plesnom svečanosti koji su priredili plemići i uglednici grada u njihovom Casinu.

Stalni savjetnik Vlade, okružni poglavar i brižni upravitelj Gimnazije u svibnju poduzeo je posjet čitavom okrugu koji je dodijeljen njegovoj prokušanoj mudrosti i razboritosti u kojem je pokazao izvanredne crte prijaznosti, velikodušnosti, milosrđa i pravednosti ujedinjene s milostivosti. Njegov obilazak započeo je gradom Trogirom, a završio se otokom Šoltom. Splićani, koji su ga željeli ponovno vidjeti kako bi mu izrazili svoje iskreno zadovoljstvo za željeni povratak, pripremili su nekoliko predivno ukrašenih brodića kako bi mu otišli ususret, ali pri ispunjenju plana zbog lošeg vremena on se zaustavio na rtu brda Marjan u 7 sati popodne dana 14. srpnja i ušao u grad kopnenim putem, tako da se susret nije ostvario. Ipak njegov prolaz obalom podvorile su najuglednije mjesne osobe. S male utvrde Sv. Frane bio je pozdravljen s dvadeset pucnjeva, a više iz vatrenog oružja iz brodića lijepo ukrašenih tkaninom i vatrom s višestrukom paljbom iz pušaka i malih topova, a također i od mnoštva naroda koji je izašao na obalu uživati u veselom licu svog izvrsnog vođe. Također i monsinjor vikar, vrlo marni naš predstojnik, dana 7. lipnja nastavio je svojim svetim posjetom Poljicima nakon što je lanjske godine obišao sve župe i crkvice brdskog dijela biskupije i skoro čitavi obalni dio s neizrecivom duhovnom koristi svih onih duša koje su željele već više od trideset godina vidjeti lik svoga pastira i čuti njegov glas tako djelotvoran osobito u takvim prigodama. U toj posjeti on se potrudio pokazati milosrdnim, milostivim, mirotvornim, osjetljivim na patnje i mane te vrlo sposobnim ispravljačem loših navika i zastarjelih običaja. Ipak se 19. istog mjeseca trebao vratiti unutar vlastite obitelji jer ga je napala groznica trećerednica koja se ponovila. Njegovi su ga Splićani na povratku dočekali sa živim radosnim klicanjem i vrlo ugodnim veseljem.

Naš preuzvišeni vladar Franjo Prvi, zajedno sa svojom preuzvišenom suprugom Karolinom Augustom, a također i s njegovom carsko-kraljevskom visosti nadvojvodom Franjom, njegovim drugorođenim sinom, te s nadvojvotkinjom njegovom suprugom Sofijom, otišli su u svoje Lombardsko-venetsko kraljevstvo posjetiti one dobre podanike i sinove, te ih utješiti, razdragati i razveseliti svojom priželjkivanom dražesnom prisutnošću. Njihovim carsko-kraljevskim apostolskim veličanstvima, njihovim carsko-kraljevskim visostima i njihovim carsko-kraljevskim visostima princu potkralju Raineru¹¹³ i njegovoj uzvišenoj suprugi u vremenu od skoro tri mjeseca bile su posvuda u Italiji iskazivane počasti. Oni su, putujući sada ovdje, a sada ondje, njihovom milom nazočnošću usrećili te narode i obilnim njihovim utjecajima oplodili to tlo koje je, na zavidnu sreću njegovih stanovnika, pravi Saturn¹¹⁴ privukao na novo stanje stvari. Kažem, bila im je s pravom iskazana počast te je s najživljim iskazivanjem radosti i podaničke sinovske drage odanosti, najsvečanijeg poštovanja, najraskošnijih nikad dovoljnih iskaza veselja, najdubljih dužnih osjećaja podaništva koji su se iz osjetljivih duša italskog neba mogli iskazati. Za Talijane je bila čarobna blagonaklonost kojom su uzvišene osobe milostivo posjetile sve javne ustanove, sve javne zgrade, crkve, knjižnice, kabinete itd. itd. Dovoljno je kazati da je samo to, što su nam o tome prenijele novine, bilo dovoljno za veliku knjigu. Susreti i posjete koje su im napravile susjedne sile bili su tako česti i ponovljeni da je Lombardsko ili Venetsko kraljevstvo izgledalo da je uvijek uronjeno u veselje i klicanje. Ostavimo sve povijesti koja će naveliko raspravljati o tome velikom događaju.

Ne preostaje nam nego iznijeti ovdje način na koji je završila nastava u našoj Gimnaziji.

Dana 24. kolovoza naši su se svi mladići javno pojavili na ispovijedi peti put ove godine, a na 25. primili su pobožno euharistijski sakrament oni koje su vjeroučitelj i predstojnik smatrali za to sposobnima.

Javni ispiti drugoga polugodišta održali su se u dvorani Nadbiskupske palače u dane 29., 30. i 31. kolovoza i prvog rujna. Ispiti u svakom od četiri dana započeli su ujutro u 9 sati, popodne u 4 sata te su trajali, osobito ujutro, obilna tri sata kojima je stalno bio prisutan i gospodin upravitelj savjetnik.

¹¹³ Nadvojvoda Rainer Josip Austrijski (1818.-1835.) bio je potkraljem Kraljevstva Lombardije-Venecije.

¹¹⁴ Ovdje je vrlo vjerojatno Franjo I. uspoređen sa Saturnom iz rimske mitologije koji je bio otac bogova.

Prva tri dana održani su ispiti dvaju razreda humanistike i četiriju gramatike, a zatim su četvrtog dana ispitani mladići u učenju njemačkog jezika.

Dana 2. rujna dva su se učenika privatnoga gimnazijskog obrazovanja prijavila u uredu predstojnika Gimnazije da bi pokazali ono što je propisano u njihovom napretku u učenju, a to je učinjeno ujutro u 8 sati pod budnom paskom predstojnika.

Zatim su dana 4. istoga mjeseca ispitani usmeno, počevši od 8 sati prije podne svi mladići iz Zavoda kako oni koji su bili isključeni iz javnog ispita, tako i oni privatne nastave.

Svečana dodjela nagrada mladićima koji su se istakli osobito u uljudnom vjerskom vladanju i osim toga u napretku lijepih i korisnih učenja, stvorila je zadovoljstvo dobrih i vrijednih u veličanstvenoj prisutnosti svih predstavnika vjerskih, vojnih i građanskih vlasti uz svečane milozvučne zvukove glazbenih instrumenata dana 7. rujna u spomenutoj dvorani iz koje se prešlo u katedralu kako bi se iskazala zahvalnost Previšnjem za sretan završetak i ove školske godine.

Prije nego što je započela dodjela mladi Antun Alloy, učenik drugog razreda humanistike, izrekao je govor na latinskom, a nakon što je završena dodjela mladi Viktor Bioni, učenik prvog razreda humanistike, izrekao je govor na talijanskom jeziku. U drugom razredu humanistike dobio je za nagradu knjigu *Eksperimentalna fizika* gospodina Giuseppea Caueria Dali u pet tomova Antun Alloy iz Splita, a njemu su se približili u zasluzi Mihovil pl. Grisogono i Frane Lisičić, obojica iz Splita.

U prvom razredu humanistike postigao je za nagradu *Prijevod Homerove Ilijade* od opata Cesarottija Antun Buljan iz Sinja, kojemu se nije nitko približio zbog pomanjkanja traženog broja školskih kolega.

U četvrtom razredu gramatike darovan je knjigom *Poezija i proza Cavanisa* Nikola Alačević, klerik iz Makarske, kojemu su se približili Augustin Grubišić, klerik iz Makarske i Ante Grabovac iz Sinja.

U trećem razredu Jeronim Vusio iz Bola dobio je za nagradu *L'Eloquenza Corticellija* i *Telemaco* M. de Solignaca. Njemu su se približili Maksim Nikolić iz Splita i Vicko Definis iz Sutivana na Braču.

U drugom razredu Nikoli Tomaseu iz Postira dopala je nagrada *Retori-*

ka Blaira. Postigli su accessit u ovom razredu Stjepan Candido iz Šibenika i Petar Maupas iz Splita.

U prvom razredu gramatike Marko Marulić iz Splita dobio je za nagradu *Rimsku i grčku povijest* gospodina Golesmita i *Oslobođeni Jeruzalem* od Tassa, a Stanislav Nonković postigao je za drugu nagradu *Pjesme* Vitorellija, *Basne* Signattija i 30 odabranih Boccacciovih novela. Ove su slijedili po zasluzi Šimun Meštrović, klerik iz Paga, Josip Veseljković iz Splita i Juraj Rottondo iz Kaštel Štafilića.

U učenju njemačkog jezika nagrađeni su na drugom tečaju Ante Grabovac iz Sinja i Josip Barač iz Splita. Ovima su se približili Vicko Definis iz Sutivana na Braču, Jeronim Definis i Augustin Grubišić, klerik iz Makarske. U prvom tečaju nagrađeni su Stjepan Candido iz Šibenika, Nikola Tommaseo iz Postira, Jeronim Vusio iz Bola, a za njima su slijedili Mate Milanović iz Sinja, Dominik Alegretti iz Splita, Šimun Meštrović iz Paga i Juraj Rottondo iz Kaštel Štafilića.

Bila je sretno završena ova školska godina s prigodnim govorom o zaposlenosti i odmoru mladih učenika u jesenskim praznicima kojeg je održao profesor Špiro Tadić nakon Ambrozijanskog himna u katedrali pred svim predstavnicima vlasti i svim učenicima.

Budući da je tako sve izvrsno završeno, gospodin upravitelj stalni savjetnik Vlade, okružni poglavar Jeronim Nani kako bi dao oduška osjećajima svog plemenitog velikodušnog srca, priredio je bogatu i plemenitu gozbu u dvorani svoga stana na koju su, ljubazno pozvane, prisustvovala glavne čuvene političke, vjerske i građanske osobe, a također i svi profesori Gimnazije s njihovim predstojnikom. S njima su bili počašćeni pozivom svi mladići koji su dobili nagrade u odnosnim predmetima javne nastave na ovom Zavodu. Ove godine broj se popeo na 92 učenika.

Vidio Nani.

Godina 1825.-1826.

Dana 3. studenoga prema brižljivim odredbama Gimnazijskog zakoni-ka bili su ponovno otvoreni izvori znanja i vjere u ovoj carsko-kraljevskoj Gimnaziji. Poučni i pobožni svečani početak potvrdili su gospodin upravitelj i gospoda povjerenici okruga, osoblje Gimnazije, a također i učenici, prema štovanoj volji vladara, u katedrali u 10 sati prije podne, zahvaljujući uzvišenoj žrtvi svečane pjevane mise iza koje je slijedio himan *Veni Creator* pjevan također uz glazbenu pratnju.

Iz crkve se prešlo u dvoranu Gimnazije u Nadbiskupskoj palači gdje je mladima profesor don Lovre Škarica¹¹⁵ održao prigodni govor. Taj su obred također ukrasili svojim prisustvovanjem gore hvaljena ugledna gospoda i drugi mjesni odličnici.

Dana 4. istog mjeseca u 9 sati prije podne pojavili su se pred predstojnikom Gimnazije svi oni mladići koji su težili da tu uđu, noseći sa sobom svjedodžbu da su vjerodostojno završili više razrede osnovne škole, rodni list i potvrdu dobrog vladanja, a tako isto i oni mladići koji su se privatno posvetili nekom gimnazijskom razredu i koji su već obavili privatne ispite koji se odnose na razred u javnoj gimnaziji. Oni su također donijeli rodni list, potvrdu o dobrom vladanju uz potvrdu o ocjenama koje su postigli na ispitima.

Dana 5-og u 7,30 održana je sveta misa u ovoj katedrali. Nakon što su je pobožno odslušali profesori i njihovi učenici otišli su u Zavod gdje su nanovo započeli s njihovim redovitim svakodnevnim vježbama.

Velika darežljivost i milost preuzvišenog našeg vladara koja ne prestaje nikada dijeliti dobročinstva u korist njemu revnosno odanih naroda, prima na vladarev trošak dana 15. ovog mjeseca dvadeset mladih Dalmatinaca u Zavod podignut u Zadru¹¹⁶ kako bi bili besplatno odgojeni i obra-

¹¹⁵ Lovre Škarica (Kaštel Stari, 1792. – Split, 1873.). Od 1825. profesor je gramatike, a neko vrijeme i predstojnik Gimnazije u Splitu. Počasnim kanonikom imenovan je koncem 1853., a kad je 1862. otišao u profesorsku mirovinu, car ga je odlikovao sa zlatnim križem s krunom za zasluge. Usp. I. Ostojić, *Splitski kaptol ...*, str. 175.

¹¹⁶ To je gimnazijsko-filozofski zavod u samostanu sv. Krševana (Liceo-Convitto Filosofico-Ginnasiale di S. Grisogono). Konvikt je imao 20 besplatnih mjesta i 30 za koje se plaćalo godišnje 232 forinte. Kasnije je ta svota snižena na 120 forinti godišnje. U konvikt su se primali u prvom redu đaci Liceja, a gimnazijalci tek onda, ako bi preostalo

zovani. Tu oni neće imati samo nastavu *gratis* nego stan, hranu, odjeću, lijekove, najstrožu vjersku i društvenu disciplinu koja se može zamisliti da bi oblikovala ili iza zvrnog svećenika ili izvrnog činovnika ili izvrnoga građanina.

Za tih dvadeset mjesta bilo je izabrano dvanaest klerika jer se poštovala Vladareva volja da se njima dade prednost, a preostalih osam namijenjeno je za svjetovnjake. Iz naše Gimnazije primljeni su za uživanje tako osobite milosti klerik Ivan Marcatti iz Skradina, Petar Maupas iz Splita, također klerik, Juraj Dominiković iz Neretve, Stjepan Candido iz Šibenika, Jakov Pini iz Skradina, klerik Šimun Meštrović iz Paga, Ante Tecilazić iz Splita i Maksim Nikolić, također iz Splita. Zavod međutim može primiti pedeset mladića, to jest osim dvadeset besplatnih još drugih trideset prema točnom trošku koji se odnosi na teret kojem bi se morao podvrći Zavod, ukoliko bi netko tu htjeo pripadati. To je novi razlog da bi sve više uzdizali usrdne molbe za očuvanje i napredak našeg dobročinitelja oca i vladara.

Budući da je dana 11. studenoga našem predstojniku bilo doznačeno stanje osoblja koje je određeno za javno obrazovanje u ovoj Gimnaziji za godinu koja je već započela, ovdje je zgodno da se to posebno spomene:

Predstojnik monsinjor kanonik teolog don Nikola Didoš, generalni kaptolski vikar.

Vjeroučitelj otac fra Ante Massimo, malobraćanin.

Stalni profesor drugog razreda humanistike don Josip Čobarnić.

Stalni profesor prvog razreda humanistike don Špiro Tadić.

Privremeni profesor prvog razreda gramatike don Lovre Škarica.

Privremeni profesor drugog razreda gramatike don Ante Mardegani.¹¹⁷

još koje mjesto. Učenici u konviktu nosili su posebnu uniformu. Usp. Lj. Maštrović, 150 godina zadarske gimnazije, str. 30-32.

¹¹⁷ Ante Mardegani, rođen na Rijeci 8. lipnja 1802., bio je učiteljem osnovne škole u Zadru, a zatim je premješten u splitsku Gimnaziju. Školske godine 1826./27. prelazi na mjesto asistenta u osnovnu školu u Zadru.

Privremeni profesor trećeg razreda gramatike don Ivan Krstulović.¹¹⁸

Privremeni profesor četvrtog razreda gramatike don Pavao Aržić.

Stalni profesor njemačkog jezika Giuseppe Wohinz.

Privremeni učitelj krasopisa – Giovanni Masi.¹¹⁹

Čuvar gimnazije i podvornik – Ivan Mirčeta.

Profesori su, kao što je to prije naznačeno, promijenili razrede prema višim odredbama koje su utvrđene prema propisu, to jest da se oni iz humanistike zamijene razrede svake godine, a oni iz gramatike da svatko od njih započne od prvog te svake godine napreduje dok ne završi s četvrtim razredom, a zatim ponovno započne svoj tijek.

Učenici Gimnazije dana 16.-og mjeseca studenoga ujutro pojavili su se na ispovjedi u crkvi takozvanoj Dušica,¹²⁰ a 17.-og su pobožno primili svetu pričest u katedrali iz ruku vjeroučitelja. I tako je izvršena naredba da mladi koji pripadaju Zavodu poslije njihovog sastanka na početku školske godine, moraju prisustvovati takvim dvama obilnim izvorima milosti kako za poboljšanje svojeg vladanja, tako i da sretan bude njihov napredak u vjerskim i građanskim znanjima.

To se isto uradilo 23. prosinca prema gimnazijskom Pravilniku kako bi čistim i neiskvarenim srcem mogli proslaviti božićne blagdane.

Posljednjih dana prosinca velika nesreća zavila je u crno naš Zavod. U srijedu 24. čuli smo da je mučen teškom bolesti gospodin predstojnik Nikola Didoš. Odmah su se profesori i učenici u gorčini žalosti obratili nebu, a sutradan su otišli u crkvu Blažene Djevice u Pojišanu kako bi tu sa zavjetnom misom, koju je služio gospodin vjeroučitelj, izmolili pomoć za nesretnog bolesnika.

¹¹⁸ Ivan Krstulović, svjetovni svećenik, rođen u Supetru na Braču 25. veljače 1790.

¹¹⁹ Ivan Krstitelj Masi, rođen u Anconi 1798., imenovan je 1821. učiteljem krasopisa u splitskoj Gimnaziji.

¹²⁰ To je crkva nazvana na talijanskom Chiesa della Buona Morte, a nalazila se pred Srebrnim vratima.

Ali protiv siline bolesti nisu koristile ni molitve niti liječničko umijeće. Nisu mu se štedjela nikakva sredstva, ali je vodena bolest sve više mučila bolesnika, tako da mu je bilo potrebno udijeliti presvete sakramente. U petak navečer, sačuvavši uvijek vedar duh, poslije kratke agonije otišao je iz ovog u nebeski život: nagrada koju je zaslužio za njegove duge i višestruke napore.

On je bio primljen u svećenički stalež u mladoj dobi, nakon što je prošao teološke studije; izabran je za kanonika teologa ove katedrale, a malo zatim predstojnikom i profesorom teologije u Nadbiskupskom sjemeništu. Čitav grad prepoznao je zaslugu koliko je doprinio poboljšanju, disciplini i dostojanstvu toga Zavoda i pamti s oduševljenjem napredak tih mladića koji su pokazali da su njegovim posredstvom ne samo obrazovani nego također i dobro odgojeni.

Kada je mir, poslije dugih nemira, ponovno uveo sreću u ovu pokrajinu zajedno sa slavnom vojskom Franje Prvoga, Didoš je bio izabran za zastupnika kako bi se poklonio njegovom veličanstvu u Trstu.

Poslije smrti slavjenog monsignjora Bergelića,¹²¹ generalnog i kaptolskog vikara ove biskupije, metropolitiski kaptol imenovao je Didoša za kaptolskog i generalnog vikara, a malo poslije su ga uzvišena Vlada i Dvorsko povjerenstvo izabrali za predstojnika Gimnazije koju je vladarska velikućudnost otvorila godine 1817. u ovom gradu.

Svi oni koji su ga poblize poznavali znaju kako se on ponašao u obavljanju takvih vrlo teških službi. U prvom redu: u upravi prostrane saloni-tanske biskupije koja je već petnaest godina bez svojih pastira, u priskrbljivanju boljeg djelovanja župa koje su već dugo vremena zapuštene, u disciplini koju je uveo kako u grad, tako i u sela te u svemu onom što je moglo pridonijeti koristi svoga klera i naroda, Didoš se pokazao vrlo savjesnim i revnim. Na to ukazuje vrlo dobro opat Špiro Tadić, stalni profesor huma-

¹²¹ Horacije Bergelić (Split, 1752. – Split, 1817.), pisac i profesor. Srednjoškolske, filozofske i teološke nauke završio je u splitskom sjemeništu, a u Italiji doktorirao iz obaju prava. U splitskom sjemeništu od 1776. do 1792. predaje filozofiju, a od 1810. biblijsku hermeneutiku i crkvenu povijest. Godine 1785. postaje kanonikom, pri kraju 18. st. generalnim vikarom nadbiskupa Lelija Cippica, a nakon Cippicove smrti od 1807. do 1817. upravljao je Splitskom nadbiskupijom kao kapitularni vikar. Bio je članom, a neko vrijeme i predsjednikom Splitskog ekonomskog društva. Usp. *Hrvatski biografski leksikon*, 1, str. 684.

nistike u ovoj carsko-kraljevskoj Gimnaziji u svom govoru koji je održao u katedrali u tako nesretnoj okolnosti. Gore navedeni gospodin profesor razjasnio je izvrsne osobine pokojnika zbog kojih je oplakivan od čitavog naroda i od svih dobrih ljudi.

Profesori i učenici carsko-kraljevske Gimnazije sjećajući se načina na koji je pokojnik uživao s njima postupati i poticati ih u poduzimanju karijere znanja, kako bi uvijekječili sjećanje na tako žalostan događaj i da bi se kratko osvrnuli na vrline njihovog predstojnika, napisali su velikim slovima sljedeći natpis te ga objavili u tiskarnici Piperata:

NICOLAO. DIDOS
VICARIO. CAPITVLARI. ECCL. SPALATENSIS
STVDIORVM. PRAEFECTO
DOCTRINA. FIRMITATE. ET. BENEVOLENTIA
DE. PATRIA. OPTVME. MERITO
HOC. DOLORIS. MONVMENTVM
POSUERUNT
SPALATENSIS. GYMNASII
PROFESSORES. ET. ALVMNI
ANNO. MDCCCXXVI KAL. IANNVARIII¹²²

Vrlo svečanom pogrebu koji se održao 1. siječnja 1826. prisustvovali su uz svećenike katedrale svi predstavnici civilnih i vojnih vlasti, vrlo častni oci redovničkih zajednica, učenici carsko-kraljevske Gimnazije i oni iz carsko-kraljevske više osnovne škole i sve bratovštine zagrađa. Dućani su

¹²² U prijevodu: »Nikoli Didošu / kaptolskom vikaru splitske crkve / predstojniku nauka / učenošću, čestitošću i dobrohotnošću / vrlo zaslužnom za zavičaj / ovaj tužni spomen / postaviše / splitske gimnazije / profesori i učenici / godine 1826. 1. siječnja« (preveo Slavko Kovačić).

bili u žalosti, a poviše mrtvačkog odra bilo je nekoliko pjesničkih sastava koji su oplakivali preminule vrline pokojnog Didoša.

Njegovom je smrću carsko-kraljevska Gimnazija ostala bez svog predstojnika te je milošću uzvišene Vlade stalni profesor humanistike svjetovni svećenik Josip Čobarnić odredbom dana 3. studenog bio određen za zamjenika, a na njegovo mjesto nastavnika humanistike bio je postavljen opat Stipan Ivačić, prije privremeni profesor na istoj školi pri istom Zavodu.

U ovoj Kronici ne može se ispustiti velika nesreća što se dogodila u Ruskom Carstvu zbog prerane smrti cara Aleksandra I. u dobi od 48 godina, tim više što je on bio združen vezama najsvetijeg prijateljstva s našim preuzvišenim vladarom Franjom I. te je odigrao veliku ulogu u općem europskom miru.

On je umro u Tungherochu 1. prosinca godine 1825. kao nesretna žrtva nervne groznice, oplakan od svojih podanika, kojima je on dijelio dobročinstva na sve načine, i od čitave Europe čijem je miru doprinio na posebni način zbog svojih rijetkih vrlina. Rusija sve njemu duguje, ne samo zbog mnogih europskih i azijskih pokrajina koje je pod vladom slavnog Aleksandra vidjela pridružene njezinom prostranom Carstvu nego i zbog kulture, znanosti koje je on raširio svuda po prostranstvu tih krajeva. Čitav svijet će podsjećati sve kasnije naraštaje o imenu Aleksandra koji se znao dobro ugledati na slavu svojih predhodnika, a osobito na slavu Petra Velikog. Kako bi učinili besmrtnim sjećanje na njega, njegovi su podanici htjeli podignuti spomenik sa sljedećima natpisom: Aleksandru I. Rusija. Njega je trebao naslijediti njegov brat Konstantin, potkralj Poljske. Ali, budući da se taj odrekao Carstva pismom napisanim njegovom bratu Aleksandru već 1822. godine i da je dobio od istoga pristanak, a budući da je taj čin odricanja ponovio i njegov brat Nikolaj, novom pismenom naredbom od 8. prosinca 1825. podignut je na prijestolje čitave Rusije 26. prosinca iste godine isti Nikolaj I, Aleksandrov trećerođeni brat. Dok se polagala zakletva podaničke vjernosti Nikolaju I. u Petrogradu, dogodio se prevrat u vojsci zbog pokvarenih namjera nekih urotnika koji nisu težili za drugim nego da unište carsku dinastiju. Bog koji vlada sudbinom velikih monarhija i koji želi mir u Europi, dao je da se otkrije zlonamjerna zavjera te je otkrio novom vladaru tvorce tako strašnog atentata. Treba zabilježiti da je u tom prevratu pao kao žrtva pobunjeničkog bijesa slavni general Miloradović,

namjesnik Petrograda, ilirske narodnosti.¹²³ Njegovo veličanstvo Nikolaj I. odredbom koju je obznanio svojim podanicima i s manifestom koji je poslao svojim poklisarima koji su se nalazili pri raznim europskim dvorovima, objavio je da želi slijediti principe svoga preuzvišenog brata Aleksandra u pogledu općeg mira u Europi te se ugledati na vrline tog besmrtnog vladara, a koje su toliko pridonijele cvjetajućoj sreći čitavoga svijeta.

Na 14. siječnja stalni profesor vršitelj dužnosti predstojnika održao je ispite iz gradiva koje se obrađivalo u studenom i prosincu, u kojima se nisu održali mjesečni ispiti zbog stalne bolesti pokojnog predstojnika Nikole Didoša. Prvih dana veljače održani su ispiti iz gradiva obrađenog u siječnju s jedinim ciljem da se na takav način srede mjesečni ispiti koji su se prije radili po volji gospodina predstojnika, umjesto prema propisima Gimnazijskog zakonika.

Ovdje bi bilo korisno zabilježiti da je vršitelj dužnosti predstojnika, uvjerivši se da je bilo nekog nereda dok su se mladići ujutro okupljali za slušanje svete mise, zajedno s gospodinom vjeroučiteljem odredio je da svako jutro mladići, prije mise, nakon što spremne knjige u svoje određene razrede i nakon što se okupe u dvorani, prisustvuju čitanju duhovnog štiva, a zatim potpuno sređeni pređu u crkvu. Ovaj je disciplinarni propis stupio na snagu 15. siječnja.

I ove godine osvanula je tako željena zora, sretna vjesnica najradosnijeg dana u kojem je naš preuzvišeni monarh bio darovan Austriji, Carstvu, Europi od milosti Svevišnjeg tvorca. S kojim li su veseljem, s kojim li radosnim klicanjem građani Splita uzajamno najavili najljepše razdoblje, rođendan najljubljenijeg među vladarima, velikog obnovitelja i čuvara mira u Europi, istinskog oca naroda, onog koji je svaku sreću i uljudbu donio svojim Dalmatincima? Ponovljena paljba topova i zvuk zvona najavili su povratak te presretne zore. Na prvi izlazak danje zvijezde ponovili su se tako radosni znakovi. U 9 sati ujutro općinska uprava podijelila je prosjacima javnu milostinju. Kuće i dućani bili su dolično ukrašeni. Vikar monsijor Dudan služio je u katedrali svečanu misu kojoj su prisustvovali carsko-kraljevski stalni savjetnik Vlade i okružni poglavar sa svim predstavnicima vojnih i civilnih vlasti, s učenicima carsko-kraljevske Gimnazije i s učenicima više osnovne škole. Nakon toga je zapjevan Ambrozijanski himan, uz molbu da Bog, čuvar Carstva, pošokropi svakim blagoslovom

¹²³ To znači da je bio podrijetlom iz južnoslavenskih zemalja.

glavu našeg više oca nego vladara. Garnizon je stajao u svečanoj odori na Katedralnom trgu prateći himan i svete molitve s ponovljenom paljbom.

Carsko-kraljevski gospodin savjetnik pozvao je na obilnu gozbu sve predstavnike vlasti i najuglednije građane. Gozba u kojoj je gospodin savjetnik očitovao veselje svoga plemenitog srca, kličući *Živio* preuzvišenom vladaru, preuzvišenoj carici Karolini, preuzvišenom princu nasljedniku i čitavoj preuzvišenoj carskoj obitelji koja oblikuje sreću toliko naroda, *Živio*, koji su se ponavljali uz pljesak svih vrlo radosnih nazočnih osoba i uz ponovljenu paljbu topova. Svi su vojnici sudjelovali u veselju uz gošćenje koje im je priredila darežljivost gospodina savjetnika. Uzduž obale bila je utrka s nagradom, a isto tako je bila igra takozvana obilja s nagradom. Dolaskom noći kuće su bile rasvijetljene, a društvo Casina priredilo je dostojnu i veličanstvenu akademiju s kantatom koja se odnosila na svečanost i koju je sastavio plemeniti doktor Nikola pl. Ivellio,¹²⁴ a uglazbio prečasni Rafaelli,¹²⁵ kanonik iz Hvara. Svečanost sjajna više nego ikada završila je uobičajenom nacionalnom himnom. Korisno je napomenuti da su za bolju proslavu veselja ovoga dana za nas svih presretnoga, pritekla talijanske muze i one iz Lazija da bi udahnuli njihovim učenicima talijanske i latinske načine na slavu besmrtnoga našeg vladara i oca Franje I., da ga nebo za dugo vremena očuva na našu sreću i na sreću Carstva i svijeta.

U međuvremenu približavao se rok prvog školskog polugodišta. Na veću korist učenika odlučeno je, zajedno s gospodinom savjetnikom i upraviteljem, da se polažu javni ispiti prije uskršnjih blagdana. U tu svrhu na 9. ožujka napravljeno je polugodišnje razvrstavanje. Javni ispiti održali su se 13., 14. i 15. ožujka počevši od drugog razreda humanistike a završivši s prvim razredom gramatike, a dana 16. spomenutog mjeseca održali su se ispiti iz njemačkog jezika. Ovim ispitima predsjedavao je gospodin savjetnik, okružni poglavar i upravitelj, koliko su mu dopustili njegovi važni poslovi. Tu je također predsjedavao monsijor kaptolski vikar za ono što se odnosi na vjersku nastavu i vršitelj dužnosti predstojnika uz prisustvovanje dotične gospode učitelja. Dana 17. održan je privatni ispit za one mladiće koji su prema njihovim ocjenama bili isključeni iz javnog ispita.

¹²⁴ Niccolò Ivellio, *Ricorrendo il giorno natalizio di Sua Maestà Francesco Primo*, Sciolti, Spalato 1826.

¹²⁵ Josip Rafaelli (Hvar, 1767. – Hvar, 1843.). Kanonik i prepozit stolnog kaptola, studirao u Splitu i Veneciji. Neko vrijeme radio je kao kapelnik i orguljaš u hvarskoj katedrali. Skladao uglavnom crkvenu glazbu inspiriranu suvremenom talijanskom opernom glazbom. Usp. *Hrvatski leksikon*, II, str. 345. .

Dana 18. započelo je drugo polugodište kako bi se mladići ove Gimnazije i u vrijeme duhovnih vježba i uskršnjih blagdana imali čime zabavljati propisanim školskim predavanjima.

U dane 20., 21. i 22. prema Gimnazijskom zakoniku održane su duhovne vježbe koje je vodio gospodin vjeroučitelj. Tih dana svi su učenici pristupili ispovijedi, a na Veliku srijedu primili su svetu uskršnju pričest u crkvi Dušica uz pristanak monsinjora kaptolskog vikara.

Dok smo bili zaokupljeni ovim vježbama pobožnosti i vježbana svetih obreda koje vjernici običavaju obavljati u Svetom tjednu, došla nam je u četvrtak s poštom nesretna vijest da je njegovo preuzvišeno veličanstvo, našeg oca i vladara, 9. ožujka napala jaka upala pluća, a budući da kobna bolest nije imala olakšanja trebalo se pribjeći milostivom Bogu kako bi se udostojao očuvati život tako vrijedan za čitavu Europu, a osobito za Austrijsko Carstvo. Ubrzo se bol i tjeskoba ocrtala na svačijem licu. Čitav je grad bio pritisnut tugom, a neka izvjesna uzbuđenost pomiješana s nadom i strahom kod svih dobrih ljudi podvostručavala je gorčinu. Stoga su se u Veliki petak poslije svetih obreda održale javne molitve te je odmah naređeno da se za uskršnjih blagdana poslije podne u ovoj katedrali mora izložiti euharistijski sakrament kako bi izmolili od Oca milosrđa željenu pomoć u velikoj nesreći koja je prijetila Carstvu. Kada nam, evo, nedjeljna pošta donosi vrlo utješnu i sretnu vijest, to jest da bolest njegova veličanstva već ide prema dobrom završetku i da se treba zahvaliti Svevišnjem da nam je udijelio veliku milost. Ubrzo se vijest proširila iz jednog mjesta u drugo i za nekoliko trenutaka svi su ti dobri Splitsani jedan drugome čestitali na tako sretnoj novosti, zamijenivši tugu u veselje i radost te su zbog toga učinili sretnijim i punijim veselje uskršnje svečanosti. Odmah je prekinuto Sveto trodnevje, a monsinjor kaptolski vikar, koji je u vrijeme velike mise objavio narodu tako sretnu vijest zajedno s gospodinom savjetnikom i okružnim poglavarom, pozvao je sve građane na sveti obred zahvalnosti. I ustinu u trećem uskršnjem blagdanu u 11 sati prije podne u katedrali je održan ovaj dirljivi čin vjere. Crkva je bila sa svim mogućim bogatstvom i raskoši izvanredno ukrašena i rasvijetljena. Prisustvovali su svi predstavnici civilnih i vojnih vlasti, učenici Gimnazije i više osnovne škole uz pratnju odnosnih starješina i učitelja i svih uglednih osoba iz grada uz golemo mnoštvo ljudi. Bio je izložen euharistijski sakrament usred raskošne rasvjete. Monsinjor kaptolski vikar služio je vrlo svečanu misu zahvale. Potom je započeo pjevati Ambrozijanski himan te je ovaj čin pobožne dirljive milosti završio blagoslovom euharistijskog sakramenta za sve nazočne te zazivom Ocu milosti svakog blagoslova i napretka

i dugog života osobi našeg uzvišenog vladara i sve veće sreće Carstvu i Europi. Garnizon koji je u u svečanoj uniformi bio postrojen na Katedralnom trgu obavio je nekoliko puta paljbu veselja. Poslije podne na obali je izveden uobičajeni narodni ples te se održala utrka s prikladnim darom. Toj narodnoj zabavi prisustvovao je gospodin savjetnik i okružni poglavar kako bi što više upotpunio veselje tako radosnog događaja za sve, a osobito za Dalmatince, koji su postigli svaku sreću očinskom milosti i očuvanjem preuzvišenog cara Franje I.

Split dana 5. travnja 1826.

Nani, okružni poglavar i upravitelj.

Iza utješne vijesti oporavka njegova veličanstva, našeg preuzvišenog vladara, uslijedila je nova vijest koja nije mogla a da nas ne rastuži. Javne novine objavile su smrt kralja Portugala Ivana VI. koja se zbila 9. ožujka ove godine u Lisabonu, njegovoj prijestolnici, u dobi od 69 godina poslije 34 godine kraljevanja. Kratka bolest otela ga je njegovim podanicima.

On je pokazao svoju vrlinu u velikim događajima koji su potresli njegovo kraljevstvo, kada je bio prisiljen otići u Brazil i kada je, nakon što se vratio u Europu, u posljednje vrijeme morao radi mira priznati samostalnost tog carstva, sačuvavši samo počasnu titulu cara Brazila. Prije svoje smrti ostavio je kao regenta svoju kćerku. Dobro je spomenuti da je ovaj vladar bio jako pobožan i ukrašen svim vrlinama, ali osobito dobrotom, zbog čega su ga obitelj i narod obožavali.

Dana 2. travnja otpočeo je Jubilej u Beču. Procesija koja je prošla ispred palače njegova veličanstva bila je vrlo dirljiva. Opći su bili poklici mnoštva vjernika koji su popratili pojavljivanje obožavanog vladara kojeg su tada prvi put vidjeli nakon okrutne bolesti.

Na 2. travnja otpočeo je također i u Zadru. U Splitu je počeo tek prvog svibnja svečanom procesijom oko grada u kojoj su sudjelovali predstavnici civilne vlasti. Na Duhovsku nedjelju održana je prva procesija za stjecanje Jubileja. Budući da su za posjet određene crkve: katedralna, Sv. Križa, pojišanska i Sv. Petra, tako su tom procesijom posjećene navedene crkve. Veliko je bilo sudjelovanje pobožnog naroda. Sljedećih nedjelja napravljene su još dvije procesije. U ovima su sudjelovali učenici Gimnazije izgovarajući pokajničke psalme. Povala se briga da u jutro one nedjelje u kojoj se trebala

održati treća procesija, svi mladići, koji su se dan prije ispovjedili, pristupe pričesti kako bi mogli biti dostojni primiti oprost Svetog Jubileja.

Pobožnošću građana i ove godine blagdan sv. Duje, zaštitnika ovoga grada, bio je proslavljen sa svečanom raskoši. Navečer 6., dan uoči tako željenog dana, pripremljena je na obali uobičajena sprava elegantno izrađena, gdje se u sredini vidjela slika našeg zaštitnika. Vatromet je imao izvrstan učinak, te je razveselio mnoštvo gledatelja, a poslužio je kao drag i ugodan prizor. Željeni dan slavio se s uobičajenom raskoši. Bila je dobro uređena i pobožna procesija. Glazba je bila vrlo odabrana a za vrijeme mise svjetovni svećenik Podriecca,¹²⁶ profesor matematike i fizike u Nadbiskupskom sjemeništu, hvalio je zasluge sv. Duje koji obasipa ovo pobožno stanovništvo mnogim milostima i mnogim dobročinstvima. I blagdan sv. Alojzija Gonzage, zaštitnika učeničke mladosti, proslavili su učenici Gimnazije s pobožnom svečanošću u crkvi Dušica. Svi su mladići pristupili svetoj pričesti. Održan je pohvalni govor u čast sv. Alojzija koji je vrlo dobro predložen da se u njega ugledaju mladi učenici.

U međuvremenu je nastava sretno napredovala i već se približavao završetak polugodišta. Tada je poslije polovice kolovoza njegova preuzvišenost gospodin barun plemeniti Tomašić, civilni i vojni upravitelj Dalmacije, kako bi ponešto odahnuo od svojih golemih poslova, napustio svoju rezidenciju u Zadru i oputovao u planinske dijelove Dalmacije uputivši se prema Drnišu i Vrlici. Cilj ovoga putovanja bila je također želja koju je njegova preuzvišenost gajila da uzme vrlo zdrave vode iz Vrlike. Za narod Sinja, kotar ovog okruga, bila je dobra sreća dolazak njegove preuzvišenosti koji se dogodio 3. rujna. To ga je stanovništvo dočekalo s poklicima radosti. Gospodin savjetnik i poglavar okruga Nani otišao je sve do Vrlike kako bi susreo njegovu preuzvišenost. Dana 4. rano ujutro njegova preuzvišenost posjetila je radove u Trilju koji se dvije godine rade naredbom njegova veličanstva našeg darežljivog Vladara kako bi se isušile močvare u lijepom sinjskom polju.

¹²⁶ Josip Antun Podriecca (San Pietro del Natiso, 1795.- ?), profesor matematike i fizike. Bio je doktor filozofije, a u Split je došao s preporukom Angiola Dalladecime, profesora padovanskog sveučilišta. Prema želji svoga biskupa trebao se vratiti u Italiju već 1826. i nastaviti s radom u svojoj udinskoj biskupiji, ali je na žarku molbu splitskog kapitularnog vikara dobio produženje te ostao do konca školske godine 1831.-1832. Usp. Slavko Kovačić, Filozofski studij – licej u splitskom sjemeništu od 1817. do 1856. godine, str. 126 i 115.

Istoga dana njegova preuzvišenost počastila je gozdom glavne predstavnik vlasti i najznačajnije osobe mjesta. Poslije ručka htjela je obići poljski lazaret u Hanu i kada se u prvi mrak večeri vratila u svoj stan u Sinju ugledala je s čuđenjem da je čitavo mjesto raskošno osvijetljeno. Na jednom brdu, brigom te općine, podignut je lijepi šator poput crkve. Tu se njegova preuzvišenost nemalo zadržala gledajući brda i okolne planine razveseljene raznim vatrama. Dana 5. rano ujutro njegova je preuzvišenost otputovala iz Vrlike u smjeru svoje rezidencije u Zadru, ostavljajući gledateljima znakove one dobrote koja njegovoj preuzvišenosti vraća ljubav i zadovoljstvo dalmatinskog naroda.

U međuvremenu od 23. kolovoza započeto je s javnim ispitima drugog polugodišta. Navedenog dana ujutro bili su ispitani učenici drugog razreda humanistike, a poslije ručka učenici prvog razreda. Slijedećih dana to jest 24. i 25. prema rasporedu podvrgnuli su se razredi gramatike, a dana 26. ujutro podvrgli su se učenici njemačkog jezika. Javnim ispitu dvaju razreda humanistike predsjedavao je gospodin savjetnik i upravitelj, ali je 24. morao oputovati u Vrliku kako bi susreo njegovu preuzvišenost, kao što smo naznačili poviše. I monsijor kaptolski vikar predsjedavao je ispitima što se odnose na vjersku nastavu. U pogledu drugih grana gimnazijske poduke predsjedavao je razredima gramatike i ispitima njemačkog jezika vršitelj dužnosti predstojnika. Bili su prisutni svi dotični profesori.

Dana 28., kako ujutro tako i poslije ručka, održavani su ispiti za one mladiće koji prema ocjenama nisu imali čast da budu prepušteni na javni ispit. U dane 29. i 30. pojavila su se na ispitu dvojica mladića. Prema propisu dana 1. i 2. rujna svi su učenici Gimnazije pristupili presvetim sakramentima ispovijedi i pričesti. Sljedećih dana pobrinulo se da ih se zaokupi primanjem dodatnih prigodnih školskih radova. Uto se približavao dan 7. rujna koji učenička mladost tako željno očekuje zbog svečane podjele nagrada i zbog priželjkivanog kraja školske godine. Kako bi ovaj školski čin bio urešen većim sjajem, dana 6. poslije ručka priređena je književna akademija. Dvorana Nadbiskupske palače bila je sva ukrašena odličnom damastnom svilom i lijepim svijećnjacima. Usred toga mogla se vidjeti draga slika njegova veličanstva, našeg preuzvišenog vladara.

Tema akademije bila je *Znamenitost drevne Salone*. Započelo se s biranom simfonijom glazbenih instrumenata. Mladić Ante Buljan iz Sinja, učenik drugog razreda humanistike, kazivao je Uvod i Predgovor na latinskom u kojem je u dobro sažetom govoru iznio glavna razdoblja početka

rasta, pothvate i propast tog znamenitog grada, pripremlivši na taj način učeno slušateljstvo na razumijevanje pjesničkih sastava, jer su odmah nakon kratke, ali vrlo ugodne simfonije recitirani uvod i predgovor koji su bili rad vršitelja dužnosti predstojnika.

Mladić iz Šibenika Viktor Bioni, učenik drugog razreda humanistike, sa stihovima bez sroka koje je sastavio privremeni profesor don Stipan Ivačić, opjevao je postanak Salone koju je osnovao Hilo, Heraklov sin.

Mladi Dominik Marcocchia iz Splita, iz II. razreda humanistike, s epigramom na grčkom i elegijom na latinskom, koje je napisao vršitelj dužnosti predstojnika, opjevao je rast Salone koji je uslijedio uglavnom poslije razaranja grada Delminija.

Mladić Ante Grabovac iz Sinja, učenik I. razreda humanistike, alkejskom strofom koju je napisao vršitelj dužnosti predstojnika, pohvalio je junačko djelo salonitanskih žena kada su u građanskom ratu između Cezara i Pompeja, noću s bakljama u ruci napale i natjerale u bijeg Pompejevu vojsku koja je pod vodstvom Oktavijana opsjedala njihov zavičaj.

Klerik Toma Ostoja iz Splita, iz II. razreda humanistike, sa stihovima bez sroka od privremenog profesora Ivačića, hvalio je smioni dolazak i slavne pothvate našeg zaštitnika sv. Duje.

Klerik Nikola Alačević iz Makarske, iz I. razreda humanistike, s heksametrima koje je sastavio vršitelj dužnosti predstojnika, slavio je salonitanske mučenike koji su donijeli toliku slavu dalmatinskom narodu.

Mladi Lovre Burić iz Trogira, učenik I. razreda humanistike, pjesmom koju je napisao profesor don Špiro Tadić, slavio je junački pothvat sv. Jurja koga su nazvali Vitez zbog toga što je oborio onog kobnog zmaja.

Mladić Fridrik Paitoni iz Trogira, učenik I. razreda humanistike, tercinama koje je napisao navedeni profesor Tadić, slavio je povlačenje Dioklecijana u Salonu, njegov zavičaj, nakon što se odrekao slave Rimskog Carstva.

Klerik Augustin Grubišić iz Makarske, iz I. razreda humanistike, strofama od osam stihova koje je sastavio gore spomenuti profesor Tadić, opisao je strašno uništenje Salone koju su učinili Avari polovicom šestog stoljeća.

Mladić Nikola Tommaseo iz Postira, iz III. razreda gramatike, s pje-

smicom koju je sastavio profesor Tadić, opjevao je povratak Salonitanaca na zavičajno tlo i prvi osnutak Splita.

Mladić Jeronim Vusio iz Bola, iz IV. razreda gramatike, elegijom koju je napisao vršitelj dužnosti predstojnika, plakao je nad ruševinama dostojnim sažaljenja grada Salone.

Mladić Josip Karaman iz Splita, iz II. razreda humanistike, odom koju je napisao profesor Tadić, slavio je sretni dolazak njegova veličanstva Franje I. u Salonu koji se dogodio u svibnju 1818. kada je obilazio našu pokrajinu. Mladić Jakov Cindro iz Splita, jednim sonetom koji je sastavio privremeni profesor Ivačić, zahvalio je slušateljstvu. Odabrana simfonija zatvorila je ovu akademiju. Njoj je predsjedavao gospodin savjetnik i upravitelj. Brojno i odabrano bilo je sudjelovanje slušatelja. Svi su s velikom ljubaznošću primili napore ovih učenika.

Dana 7. u 10 sati prije podne u istoj dvorani Nadbiskupske palače održana je podjela nagrada za one mladiće koji su to zaslužili čudorednim vladanjem i napretkom u gimnazijskom učenju. Ovom svečanom školskom obredu, kojemu je predsjedavao gospodin savjetnik i upravitelj Gimnazije i kojemu su prisustvovali svi predstavnici vjerskih, gradskih i vojnih vlasti s mnogim uglednim osobama, prethodio je pozdravni govor na latinskom koji je izrekao mladi Viktor Bioni iz Šibenika, iz II. razreda humanistike. Ovim govorom privremeni profesor Ivačić ustvrdio je da svi imamo neke urođene osjećaje koji nas potiču na stjecanje postojane slave kojoj prvenstveno treba težiti učenička mladost. Zatim je vršitelj dužnosti predstojnika javno obznanio imena onih koji su se istakli, te su uz blagu instrumentalnu glazbu oni koji su bili dostojni, primili nagradu iz ruku izvrsnog gospodina savjetnika ovim redom:

U II. razredu humanistike primio je Viktor Bioni iz Šibenika.

U I. razredu humanistike postigao ju je klerik Augustin Grubišić iz Makarske, a njemu su se približili u časti učenici Ante Grabovac iz Sinja i Lovre Burić iz Trogira.

U IV. razredu gramatike dobio ju je mladić Jeronim Vusio iz Bola.

U III. razredu gramatike postigao ju je mladić Nikola Tommaseo iz Postira, a s njim se u slavi natjecao mladić Duje Meneghetti iz Splita. U II. razredu gramatike dobio je nagradu mladi Stanislav Nonković iz Makarske, kojem se približio u pohvali mladić Marko Marulić iz Splita.

U I. razredu bili su počašćeni jednakom zaslugom mladići Marko Travirka iz Trogira i Ante Carminatti iz Šibenika. Zatim su bili najavljeni oni mladići koji su se istakli u učenju njemačkog jezika. Između njih u III. tečaju počašćen je nagradom mladić Ante Grabovac iz Sinja, u drugom mladić Nikola Tommaseo iz Postira, kojemu se približio mladić Jeronim Vusio iz Bola. U prvom je bio odlikovan klerik Marko Travirka iz Trogira, a njemu se približio u časti mladić Ante Carminatti.

Kad su na takav način obznanjena imena onih koji su se više istakli i nakon što je obavljena podjela nagrada, mladić Fridrik Paitoni iz Trogira iz I. razreda humanistike, izrekao je govor na talijanskom jeziku. U njemu je gospodin profesor Tadić dokazao da Dalmacija nije nikada bila lišena plemenitih umova jer je cvjetala osobama vrlo slavnim u svakoj grani lijepe znanstvene kulture i da će prvenstveno pod zaštitom našeg vrlo darežljivog vladara početi sve više cvjetati zbog javnih ustanova odgoja i obrazovanja koji su osnovani u Dalmaciji.

Na kraju svi su predstavnici vlasti zajedno s učenicima prešli u katedralu. Tu je vršitelj dužnosti predstojnika pročitao govor u kojem je mladićima iz Gimnazije izložio dužnosti koje moraju obaviti tijekom jesenskih praznika. Uz instrumentalnu glazbu zapjevan je himan zahvalnosti te se na takav način završila školska godina.

Sljedeće nedjelje 10. rujna htio je naš zaslužni gospodin savjetnik i upravitelj radi posebne crte svoje dobrote prihvatiti na bogatoj gozbi profesore Gimnazije i mladiće koji su bili nagrađeni. Da bi još više oplemenio gozbu pozvao je monsinjora kaptolskog vikara i gospodina vršitelja dužnosti gradonačelnika i druge ugledne osobe.

Vidio Nani.

Godina 1826./1827.

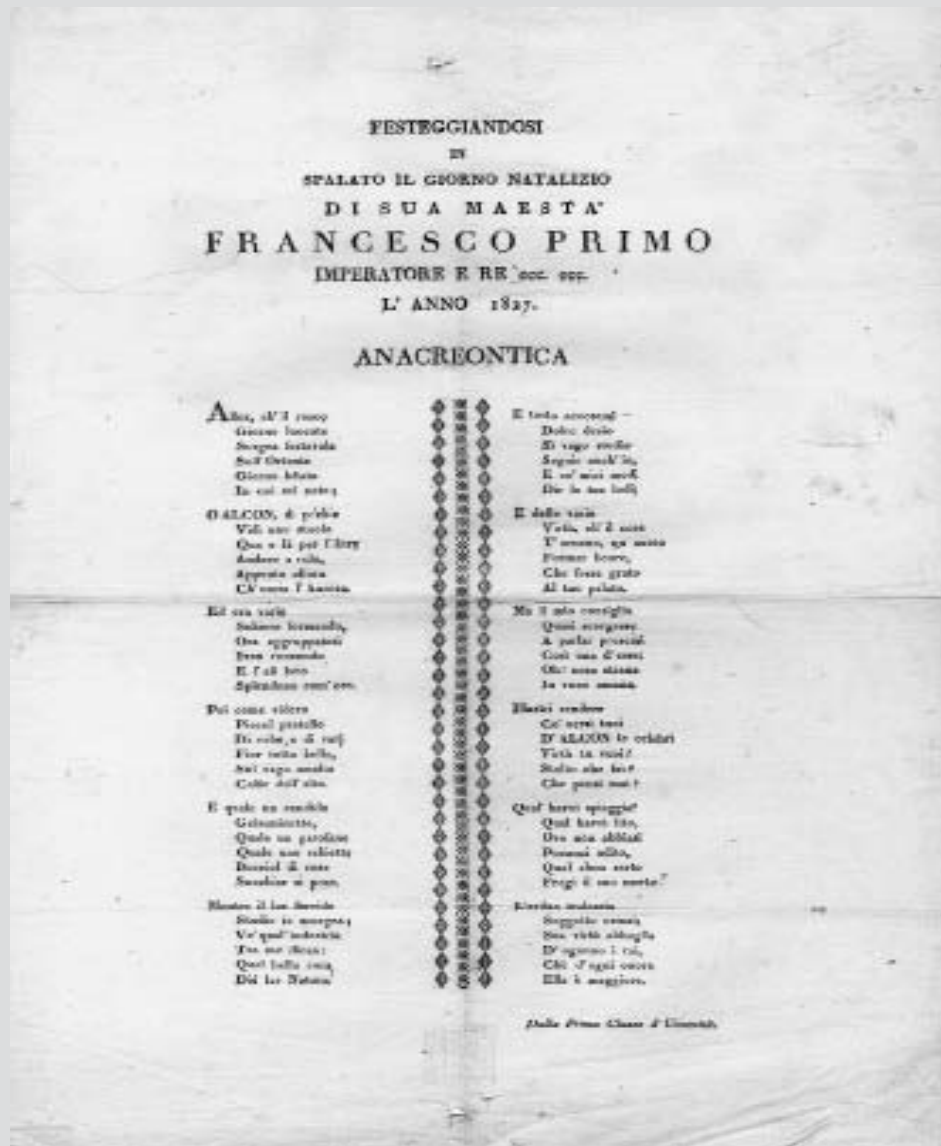
Nakon što su završili jesenski praznici i nakon što je posljednjim danom listopada zatvoren Sveti Jubilej svečanom procesijom i himnom zahvale, koji se pjevao u crkvi Sv. Duje uz golemo mnoštvo pobožnog naroda i uz poticajnu nazočnost predstavnika vlasti, dana 3. studenog prema školskim propisima otpočela je radom Gimnazija. U 10 sati prije podne carsko-kraljevski gospodin savjetnik i upravitelj Gimnazije zajedno s gos-

podinom povjerenikom, nedavno imenovanim predstojnikom, nastavnicima i svim učenicima Zavoda, ozbiljnog držanja, sudjelovali su na svečanoj misi u katedrali. Nakon što je završila misa zapjevan je himan Svetog Duha kako bi izmolili pomoć Višnjega za sretan početak škole. Zatim je predstojnik u dvorani Nadbiskupske palače, koja i dalje služi kao gimnazijska škola, održao govor prigodom početka nastave. U njemu je prikazao postanak i napredak pjesništva, ocrtavši uglavnom najbolje pjesnike, koji su u bilo kojoj grani pjesničkog sastava donijeli slavu i pohvale Grčkoj i Italiji, podsjećajući na najuglednije i besmrtnne klasične grčke, latinske i talijanske pjesnike. Vrlo kratko se osvrnuo na mnoge stvari koje mogu zaokupiti um pjesnika, potaknuo je mladež na učenje božanske pjesničke znanosti te joj je predočio sliku tog uzvišenog vladara koji s brižnim svojim dobročinstvom želi da se njegovim Dalmatincima otvore sva blaga drevnog i modernog znanja.

Dana 4. ujutro predstojnik i nastavnici zadržali su se kako bi primili u Zavod one mladiće koji su, nakon što su možda završili treći razred osnovne škole, tražili da budu primljeni kako bi mogli nastaviti poziv učenja. Poslije ručka nastavnici su u njihovim odnosnim razredima pročitali mladićima filozofske predmete, održali prvo predavanje i tako je započela školska godina. Evo na koji su način bili podjeljeni nastavnici. Budući da se nije još pojavio novi vjeroučitelj Josip Cippico,¹²⁷ koji je nedavno imenovan zajedno s predstojnikom Josipom Čobarnićem, otac Ante Massimo nastavio je sa svojom privremenom službom. Dva razreda humanistike zauzeli su stalni profesor gospodin Špiro Tadić i privremeni nastavnik gospodin Stipan Ivačić. Četiri razreda gramatike zastupala su gospoda privremeni učitelji Ivan Krstulović, Antun Mardegani, Lovre Škarica i Pavao Aržić jer se na taj način napravio prijelaz iz jednog razreda u drugi kao što to propisuje Gimnazijski zakonik. Gospodin Josip Wohintz nastavio je podučavanjem njemačkog jezika, a krasopisa gospodin Ivan Krstitelj Masi.

Korisno je napomenuti da je na početku ove školske godine, voljom našeg preuzvišenog vladara koji ne prestaje rasipati uvijek nove poteze svoga dobročinstva na ovu sretnu pokrajinu, u zadarskom sjemeništu pokrenut prvi tečaj latinske teologije u korist klerika koji služe na latinskom jeziku u raznim dalmatinskim biskupijama, te je na taj način prestao s radom raniji tečaj teologije na hrvatskom jeziku.

¹²⁷ Josip Cippico, rođen u Skradinu 20. ožujka 1801., svjetovni svećenik. U zadarskoj gimnaziji predavao je u školskoj godini 1825./26. kao suplent, a u Split prelazi iduće školske 1826./27. godine.

Pjesma učenika prvog razreda humanistike

Tek je ove školske godine započela nastava u Gimnaziji kad je Zavod snašla velika nesreća. Svećenik Špiro Tadić, stalni profesor drugog razreda humanistike, nakon kratke bolesti za koju je liječnik koji ga je liječio rekao da se radilo o prehladi, dana 11. ujutro pronađen mrtav u vlastitom krevetu, ugušen, koliko se dalo raspoznati, viškom krvi. Dana 12. održao se sprovod kome su, na poziv predstojnika, prisustvovali svi predstavnici gradskih i vojnih vlasti, učenici Gimnazije i učenici više osnovne škole. Učenici koji pripadaju razredima humanistike i nastavnici zajedno s predstojnikom imali su upaljene voštance za veće poštovanje. Isti učenici ukrasili su odar pjesničkim sastavima kako na latinskom tako i na talijanskom jeziku, u kojima su iskazivali lijepe darove uma i srca kojima je bio ukrašen izvrstan učitelj. Smrt su oplakali svi staleži, a osobito kler koji je izgubio jednu od svojih najboljih osoba.

Nakon nekog vremena ta je nesreća prouzročila promjene u osoblju Gimnazije. Gospodin privremeni nastavnik gospodin don Ivan Krstulović privremeno je dodijeljen prvom razredu humanistike, dok je drugi razred humanistike preuzeo privremeni nastavnik don Stipan Ivačić. Budući da je gospodin Antun Mardegani, koji je već dvije godine privremeni nastavnik gramatike u ovoj Gimnaziji, bio izabran za pomoćnog učitelja pri osnovnoj školi u Zadru, tako su mudroču uzvišene Vlade imenovani za privremene nastavnike gramatike dvojica studenata Zavoda u Beču Petar Manger¹²⁸ i Ante Bötner.¹²⁹ Prvi je dodijeljen četvrtom razredu gramatike, a drugi trećem razredu. Ta se promjena u potpunosti dogodila dana 15. siječnja.

Prije završetka tekuće godine bio je također premješten u ovu Gimnaziju gospodin Franz Petter,¹³⁰ stalni profesor njemačkog jezika pri dubro-

¹²⁸ Petar Manger (Split, 1798. – Split, 1877.). Školovao se u splitskom sjemeništu. U Beču je na Sveučilištu diplomirao bogosloviju. Tri godine je podučavao gramatiku na klasičnoj gimnaziji. Godine 1830. Pokrajinska vlada pristaje da u sjemenišnom liceju predaje kao privremeni profesor vjeronauka i opću povijest, te ga potiče da se prijavi na ispite za stalnog profesora. U toj službi proveo je dvanaest godina. Od 1833.-1842. sjemenišni je duhovnik te 1835. uređuje sjemenišnu biblioteku. Usp. I. Ostojić, *Splitski kaptol ...*, str. 126.

¹²⁹ Ante Bötner, rođen u Splitu 24. svibnja 1804., svjetovni svećenik. Pohađao je splitsku klasičnu gimnaziju te je postao profesorom gramatike na istoj Gimnaziji. Usporedno s radom na Gimnaziji imenovan je godine 1839. kustosom i inspektorom Arheološkog muzeja. Kad je Čobarnić 1842. prešao u prepozituru kaptola konkatedrale u Makarskoj, Bötner je izgubio službu u Muzeju i u Gimnaziji.

¹³⁰ Franz Petter (Waidhofen-Austrija, 1789. – Kotor, 1853.), pisac, geograf i etnograf. Od 1823. do 1826. bio je profesorom njemačkog jezika u dubrovačkoj, a od 1826.-1853.

vačkoj gimnaziji. U tu Gimnaziju prešao je gospodin Giuseppe Wohintz koji je sedam godina obavljao tu službu s uspjehom. Navedeni gospodin Petter započeo je svoju službu u ovoj Gimnaziji posljednjih dana prosinca.

Poslije zamjene koja se dogodila u školama napredovalo se kako tako, dok nije svanuo tako željeni dan 12. veljače, rođendan njegova uzvišenog carskog veličanstva, našeg preuzvišenog monarha Franje I., cara i kralja. Zalaskom sunca dana 11. najavljeno je približavanje tako željenog dana paljbom iz topova i svečanom zvonjavom zvona. Navedene večeri bilo je otvoreno i rasvijetljeno kazalište, gdje su glavni zanatlije izveli igru moreške, a odabrani mladići ispleli su vesele plesove uz klicanje nazočnih.

Napokon je granula zora koju su priželjkivali svi sretni podanici tako prostranog Carstva, a osobito prevjerni Dalmatinci i sretni grad Split. Ova zora, objavitelj najdražeg dana, pozdravljena je odzvanjanjem topova s bitnica i s veselim zvukom zvona. Pri izlasku sunca limena glazba garnizona Lovaca, šetajući se gradom, učinila je da okolni zrak odjekuje ugodnim simfonijama dok su brodovi usidreni u luci razvijali zastave.

Okolo devet sati ujutro vidjeli su se ukusno ukrašeni dućani trgovačke robe i zanata te prozori kuća. Poviše slojeva svile i damasta raspoznavali su se pjesnički sastavi koji su veličali ime i besmrtnu slavu preuzvišenoga monarha, pružajući tako prevjernom građaninu sredstvo da u tim pjesmama ponovi vrline i dobročinstva srca najvećeg među vladarima i način da upozna talent i smjerno veselje tvoraca tih pjesama.

Poslije 10 sati započeo je sveti obred. Gospodin savjetnik Vlade i okružni poglavar, Jeronim Nani, u pratnji gradskih službenika i carsko-kraljevskog prvostupanjskog suda otišao je u katedralu. Tu se pojavio također i carsko-kraljevski zapovjednik garnizona u pratnji predstavnika vojne vlasti, dok su dvije satnije lovaca u svečanim odorama bile poredane na Katedralnom trgu. Sudjelovali su dobro raspoređeni učenici carsko-kraljevske Gimnazije i učenici više osnovne škole.

U međuvremenu monsinjor vikar služio je svečanu misu. Glazba je bila odabrana. Na Slavu, na Evanđelje i na Posvećenje čula se ponovljena paljba veselja. Kad je završila misa zapjevan je vrlo svečani *Te Deum* u zahvalu

profesorom njemačkog jezika i krasopisa u splitskoj Gimnaziji. Napisao je nekoliko djela o Dalmaciji među kojima je bilo najpoznatije *Compendio storico della Dalmazia* (Zadar 1834.). Usp. I. Pederin, *Njemački pisci ...*, str. 109-121.

Davatelju svega dobra jer je dodijelio svojim narodima najboljeg među vladarima i u najmilijoj molitvi da nam ga ushtjedne dugo očuvati za našu zajedničku sreću.

Gospodin savjetnik i okružni poglavar pripremio je bogatu gozbu na koju su primljeni svi glavni gradski, vjerski i vojni predstavnici i gradski uglednici. Dobro srce gospodina savjetnika pokazalo je privrženost uzvišenom austrijskom prijestolju i svoju zaista plemenitu darežljivost u svakoj prilici. On je usred gozbe u poletu slatkog zanosa izrekao *Živio* imenu Franje, njegove preuzvišene supruge i naše carice, princu nasljedniku i preslavnoj austrijskoj obitelji, a svi nazočni, ushićeni zbog svakom srcu slatkog spomena tako dragih imena, veselo su pljeskali. To je popraćeno ponovljenom paljbom topova kao ugodnim glasnikom građana. Gospodin savjetnik spojio je na isti način u opće veselje i vojnike garnizona priskrbivši im prikladno gošćenje.

Loše vrijeme nije dopustilo da se poslije ručka na obali izvede utrka i narodni ples te su odgođeni za sljedeći dan. Budući da se vrijeme ponešto razvedrilo, kad je pala noć bili su rasvijetljeni grad i zagrađa, a zatim se održao veličanstveni i dostojanstveni ples društva Casina kako bi se produžio tako sretan dan u srcima Dalmatinaca.

U isto doba približavao se rok završetka prvog polugodišta. Posljednjih dana ožujka, to jest u dane 26., 27., i 28. održani su javni ispiti kojima je predsjedavao gospodin savjetnik i upravitelj Gimnazije Jeronim Nani, monsinjor generalni vikar i predstojnik Gimnazije uz nazočnost dotičnih profesora. Dana 29. održan je javni ispit učenika njemačkog jezika. U danima 30. i 31. održan je privatni ispit. Dana 31., posljednjeg u prvom polugodištu, nakon što su se u dvorani okupili učenici bile su pročitane ocjene, a predstojnik je prethodno obavijestio one koji su prema zaslugi odabrani za nagradu i za *accessit* u svakom razredu. Tako su svi mladići potaknuti na učenje, jedni da nastave u marljivosti koju su pokazali u tekućoj godini, a drugi da je primjene barem ubuduće. Ovim školskim činom završeno je prvo polugodište te je odmah na 2. travnja započelo drugo polugodište.

Vidio Nani.

Okružni poglavar i upravitelj. Vidio 7. 4. 1827.

Nakon što je započelo drugo polugodište, poslije održanih propisanih duhovnih vježbi, prva tri dana Svetog tjedna i nakon što su učenici Gimnazije obavili presvetu uskršnju pričest u crkvi Dušica, nastavljeno je s nastavom poslije uskršnjih blagdana uz uobičajenu sreću. U isto doba približavala se svetkovina sv. Duje, zaštitnika ovoga grada. Večer uoči blagdana održan je na obali uobičajeni vatromet. Pojavom dana, nositelja mile i vjerske utjehe ovim građanima, proslavljena je svečanost s najpobožnijim sjajem. Procesija, u kojoj su sudjelovali svi predstavnici gradske vlasti, učenici Gimnazije i više osnovne škole, ukrašena je sudjelovanjem svećenika kako svjetovnih tako i redovnika. Limena glazba Lovaca prožimala je radošću pobožnost gledatelja lijepim simfonijama. Glazba Velike mise bila je vrlo odabrana.

Otprilike u to vrijeme umirovljen je privremeni profesor krasopisa Giovanni Battista Masi iz Ancone. Postigao je to dobrotom uzvišene carsko-kraljevske Vlade koja je htjela da umjesto njega tu službu preuzme gospodin Franz Petter, profesor njemačkog jezika.

U drugoj polovici svibnja ovaj je grad razveseljen nazočnošću gospodina dvorskog savjetnika Giuseppe N. de Fölscha.¹³¹ On je, nakon što je pohodio okruge Kotora i Dubrovnika i glavna mjesta dotičnih kotara, u ovaj grad došao morskim putem iz Makarske. S njim su se susreli glavni predstavnici vlasti. Čim je sišao s broda, ugostio ga je gospodin savjetnik i okružni poglavar. Na večer njegovog dolaska bio je rasvijetljen Katedralni trg. Limena glazba Lovaca slavila je dolazak gospodina dvorskog savjetnika. Sljedećeg jutra pozdravili su ga svi predstavnici vlasti. On se zadržao četiri dana. Posjetio je crkvu. Obašao je urede i ustanove javnog odgoja i obrazovanja. Kada se pojavio u Gimnaziji, Antun Sudarević, učenik prvog razreda humanistike, imao je čast pozdraviti ga u ime učenika. U razredima humanistike u njegovu čast recitirani su neki kratki sastavi. Također ga je na tečaju njemačkog jezika pozdravio učenik Ante Grabovac, učenik drugog razreda humanistike. Posjetio je i predstojnikov ured te je bio ljubazan pregledati dodatne školske radove mladih i njihove uzorke talijan-

¹³¹ Giuseppe di Fölsch bio je dvorski savjetnik u Dvorskoj kancelariji, počasni član Poljoprivrednog društva u Ljubljani i Gorici, Sveučilišta u Veneciji te Geognoškogradarskog društva u Tirolu. U proljeće 1827. obišao je cijelu Dalmaciju kopnom i morem prema unaprijed izrađenom planu. Proučavao je gospodarske i kulturne prilike u pokrajini, te je o tome sastavio opširan izvještaj (136 stranica velikog formata) koji je pokrajinski upravitelj Tomašić poslao ministru unutarnjih poslova grafu von Saurau. Usp. J. Kupek, *Gospodarske i kulturne prilike u Dalmaciji ...*, str. 227.

skog i njemačkog krasopisa. Grad Split proslavio je nazočnost gospodina dvorskog savjetnika rasvjetom kazališta, plesom kola, moreškom i lijepom i doličnom rasvjetom dućana. Gospodin dvorski savjetnik uglađenim manirima pokazao se krajnje zahvalan brizi ovih stanovnika. U društvu gospodina savjetnika i okružnog poglavara uputio se prema Sinju.

Blagdan sv. Alojzija ove godine sjajno je proslavljen. Za ovaj sveti obred odabrana je crkva Dušica. Dan uoči blagdana svetog zaštitnika učenici su pjevali svečane Večernje. Na dan Sveca na prvoj misi koju je služio predstojnik, učenici su pristupili svetoj pričesti. Oko 10 sati prije podne vjeroučitelj je pjevao svečanu misu. Bila je odabrana glazba uz pratnju mnogih glazbenih instrumenata. Učenik drugog razreda humanistike klerik Augustin Grubišić, održao je panegirički govor. Nakon što je iznio u kratkim crtama život mladog Gonzage, pozabavio se s jedne strane hvalom nebeske nevinosti koju je, čistu i nedirnutu, sačuvao u prvim godinama, a s druge strane izvanrednom pokorom koju je tako rano započeo i s tolikom strogošću nastavio sve do posljednjeg trenutka Alojzijevega života. Potaknuo je mladež da oponašaju vrline njihovog anđeoskog zaštitnika.

U međuvremenu odmicalo se drugo polugodište s uobičajenim mirom, a nastava je napredovala na uobičajeni način. U posljednjim danima travnja, svibnja, lipnja i srpnja održani su propisani mjesečni ispiti. Oko 10. kolovoza predstojnik je izdiktirao svakom razredu dodatne školske radove. Već se približavalo vrijeme za javne ispite drugog polugodišta kad je grad bio razveseljen sretnim dolaskom njegove preuzvišenosti gospodina pokrajinskog upravitelja baruna plemenitog Tomašića. On je stigao iz pravca Trogira, otprilike poslije 20. kolovoza, u društvu našeg gospodina savjetnika i okružnog poglavara. Dakako da skromnost njegove preuzvišenosti nije htjela uznemirivati gradonačelnika i uglednike grada, koji su pohrlili ususret njegovoj preuzvišenosti. Naprotiv, krajnjom dobrotom zamolila je da se za njegov dolazak ne priredi nikakva javna predstava. Gospodin savjetnik imao je čast prihvatiti njegovu preuzvišenost u vlastitom stanu. Vrlo rano sutrašnjeg dana njegova je preuzvišenost izašla posjetiti vojarne, javne urede i ustanove odgoja i obrazovanja. Oko 12 sati primila je čestitke predstavnika javnih vlasti.

Velika je bila sreća za Gimnaziju da se njegovoj preuzvišenosti svidjelo prihvatiti književnu akademiju koja je priređena za sretni dolazak. Ova akademija održana je 23. kolovoza u 11 sati u dvorani Nadbiskupske palače. Dvorana je bila elegantno ukrašena. Akademija je imala za predmet *Pokroviteljstvo velikih osoba dano humanističkim znanostima*. Među studentima imali su čast recitirati oni koji će ubrzo biti navedeni.

Lovre Burić iz Trogira, recitirao je Predgovor koji je sastavio predstojnik, u kojem se, poslije izraza poštovanja njegovoj preuzvišenosti, dokazalo koji su utjecaj na napredak humanističkih znanosti imali zaštitnici kako Grčke tako i drevnog i modernog Rima, a osobito Austrije, među kojima je s dirljivim crtama pohvaljena zaštita našeg uzvišenog vladara koji je, staranjem njegove preuzvišenosti, osnovao mnoge ustanove u ovoj našoj pokrajini.

Duje Meneghetti iz Splita, alkejskim stihovima, koje je sastavio predstojnik, pohvalio je Aleksandra koji je u ruševinama Tebe sačuvao Pindarevu kuću.

Mate Pavlović, klerik iz Splita, odom koju je napisao profesor Ivačić, predstavio je Aleksandra na Ahilovu grobu.

Jeronim Vusio iz Bola, idilom, koju je napisao profesor Krstulović, opisao je Teokritove doživljaje i predskazanje koje je dobio od Gerona, kralja Sirakuze.

Frane Carrara iz Splita, epigramom na grčkom i latinskom jeziku slavio je Scipione, zaštitnike Ennija.

Nikola Tommaseo iz Postira u nekoliko sestina opjevao je Augustovo stoljeće.

Josip Barač iz Splita, elegijom, koju je napisao predstojnik, slavio je Petrarchin Trijumf.

Ante Sudarović iz Šibenika, odom, koju je sastavio profesor Krstulović, pohvalio je Lava Desetog, profesora književnika.

Vicko Definis iz Brača, pjesmicom, koju je napisao gore spomenuti profesor, hvalio je Mariju Tereziju, austrijsku caricu koja je štitila Metastasija.

Ante Grabovac iz Sinja, nekim oktavama na njemačkom jeziku, koje je sastavio profesor Petter, veličao je Josipa II., austrijskog cara.

Jakov Cindro iz Splita, nekim jednaestercima, koje je napisao predstojnik, slavio je našeg preuzvišenog vladara i oca koji pruža toliku zaštitu znanostima.

Franz De Brandhuber iz Pistriza u Mađarskoj, sonetom, koji je sastavio profesor Ivačić, zahvalio se njegovoj preuzvišenosti koja tako dobro štiti književne napore njegovih Dalmatinaca.

Njegova je uzvišenost s krajnjom dobrotom pohvalila učenike te je bila vrlo zadovoljna. Gospodin pokrajinski upravitelj, nakon što je otputovao iz Splita, uputio se u Sinj, odakle je otišao u Vrliku i, nakon što se tu zadržao nešto vremena, vratio se u svoje sjedište u Zadar.

Započelo se s ispitima dana 27. kolovoza. Prvo su im se podvrgli učenicima drugog razreda humanistike, a zatim oni iz drugih razreda. Dana 30. održao se ispit za one mladiće koji se zanimaju za učenje njemačkog jezika. Tim je ispitima predsjedavao monsinjor vikar za ono što se odnosi na vjersku nastavu, a predstojnik za sve druge grane nastave. Dana 31. ispitani su oni mladići koji prema njihovim ocjenama nisu imali čast da budu prepušteni javnom ispitu. Dana 1. rujna prihvaćeni su privatni učenici. U dane 3. i 4. učenici Zavoda pristupili su presvetim sakramentima ispovijedi i pričesti. Konačno dana 7. rujna bila je svečana podjela nagrada.

Ovoj školskoj svečanosti prisustvovali su svi predstavnici vlasti, a predsjedavao je gospodin savjetnik i upravitelj. Održana je u 10 sati prije podne. Učenik drugog razreda humanistike Augustin Grubišić održao je govor na latinskom jeziku u pohvalu govorništvu, pokazujući uglavnom kako je teško postati u svakom dijelu savršenim govornikom. Tada je predstojnik objavio mladiće koji su bili nagrađeni i one koji su postigli dobre ocjene kako u učenju šest gimnazijskih razreda tako i u učenju njemačkog jezika. U drugom razredu humanistike bio je odlikovan nagradom Ante Grabovac iz Sinja, a s *accessit* Augustin Grubišić, klerik iz Makarske i Lovre Burić iz Trogira. U prvom razredu humanistike nagrađen je Jeronim Vusio iz Bola. U četvrtom razredu gramatike dobio je nagradu Nikola Tommaseo iz Postira, a Duje Meneghetti iz Splita i Ivan Radonić, klerik iz Podgora dobili su *accessit*. U trećem razredu gramatike Stanislav Nonković iz Makarske postigao je nagradu, a Konstantin Zanković iz Staroga Grada i Marko Marulić iz Splita postigli su *accessit*. U drugom razredu gramatike Marko Travirka, klerik iz Trogira, postigao je nagradu, a Ante Carminatti iz Šibenika i Petar Družević, klerik iz Visa, postigli su *accessit*. U prvom razredu gramatike odlikovan je nagradom klerik Ante Mardešić iz Komiže a odlikovani su s *accessit* Lav Božić, redovnik iz Splita, Nikola Vitanović, klerik iz Neretve. U učenju njemačkog jezika u trećem tečaju počašćen je nagradom Nikola Tommaseo iz Postira, u drugom tečaju Luka Vušković iz Dugopolja, a u prvom tečaju Josip De Giaksa iz Visa. U drugom tečaju

postigli su *accessit* Marko Travirka, klerik, i Ante Carminatti, a u prvom Mate Nutrizio i Frane Katalinić, klerik iz Trogira.

Sve ovo odvijalo se uz neke simfonije odabrane glazbe, a mladi Jeronim Vusio, učenik prvog razreda humanistike, održao je propisani govor na talijanskom jeziku. U njemu je pohvalio humanističke znanosti i potaknuo svoje drugove na njihovo učenje. Sve je izložio s krajnjom ljupkošću.

Na kraju, kad su gospodin savjetnik i upravitelj zajedno s predstavnicima vlasti i s nazočnima otišli u katedralu, vjeroučitelj je održao kratki govor studentima, podstičući ih da se bave korisnim zabavama i u jesenskim praznicima. Zatim je zapjevan himan zahvale i time je završena školska godina.

Prvim danima studenoga prema propisima Gimnazijskog zakonika, nakon što su se sretno završili jesenski praznici, ponovno je otvoren Zavod. Dana 3. u 10 sati prije podne carsko-kraljevski gospodin upravitelj i savjetnik Jeronim Nani, u pratnji povjerenika De Leve, gospodina povjerenika Ivačića, nedavno imenovanog vladarevom milošću, predstojnika i profesora Zavoda s učenicima, otišli su svi zajedno u katedralu. Tu se pjevala svečana misa, a zatim je zapjevan himan *Veni Creator* kako bi zatražili pomoć od Svevišnjeg za sretan početak nove školske godine. Kasnije je predstojnik, nakon što su svi otišli u Zavod u dvoranu Nadbiskupske palače, održao govor svečanog početka. Čitav govor raspravljao je o govorništvu. Razlagao je o podrijetlu i napretku govorničkog umijeća ocrtavajući uglavnom narav i karakter dvojice najvećih govornika Demostena i Cicerona koji su bili pravi uzori. Spomenuo je i druge govornike koji su postali dostojni pohvale kod Grka, kod Rimljana i kod Talijana, ali je dao jasno do znanja da je umijeće govorništva vrlo teško.

Dana 4. prepušteni su u Gimnaziju oni mladići koji možda žele tu biti upisani. Zbog toga, prema najnovijoj vladarskoj odluci, svi oni koji bi željeli biti primljeni moraju se podvrći ispitu, usprkos vjerodostojne svjedodžbe trećeg razreda više osnovne škole koju su morali pokazati.

Kad su uz takav propis primljeni pristupnici te nakon što su svi drugi smješteni u vlastiti razred prema svom ranijem postupku, u ponedjeljak dana 6. započela je školska nastava. Ove školske godine profesori su bili raspodjeljeni na ovaj način. Gospodin Cippico nastavio je podučavati vjeronauk prema svojem zaduženju vjeroučitelja. Gospodin Krstulović započeo je s podučavanjem drugog razreda humanistike, a gospodin Ivačić

prvog razreda. Podučavanje četiriju gramatičkih razreda raspoređeno je ovako: gospodin Boetner posvetio se četvrtom, gospodin Škarica trećem, gospodin Aržić drugom, a prvom gospodin Manger. Svi su ovi učitelji nastavili podučavati privremeno, a gospodin Cippico u svojstvu stalnoga, ali se to proglašenje može ostvariti tek nakon još dvije godine. Gospodin Petter nastavio je podučavati mladiće u njemačkom jeziku i krasopisu. Prvog dana škole u svakom razredu pročitan je školski pravilnik.

Dana 10. svi mladići Zavoda pristupili su svetoj ispovijedi, a dana 11. i svetoj pričesti. Ta dva pobožna obreda obavljena su u crkvi Dušica koja je posebnom odlukom uzvišene Vlade određena za sve pouke i svečane obrede koje će ubuduće morati obavljati mladići Zavoda.

Ovih dana čula se velika vijest da su tursko-egipatsku flotu zapalile zajedničke snage Engleske, Francuske i Rusije. Ove su se tri flote ujedinile u savez da bi umirile mora Levanta pljačkana od pirata koji su postali vrlo opasni europskim državama koje su trgovale. Da bi to postigle, ove tri flote zatvorile su tursko-egipatsku flotu u luci Navarino. Ohološću Turaka započeo je napad koji je završio sa skoro potpunim uništenjem turskih brodova koji su većinom postali žrtvom požara koji su oni sami proširili.

Posljednjih dana studenoga održani su prvi mjesečni ispiti. Na Badnjak svi učenici Zavoda pristupili su svetoj ispovijedi i pričesti kako bi prema propisima za pravog kršćanina mogli slaviti presvete blagdane.

Vidio Nani, okružni poglavar, upravitelj, Split, 12. travnja 1828.

Godina 1827.-1828.

Postavljanje zamjenika upravitelja na početku nove godine bila je sretna okolnost za naš Zavod. Uzvišeno carsko-kraljevsko Dvorsko povjerenstvo za obrazovanje udostojalo se odrediti za tu počasnu i besplatnu službu gospodina doktora Ivana pl. Albertija,¹³² političkog pretura i gradonačelnika ovoga grada. Izbor nije mogao pasti na zaslužniju osobu, imajući u vidu vrijednosti srca i uma koji krase slavnoga gospodina. Njega je 7. siječnja predstavio Zavodu izvrsni gospodin savjetnik i upravitelj. Tog se dana prihvatio novog zaduženja.

¹³² Ivan pl. Alberti (Giovanni degli Alberti), politički pretur i načelnik grada Splita.

I ove godine osvanula je zora donositeljica dana koji ovi prevjerni podanici željno očekuju, dana koji im je već večer prije navješten zvonjavom svetih zvona i višestrukom paljbom topova. Ovaj dan osvanuo je sretniji i poželjniji za mnoge narode koji sretni počivaju pod blagim Austrijskim Carstvom, osvanuo, kažem, sretniji i poželjniji jer je tog dana njegovo veličanstvo, naš prouzvišeni monarh Franjo Prvi, navršio 60 godina svoga života.

Kako bi se bolje proslavila ova svečanost, osim svečane zvonjave svetih zvona i višekratne paljbe topova, ujutro ovog dana 12. veljače vidjele su se sve kuće i dućani dostojno ukrašeni svilenim damastima i raznim pjesničkim sastavima koji se odnose na lijepu prigodu.

Oko 9 sati gradska uprava podijelila je prošnjacima javnu milostinju. U 10 sati služila se u katedrali vrlo svečana misa. Njoj su prisustvovali svi predstavnici vlasti. Tu su došli dobro poredani učenici Gimnazije i učenici više osnovne škole. Monsinjur kaptolski vikar pjevao je misu koja je bila popraćena vrlo odabranom glazbom.

Ambrozijanskim himnom zaključen je ovaj sveti obred koji je još doličnije uspio zbog pojave vojnog garnizona koji je u svečanoj odori zauzeo Katedralni trg te je višekratnom paljbom popratio himne i molitve.

Gospodin savjetnik i okružni poglavar Jeronim Nani priredio je bogatu gozbu na koju su pozvani javni predstavnici vlasti i najugledniji građani. Poklici *Živio* koji su se podizali napretku našeg preuzvišenog oca i vladara bili su popraćeni paljbom topova i vrlo ugodnim simfonijama vojne limene glazbe koja je izvan uobičajenog uveseljavala čitavu bogatu gozbu.

Vojnici su dobili odgovarajuće gošćenje koje im je zatim bilo ponovljeno i iduće nedjelje. Poslije ručka uzduž obale bila je utrka i narodni ples. Navečer su kuće bile rasvijetljene. Dostojni i sjajni ples koji je priredilo društvo Casina zatvorio je tako sretni dan u kojem je srce Dalmatinaca molilo Svevišnjega da saspe svaki napredak na glavu našeg preuzvišenog monarha i oca. Ovaj dan proslavljen je i raznim pjesničkim sastavima od kojih su neki pripadali našem Zavodu.

U međuvremenu približavao se završetak prvog polugodišta. Na dan 19. ožujka, nakon što su se sakupili nastavnici i predstojnik, pročitane su ocjene u ovoj Gimnaziji. Na 24. spomenutog ožujka započeo je javni ispit. Ujutro navedenog dana 24. polagali su javni ispit učenici drugog razreda humanistike, a poslije ručka učenici prvog razreda humanistike. Na 26.

ujutro dali su ogled svog mara mladići četvrtog razreda gramatike, a poslije ručka učenici trećeg razreda. Dana 27. podvrgli su se javnom ispitivanju učenici drugog razreda gramatike, a poslije ručka učenici prvog razreda. Na 28. ujutro polagali su ispit učenici triju tečajeva njemačkog jezika. Svim ovim javnim ispitima predsjedavao je gospodin savjetnik i upravitelj, a monsijor kaptolski vikar za one predmete koji se odnose na vjersku nastavu. Bili su nazočni gospodin zamjenik upravitelja, predstojnik i dotični nastavnici. Na 29. ujutro održan je privatni ispit za one mladiće koji prema svojim ocjenama nisu zaslužili da se pojave pred javnošću. Poslije ručka održana je nastava.

Za potpuno ispunjenje mudrih propisa Zavoda tri prva dana Svetog tjedna održane su duhovne vježbe u crkvi Dušica. Vodio ih je vjeroučitelj. U spomenutoj crkvi na Veliku srijedu, uz dopust monsijora kaptolskog vikara, mladići Zavoda primili su svetu uskršnju pričest za koju su se pripremili svetom ispovijedi kojoj su se podvrgli u dva prethodna dana.

Prije završetka prvog polugodišta nakon što je dao sakupiti sve mladiće Gimnazije i dotične nastavnike u dvorani Nadbiskupije, predstojnik je, kako bi tim više potaknuo učeničku mladež, pročitao ocjene koje su pojedini učenici stekli u prvom školskom polugodištu, a koje je završilo tim svečanim činom.

Split 12. travnja 1828.

Vidio Nani, okružni poglavar i upravitelj.

Nakon što je pod sretnim okriljem započelo drugo polugodište i nakon što je koncem travnja održan prvi mjesečni ispit, dogodila se ubrzo proslava blagdana sv. Duje, zaštitnika ovoga grada. Dana 6. svibnja započela je svečanost lijepim vatrometom. Na dan 7. koji je posvećen svetome mučeniku uz pobožno i natiskano mnoštvo koje je došlo iz obližnjih mjesta, proslavljen je blagdan nježne uspomene. Prije glavne mise bila je svečana procesija. Glazba za vrijeme mise bila je odabrana. Učenici Zavoda sudjelovali su u procesiji.

Na dan 21. lipnja ti su studenti proslavili obljetnicu svečanosti sv. Alojzija, zaštitnika učeničke mladeži. Ovaj sveti obred služio se u crkvi Dušica. Ujutro su svi mladići pristupili svetim sakramentima. Bila je svečana misa uz glazbu. Mladić Jeronim Vusio, učenik drugog razreda humanistike, recitirao je pohvalu svetom zaštitniku potičući svoje drugove na oponašanje velike vrline mladoga Gonzage.

U međuvremenu je odmicala školska godina. Oko polovice kolovoza njegova preuzvišenost gospodin pokrajinski upravitelj barun pl. Tomašić otišao je u Sinj, kotar ovog okruga, počastiti svojom željenom nazočnošću lijep sajam tog mjesta. Naš gospodin savjetnik otišao mu je ususret da ga otprati do Vrlike, gdje se njegova preuzvišenost zadržala nekoliko dana kako bi pila one ljekovite vode¹³³.

Posljednjih dana kolovoza, nakon što je napravljeno polugodišnje razvrstavanje mladeži, dana 27. započeli su javni ispiti drugog polugodišta. Ovi ispiti započeli su drugim razredom humanistike te su ubrzo 28., 29., i 30. uslijedili drugi razredi i tri tečaja njemačkog jezika. Ovim je ispitima predsjedavao gospodin savjetnik i upravitelj. Monsinjur kaptolski vikar predsjedavao je predmetima koji se odnose na vjersku nastavu. Tu su sudjelovali i gospodin zamjenik upravitelja i dotični profesori.

Dana 1. rujna održan je privatni ispit za one mladiće koji, prema svojim ocjenama, nisu zaslužili čast da budu prepušteni pred javnost. U dane 2. i 3. učenici su pristupili ispovjedi i svetoj pričesti. Zatim su dana 5. i 6. primili jesenske dodatne školske radove.

U nedjelju 7. rujna održana je svečana dodjela nagrada. Budući da ovom školskom činu nije mogao prisustvovati gospodin savjetnik, zbog neočekivanog nepredviđenog događaja, predsjedavao je gospodin zamjenik upravitelja. Svečanost se održala u dvorani Nadbiskupije. Obred je započeo ugodnom simfonijom. Zatim je mladić Jeronim Vusio, učenik drugog razreda humanistike, vrlo dražesno i s plemenitom skromnošću izrekao pozdravni govor na latinskom koji je imao za temu odbacivanje mišljenja onih koji smatraju da je beskorisno, štoviše vrlo štetno, učenje zabavne književnosti.

Zatim je predstojnik pročitao ocjene koje je postigla mladež Zavoda i imena onih koji su imali čast postići nagradu. U drugom razredu humanistike odlikovan je nagradom gore navedeni Jeronim Vusio iz Brača, u prvom razredu mladić Nikola Tommaseo iz Brača, a njemu se približio zaslugom klerik Ivan Radonić iz Makarske. U četvrtom razredu gramatike dobio je nagradu Stanislav Nonković iz Makarske, a accessit Konstantin Zanković iz Staroga Grada. U trećem razredu gramatike nagrada je do-

¹³³ Vrlika je odavna bila poznata po vrlo kvalitetnoj vodi kojoj su pripisivana ljekovita svojstva. Ljeti bi dolazili bolesnici da se napiju nadajući se ozdravljenju. Nije poznato kome je sve pomogla, ali je poznato da je vodu koristio i bečki dvor.

dijeljena kleriku Travirki Marku iz Trogira, a accessit mladiću Anti Carminattiju iz Šibenika. U drugom razredu nagradu je postigao klerik Ante Mardešić iz Komiže, a njemu su se približila u zaslugi dvojica klerika Nikola Vitanović iz Neretve i Lav Borčić iz Splita. U prvom razredu nagrada je dodijeljena mladom Ivanu Ševeljeviću iz Splita a accessit dvojici mladića Ivanu Vitanoviću iz Neretve i Josipu Levi iz Zadra. U drugom tečaju njemačkog jezika nagrađen je klerik Frane Katalinić iz Trogira, a u prvom klerik redovnik Lav Borčić iz Splita koga su slijedili u napretku klerik Stjepan Siminiatti i mladić Josip pl. Leva iz Zadra. Nakon što je na takav način obavljena dodjela nagrada, mladić Frane Carrara iz Splita recitirao je pjesničku himnu slavi, pobuđujući tako plemenite osjećaje duše ovog odabranog vijenca mladića. Nakon toga vjeroučitelj je sa sličnim govorom ovu grupu mladića potaknuo na učenje.

Nakon što je završen taj obred, svi su gledatelji otišli u katedralu gdje je, nakon što je otpjevana svečana misa koja je popraćena odabranom glazbom, zapjevan himan zahvalnosti. Tim himnom sretno je završena školska godina.

Kad su završeni jesenski praznici dana 4. studenog prema pravilniku Zavoda započela je s radom Gimnazija. Oko 10 sati ujutro gospodin savjetnik, okružni poglavar i upravitelj zajedno s gospodom okružnim povjerenicima i gospodinom preturom, zamjenikom upravitelja, otišli su u katedralu gdje su bili okupljeni predstojnik, profesori i učenici Gimnazije. Tu je pjevana misa Duha Svetoga a zatim himan Veni Creator kako bi se zatražila zaštita Svevišnjega.

Zatim su gore navedeni predstavnici vlasti zajedno s monsinjorom kaptolskim vikarom, profesorima i učenicima otišli u dvoranu Gimnazije gdje je predstojnik održao govor svečanog otvaranja. Tom prigodom ukazao je na prednosti grčkog, latinskog i talijanskog jezika i potrebu združivanja učenja tih triju jezika kako bi se u društvu učenih ljudi stekao naziv učenog, hvaleći mudrost preuzvišenog našeg monarha koji je tako želio promicati književnu kulturu, određivši da u njegovim ustanovama učenje latinskog jezika predstavlja temelj boljeg odgoja i obrazovanja koji se treba združiti s učenjem talijanskog i grčkog jezika.

Dana 5. održan je ispit za one mladiće koji su se, nakon što su završili osnovnu školu, prijavili za upis u Gimnaziju te je istog dana započela nastava.

Prema propisima Zakonika gospoda nastavnici morali su ove školske godine biti raspoređeni u odnosne razrede na ovaj način: gospodin Ivačić zadužen je za drugi razred humanistike, a gospodin Krstulović za prvi razred humanistike. Gospodin Škarica je dodijeljen četvrtom razredu gramatike, gospodin Aržić trećem, drugom gospodin Manger, a prvom gospodin Bötner. Gospodin Cippico nastavio je podučavati vjeronauk u dotičnim razredima, a gospodin Petter njemački jezik. Učenje ovog jezika, prema odluci Dvorskog povjerenstva za obrazovanje, ponovno je skraćeno na dva tečaja za ovu Gimnaziju, dok treći tečaj pripada liceju. Gore navedeni gospodin Petter nastavio je podučavati također i krasopis.

Čim je započela nastava sljedećeg petka i subote, svi su mladići pristupili presvetim sakramentima ispovijedi i svete pričesti.

Prema onome što se primjenjivalo prijašnjih godina, budući da su se približavali božićni blagdani, dan uoči Badnjaka svi su mladići ponovno pristupili ispovijedi, a na Badnjak primili su svetu pričest kako bi s većom pobožnošću proslavili presveti Božić.

Split dana 8. travnja 1829.

Vidio Nani, okružni poglavar i upravitelj.

Godina 1828.-1829.

Budući da je započela nova školska godina i da je nastava napredovala prema gimnazijskim propisima, a budući da su već odrađeni mjesečni ispiti studenoga i prosinca te također i siječnja, požurili smo se proslaviti rođendan njegova veličanstva, preuzvišenog našeg vladara, to jest dana 12. veljače.

Višekratna paljba topova i zvonjava svetih zvona navijestile su dan uoči i zoru tako priželjkivanog dana.

U 9 sati ujutro gradska uprava podijelila je prosjacima javnu milostinju. Kuće i dućani bili su dostojanstveno ukrašeni. U katedrali prečasnij monsijor vikar služio je svečanu misu a tu su nazočili svi predstavnici vlasti. Prisustvovali su također profesori i učenici našeg Zavoda. Ambrozijanskim himnom zaključen je ovaj obred koji je bio veličanstveniji i dostojaniji zbog pojave vojnog garnizona, koji je u svečanoj odori zauzeo Katedralni trg te je himne i molitve popratio višekratnom ponovljenom paljbom.

Da bi bolje proslavili ovu svečanost tako dragu srcu svakog podanika, ali osobito učenika ove Gimnazije koja priznaje svoj osnutak i očuvanje milosti našeg preuzvišenog vladara i oca, dva su razreda humanistike objavila neke pjesničke sastave. Predstavnici javne vlasti i uglednici grada pristupili su bogatoj gozbi koju je priredio poštovani carsko-kraljevski gospodin savjetnik, upravitelj i okružni poglavar. Poklici *Živio* besmrtnom vladaru, koje je proizvelo srce zadivljeno velikim njegovim vrlinama, bili su popraćeni višestrukom paljbom topova. Prigodnom gozbom svi su vojnici bili dionici zajedničkog veselja. Poslije ručka uzduž obale izveden je narodni ples i utrka s podjelom nagrade. Dolaskom noći kuće su bile rasvijetljene, a društvo Casina priredilo je dostojan i sjajan ples.

U ožujku stigla je kobna vijest o smrti pape Lava XII. koja se dogodila 10. veljače u Rimu. Pobožna sućut našeg preuzvišenog monarha koji je, ožalošćen tako tužnim događajem za cijeli kršćanski svijet, naredio da se službe službe božje za dušu Pape tako svete uspomene. Za tu prigodu u katedrali dana 18., 19. i 20. pjevala se svečana misa za pokoj papine duše, a treći dan održalo se također i propisano opijelo za koje je bio podignut u koru veličanstveni mrtvački odar. Ovim žalosnim obredima prisustvovali su predstavnici vlasti i učenici Gimnazije. Lav XII., nekoć Annibale Della Genga, bio je izabran 28. rujna 1823. godine. Uživao je naklonost i poštovanje svih vladara zbog svoje vrlo mudre umjerenosti te ga je njegov narod blagoslivljao zbog blagosti njegove zaista očinske vlasti.

Posljednjih dana ožujka u ovoj su Gimnaziji održani javni ispiti prvog polugodišta. Dana 27. ujutro polagali su javni ispit učenici drugog razreda humanistike, dana 28. učenici četvrtog i trećeg razreda gramatike. Dana 30. učenici drugog i prvog razreda gramatike. Dana 31. ujutro polagali su ispit oni mladići koji pohađaju dva tečaja njemačkog jezika. Tim javnim ispitima predsjedavao je gospodin savjetnik, okružni poglavar i upravitelj. Monsinjur vikar nije mogao predsjedavati vjerskim predmetima zbog bolesti. Tu su prisustvovali predstojnik i dotični profesori. Istog dana 31. poslije ručka bili su pripušteni privatnom ispitu oni mladići koji prema svojim ocjenama nisu imali čast podvrći se javnom ispitu. Dana 1. travnja pojavili su se na ispitu privatni učenici. Za bolji poticaj učenicima dana 2. ujutro konačno su u dvorani Zavoda pročitane ocjene koje je dobio svaki pojedinac i time se završilo prvo polugodište, a danom 3. započelo je drugo polugodište.

Split dana 8. travnja 1829.

Nani, okružni poglavar i upravitelj.

Početak drugog polugodišta u tri prva dana Svetog tjedna prema mudrim propisima Gimnazijskog zakonika održane su svete duhovne vježbe, a u srijedu svi su mladići koji su se već ispovjedili pristupili svetoj uskršnjoj pričesti. Uto je došla željena vijest o izboru novog pape. Glasovanjem od 28. ožujka izabrana je za papu njegova uzoritost Francesco Xaverio Castiglioni, biskup Frascatija koji je uzeo ime Pijo VIII.

Njegova Svetost rođena je u Cingoliju, gradu u Markama, 29. studenog 1761. godine. Pio VII., svete uspomene, imenovao ga je biskupom Montalta 11. kolovoza 1800. na konzistoriju. U političkim događajima 1808. godine bio je zatočen u južnim pokrajinama Francuske gdje je ostao do 1814. godine. Na konzistoriju 1816. premješten je iz biskupske crkve u Montaltu u biskupsku crkvu u Ceseni te je imenovan kardinalom svećenikom crkve Santa Maria in Transpontina. Poslije malo vremena budući da je posjedovao veliko znanje, osobito u svakom vidu svetih nauka, imenovan je velikim pokorničarom. Zatim se na konzistoriju 13. kolovoza 1821. odlučio za suburbikarnu biskupiju Frascati. U nazočnosti svih predstavnika vlasti za tako sretan događaj u katedrali pjevao se Svevišnjemu himan zahvale.

I ove godine dana 7. svibnja proslavljen je svečano blagdan sv. Duje, zaštitnika ove crkve i prvog salonitanskog biskupa. Večer uoči nije bilo vatrometa zbog gladi siromašnih. Taj novac koji bi se trebao uporabiti za takav vatromet upotrijebljen je za olakšanje gladi. Procesija je bila jako pobožna i ozbiljna, a glazba, osobito misna, bila je vrlo odabrana.

U međuvremenu njegovo veličanstvo, naš preuzvišeni monarh, kad je upoznao žalosni položaj nekih kotara ove pokrajine koji su pogođeni glađu, kako bi olakšao krajnju bijedu i spriječio zla koja bi se mogla dogoditi uslijed oskudice i strahota gladi, svojim zaista očinskim srcem poslao je u svojstvu svog opunomoćenog povjerenika u predmetu gladi njegovu preuzvišenost gospodina grofa De Spauera, namjesnika Venecije i tajnog državnog savjetnika, komornika njegova veličanstva i viteza Reda sv. Ivana. On se zadržao nekoliko dana u Zadru te je odmah otišao u glavna mjesta raznih kotara i nakon što je upoznao veliku potrebu, svugdje je ostavljao pomoć izvlačeći tako mnoge žrtve iz ždrijela smrti. Dana 1. lipnja njegova preuzvišenost stigla je u ovaj grad, gdje je pomoću gospodina savjetnika i okružnog poglavara podijelio veliku pripomoć. Dana 2. dobrostivost njegove preuzvišenosti htjela je posjetiti Zavod u kojem ga je pozdravio

mladić Nikola Tommaseo, učenik drugog razreda humanistike, a u školi dvojica klerika Mate Pavlović i Ivan Franceschi recitirala su u čast njegove preuzvišenosti dva kratka pjesnička sastava.

Zbog tih vladarevih dobročinstava svi seljani raznih kotara okruga i pokrajine osjetili su olakšanje te su iskorijenjene bolesti što su već počele uzimati maha u mnogim mjestima. Posvuda su određena povjerenstva kako bi bdjela, otkrivala potrebe, olakšala pomoć i kako bi poradila na tome da bi se oni koji su se tim vladarevim dobročinstvom uzdržavali, bavili korisnim djelima. Tako su se u ovom gradu ugledale otvorenje dvije ceste, to jest cesta Carske česme¹³⁴ i cesta Brodarice.¹³⁵ I u drugim mjestima i gradovima tim sredstvima izvršena su korisna djela.

U toj se prigodi započelo s uređenjem obale i gatova ovoga grada, a osobito velikoga gata.

Njegovo veličanstvo, naš preuzvišeni monarh, kako bi nagradio pomoć koju je monsijor hvarski biskup Ivan Skakoc neštedice dijelio za olakšanje pripadnika svoje biskupije, udostojao se imenovati ga komendatorom Reda sv. Leopolda.

Blagdan sv. Alojzija, zaštitnika učeničke mladeži, slavio se pobožnim sjajem u crkvi Dušica. Dan uoči blagdana poslije ručka nastavnici i učenici Gimnazije pjevali su prve Večernje, a na blagdan učenici su pristupili svetoj pričesti. Velika misa pjevana je uz odabranu vokalnu i instrumentalnu glazbu. Mladi klerik Radonić, učenik drugog razreda humanistike, u lijepom i otmjenom panegiriku oslikao je nedužnost i pokoru mladoga Gonzage predožbom ljljana među trnjem, potičući sve učenike na oponašanje lijepih vrlina njihova zaštitnika. Poslije ručka pjevale su se druge Večernje.

U međuvremenu nastava se sretno približavala kraju drugog polugodišta. Poslije 20. kolovoza održavalo se razvrstavanje svih razreda za drugo polugodište. Posljednjih dana istog kolovoza održani su javni ispiti. Dana 27. podvrgla su se ispitu dva razreda humanistike, a 28. četvrti i treći, a dana 29. drugi i prvi razred gramatike. Dana 31. održan je ispit tečajeva

¹³⁴ To je tzv. Carska česma u uvali Trstenika. Usp. D. Kečkemet, Zbivanja u Splitu ..., str. 214.

¹³⁵ To je poduža cesta koja je išla od grada do Brodarice u Poljudu gdje su pristajale brodice s Kaštelanima koji su dolazili u grad. Usp. D. Kečkemet, Zbivanja u Splitu ..., str. 214.

njemačkog jezika. Javnim ispitima za predmete vjerske nastave predsjedavao je monsinjor kaptolski vikar, a za druge predmete nastave gospodin savjetnik i upravitelj. Ovim su ispitima bili nazočni profesori, predstojnik i zamjenik upravitelja. Istoga dana 31. održan je i privatni ispit za one mladiće koji prema svojim ocjenama nisu imali čast pristupiti javnom ispitu.

U dva dana, 1. i 2. rujna, prema propisu svi su učenici pristupili svetim sakramentima ispovijedi i pričesti. Dana 4. održan je ispit za privatne učenike. Mladići su dana 5. u svojim dotičnim razredima primili dodatne školske jesenske radove.

Dana 7. konačno je obavljena svečana dodjela nagrada. Tomu svečanom činu predsjedavao je gospodin savjetnik i upravitelj. Oko 10 sati prije podne svi su se učenici zajedno s profesorima sakupili u dvorani Nadbiskupske palače koja je bila počašćena prisustvom raznih predstavnika vlasti i mnogih uglednih osoba. Nikola Tommaseo, učenik drugog razreda humanistike, otvorio je čin govorom na latinskom jeziku u kojem je razvio tezu da je književnost najbolja pobuda vrhunskim genijima da postanu besmrtni. Zatim je predstojnik pročitao ocjene prema kojima je u drugom razredu humanistike Nikola Tommaseo postigao nagradu, a accessit Paško Kodaković. U prvom razredu Stanislav Nonković dobio je nagradu. U četvrtom razredu gramatike nagradu je dobio klerik Marko Travirka, a accessit klerik Ante Carminatti. U trećem su postigli nagradu dvojica klerika Ante Mardešić i Lav Borčić, a accessit Zoilo Monti, klerik Bonagracija Maroević i Dominik Caenazzo. U drugom razredu dobio je nagradu klerik Nikola Stipišić, a accessit Ivan Vitanović i Ivan Camber te konačno u prvom razredu gramatike dobio je nagradu Anđelko Definis a accessit su dobili Feliks Mignotti i Marko Verzun. U slobodnom učenju njemačkoga jezika u prvom tečaju ukrašen je nagradom klerik Lav Borčić, a u prvom mladić Josip Leva, a accessit Ivan Vitanović. Prema posebnoj naredbi uzvišene carsko-kraljevske Vlade svi učenici ocijenjeni su i u krasopisu u odnosu na napredak i marljivost. Nakon čitanja ocjena Stanislav Nonković, učenik prvog razreda humanistike, održao je govor na talijanskom jeziku u kojem je dokazao kako divote sela pristaju onima koji se posvećuju učenju lijepih umjetnosti. Na kraju je predstojnik kratkim govorom pobudio mladiće na obavljanje vlastitih dužnosti i za vrijeme jesenskih praznika.

Kad je završena dodijela nagrada, gospodin savjetnik i upravitelj, monsinjor vikar i druge ugledne osobe, u pratnji profesora i učenika, otišli su u katedralu gdje se pjevao Te Deum u zahvalu Svevišnjemu za sretan završetak školske godine.

Kao i prije završili su jesenski praznici, prema propisima Gimnazijskog zakonika, a danom 3. rujna ponovno je otvoren Zavod za novu školsku godinu. U 10 sati prije podne sakupili su se svi profesori i učenici u katedrali gdje je došao carsko-kraljevski gospodin savjetnik i upravitelj s gospodinom preturom, zamjenikom upravitelja, i gdje se pjevao himan Veni Creator kako bi se od Svevišnjeg zatražila zaštita za sretan početak školske godine. Zatim se pjevala misa. Iza toga u dvorani Gimnazije, predstojnik je održao govor za početak nastave. U spomenutom govoru ukazao je na potrebu učenja zemljopisa i povijesti uz učenje gramatike i humanističkih znanosti, pokazujući veliku korist koju iz takvog učenja ima mladež koja tako može obogatiti um korisnim znanjima te se osjetiti potaknuta na oponašanje vrlina velikih ljudi koji se ističu u povijesti, koliko im to situacija daje i dopušta. Nastojao je prvenstveno potaknuti učenike na razvijanje slave domovine, preuzvišene vladarske obitelji i besmrtnoga našeg monarha i oca Franje Prvoga, diveći mu se i kušajući njegova očinska dobročinstva kako bi u svojim srcima mogli podići spomenik ugodniji od onih koje će znati podići budući naraštaji u mramoru ili u mjedi.

Dana 4. ujutro pripušteni su u Gimnaziju oni mladići, koji su se s obveznim potvrdama i uz ispit pokazali prikladnima da budu upisani prema važećem Pravilniku.¹³⁶

Istog dana poslije ručka započela je nastava. Prije nego što se ukaže način kako su zauzete gimnazijske katedre, potrebno je spomenuti da je uzvišeno Dvorsko povjerenstvo za obrazovanje već od prošlog travnja imenovalo osobe koje bi trebale poučavati mladiće u razredima gramatike i da je na isti način prošlog rujna imenovalo profesore humanistike. Dakle, izabrani su za stalne učitelje gramatike Lovre Škarica iz trogirskih Kaštela, svjetovni svećenik, koji već godinama podučava pri ovoj Gimnaziji, i Josip Zelger iz Puthersthala u Tirolu, svjetovnjak, i za privremene učitelje svjetovne svećenike Ante Bötner iz Splita i Grgur Alačević¹³⁷ iz Makarske.

¹³⁶ Tijekom 1829. bila je izdana naredba da se u Gimnaziju ne smiju primati učenici koji nisu građanskog staleža ili dosta imućni, osim u izuzetnim slučajevima ukoliko se radilo o osobitoj nadarenosti. Usp. Josip Posedel, *Iz povijesti klasične gimnazije, ...*, str. 203.

¹³⁷ Grgur Alačević (Makarska, 1787. – Makarska, 1845.). Školovao se kao pitomac sjemeništa u Padovi. Imenovan je počasnim kanonikom 1834. godine, dok je bio profesorom gramatike na splitskoj Gimnaziji. Nekoliko je puta od ordinarijata dobivao dozvolu za dvomjesečni boravak u Italiji. Sigurno je da je to bilo radi usavršavanja u znanosti jer za njega kažu da je bio učen i revan profesor. Usp. I. Ostojić, *Splitski kaptol ...*, str. 174-175.

Također su konačno određeni za profesore humanistike gospodin don Stipan Ivačić iz Splita, svjetovni svećenik, i gospodin Josip Adelghi iz Milana. Prema ovom novom odabiru učitelja, budući da se na početku godine nije pojavio gospodin otac Adelghi, svidjelo se ocu don Ivanu Krstuloviću podučavati učenike drugog razreda humanistike, dok je za prvi razred određen otac Ivačić. Četvrtom razredu dodijeljen je otac Zelger, trećem svjetovni svećenik Grgur Alačević, drugom svjetovni svećenik Ante Bötner a prvom svećenik Lovre Škarica. Na ovakav način određena je propisana godišnja izmjena profesora. Gospodin vjeroučitelj Josip Cippico nastavio je podučavati vjersku nastavu, a gospodin Petter njemački jezik i krasopis.

Oko polovice studenoga i prije nego što je zahtijevao Pravilnik, svi su mladići pristupili svetoj ispovijedi i pričesti.

U međuvremenu stigla je Bula o budućem položaju biskupija u Dalmaciji. Ovu je Bulu izdao Pio VIII., papa koji sada vlada.

Njegova Svetost Lav XII., svete uspomene, prema očinskim zahtjevima našeg preuzvišenog monarha Franje I., koje je napravio već i Piju VII., naredio je da crkve u Dalmaciji budu uređene na sljedeći način. Zadarskoj crkvi dao je nadbiskupa metropolitu s tri dostojanstvenika, to jest prepozita, arhiđakona, dekana i pet kanonika te su svi trebali oblikovati metropolitanski kaptol, u službi kojeg je dodijeljeno šest koralnih vikara. Zadarskoj dijecezi priključena je ninska dijeceza, čija se crkva svela na običnu župu. Trajno su ukinute dvije nadbiskupije splitska i dubrovačka, a dvojica biskupa navedenih crkava proglašeni su prvim sufraganima zadarskog nadbiskupa. Stoga je splitskoj crkvi dodijeljen biskup s kaptolom sastavljenim od prepozita, dekana, četiri kanonika kojima su dodijeljena četvorica koralnih vikara. Splitskoj crkvi pridružena je makarska crkva te je proglašena konkatedralnom, a njoj je dodijeljen biskup in partibus,¹³⁸ generalni vikar splitskog biskupa i prvi dostojanstvenik kaptola iste crkve. U službi biskupa in partibus dodijeljen je kaptol sastavljen od jednog dostojanstvenika i četvorice kanonika, koji je proglašen jednako konkatedralnim kaptolom sa splitskim kaptolom. Istoj splitskoj crkvi pridodana je trogirski crkva s većim dijelom svoje dijeceze, a trogirski crkva proglašena je zbornom crkvom s arhiđakonom i petoricom kanonika. Određeno je da u tom gradu može biti generalni provikar splitskog biskupa. Konačno dubrovačkoj crkvi dopušten je biskup s kaptolom sastavljenim od prepozita, dekana i

¹³⁸ To je pomoćni biskup, to jest naslovni biskup neke bivše biskupije gdje više nema katolika sa službom pomoćnog biskupa u nekoj većoj biskupiji.

četvorice kanonika, u službi kojih su dana četvorica koralnih vikara. Toj crkvi pridružene su crkve Korčule i Stona koje su proglašene za obične župe. U crkvama Šibenika, Hvara i Kotora očuvani su biskupi sufragani zadarskog nadbiskupa. Svakom biskupu dodijeljen je kaptol sastavljen od prepozita, dekana i četvorice kanonika, u čijoj službi su dodijeljena četvorica koralnih vikara. Šibenskoj crkvi pridružena je skradinska crkva, koja je proglašena župom, i jedan dio planinske trogirski dijeceze. Kotorskoj crkvi pridružena je budvanska dijeceza s barskom.

U navedenoj Buli, kako bi sveti obredi bili čim svečaniji, dopušta se zadarskom nadbiskupu i svakom biskupu pravo imenovanja četvorice počasnih kanonika.

Očinska milost njegova veličanstva htjela se darežljivo pobrinuti kako za visoke prelate tako i za kaptole dalmatinskih crkava. Stoga je dodijelila zadarskom nadbiskupu 12.000 forinti, biskupima Splita i Dubrovnika 8.000, Šibenika 6.000 a Kotora 5.000. Hvarska biskupija zadržala je vlastite prihode. Prvom dostojanstveniku metropolitanskog kaptola u Zadru dodijelila je 1.500 forinti, drugom 1.300, trećem 1.200, a svakom kanoniku 1.000. Prvom dostojanstveniku dvaju kaptola u Splitu i Dubrovniku 1.200, a drugom 1.000 i svakom kanoniku 800 forinti. Prvom dostojanstveniku drugih kaptola dodijelila je 1.000 forinta, drugoj 800, a kanonicima 600. Hvarskome kaptolu ostavljeni su sadašnji prihodi kao i konkatedralnom kaptolu Makarske i trogirskoj zbornoj crkvi.

Čim je stiglo i čim se razglasilo buduće uređenje dalmatinske crkve, doznalo se s velikim veseljem da je njegovo veličanstvo odredilo za splitskog biskupa svećenika Pavla Miošića iz Makarske, profesora teologije na zadarskom sjemeništu, a za dubrovačkog biskupa svećenika kanonika Antuna Giuricea¹³⁹ iz Krka, savjetnika Vlade u Zadru. Prve nedjelje Došašća proglašen je oprost od posta na način Jubileja koji je njegova Svetost Pio VIII. dopustio za 15 dana čitavom katoličkom svijetu. Učenici Gimnazije određenog dana pristupili su svetim sakramentima te su obavili propisane posjete crkvama kako bi dobili oprost.

¹³⁹ Antun Giuriceo (Krk, 1778. - Dubrovnik, 1842.), biskup. Nakon studija za svećenika u biskupskom sjemeništu u Trstu postaje lektorom filozofije i prefektom. U godinama 1819.-27. postao je profesorom bogoslovlja, kućnim kapelanom i tajnikom goričkog biskupa. Od 1827. do 1830. savjetnikom je za vjerske poslove pri pokrajinskoj vladi u Zadru. Za dubrovačkog biskupa imenovan je 1829. godine. Usp. *Hrvatski biografski leksikon*, 4, str. 691.

Split, dana 5. travnja 1830.

Nani, okružni poglavar, upravitelj Gimnazije.

Godina 1830.

Budući da je sretno započela nova školska godina i nakon što je učenje napredovalo prema određenim propisima te nakon što su odrađeni uobičajeni mjesečni ispiti u studenom, prosincu i siječnju, požurili smo se rođendanu njegova veličanstva, našeg preuzvišenog monarha Franje I., koji je ove godine proslavljen u nedjelju dana 14. veljače. Za taj presretni događaj održane su u ovom gradu sljedeće manifestacije. Višekratna paljba topova i zvonjava zvona najavile su dan uoči i u zoru tako željenog dana. U 9 sati ujutro gradska uprava razdijelila je prošnjacima javnu milostinju. Kuće i dućani bili su dostojno ukrašeni. U katedrali slavila se svečana misa kojoj su prisustvovali svi predstavnici vlasti. Učenici carsko-kraljevske Gimnazije zajedno s njihovim dotičnim profesorima i predstojnikom prisustvovali su tom svetom obredu nakon što su na njihovoj privatnoj misi pjevali himnu Bože čuvaj Franju. Nakon završetka svečane mise koja je imala vrlo odabranu glazbu, zapjevan je himan zahvale Svevišnjemu za napredak i očuvanje našeg preuzvišenog monarha i oca. Čitav taj svečani obred bio je tim dostojanstveniji i veličanstveniji zbog pojave vojnoga garnizona koji je u svečanoj odori zauzeo Katedralni trg te je opetovanom paljbom popratio himne i molitve. Predstojnik i dvojica profesora humanistike pjesničkim sastavima podsjetili su na velika dobročinstva i vladarske vrline našeg monarha.

Predstavnici javnih vlasti i najuglednije osobe grada sudjelovali su na ručku koji je priredio poštovani gospodin savjetnik i okružni poglavar. Poklici Živio preuzvišenom vladaru i ocu bili su popraćeni ponovljenom paljbom topova. Svi su vojnici bili dionicima zajedničkog veselja, zahvaljujući prigodnoj gozbi koju im je priskrbio imenovani gospodin savjetnik. Poslije ručka uzduž obale bio je narodni ples i utrka s dodjelom nagrade. Dolaskom noći sve su kuće bile rasvijetljene. Na kraju su veličanstveni i sjajni ples koji je priredilo društvo Casina i krabuljni ples koji se održao u prikladno rasvijetljenom kazalištu zaključili tako sretan dan.

Split, dana 5. travnja 1830.

Nani, okružni poglavar i upravitelj.

Javni ispiti prvog polugodišta održani su u dvorani Zavoda u dane 27., 29. i 30. mjeseca ožujka. Započeli su drugim razredom humanistike, a završili prvim razredom gramatike, štoviše učenicima njemačkog jezika koji su ispitani dana 31. ujutro, dočim su popodne podvrgnuti privatnom ispitu oni mladići koji prema njihovim ocjenama nisu bili pripušteni na javni ispit. Ovom ispitu predsjedavao je gospodin savjetnik i upravitelj uz prisustvovanje profesora, predstojnika i gospodina zamjenika upravitelja. Dana 1. travnja proglašeni su izvrsni iz svakog razreda, a da bi čim više pobudili mladež na učenje, pročitane su ocjene koje su postigli učenici Zavoda.

Nakon što je 1. travnja započelo drugo polugodište i nakon što su odslužene svete duhovne vježbe u tri prva dana Svetog tjedna, posljednjeg dana svi učenici, poslije ispovijedi, primili su svetu uskršnju pričest u crkvi Dušica prema dopuštenju monsinjora kaptolskog vikara, te su nastavljena školska zanimanja uobičajenim zalaganjem. Dana 7. svibnja proslavljen je blagdan sv. Duje, zaštitnika ovoga grada. Procesija je bila vrlo pobožna, a glazba na velikoj misi bila je odabrana. Na 22. lipnja mladež Zavoda proslavila je blagdan sv. Alojzija, zaštitnika učeničke mladeži. Crkva Dušica bila je prelijepo ukrašena. Svi učenici, kako bi postali dostojniji posredovanja Sveca, pristupili su svetoj pričesti. Otpjevana je svečana misa uz instrumente i glazbu. Klerik Ivan Scarpi, učenik drugog razreda humanistike, dražesno i dostojanstveno izrekao je pohvalni govor Gonzagi i pokazujući koliko je bila velika nevinost mladića iz Castiglionea, potakao je sve slušatelje da zažele oponašati te vrline kako bi postigli zaštitu.

U međuvremenu tijekom svibnja objavljeno je da je njegovo veličanstvo naš preuzvišeni monarh, na pobožnu zamolbu Vlade koju je podržalo uzvišeno Dvorsko povjerenstvo za obrazovanje, udostojalo dopustiti da se veliki jesenski praznici za ustanove u pokrajini trebaju održati u dva mjeseca: kolovozu i rujnu, te da prvim listopada škole moraju ponovno nastaviti s radom. Ova promjena propisana je priopćenjem uzvišene carsko-kraljevske Vlade od 22. svibnja br. 10205/1752 te je određeno da se zbog toga dva polugodišta moraju raspodijeliti u jednakim razmacima.

Zbog te novine svi su učenici potaknuti na učenje kako bi završili u mjesecu srpnju predmete koji su raspoređeni svakom od šest razreda. Sto-

ga nakon što su u određeno vrijeme održani mjesečni ispiti, posljednjih dana srpnja održani su javni ispiti drugog polugodišta. Oni su se održali u dane 26., 27., 28. i 29. srpnja. Ispit je započeo drugim razredom humanistike, a završio ispitom njemačkog jezika. Tim ispitima predsjedavao je monsinjor kaptolski vikar za predmete vjerske nastave, a gospodin savjetnik i upravitelj za druge grane nastave. Tu su bili nazočni gospodin zamjenik upravitelja, predstojnik i dotični profesori. Tih dana Split je razveselio željeni dolazak njegova novog biskupa. Već treće nedjelje u srpnju monsinjor Pavao Miošić, svećenik iz Makarske, bio je u katedrali u Zadru od onog monsinjora nadbiskupa posvećen za biskupa ovoga grada. Tom svetom obredu prisustvovao je kaptolski vikar ove crkve s gospodinom Oktavijem pl. Geremijom, predsjednikom crkvinarstva.

Dana 1. kolovoza novi crkveni dostojanstvenik pristao je u ovoj luci. Vikar s dijelom klera, okružni poglavar i pretur otišli su ususret tom monsinjoru biskupu sve do Trogira.

Brodići, u kojima su se nalazili svi oni koji su ga otišli susresti, bili su raskošni zbog odjeće, a osobito brodić koji je primio novog Pastira i glavne predstavnike vlasti. Nekoliko milja izvan luke otišao mu je ususret carski i kraljevski zapovjednik mjesta sa zamjenikom zapovjednika luke, a istovremeno je u dva brodića smještena vojna glazba i glazba mjesnih ljubitelja glazbe. Najljepši prizor predstavljalo je pristajanje na ove obale koje se dogodilo u predvečer. Sva su zvona svečano zvonila, a tisuću pucnjeva iz topova, mužara i pušaka odzvanjalo je odasvuda iz grada i luke. Usred takve radosti i iskazivanja veselja sišao je monsinjor biskup te je uz klicanje mnoštva ljudi otpraćen od dvojice glavnih predstavnika vlasti u crkvu Sv. Duje, a zatim u njegovu palaču. Uvečer njegova dolaska na Katedralnom trgu, koji je bio plemenito rasvijetljen, čestitali su mu uz veseli zvuk vojne glazbe.

Sljedećeg dana svi predstavnici vlasti otišli su čestitati novome Pastiru.

U Gimnaziji su se u međuvremenu održali privatni ispiti, a svi učenici u dane 30. i 31. srpnja pristupili su svetoj ispovijedi i pričesti.

Predstojnik i dvojica profesora humanistike kako bi izrazili svoju radost za sretni dolazak biskupa, koji je pred devet godina bio dodijeljen u svojstvu profesora ovom Zavodu, dana 5. kolovoza ujutro u gimnazijskoj crkvi imali su čast podastrijeti književnu akademiju za takav događaj. Monsinjor biskup prihvatio je taj dokaz veselja i poštovanja. Akademija je imala

za temu zasluge novog Pastira i sreću naroda koji je povjeren njegovoj milosti. Imali su čast recitirati mladići iz Zavoda. Stanislav Nonković, učenik drugog razreda humanistike, recitirao je govor na latinskom jeziku koji je poslužio kao uvod. Klerik Petar Družević, učenik prvog razreda humanistike, izložio je oktave, a klerik Ivan Scarpi, učenik drugog razreda humanistike, alkejsku strofu¹⁴⁰ na latinskom jeziku. Marko Marulić, učenik istog razreda, recitirao je anakreontsku odu, Frane Bratanić, učenik prvog razreda humanistike, pročitao je odu na talijanskom, Dominik Alegretti, učenik drugog razreda gimnazije, održao je nerimovane stihove, klerik Ante Carminatti, učenik prvog razreda humanistike, heksametre, klerik Marko Travirka, učenik istog razreda, izložio je hendekasilabe, Jeronim pl. Cindro, učenik I. razreda, izrekao je pjesmu, Frane Katalinić, sekstine. Klerik Stjepan Siminiati, učenik prvog razreda humanistike, recitirao je elegiju, klerik Kozimo Ilijić i Mate Nutrizio, obojica učenici drugog razreda humanistike, recitali su eklogu, klerik Luka Vušković, učenik prvog razreda humanistike, pročitao je sekstine na njemačkom jeziku, Josip pl. Leva, učenik trećeg razreda gramatike, recitirao je anakreontsku pjesmu, a mladić Ivan Burić, učenik prvog razreda gramatike, podastrijeo je sonet zahvale. Monsinjor biskup dobrodušno je prihvatio akademiju te je izrazio svoju naklonost mladeži Zavoda. Čitavom se uglednom gledateljstvu svidjela poštovana počast ponuđena spomenutom novom pastiru.

Dana 7. kolovoza u 10 sati prije podne prema vladarevoj odluci o velikim jesenskim praznicima, proslavljena je svečana dodjela nagrada u gore navedenoj crkvi. Monsinjoru biskupu svidjelo se počastiti ovaj školski čin. Istome činu predsjedavao je gospodin savjetnik i upravitelj. Stanislav Nonković, učenik drugog razreda humanistike, otvorio je radostan čin govorom na latinskom jeziku. Tim je govorom obznanio koliko je učenje humanističkih znanosti zaslužno pohvale i koju korist donosi društvu.

Predstojnik je pročitao ocjene koje je zaslužila mladež Zavoda. U drugom razredu humanistike počašćen je nagradom Stanislav Nonković iz Makarske, a u prvom klerik Marko Travirka iz Trogira, kome su se po zaslugi približili dvojica klerika Ante Carminatti iz Šibenika i Frane Katalinić iz Trogira. U četvrtom razredu gramatike odlikovan je nagradom klerik Ante Mardešić iz Visa, kome su se u pohvali približila dvojica klerika redovnika Bonagracija Maroević iz Hvara i Zojilo Monti iz Zadra.

¹⁴⁰ Alkejska strofa sastoji se od četiri alkejska stiha: prva dva su jedanaesterci, treći je deveterac a četvrti deseterac. Prvi put se nalazi u odama pjesnika Alkeja s Lezbosa (oko 600 prije Krista).

U trećem razredu dobio je nagradu Ivan Vitanović iz Neretve s kojim su se takmičili u slavi Frane Marulić iz Splita i Oktavij Ivanović, klerik redovnik iz Zadra. U drugom razredu odnio je nagradu Petar Nutrizio iz Omiša, kome su se približili u časti Marko Verzun iz Makarske i Anđelko Siminiati iz Visa. U prvom razredu dobio je nagradu Juraj Marčić iz Splita, kome je bio blizu u zaslugi Mate Dobronić iz Hvara. U prvom tečaju njemačkog jezika odlikovan je nagradom mladi Ivan Vitanović iz Neretve. Nakon ovoga klerik Petar Družević iz Visa govorom na talijanskom jeziku pokazao je koliki utjecaj ima pjesništvo na sreću države. Predstojnik s prigodnim kratkim govorom, potičući mladež Zavoda na ugledanje na one koji su tijekom godine bili vrijedni hvale u učenju i vladanju, potakao je sve na izvršavanje svojih dužnosti za vrijeme jesenskih praznika. Na koncu u katedrali otpjevan je himan zahvale Svevišnjem za sretan kraj školske godine.

U nedjelju 8. proslavljen je svečani početak službe novog biskupa ovoga grada. Na taj vrlo radostan obred pozvan je i Zavod. Oko 8 sati prije podne bratovštine iz zagrađa, dječaci više osnovne škole, učenici Gimnazije i čitav kler kako svjetovni tako redovnički i razni gradski uglednici otišli su u procesiji u župnu crkvu Velog varoša. Tu je monsinjor biskup, nakon što je stigao u kočiji, odslušao malu misu te je, odjenuvši pontifikalnu odjeću, slijedio povorku koja se je u pobožnom redu uputila u katedralu. Na vratima katedrale monsinjora biskupa dočekaio je carsko-kraljevski gospodin savjetnik i okružni poglavar te drugi predstavnici vlasti. U katedrali su pročitane bule, pjevao se Te Deum, a vikar je održao čestitarski govor novom pastiru koji je izrekao ganutljivu propovijed na hrvatskom jeziku. Zatim su gospodin savjetnik i okružni poglavar u ime uzvišene carsko-kraljevske Vlade u Nadbiskupskoj palači podijelili novom Pastiru svjetovni posjed. Isti gospodin savjetnik priredio je bogatu gozbu gore spomenutom prelatu te je pozvao na gozbu sve predstavnike vlasti i najuglednije mjesne osobe. Navečer je bila prelijepa rasvjeta. Ponedjeljak navečer na obali bio je prekrasan vatromet. U utorak na Katedralnom trgu priređen je ručak za 60 siromaha, koji su prethodno besplatno odjeveni. U srijedu poslije ručka održana je regata. Te priredbe pokazale su radost dobrih građana za sretni dolazak novog pastira koji je u sljedeći četvrtak primio na gozbi glavne predstavnike vlasti.

U ovo isto vrijeme novine su nam donijele zlokobne vijesti u pogledu mira u Francuskoj. U Parizu u dane 27., 28. i 29. srpnja dogodile su se teške narodne pobune. Kraljevska vojska se oduprla, ali je prevagnula narodna straža koja je podupirala nemire. Karlo X. i njegov sin nasljednik prijestolja vojvoda d'Angouleme, odrekli su se prijestolja te su, povukavši se u Engle-

sku, napustili Francusku zajedno s vojvotkinjom du Berri i vojvodom de Bordeaux, njezinim malim djetetom. Luj Filip, vojvoda d'Orleans, iz grane koja pripada Burbonima, uzdignut je na francusko prijestolje. Ovaj je, kako bi stekao naklonost naroda, izdao mnoge zakone. Tako je Francuska osigurala slavu koju joj je priskrbio Karlo X. zauzećem Alžira koje se dogodilo prošlog lipnja pod vodstvom slavnog maršala grofa du Beaumonta. Novog francuskog kralja priznale su savezničke sile.

Naš preuzvišeni vladar kao potez svoje očinske ljubavi prema svome sinu Ferdinandu, našem princu prijestolonasljedniku, htio je da ovaj bude svečano okrunjen za kralja Mađarske. Njegovo veličanstvo otišlo je u Požun te je tu, istog prošlog listopada u nazočnosti velikaša iz kraljevine koje je tu sakupio preuzoriti kardinal ostrogonski nadbiskup, njegovo veličanstvo naš preuzvišeni princ prijestolonasljednik posvećen i okrunjen za kralja Mađarske. Čitav hrabri mađarski narod klicao je novo proglašenom vladaru koji bi morao jednako tako oponašati velike očeve vladarske vrline. Velika dobročinstva koje je njegovo veličanstvo novi kralj dodijelio mađarskom narodu pokazala su odmah koliko ubuduće trebaju očekivati od vladara koji se ugledao u vrline očinskoga srca.

Dana prvog listopada, prema novim propisima u pogledu jesenskih praznika, otvoren je Zavod. U 10 sati prije podne carsko-kraljevski gospodin savjetnik i upravitelj, gospodin zamjenik upravitelja, predstojnik i profesori u pratnji učenika odslušali su u katedrali misu Duha Svetoga. Tu je zatim otpjevan himan Veni Creator kako bi zatražili zaštitu Svevišnjega za sretan početak školske godine. Zatim je predstojnik u dvorani Zavoda održao govor u kojem je pokazao da je pravi cilj književnosti stjecanje vrlina.

Dana 2. primljeni su u Gimnaziju oni mladići koji su prema pravilniku imali potrebna svojstva da budu prihvaćeni. Poslije ručka započela je nastava.

Evo na koji su način ove godine zastupljeni pojedini razredi profesori. Stalni profesor Ivačić prešao je u drugi razred humanistike, a u prvi razred stalni profesor Krstulović. U četvrti, treći i drugi razred gramatike stalni profesori Alačević, Bötner, Škarica, a u prvi dodijeljen je stalni profesor Zelger.¹⁴¹ Profesor Cipico nastavio je predavati vjeronauk, a profesor Petter brinuo se o podučavanju njemačkog jezika i krasopisa.

¹⁴¹ Josip Zelger, rođen u Pusthestalu u Tirolu 11. studenoga 1802., učitelj gramatike. Josip Zelger premješten u zadarsku gimnaziju 1834. gdje je predavao do školske godine 1850./51. kada je premješten u gimnaziju u Gorici.

Odmah poslije 15. listopada svi učenici Zavoda pristupili su svetim sakramentima ispovijedi i pričesti.

Split, dana 12. ožujka 1831.

Nani, okružni poglavar i upravitelj.

Godina 1831.

Početak nove godine stigla je zlokobna vijest o smrti njegove sveto-
sti Pija VIII., koja se dogodila u Rimu posljednjih dana studenoga prošle
godine poslije vrlo kratke bolesti. Zbog takvog gubitka koje izaziva bol
u čitavoj katoličkoj Crkvi, prema pobožnoj odredbi našeg preuzvišenog
vladara, u dane 3., 4. i 5. siječnja služila se u katedrali ovoga grada svečana
misa zadušnica kojoj su prisustvovali svi predstavnici vlasti. Trećeg dana
monsinjor biskup služio je misu i svečane sprovodne obrede prema Rim-
skom obredniku.

Dana 6. poslije biskupovog bogoslužja, nakon što je izložen presveti
sakrament, monsinjor biskup započeo je pjevati *Veni Sancte Spiritus*¹⁴²
kako bi zazvao pomoć Svevišnjega za brzi i sretni izbor novoga vrhovnog
svećenika.

Ove godine rođendan njegova veličanstva našeg preuzvišenog vladara
i oca Franje I., slavio se u nedjelju 13. veljače jer je 12. veljače pao u subotu.

Presretan dan, tako drag srcu Dalmatinaca, najavljen je topovima iz
tvrđave u subotu navečer i nedjelju u ranu zoru. I vojna glazba blagim sim-
fonijama pozdravila je željenu zoru. Oko 9 sati ujutro predstavnici gradske
vlasti podijelili su darove gradskoj sirotinji. U 10 sati monsinjor biskup
služio je svečanu misu. Glazba je bila odabrana. Monsinjor biskup poslije
mise započeo je pjevati *Te Deum* zahvaljujući Svevišnjem za rođenje vladara
koji je pravi otac svojim narodima te moleći, zajedno sa svim predstavnici-
cima vlasti koji su tu bili nazočni, za dugo i sretno očuvanje tako dobro-
stivog vladara. Garnizon Lovaca koji je u svečanoj odori bio poredan na
Katedralnom trgu, u određenim razmacima ispaljivao je počasnu paljbu
veselja i poštovanja. Svi su prozori i radionice bile lijepo ukrašene, a mogli

¹⁴² U prijevodu: »Dođi Sveti Duše« (preveo Slavko Kovačić).

su se tu vidjeti i pjesnički sastavi. Njima su se profesori humanistike i pred-
stojnik pobrinuli slaviti velike Franjine vrline. Ove godine učenici drugog
razreda humanistike, u nazočnosti profesora i učenika Zavoda, dan prije
blagdana održali su privatnu književnu akademiju u kojoj su opjevali veli-
ka dobročinstva uzvišenog vladara.

Gospodin savjetnik i okružni poglavar ugostio je sve predstavnike vla-
sti i gradske uglednike dugom gozdom. Poklici *Živio preuzvišenom vlada-
ru* i njegovoj carskoj obitelji bili su popraćeni pljeskanjem prisutnih, sim-
fonijama vojne glazbe i svečanom paljbom topova. Svi su vojnici postali
sudionicima veselja zahvaljujući prigodnom gošćenju koje im je priredio
gospodin savjetnik.

Poslije ručka uzduž obale bili su narodni plesovi i utrka s dodjelom
nagrade. U sumrak sve su kuće bile rasvijetljene. Konačno dostojan i sjajan
ples koji je priredilo društvo Casina i krabuljni ples koji se održao u kaza-
lištu zaključili su tako lijepu i željenu svečanost.

Javni ispiti prvog polugodišta održani su u dane 28. veljače i 1. i 2.
ožujka. Dobro se pazilo da se ispit održi od 8 prije podne do 2 sata poslije
podne. Učenici dvaju razreda humanistike polagali su ga prvi dan, drugi
dan su ga polagali učenici dva viša razreda gramatike, a treći dan dva niža
razreda gramatike. Dana 3. održan je ispit nastave njemačkog jezika, a 4.
ispit mladića koji nisu imali čast da budu pripušteni javnom ispitu. Istog
dana 4. i 5. polagali su ispit privatni učenici. Danom 5. ujutro započelo je
drugo polugodište. Da bi čim više potakli mladež na učenje u četvrtak u
10 sati ujutro objavljene su ocjene koji su isti učenici postigli u prvom po-
lugodištu.

Split, dana 12. ožujka 1831.

Nani, okružni poglavar i upravitelj.

U dane Velikog ponedjeljka, utorka i srijede svi učenici Gimnazije ima-
li su duhovne vježbe te su pristupili svetim sakramentima ispovijedi i pri-
česti.

Dana 4. travnja proslavljena je vrlo opravdana svečanost. Njegova pre-
uzvišenost, naš zaslužni guverner Franjo Ksaver barun pl. Tomašić, koji
od ulaska slavne austrijske vojske u Dalmaciju upravlja ovim pokrajinama
s tolikom blagošću i srećom, tim danom napunio je pedeset godina svoje
slavne službe. Čitav narod Dalmacije, osjetljiv na njegova dobročinstva i

vrline mudrog upravitelja, požurio se izraziti svoju radost i ponuditi poklone poštovanja i čestitke u tako željenoj prigodi. U ovom gradu ujutro podijeljena je pomoć sirotinji te je monsinjor biskup otpjevao svečanu misu. Potom je gospodin savjetnik i okružni poglavar priredio gozbu; u sumrak je napravljena rasvjeta, a u plemićkom Casinu održan je ceremonijalni ples. Utrka s nagradom koja se nije mogla održati zbog kišnog vremena, odgođena je za sljedeću nedjelju. Sastavljene su pjesme, a predstojnik Gimnazije napisao je odu. Na isti način proslavljeno je ovo sretno razdoblje u svim dalmatinskim gradovima, a osobito u Zadru.

U nedjelju u Albis monsinjor biskup pjevao je svečanu misu i *Te Deum* u zahvalu Svevišnjemu za izbor pape. U tom ugodnom i uzvišenom obredu sudjelovali su svi predstavnici gradskih i vojnih vlasti. Providnosti se svadjelo da nam dana 2. veljače udijeli ovog vrhovnog svećenika u osobi uzoritog prečasnog kardinala don Maura Cappelarija¹⁴³ iz Belluna, benediktinca kamaldolenca sa svećeničkom titulom sv. Kalista, prefekta Svetog Zbora za širenje vjere. Sveti otac rodio se u Bellunu dana 18. rujna 1765. godine. Vrlo mlad ušao je u kalmadolesku benediktinsku kongregaciju gdje se odmah istaknuo pobožnošću i naukom. Postupno je stigao do glavnih služba u istoj zajednici te je postao prokurator i generalni vikar. Papi Piju VII. bio je vrlo drag te ga je upisao na mnoge svete kongregacije, a među ovima na najvišu Inkvizijskog suda u Rimu. Punog zasluga i napora prema Svetoj stolici Lav XII., svete uspomene, imenovao ga je za kardinala zadržavši ga u njedrima konzistorija od 21. ožujka 1825. i objavivši na konzistoriju od 13. ožujka 1826. te mu je podijelio prefekturu Svetog zbora za širenje vjere. Dana 6. veljače ove godine u Vatikanskoj crkvi Njegova Svetost svečano je posvećena za biskupa, a zatim okrunjena za vrhovnog svećenika Katoličke crkve i namjesnika Isusa Krista na zemlji.

U međuvremenu napredovala je nastava drugog polugodišta. U za to određeno vrijeme održani su ispiti u ožujku i travnju. Na 7. svibnja proslavljena je dužnom pobožnošću i veseljem svetkovina sv. Duje, prvog salonitanskog biskupa i zaštitnika Splita. Monsinjor biskup služio je svečanu biskupsku misu. Procesija prije velike mise bila je ganutljiva. Istoj su nazočili predstavnici vlasti i učenici dvaju Zavoda. Glazba je bila odabrana.

Učenici ovog Zavoda proslavili su s divnom pobožnošću i blagdan sv. Alojzija Gonzage, njihovog zaštitinika. Kako bi stekli bolju zaštitu svetog mladića pristupili su na blagdan svetim sakramentima. Za vrijeme sve-

¹⁴³ Papa Grgur XVI.

čane mise klerik Stjepan Siminiatti, učenik drugog razreda humanistike, vrlo pristalo i dolično izrekao je pohvalu Svecu, ističući najviše Gonzagine vrline, a osobito čistoću anđeoskog dječaka i nevinost nerazdvojnu s izvanrednom pokorom te je na taj način nastojao potaknuti svoje slušatelje na oponašanje Alojzijevih vrlina.

Nakon što su u međuvremenu završeni ispiti u svibnju i lipnju, nastava se približavala kraju drugog polugodišta. Posljednjih dana srpnja, prema novim školskim propisima, održani su ispiti drugoga polugodišta. Na dan 27. održan je javni ispit za dva razreda humanistike, dana 28. i 29. ispit za razrede gramatike, a dana 30. polagala je ispit nekolicina učenika njemačkog jezika. Dana 1. kolovoza ispitani su oni mladići koji prema postignutim ocjenama nisu imali čast pojaviti se na javnom ispitu. U danima 2. i 3. kolovoza pripušteni su ispitu privatni učenici. U dane 3. i 4. svi mladići Zavoda pristupili su svetim sakramentima ispovijedi i pričesti. U dane 5. i 6. učenici su u dotičnim razredima primili dodatne školske zadaće da ih završe za vrijeme jesenskih praznika, a dana 7. proslavljena je svečana dodjela nagrada.

Ovom svečanom činu predsjedavao je gospodin savjetnik i upravitelj, a prisustvovali su monsinjor biskup i druge ugledne osobe. Čin je otvoren govorom na latinskom jeziku koji je održao klerik Luka Vušković, učenik drugog razreda humanistike. U ovom govoru mladi klerik čvrstim i otmjenim načinom pokazao je kako je teško postati slavnim i zaslužnim govornikom. Potom je predstojnik objavio imena onih koji su odlikovani nagradom i accessit te je objavio ocjene koje su učenici stekli u drugom polugodištu. U drugom razredu humanistike odlikovan je nagradom klerik Marko Travirka iz Trogira, a s accessit klerici Ante Carminatti iz Šibenika i Frane Katalinić iz Trogira. U prvom razredu humanistike dobili su nagradu klerik Ante Mardešić iz Visa i accessit klerik redovnik Bonagracija Maroević iz Hvara. U četvrtom razredu gramatike postigao je nagradu klerik redovnik Oktavij Ivanović iz Zadra, accessit klerik Nikola Stipišić iz Hvara, u trećem razredu dobio je nagradu Stjepan Mladineo iz Splita, a accessit klerik Jeronim Kalafatić iz Brača. U drugom razredu postigli su nagradu Juraj Marčić iz Splita, a accessit Mate Dobronić iz Hvara. U prvom razredu dobio je nagradu Stjepan Vučetić, također iz Hvara. U učenju njemačkog jezika odlikovan je nagradom Antun Krammer iz Kotora.

Potom je klerik redovnik Bonagracija Maroević, učenik prvog razreda humanistike, izrekao govor na talijanskom jeziku u kojem je s mnogo dražesti i dotjeranosti stila otkrio prednosti lirskoga pjesništva. Na koncu

je predstojnik s kratkim govorom pobudio učenike na ljubav prema slavi, kao onoj koja je kod svih naroda bila glavnim ciljem i razlogom radi čega su napredovali u učenju. Potakao je stoga mladež na obavljanje svojih školskih zadataka za vrijeme jesenskih praznika. Nakon ovoga u crkvi Sv. Filipa Nerija otpjevan je *Te Deum* u zahvalu Svevišnjemu za sretan kraj školske godine.

U noći 12. kolovoza umrla je u Zadru njegova preuzvišenost naš zaslužni gospodin pokrajinski upravitelj Franjo Xaver barun pl. Tomašić nakon teške bolesti. Ta vrlo slavna osoba, koja je toliko sudjelovala u procvatu Dalmacije, upravljala je ovim krajevima preko petnaest godina priskrbivši uvijek naklonost i ljubav ovih naroda koji su vidjeli da se njegovim posredstvom u raznim nesretnim okolnostima dijelila kraljevska dobročinstva našeg preuzvišenog vladara. Svi su dalmatinski gradovi osjećali s bolom smrt tog zaslužnog pokrajinskog upravitelja, a osobito grad Zadar gdje se održao svečani pogreb i gdje su se posmrtnim ostacima udijelile one počasti koje su smatrane da se duguju visokom rangu njegove preuzvišenosti. Velike zasluge pokojnika priskrbile su mu sve odnose pažnje i naklonosti od našeg preuzvišenog Vladara, koji ga je pred mnogo godina htio nagraditi podižući ga u čin general-pukovnika, na čast komendatora Reda Marije Terezije, vlasnika jedne regimente i druge obilne počasti. Predstavnici vlasti ovoga grada prisustvovali su svečanoj misi zadušnici koja se služila u katedrali za dušu pokojnog pokrajinskog upravitelja.

Prije nego što je započeto s nastavom drugog polugodišta, privremeno je premješten u zadarsku gimnaziju profesor humanistike don Stipan Ivačić, a na njegovo mjesto dopuštena je poduka prvog razreda humanistike gospodinu Ivanu Brozoviću, prije učitelju četvrtog razreda osnovne u Kotoru. Tako da je radi te privremene zamjene ove dvojice nastavnika i radi međusobnog izmjenjivanja drugih učitelja svake godine prema Pravilniku, drugi razred humanistike trebao zastupati svećenik Ivan Krstulović, prvi gore navedeni gospodin Brozović, četvrti razred gramatike gospodin Bötner, treći gospodin Škarica, drugi gospodin Zelger, a prvi gospodin Alačević. Gospodin Cippico nastavio je u svojstvu vjeroučitelja, a gospodin Petter u svojstvu nastavnika njemačkog jezika i suplenta krasopisa.

Prvog listopada otvoren je Zavod. U 10 sati prije podne gospodin savjetnik i upravitelj s gospodinom zamjenikom upravitelja, s predstojnikom, s učiteljima i učenicima sakupili su se u katedrali gdje su zapjevali himan *Veni Creator* kako bi zazvali pomoć Svevišnjeg za sretni početak školske godine, a zatim se služila misa. Poslije je u dvorani Zavoda pred-

stojnik izrekao govor otvaranja u kojem je dokazao da govorništvo mora biti združeno s filozofijom kao što su to poučavali svi poznati i slavni govornici.

Dana 3. podvrgnuti su ispitu oni mladići koji su željeli biti primljeni u Gimnaziju. Dana 4. proslavljen je imendan našeg preuzvišenog vladara, a dana 5. započela je nastava.

Njegovo Veličanstvo, naš pobožni Vladar, gledajući s velikom žalosti da je pokrajine austrijske Poljske i Mađarske poharala kužna bolest Colera morbus koja je, započevši na ušću Gangesa i prešavši u malo godina čitavu Aziju, ugrabila 50 milijuna žrtava te je ruskim trgovačkim karavanama i vojskom istog naroda prodrila u Europu, njegovo veličanstvo, kažem, propisao je svim prelatima Carstva svečane molitve i zaklinjanja kako bi se postiglo od Udjelitelja milosti da se otkloni i iskorijeni ta kobna bolest koja prijeti da ucivilo čitavu Europu. Radi toga je naš marni biskup naredio svečano trodnevlje u katedrali, post srijedom, petkom i subotom kroz tri tjedna, izlaganje kostiju sv. Duje kroz osam dana i svečanu procesiju do crkve Blažene Djevice Pojišanske, iz koje je prenesena u stolnu crkvu pobožna slika Majke Milosrđa te je tu ostavljena na javno štovanje kroz osam dana, a zatim je prenijeta s vrlo pobožnim sudjelovanjem u svoju crkvu. Svim ovim obredima nazočili su predstavnici vlasti, a također je prisustvovalao i Zavod. Sudjelovanje je bilo izvanredno, a najveća je bila pobožnost vjernika.

Dana 19. tekućeg mjeseca svi su učenici pristupili pričesti kako bi se okoristili općim oprostom grijeha koji je objavio monsinjor biskup u vrijeme svečanih molitva.

Dana 12. studenog stigla je u Zadar njegova preuzvišenost gospodin barun de Lilienberg,¹⁴⁴ novi civilni i vojni pokrajinski upravitelj, koji je imenovan milošću Njegova Veličanstva našeg preuzvišenog Vladara. On

¹⁴⁴ Wenzel Vetter von Lilienberg (Časlau, Češka, 1767. – Zadar, 1841.), vojskovođa i državni službenik. S austrijskom vojskom bori se protiv Francuza. Nakon mira u Campoformiju 1797. posvećuje se studijima. Ulazi u glavni stožer austrijske vojske u Italiji. Sudjelovao u bitki kod Wagrama. Godine 1827. postao zapovjednikom Obalnih područja na Jadranu i Trsta, a 1829. dolazi kao zapovjednik u Hrvatsku gdje na granici s Turskom uspostavlja red i prekida turske upade na austrijska područja. Godine 1831. postaje građanskim i vojnim upraviteljem Dalmacije. Njemu pripada velika zasluga za otvaranje ceste na Velebitu preko Velikog Halana. Na njegovu je inicijativu utemeljen fond za stipendiranje mladih Dalmatinaca. Usp. M. Špikić, *Francesco Carrara ...*, str. 261.

je stekao najveću slavu u časnim vojnim službama koje je dično obnašao. Stoga je bio odlikovan tisućama odlikovanja. Godine 1802. vojevajući u Pijemontu pod zapovjedi maršala Bubna u svojstvu generala divizije bio je odlikovan titulom Velikog križa željezne krune prvog reda, dok je do 1802. godine bio odlikovan Malim križem reda Marije Terezije. U Pijemontu je također stekao Veliki križ Svetih Maurizija i Lazara iz Sardinije. Njegovo veličanstvo kralj Dviju Sicilija u posljednjim nemirima tog kraljevstva odlikovao ga je Siciljanskim redom sv. Ferdinanda za zasluge. Od vojvotkinje od Parme dobio je Red konstantinski sv. Jurja. Uza sve to on je osobni savjetnik njegova veličanstva, našeg vladara, njegov komornik i general-pukovnik. Preneseno je da je njegovo veličanstvo u trenutku kad ga je poslalo na upravu ove pokrajine s onom očinskom dobrotom koja mu je svojstvena kazalo: »Idite i potrudite se usrećiti moje vjerne Dalmatince«.

Prije završetka onoga što se odnosi na ovogodišnju Povijest koja se zaptula prema svom kraju, korisno je zabilježiti da se od posljednjih dana studenog prošle 1830. godine u Poljskoj podigla strašna revolucija protiv zakonite vlade cara Rusija i kralja Poljske Nikolaja. Poljski narodi, potaknuti varljivim obećanjima nekih zlonamjernih Francuza, htjeli su se osloboditi ruske vlasti. Car je prvo upotrijebio svaki blagi način kako bi primirio duhove. Ali kada je sve bilo uzalud poslao je jaku vojsku pod vodstvom slavnog maršala Diebitza Subalkanschog. Ovaj je uporabio čitavu silu svoje moćne vojske i kada je prošle zime bio pred osvajanjem Varšave, nenadano kopnjenje Visle predstavilo mu je nepremostivu zapreku. U međuvremenu, pobunjenici su ojačali pobunom u Litvi, u Podoliji, Voliniji i drugim pograničnim pokrajinama. Jako se namučio hrabri ruski heroj, ali iznenadna njegova smrt koja se dogodila, kako se kaže od kolere, nije mu dopustila zasluženu pobjedu. Odmah ga je zamijenio slavni Pashkevich nazvan Erevanski zbog izvojevanih pobjeda u azijskim pokrajinama i zbog zazuzeća Erevana. Ovaj maršal slijedio je prethodnikov plan i prošlog rujna, nakon malo bitaka, opkolio je Varšavu. Tri je puta strahovito jurišao, nakon čega se grad predao. Takvom pobjedom umirili su se pobunjenici, položili su oružje te su podvrgnuti milosti ruskog samodršca.

Nešto prije pobuna u Poljskoj dogodile su se ove i u Belgiji. Ova zemlja koja je Bečkim kongresom pripojena Nizozemskom Kraljevstvu, poslije mnogo raznih nemira i poslije mnogo nesreća koje su se dogodile u te dvije države, prema odluci Londonskog protokola koji je odlučan od strane opunomoćenika četiriju velikih sila, odvojena je od Nizozemske i proglašena nezavisnom. Zbog toga je određen za kralja princ Leopold Saksonski Coburški.

Vidio Nani.

Split, dana 17. ožujka 1832.

Godina 1832.

Početak nove godine sretno je napredovala nastava. Posljednjih dana siječnja održani su mjesečni ispiti četvrtog mjeseca polugodišta.

Dana 6. siječnja na blagdan Bogojavljanja monsinjor biskup započeo je s pastirskim pohodom katedrale koji je završio sljedeće nedjelje. Idućih nedjelja otišao je u ophod župnih crkava zagrađa. Taj ophod nije bio obavljen već dugo vremena.

S izvanrednim veseljem dana 12. veljače proslavljen je rođendan njegova veličanstva, našeg preuzvišenog oca i vladara Franje Prvoga. Da bi ove godine čim bolje proslavio tako sretno razdoblje za čitavu Europu, za Austrijsko Carstvo, a osobito za ovu pokrajinu, ovaj je grad brzim i spontanom priložima otvorio Ubožnicu u prostorijama lazareta kako bi prihvatio i pomogao siromašnima grada i okruga. Carevu srcu nije se mogao objaviti ljepši dokaz.

Večer uoči i ujutro zvonjava zvona i gruvanje topova najavili su tako sretni blagdan. Kuće i dućani bili su dolično ukrašeni. U katedrali monsinjor biskup pjevao je svečanu misu uz odabranu glazbu, a zatim je zahvalio Svevišnjemu za napredak njegova veličanstva. Tom obredu nazočili su svi predstavnici vlasti, dok su garnizon postrojen na trgu i topovi ispaljivali uobičajenu paljbu veselja.

Gradska uprava udijelila je gozbu siromašnima koji su se sakupili u Ubožnici. Sve predstavnike vlasti i najuglednije građane primio je na bogatoj gozbi carsko-kraljevski gospodin savjetnik i okružni poglavar koji je u otvorenosti podaničkog i vjernog srca klicao uobičajene Živio preuzvišenom monarhu i carskoj obitelji. Priredio je prikladnu gozbu za sve vojnike garnizona. Navečer je bila predivna rasvjeta i prekrasan ples u Casinu.

Sljedećeg dana u 12 sati monsinjor biskup i gospodin savjetnik i poglavar zajedno s gradskim predstavnicima vlasti i uglednicima otišli su u Ubožnicu. Tu je gospodin savjetnik održao kratki govor zahvaljujući istovremeno svima koji su dali prilog za tu dobrotvornu ustanovu, potičući

ih da dotjeraju to lijepo djelo. Monsinor biskup odgovorio je u kratkim crtama gospodinu savjetniku, a zatim govoreći na hrvatskom jeziku obratio se siromašnima koji su se tu sakupili te ih je potaknuo na poštivanje utvrđenoga reda.

Uzvišeno Dvorsko povjerenstvo za obrazovanje udostojalo se imenovati za stalnog profesora humanistike pri ovoj Gimnaziji gospodina Ivana Brozovića,¹⁴⁵ koji je od početka školske godine držao ovu katedru u svojstvu suplenta.

Budući da je prvo polugodište išlo prema svom kraju, posljednjih dana veljače održani su javni ispiti i to u dane 25., 27. i 28. Ispiti su započeli drugim razredom humanistike, a završili prvim razredom gramatike. Ovim ispitima predsjedavao je monsinior biskup za vjersku nastavu, a gospodin savjetnik i upravitelj za druge predmete. Dana 29. ispitani su učenici dvaju tečajeva njemačkog jezika. Dana 2. ožujka održani su privatni ispiti, a dana 3. pročitane su ocjene koje su postigli mladići. Navedenog dana započelo je drugo polugodište.

Dan 1. ožujka bio je vrlo sretan za ovaj grad, za čitavu pokrajinu i za slavno Austrijsko Carstvo. Tog je dana naš preuzvišeni vladar Franjo Prvi, car i kralj, navršio četrdesetu obljetnicu svog probitačnog uzdizanja na austrijsko prijestolje. Zbog toga naš je poštovani prelat u katedrali pjevao vrlo svečanu misu. Ovom su svetom i vrlo dragom svečanom činu prisustvovali svi predstavnici gradskih i vojnih vlasti i ustanove. Poslije mise zapjevan je Ambrozijanski himan kao zahvala Svevišnjemu za sretno očuvanje našeg preuzvišenog monarha i oca. Kasnije uzduž obale uobičajeni odred Sinjana održao je lijepu i plemenitu igru Alku u kojoj je izvjesni Grgur Lovrić iz tog gradića postigao nagradu. Gospodin savjetnik i poglavar pozvao je na gozbu sve hrabre alkare. Navečer je održan krabuljni ples u korist ubožnice.

Vidio Nani.

Split, dana 17. ožujka 1832.

¹⁴⁵ Ivan Brozović (Kastav u Istri, 1803. – Trst, 1850. ili 1851.). U Zadru je živio i radio petnaestak godina od 1833. do 1849. godine. Bio je profesorom humanistike na gimnaziji, predstojnikom gimnazije, a od 1839. cenzorom. Od 1839. do 1845. bio je odgovornim urednikom lista *Gazzetta di Zara*. Usp. Š. Jurišić, *Glasoviti Zadrani*, str. 34-35.

U ožujku doznalo se iz novina da je strahoviti potres od 13. siječnja prouzročio ozbiljne štete Umbriji u papinskoj državi. Foligno, Bevagne, Cunani i drugi gradovi te oblasti zbog ruševina postali su gotovo nepodobni za stanovanje. Srušila se i lijepa Crkva anđela u Assisiju zajedno sa samostanom. Dobročinstva pape Grgura XVI. donekle su olakšala očaj nesretnih stanovnika.

Neredi u Bologni i drugim dijelovima Papinske države bili su ugušeni zahvaljujući djelovanju austrijske vojske koju je, na traženje Pape, naš preuzvišeni vladar poslao u te države. Posljednjih dana veljače pojavili su se na obalama Ancone neki francuski brodovi s vojskom za iskrcaj. Ovi brodovi, koji su krenuli na put 13. veljače iz Tulona, iskricali su malu francusku vojsku koja je odmah zauzela tvrđavu i grad pod izlikom da žele ugušiti pobune u Papinskoj državi. Njegova Svetost posredstvom njegove uzoritosti kardinala Bernettija, državnog tajnika, prosvjedovala je protiv ovog nezakonitog zauzeća. General Cubieres zapovijedao je tim četama koje su ostavile da postoji i dalje papinska civilna vlast u tom gradu. Tako su nevolje koje su prouzročili ljudi zajedno s onima koje je prouzročilo nebo ožalostile očinsko srce Njegove Svetosti.

U isto doba sretno je napredovala nastava. U Svetom tjednu održane su duhovne vježbe, a u Veliku srijedu svi učenici, koji su se prije dva dana ispovjedili, pristupili su svetoj uskršnjoj pričesti. Druge nedjelje poslije Uskrsa monsinior biskup htjeo je slaviti svetu misu u kapeli Sv. Duje i tu pružiti svetu pričest onim mladićima iz Zavoda koji su pristupili prvi put svetoj pričesti.

Na 7. svibnja proslavljen je blagdan sv. Duje, zaštitnika ovoga grada. U predvečerje otvoren je sarkofag. Procesija je bila vrlo pobožna. Prisustvovali su joj učenici Gimnazije. Monsinor biskup služio je svečanu biskupsku misu. Glazba je bila odabrana.

Posljednjih dana svibnja ovaj grad bio je počašćen dolaskom njegove preuzvišenosti našega gospodina pokrajinskog upravitelja, general-pukovnika grofa pl. Lilienberga. Dovezao se kraljevskom škunom koja ga je iskrcala baš dana 24. u dva sata poslije podne. Smjestio se u Biskupskoj palači gdje je njegova preuzvišenost odmah primila sve predstavnike vlasti. Poslije 4 sata popodne otišla je u Gimnaziju gdje su u svakom razredu dvojica mladića s malim pjesničkim sastavima pozdravili dolazak njegove preuzvišenosti koja je htjela u nekoliko trenutaka iskušati sposobnost mladića i ujedno ih potaknuti zajedno s učiteljima. Nakon toga otišla je u Solin kako

bi posjetila neznatne ostatke Antike. Navečer su grad i operno kazalište bili rasvijetljeni, a nazočili su u ovom posljednjem gdje je njegova preuzvišenost bila primljena jednoglasnim pljeskom. Sljedećeg dana ujutro otišla je vrlo rano posjetiti utvrđenja. Zatim je posjetila katedralu, urede, sve ustanove, antičke spomenike, muzej, zbirku medalja gospodina doktora Lanze. Oko podneva njegova je preuzvišenost otputovala istom škunom prema Hvaru i Visu ostavljajući urezane u mnoštvu koje ga je ispratilo sve do obale izvrsne vrline njegova srca i uma, ljupkost njegova ponašanja i njegovu čvrstu namjeru da promiče dobro i napredak ove pokrajine.

Budući da je blagdan Tijelova pao u srijedu na dan 21. lipnja, unutar osmodnevnog svetkovanja proslavljena je svečanost sv. Alojzija Gonzage, zaštitnika učeničke mladosti. Ujutro su svi mladići koji su se prethodno ispovjedili, pristupili presvetoj pričesti. Zatim se pjevala svečana misa usred koje je klerik Alojz Celetta iz Skradina, učenik drugog razreda humanistike, recitirao kratki pohvalni govor u kojem je, dok je isticao velike vrline mladoga Gonzage, poticao sve pobožne slušatelje na oponašanje njegovih vrlina.

Tijekom ovog mjeseca sklonili su se u ovaj grad razni Bosanci koji su pobjegli pred pobjedničkom vojskom Velikoga gospodara. Među ovima bio je Firdus, krvoločni kapetan iz Livna, koji je u društvu drugih glavnih pobunjenika nekoliko tjedana nakon toga otišao u Rijeku. Na taj se način umirila susjedna Bosna.

Posljednjih dana srpnja, poslije u propisano vrijeme obavljenih mjesečnih ispita, održani su javni ispiti. Ovi su održani u dane 28., 30., i 31. Istim je u predmetima vjerske nastave predsjedavao monsinjor vikar, a za druge grane nastave gospodin savjetnik i upravitelj uz sudjelovanje gospodina zamjenika upravitelja, predstojnika i dotičnih profesora. Trećeg dana podvrgli su se ispitu učenici dvaju razreda humanistike, drugog dana učenici dvaju viših razreda gramatike, a trećeg dana učenici dvaju nižih razreda gramatike. Dana 1. kolovoza ujutro podvrgli su se ispitu učenici njemačkog jezika, a poslije ručka oni mladići koji prema svojim ocjenama nisu imali čast da budu podvrgnuti javnoj kušnji. Dana 3. bio je ispit za privatne učenike. Istoga dana svi su učenici pristupili svetoj ispovjedi, a dana 4. primili su svetu pričest. Dana 6. učenici su u dotičnim razredima dobili jesenski dodatni školski rad. Dana 7. oko 10 sati prije podne u dvorani Zavoda gospodin savjetnik i upravitelj svečano je podijelio nagrade. Ovaj radostan čin započeo je govorom na latinskom koji je izrekao klerik Maroević, učenik drugog razreda humanistike, u kojem je dokazao kako zaslužuju prijekor oni koji tvrde da je beskorisno učenje lijepe književnosti.

Zatim je predstojnik pročitao ocjene koje su učenici dobili u drugom polugodištu. U drugom razredu humanistike počašćeni su nagradom klerik Ante Mardešić a s accessit klerik Bonagracija Maroević. U prvom razredu humanistike nagradu je primio klerik Oktavijan Ivanović. U četvrtom razredu gramatike ukrašeni su nagradom klerik Jeronim Bonacci i s accessit klerik Jeronim Kalafatić. U trećem su postigli nagradu Stjepan Vučetić, a accessit Petar Pagani i klerik Ante Pavić. U prvom razredu gramatike odlikovani su nagradom Jeronim Bajamonti, a s accessit Ivan Disecco i Toma Polić. Iza toga je mladić Ivan Camber, učenik prvog razreda humanistike, izrekao govor na toskanskom jeziku u kojem je izložio koristi učenja povijesti. Na kraju je predstojnik kratkim govorom pokazujući sreću učenog čovjeka potakao sve učenike na učenje trudeći se da na takav način steknu onu sreću koja je dopuštena učenom čovjeku. Nakon što je to obavljeno u katedrali je zapjevan Te Deum u zahvalu Svevišnjemu za sretan završetak školske godine.

Prvog lipnja njegovo veličanstvo, naš preuzvišeni vladar, zajedno s preuzvišenom suprugom i caricom otišao je u Trst te je u nekoliko dana obilazio čitavu Istru ostavljajući svugdje spomenike vrhunske očinske dobrote. Njegovo se veličanstvo zadržalo nekoliko dana u Trstu, a zatim je prelazeći Udine i Belluno otišao u Tirol odakle se vratio u svoju prijestolnicu.

Dana 23. rujna slavila se u katedrali svečana misa te se pjevao Te Deum u zahvalu Svevišnjemu jer je sačuvao od udara zlonamjernika dragocjeni život njegova veličanstva mladog mađarskog kralja, našeg preuzvišenog princa nasljednika. Strašni atentat koji je ispunio užasom sve podanike prostrane Monarhije, u trenutku je ispunio veseljem u prvom redu vjerne stanovnike ove pokrajine jer su vidjeli da je zahvaljujući brižljivoj ruci Sve-mogućega propao zlokobni plan toga zlikovca i vjerolomnika.

Dana prvog listopada održano je svečano otvorenje škola za školsku godinu 1832./1833. Navedenog dana u 10 sati prije podne svi profesori Zavoda s učenicima sakupili su se u katedrali gdje se slavila misa Duha Svetoga, a zatim je zapjevan himan Veni Creator kako bi zazvali zaštitu Visina za sretan početak školske godine.

Poslije je u dvorani Gimnazije u prisutnosti monsinjora generalnog vikara, gospodina savjetnika i upravitelja, budući da su se već sakupili profesori i učenici, predstojnik održao govor u kojem je dokazao potrebu sjedinjenja studija filozofije sa studijem pjesništva kako bi mu dao trajnost i uzvišenost na primjeru svih velikih pjesnika antičkog i modernog doba.

Dana 2. nakon ispita prepušteni su u Zavod svi oni učenici koji su imali svoje svjedodžbe i koji su se željeli posvetiti ovom učenju.

Dana 3. bio je početak škole. Evo na koji su način bile podijeljene katedre. Ivan Brozović za drugi razred humanistike, svećenik Ivan Krstulović za prvi razred humanistike, svećenik Lovre Škarica za četvrti razred gramatike, Josip Zelger za treći razred, svećenik Grgur Alačević za drugi, a svećenik Ante Bötner za prvi razred. Svećenik Josip Cippico nastavio je u svojstvu vjeroučitelja, a Franz Petter kao profesor njemačkog jezika i suplent krasopisa.

Dana 4. tekućeg mjeseca, dana svetog imena Franje Prvog, našeg preuzvišenog vladara, u katedrali monsijor biskup koji se dan prije vratio iz pohoda istočnom dijelu dijeceze, služio je svečanu misu kojoj su prisustvovali svi predstavnici vlasti. Navečer je bio krabuljni ples u korist Ubožnice.

Istog dana na vrhovima Velebita održana je veličanstvena svetkovi- na za otvorenje kolnog puta koji je izveden uz ogromne troškove preko one strme planine i koji stavlja u izravni promet Dalmaciju i Hrvatsku s prijestolnicom Carstva. Njegova preuzvišenost, naš zaslužni gospodin pokrajinski upravitelj grof Lilienberg s odabranim odredom uglednih osoba, otišao je na onaj vrh gdje je podignut šator na vrhu kojeg je svjetlucao na odsjaju prvih zraka sunca monogram Franje Prvoga. Na tom su vrhu bile podignute dvije male crkvice, jedna za rimokatolički obred, a druga za one grčkoga obreda. U njima se u isto vrijeme služila misa na dotičnom obredu. Kasnije je bila vesela gozba te su se igrale razne narodne igre. Vesela klicanja Živio i radosno ponašanje bili su izvanredni. Svi su uz buku mina koje su bacale u zrak one strme stijene uputili želje Svevišnjem za očuvanje našeg preuzvišenog vladara koji je htio dodati bezbrojnim dobročinstvima napravljenim Dalmatincima još podizanje ovog novog kolnog puta, djelo koje će s osjećajima zahvalnosti biti predano potomstvu na vječno sjećanje.

Dana 25. studenoga održana je sasvim radosna svečanost za ovu katedralu. Od posljednjih dana listopada stigla je radosna vijest da se njegovo veličanstvo, naš preuzvišeni vladar udostojao imenovati za prepozita ove crkve generalnog vikara don Marka Dudana, za dekana svećenika don Duju Bašu, u stalnog kanonika svećenika don Silvestra Guinu, u počasnog kanonika svećenika don Josipa Čobarnića. Zbog toga su gore navedenog dana spomenuti svećenici bili postavljeni od strane monsijora biskupa prije velike mise, što je predmet veselja ove crkve čiji se kaptol raspao zbog smrti starih kanonika tako da se već više od dvije godine sveo na samo

dvije osobe.

Prije božićnih blagdana svi učenici pristupili su svetim sakramentima ispovijedi i pričesti.

Split, dana 13. ožujka 1833.

Vidio Nani.

Godina 1833.

Na početku nove 1833. godine stigao je glas o predaji utvrde Antwerpen koju je od prosinca opsjedala francuska vojska. A ova se uz dopuštenje Engleske nametnula da pomiri novo Belgijsko kraljevstvo s Nizozemskom. Nizozemski general Chassè, budući da nije više mogao izdržati paljbu francuskog topništva, predao se generalu Girschu. Tako su se donekle smirile razmirice između dva naroda te se sve prenijelo na kabinetske spise između velikih europskih sila.

Posljednjih dana siječnja princ Otton, drugorođeni sin bavarskog kralja, kojeg su velike sile izabrale za novog kralja Grčke, stigao je u Naupliju¹⁴⁶ da preuzme tu novu državu koja je pred nekoliko godina odvojena od Osmanskog Carstva. Obuhvaća čitavu Grčku i razne otoke arhipelaga.

Dana 12. veljače slavio se rođendan njegova veličanstva, našeg preuzvišenog i milostivog vladara Franje I.

Večer i zora tako lijepog dana pozdravljene su topovima s utvrda i radosnom i svečanom vojnom glazbom. Kuće i dućani bili su dostojanstveno ukrašeni. Monsijor biskup pjevao je svečanu misu kojoj su prisustvovali svi predstavnici gradskih i vojnih vlasti i učitelji s učenicima carsko-kraljevske Gimnazije. Garnizon u svečanoj odori bio je postrojen na Katedralnom trgu. Glazba je bila odabrana. Kad je završila misa zapjevan je Te Deum u zahvalu Svevišnjemu za očuvanje i napredak preuzvišenog vladara. Podijeljena je javna milostinja skitnicama te je priređena gozba mimo rasporeda za uboge iz Ubožnice. Poštovani gospodin savjetnik i poglavar priredio je bogatu gozbu predstavnicima vlasti i gradskim uglednicima. Poklici Živio njihovim veličanstvima caru i carici te mladom mađarskom

¹⁴⁶ Nauplia (talijanski *Napoli di Romania*) gradić je na Peloponezu.

kralju i princu prijestolonasljedniku i čitavoj preuzvišenoj obitelji bili su popraćeni višekratnom topovskom paljbom. I vojnici garnizona imali su odgovarajuću gozbu zahvaljujući darežljivosti gospodina savjetnika. Dolaskom noći rasvijetljeni su javni i privatni stanovi. U kazalištu je održan ples kola, a kasnije krabuljni ples. Ovdje ne bi bilo zgodno ispustiti da su predstojnik i dvojica učitelja humanistike objavili pjesničke sastave za tako sretnu svečanost.

Posljednjih dana veljače održani su javni ispiti prvog polugodišta. Dana 26. podvrgli su se ispitu učenici humanistike, 27. oni iz dvaju viših razreda gramatike, a dana prvog ožujka oni iz nižih razreda gramatike. Ispit je započinjao u 8 sati prije podne te se nastavljao do 2 sata poslije podne. Dana 2. podvrgli su se ispitu učenici njemačkog jezika, a istoga dana poslije ručka pristupili su privatnom ispitu oni mladići koji prema ocjenama iz prvog polugodišta nisu smatrani dostojnima da se pojave na javnom ispitu. Dana 7. pročitane su ocjene koje su postigli mladići Zavoda.

Split, dana 13. ožujka 1833.

Vidio Nani.

Poslije prvih dana ožujka započelo se odmah s drugim polugodištem. U tri dana Svetoga tjedna u crkvi Dušica održane su duhovne vježbe a na Veliku srijedu svi su mladići Zavoda pristupili svetoj uskršnjoj pričesti.

Dana 7. svibnja proslavljena je u ovom gradu svetkovina sv. Duje. Navečer uoči blagdana bio je lijep i raznolik vatromet. Sutradan se održala pobožna procesija a za vrijeme velike mise koju je služio monsinjor biskup, bila je vrlo odabrana glazba kojom je dirigirao novi dirigent gospodin Barocci, Rimljanin.¹⁴⁷

Dana 21. lipnja učenici carsko-kraljevske Gimnazije proslavili su blagdan njihova zaštitnika sv. Alojzija Gonzage. Svi su mladići toga dana pristupili svetoj pričesti jer su se dan prije pomirili svetom ispovijedi. Pjeva-

¹⁴⁷ Domenico Barocci (Rim, XVIII/XIX st.), glazbenik. Konzervatorij završio u Rimu. Kao tenor nastupao na mnogim talijanskim pozornicama. Od 1833. do 1842. bio je dirigentom i orguljašem splitske katedrale. U Splitu je pokušao osnovati pjevačku školu, ali u tome nije uspio. Pretpostavlja se da je privatno podučavao splitsku mladež. Split je napustio zbog obiteljskih prilika. Usp. *Hrvatski biografski leksikon*, 1, str. 478.

noj misi prisustvovao je monsinjor biskup. Klerik Pavao Batina, učenik drugog razreda humanistike, recitirao je kratki panegirik ocrtavši divnu nevinost i strogu pokoru dječaka Gonzage i potičući druge na oponašanje druge ako nisu mogli oponašati prvu od njegovih velikih osobina. Bila je misa uz glazbu, a poslije podne večernja s himnom svecu.

Dana 26. lipnja vladarevom odlukom koju je izdala izvrsna pobožnost i darežljivost našeg obožavanog vladara, njegova preuzvišenost, naš zaslužni pokrajinski upravitelj, postavio je prvo kamenje dviju župnih crkava da se podignu u drniškom kotaru za one obitelji grčkog obreda koje su se izjasnile da su grko-katoličke, očitovanjem svoje vjere koju su prethodno njihovi župnici uručili monsinjoru splitskom biskupu.

Dana 2. srpnja njegova preuzvišenost, naš pokrajinski upravitelj, posjetio je ovaj grad. U određeno vrijeme primio je sve predstavnike vlasti. Navečer 2. srpnja počastio je svojom nazočnošću Katedralni trg koji je u osnovi divno rasvijetljen odjekivao svečanim Živio i vojnom glazbom. Čitav je grad, a posebno Veli Varoš zbog rasvjete pružao privlačan izgled. Njegova je preuzvišenost dana 3. srpnja posjetila ovu Gimnaziju te se zadržala više od sata i pol. U svakom je razredu izvoljela ispitivati o raznoj građi koja se predavala potaknuvši na najljepkiji način nježnu mladost i nastavnike. Otputovala je dana 4. srpnja ostavljajući sve građane prožete visokom zahvalnošću na prizor tako revnog staranja i tolike skrbi.

U međuvremenu stigla je odluka o imenovanju gospodina Brozovića, učitelja humanistike u ovoj Gimnaziji, koji je premješten na istu službu u gimnaziji.¹⁴⁸ Nagodili su se da može nastaviti sve do kraja školske godine.

Posljednjih dana srpnja održani su javni ispiti drugog polugodišta. Tim javnim ispitima predsjedavao je monsinjor biskup za predmete vjere i gospodin savjetnik i upravitelj za druge predmete. Bili su prisutni dotični učitelji, predstojnik i gospodin zamjenik upravitelja. Ispiti za započinjali u 8 sati prije podne te su se nastavljali do 2 sata poslije podne. Poslije su održani ispiti za učenike njemačkog jezika. Privatno su ispitani oni mladići koji nisu imali čast da budu pripušteni javnom ispitu.

Dana 7. održana je svečana dodjela nagrada. Ta svečanost bila je otvorena govorom na latinskom jeziku koji je izrekao klerik Pavao Batina,

¹⁴⁸ Ovdje nije dovoljno jasno istaknuto kako profesor Brozović odlazi na drugu dužnost u zadarsku gimnaziju.

učenik drugog razreda humanistike, u kojem je učitelj gospodin Brozović pokazao kako je učenje lijepih književnosti korisno društvu. Zatim je predstojnik pročitao ocjene te je isticanjem imenovao one koji su odlikovani nagradom i accessit. U drugom razredu humanistike bio je odlikovan nagradom klerik redovnik Oktavij Ivanović koji je također dobio nagradu za njemački jezik u prvom tečaju. U prvom razredu humanistike dobio je nagradu Marko Vegnun iz Makarske, a accessit Mate Gligo, klerik iz Brača. U četvrtom razredu gramatike dobio je nagradu klerik Juraj Marčić, u trećem je postigao Petar Pagani iz Kotora, dok je accessit dodijeljen Stjepanu Vučetiću iz Hvara. U drugom razredu gramatike dobio je nagradu Jeronim Nikolić iz Omiša, a accessit je dodijeljen dvojici mladića: Ivanu Disseco iz Hvara i Tomi Poliću iz Vrgorca. U prvom razredu konačno je počašćen nagradom Ante Colombani a accessit su postigli mladići Emanuel Kaubek i Toma Tomičić. Tada je klerik Jeronim Kalafatić, učenik prvog razreda humanistike, izrekao govor na talijanskom jeziku u kojem je učitelj gospodin Krstulović pokazao kako su odlike stila lijepe i dostojne hvale. Na kraju je predstojnik kratkim govorom otkrio koliko je mogao želju za slavom za napredak izvrsnog učenja potičući na taj način mladiće na izvršavanje njihovih dužnosti i u vrijeme jesenskih praznika.

Nakon što je završen taj svečani čin, otpjevan je himan zahvale u katedrali za sretni završetak školske godine.

Danom 1. listopada otvorena je ponovno školska godina 1833./1834. Za taj svečani čin svi profesori s učenicima sakupili su se u katedrali gdje se slavila misa a zatim se pjevao himan Veni Creator kako bi zazvali pomoć s Visina za sretni početak škola. Poslije je u dvorani Zavoda, kada su se sakupili svi učitelji s mladićima gdje je prisustvovao monsinjor biskup i gospodin zamjenik upravitelja, predstojnik održao kratki govor početka u kojem je dokazao da bi za uvježbavanje mladića u učenju lijepe književnosti bilo potrebno izvesti ih da šeću u lijepoj prirodi jer ona je jedina bila učiteljicom svih mudraca koji su znali pisati besmrtna djela.

Evo kako su raspodijeljeni razredi dotičnim profesorima za novu školsku godinu. Don Ivan Krstulović sa svojim mladićima prešao je u drugi razred humanistike. Don Stipan Ivačić koji se vratio iz Zadra, preuzeo je prvi razred humanistike. U četvrti razred Gramatike prešao je učitelj Josip Zelger, u treći razred don Grgur Alačević, don Ante Bötner u drugi, i konačno u prvi don Lovre Škarica. Gospodin Cippico nastavio je predavati vjeronauk, a gospodin Petter njemački jezik i krasopis. Dana 4. monsinjor biskup služio je svečanu biskupsku misu moleći Davatelja svega dobra za

napredak i dug život našem preuzvišenom vladaru Franji I. kojemu je dolazio imendan.

Čim je zatvorena Matična knjiga za primanje učenika, svi su učenici prema pravilniku pristupili svetim sakramentima pričesti i pokore.

Posljednjih dana listopada i studenoga održani su uobičajeni mjesečni ispiti.

Prije božićnih blagdana učenici su ponovno pristupili svetim sakramentima ispovijedi i pričesti.

U velike događaje tijekom 1833. koji su uznemirili neke dijelove Europe ubraja se rat između sultana, turskog cara i egipatskog potkralja, rat koji se smirio posredovanjem ruske vojske. Sultan je morao prepustiti razne pokrajine Male Azije.

Te iste godine na 29. rujna umro je Ferdinand VII., španjolski kralj. Ostavo je krunu svojoj kćerki Isabelli II., a buduću da je bila u nježnoj dobi, namjesništvo je preuzela kraljica udovica.

Split, dana 5. travnja 1834.

Vidio Nani.

Godina 1834.

Početak nove godine održani su mjesečni ispiti, koji su zatim ponovljeni posljednjih dana siječnja.

I ove godine osvanuo je rođendan koji se slavio dana 9. posljednje nedjelje karnevala, dan koji je vrlo radostan za sve podanike Carstva, ali u prvom redu za Dalmatince koji su ga, kao uvijek u drugim okolnostima tako i u ovoj, htjeli proslaviti u potpunom veselju.

Taj dan najavljen je ponovljenom paljbom topova i vojnom glazbom koja je u zalazak i izlazak sunca razveseljavala ove stanovnike. Ujutro su bile ukrašene kuće i radionice. U katedrali monsinjor biskup služio je svečanu biskupsku misu kojoj su prisustvovali svi predstavnici gradske i vojne vlasti, a za vrijeme dok se garnizon nalazio na trgu ispod katedrale pjevao se Te Deum za očuvanje našeg preuzvišenog vladara.

U 9 sati ujutro podijeljena je javna milostinja siromašnima, a onima iz Ubožnice priređena je gozba izvan uobičajenog.

Carsko-kraljevski gospodin savjetnik i okružni poglavar Jeronim Nani primio je na obilnu gozbu sve predstavnike gradske, vjerske i vojne vlasti te mnoge najuglednije građane.

Poklici Živio u zdravlje našeg preuzvišenog vladara Franje Prvoga, carica, mladoga mađarskog kralja i princa prijestolonasljednika i čitave preuzvišene obitelji bili su ponovljeni uz topovsku paljbu. I garnizon je dobio doličnu gozbu.

Prije nego što je pala noć vidjele su se rasvjetljene kuće.

Za taj radosni događaj gospodin maestro Barocci, nekoliko ljubitelja i njegovih učenika izveli su u kazalištu prelijepu kantatu koju je sastavio gospodin doktor Leonard Dudan, a uglazbio navedeni gospodin Barocci. Svečanost se završila sjajnim krabuljnim plesom.

I u ovoj prigodi dvojica učitelja humanistike i predstojnik objelodanili su neke pjesničke sastave kako bi barem djelomično počastili blagotvorne odluke Njegova Veličanstva u korist njegovih Dalmatinaca.

U dane 26. i 28. veljače i 1. ožujka održani su javni ispiti prvog polugodišta. Monsinjur biskup predsjedavao je za predmete vjerske nastave, a gospodin savjetnik i upravitelj za druge predmete nastave. Budući da je zatim 1. ožujka bio spriječen, tada je umjesto njega predsjedavao gospodin zamjenik upravitelja. Ispiti su započinjali u 8 sati ujutro te su trajali do 2 sata popodne. Prvog dana ispitana su dva razreda humanistike, drugog dva viša razreda, a trećeg dana dva niža razreda gramatike. Dana 3. ožujka privatno su ispitani učenici koji prema svojim ocjenama nisu mogli polagati javni ispit. Dana 4. ožujka ujutro održan je ispit za učenike njemačkog jezika, poslije podne pročitane su ocjene koje su učenici dobili na prvom polugodištu, a zatim je dan početak drugom polugodištu.

Split, dana 5. travnja 1834.

Nani, okružni poglavar.

Posljednjih dana srpnja i prvih kolovoza održani su javni ispiti drugog polugodišta. Dana 29. i 30. ispitani su učenici humanistike i dvaju viših razreda gramatike, a dana 1. kolovoza učenici dvaju nižih razreda gramatike.

Portret Josipa Čobarnića
iz knjige L. C. Pavišića I Carmi imperatorii,
Rovereto, 1892. godine

Dana 2. kolovoza ujutro polagali su ispit učenici dvaju tečajeva njemačkog jezika, a poslije ručka bili su privatno ispitani oni mladići koji prema ocjenama nisu imali čast pojaviti se na javnom ispitu. U dana 4. i 5. kolovoza svi su mladići pristupili svetim sakramentima ispovijedi i pričesti, a dana 6. u vlastitim razredima dobili su dodatni jesenski školski rad. Dana 7. svečano su podijeljene nagrade.

U 9.30 prije podne svi su se učenici i gospoda profesori okupili u dvorani Zavoda. U 10 sati prije podne započeo je ovaj svečani čin. Otvorio ga je kratkim govorom na latinskom jeziku o plemenitosti govornišva klerik Mate Gligo, učenik drugog razreda humanistike. Zatim je predstojnik pročitao ocjene i objavio mladiće koji su zaslužili nagradu ili accessit. Gospodin savjetnik i upravitelj, predsjednik ove svečanosti podijelio je nagrade dok su se izvodile kratke simfonije. Kad je to obavljeno klerik Juraj Markić, učenik prvog razreda humanistike, izrekao je govor na talijanskom jeziku o poteškoći uspjeha u književnosti. Na koncu je predstojnik pokazujući u kratkim crtama prednosti pravog mudraca potakao sve učenike prema ljubavi učenja.

Kao posljednje u katedrali je pjevan Te Deum u zahvalu Svevišnjemu za sretan završetak školske godine. U drugom razredu humanistike Marko Vrcan iz Makarske postigao je nagradu, a klerik Mate Gligo s Brača accessit. U prvom razredu humanistike Ante Kramer iz Kotora dobio je nagradu, a u četvrtom razredu gramatike Petar Pagani kojem se po zaslugi približio Stjepan Vučetić s Hvara. U trećem razredu gramatike nagrađen je Jeronim Nikolić iz Omiša kojem se približio Toma Polić iz Vrgorca. U drugom razredu gramatike postigao je nagradu klerik Emanuel Kaubek iz Makarske, kojem su se približili Josip Jeličić Bakić iz Splita, klerik Stipan Kovačević iz Starog Grada. U prvom razredu gramatike bio je odlikovan nagradom Dominik Gazzari iz Hvara, a accessit Josip Piperata iz Splita. U prvom tečaju njemačkog jezika dobio je nagradu Petar Pagani iz Kotora, a accessit Jeronim Kalafatić s Brača.

Danom 1. listopada započela je nova školska godina. U 9 sati ujutro predstojnik, profesori i učenici a također i oni iz osnovne škole zajedno s njihovim učiteljima, otišli su u katedralnu crkvu gdje su bili prisutni monsinjor biskup i carsko-kraljevski gospodin savjetnik i upravitelj. Tu se pjevala svečana misa, a zatim se himnom Veni Creator zazvala pomoć Neba za sretni početak školske godine. Kasnije su gospodin biskup s gospodinom savjetnikom i predstojnikom prešli u dvoranu Gimnazije gdje su se

sakupili učenici s dotičnim profesorima. Tada je predstojnik održao govor svečanog otvaranja u kojem je pokazao da književnik mora biti urešen vrlinama nastojeći tako pobuditi mladiće na postizanje vrline i učenosti koje čine istinsku znanost.

Tek je bila započela škola kad je premješten učitelj gramatike Josip Zegger u zadarsku gimnaziju, a na njegovo mjesto kao suplent došao je gospodin Mihovil Žarković.¹⁴⁹ Zbog toga, evo kako su zastupljene katedre. Budući da nije bilo vjeroučitelja, predstojnik je podučavao vjeronauk, drugi razred humanistike zastupao je profesor Stipan Ivačić, a prvi privremeni profesor Ivan Krstulović. U četvrti razred gramatike prešao je profesor Grgur Alačević, u treći Ante Bötner, u drugi Lovre Škarica i u prvom je zamjenjivao spomenuti Mihovil Žarković.

Njegovo carsko-kraljevsko apostolsko veličanstvo sa svojom ljubaznom odlukom od 30. srpnja udostojalo se imenovati za stalne kanonike stolne crkve ovoga grada velečasne svećenike Josipa Čobarnića, prije počasnog kanonika i gimnazijskog predstojnika, Špira Carraru,¹⁵⁰ duhovnog upravitelja Zavoda u Zadru, Jurja Rojića,¹⁵¹ župnika Supetra na Braču, i počasne kanonike pri istom kaptolu Grgura Alačevića, profesora gramatike u gimnaziji, i Antu Kojića,¹⁵² zborovođu. Svečanost postavljenja obavio

¹⁴⁹ Mihovil Žarković, rođen 1814., položio je završni razred u zadarskoj gimnaziji 1829./30. godine. Radio je kao profesor gramatike u gimnaziji u Dubrovniku od 1832. do 1834. godine. Žarković se u međuvremenu razbolio te je 1839. poslan u Veneciju u umobolnicu San Servolo na liječenje (kutija 10, sv. 1, 46) gdje je izgleda i ostao.

¹⁵⁰ Špiro Carrara (Trogir, 1785. – Split, 1850.). Godine 1830. duhovnikom je u zavodu zadarskog liceja i tu je predavao vjeronauk kao suplent do 1834. Te godine postaje splitskim kanonikom, seli se u Split te pri koncu iste godine preuzima upravu dijecezanskog sjemeništa te ga bez prekida vodi do 1847. Godine 1835. pokrajinska vlada pristaje da Carrara bude vicedirektor filozofskog studija u istom sjemeništu. Godina 1849. predsjedna na ispitima glagoljaških pripravnika za svećeničko ređenje. Godine 1850. unaprijeđen je za kaptolskog dekana. Usp. I. Ostojić, *Splitski kaptol* ..., str. 124-125.

¹⁵¹ Juraj Rojić (Hvar 1774. - Split 1848.). Od 1806. do 1834. župnik u Supetru na Braču i ujedno upravitelj mjesne škole. Godine 1834. postaje kanonikom splitskog kaptola. Usp. Ivan Ostojić, *Splitski kaptol*, str. 140.

¹⁵² Antun Kojić (Split, 1769. – Split, 1849.). U splitskoj katedrali služi od svoje dvadesete godine jer 1833. moli kaptol da mu posvjedoči da je već četrdeset i pet godina pjevač katedralnog zbora. Kojić postaje počasnim kanonikom 1834. godine, a tada je bio voditelj koralnog pjevanja, i napokon kanonikom 1840. godine. Usp. I. Ostojić, *Splitski kaptol*

je dana 26. monsinjor biskup koji je tog istog dana ugostio čitav kaptol i druge ugledne osobe.

Budući da je ostalo upražnjeno mjesto gimnazijskog predstojnika uzvišena carsko-kraljevska Vlada povjerila je zamjenu profesoru humanistike don Stipanu Ivačiću. U međuvremenu stigao je i svećenik don Ivan Dominik Svilan,¹⁵³ doktor teologije, privremeni vjeroučitelj koji je danom 31. listopada preuzeo dužnost.

Tek što je zatvorena Matična knjiga za prihvrat mladića u Gimnaziju, svi učenici prema školskom Pravilniku pristupili su svetim sakramentima.

Prvih dana studenog vršitelj dužnosti predstojnika prihvatio je svoju novu službu zadržavajući onu školsku. Stvari su se nastavile uredno svojim tokom. Kako novi privremeni profesori tako i oni stariji dali su se sasvim revno na obavljanje svojih dužnosti.

Prvih dana studenoga i posljednjih prosinca održani su mjesečni ispiti.

U tom kratkom vremenu u Zavodu nije se dogodilo ništa vrijedno spomena.

Što se tiče događaja najvrjednijih spomena koji su se općenito dogodili tijekom ove godine, mislimo spomenuti sljedeće:

U veljači je u umro u Pijemontu, gdje je već odavno prebivao, slavni pjesnik na latinskom i poznavatelj prava Faustino Gagliuffi¹⁵⁴ rodom iz

str. 141.

¹⁵³ Ivan Dominik Svilan, rođen 21. listopada u Trogiru, svjetovni svećenik. Doktorat iz svete teologije postigao na Sveučilištu u Beču. Od 1835. profesor vjeronauka u splitskoj Gimnaziji.

¹⁵⁴ Marko Faustin Galjuf (Dubrovnik, 1765. - Novi Ligure, 1834.), latinist, pjesnik. Potomak je dubrovačke trgovačke obitelji Ivanovića kojoj je još potkraj 16. st. oblik Galjuf (tal. gaglioffo – lopuža) bio tek nadimkom. U jednom epigramu Galjuf za sebe kaže da je po sudbini Dubrovčanin, po životu Talijan, a po jeziku Latin. Školovao se kod pijarista u Dubrovniku, a studirao u Collegium Nazarenum u Rimu. Bio nastavnikom retorike u pijarističkim učilištima u Urbinu i Rimu te privatni pisar pape Pija VI. Nakon toga skida redovničku halju i studira pravo, a po završetku pravnog studija 1805. preuzima pri Pravnom fakultetu katedru građanskog prava u Genovi. Kad je udaljen s mjesta profesora i knjižničara luta Europom živeći od potpore svojih mecena. Godine 1831. vraćeno mu je

Dubrovnika. Taj znameniti čovjek, obrazlažući svoje sretne početke, bez sumnje bi u književnosti na latinskom postigao slavu svojih sugrađana da ga nisu politički događaji u Italiji u prvoj najezdi francuske vojske odvratili od započete karijere i studija. On se može nazvati posljednjim od velikih Dubrovčana. Živio je cijenjen i čašćen osobito od učenih, a umro je s glasom jednog od prvih europskih latinista.

U travnju su nastale u Parizu ozbiljne republikanske pobune koje su se kasnije proširile na Lyon i Saint Etienne. U Španjolskoj je obznanjen kraljevski ugovor. U tom istom mjesecu sklopljen je ugovor četverostrukog zapadnog saveza. U svibnju, naredbom Njegova Veličanstva Franje Prvoga, u Etoneku u Tirolu podignut je spomenik Tirolcu Andreasu Hoferu koji se toliko istakao hrabrošću i vjernošću u ratu s Francuzima u službi Austrijske kuće. Tog istog mjeseca umro je u Parizu slavni republikanac Lafayette. Don Miguel, kralj Patoisa, poslije dugog i upornog rata predao se bratu Don Pedru te je izišao iz zemlje zajedno sa španjolskim Don Carlosom. Danska je dobila novi politički ugovor.

U srpnju Don Carlos Španjolski pobjegao je iz Engleske, gdje se sklonio, te je prešavši prikriven Francusku stigao u Španjolsku gdje se zaratio protiv kraljice, vladajuće udovice. U to vrijeme u istom kraljevstvu pravno i definitivno ukinut je inkvizicijski sud.

U kolovozu Vezuv je jako i opasno provalio. U Padovi je užasni uragan sa žestokim vjetrom i krupom neviđene veličine i gustoće, čupao stabla, ubijao stoku, rušio kolibe, a u gradu odnio gotovo sve krovove kuća.

U rujnu u Cremi naređena je izgradnja kipa velikom Alessandru Volti na trgu Tasca koji je nazvan prema tom velikom čovjeku. U Petersburgu u čast caru Aleksandru svečano je otkriven Aleksandrov stup koji je najveći monolit umjetnički izrađen u posljednje vrijeme. U Lovenu je podignut veliki kip velikom tragičaru Corneillu. U Lisabonu, u trenutku kad je započeo sređivati državne poslove, iznenada je umro Don Pedro.

U listopadu u Londonu dogodio se strahoviti požar domova parlamenta. U Dalmaciji započeti su radovi rudnika kamenog ugljena na obroncima Promine blizu Drniša.

mjesto sveučilišnog knjižničara u Genovi. Napisao više od 500 improviziranih pjesama, a sačuvano je više govora koje je održao kao profesor. Usp. *Hrvatski biografski leksikon*, 4, str. 567-569.

U studenome započela je u Egiptu ona harajuća kuga koja je poharala gotovo čitavu Aleksandriju i Kairo te preplavila sve krajeve toga kraljevstva. U Portugalu Anna Maria udala se za Augusta, vojvodu od Leuchtenberga, sina Eugenija Beauharnaisa, nekoć potkralja Italije.

U prosincu Atena je proglašena prijestolnicom Kraljevine Grčke. U Dalmaciji svi su dobri ljudi oplakivali smrt oca Urbana Appendinija¹⁵⁵ iz Pobožnih škola, upravitelja pokrajinskih gimnazija i liceja-Zavoda u Zadru, koji je rijetkom pobožnošću i jedinstvenim marom u odgoju i obrazovanju mladeži stekao poštovanje i ljubav svih Dalmatinaca, kao što je umom a osobito pjesmama na latinskom, u kojima je bio vrlo vješt, priskrbio ne osrednji glas književnika u Italiji i Njemačkoj. Rodio se u Pijemontu u malom gradu Poirinu, u Rimu je obukao pijaristički habit te se usavršio u zabavnim i ozbiljnim studijima. Predavao je različite znanosti u raznim gradovima Toskane. Na kraju je došao u Dubrovnik s istim ciljem obučavanja mladeži. Zatim je pred dvanaest godina otišao u Zadar kako bi obavljao spomenutu dvostruku službu sve dok 10. prosinca nije prešao u bolji život ostavivši ugodnu i časnu uspomenu čovjeka koji je vjerno obavljao svoj poziv čitavoga svog života.

Split, 6. siječnja 1835.

Stipan Ivačić, profesor humanistike, vršitelj dužnosti predstojnika.

Split, dana 3. listopada 1835.

Vidio Nani.

Godina 1835.

Na početku nove godine svi su učenici pristupili svetim sakramentima ispovijedi i pričesti.

¹⁵⁵ Urban Appendini (Poirino, Italija 1777. – Zadar, 1834.), pedagog i latinski pjesnik. U mladosti ušao u Red pijarista. Školovao se u Rimu. Godine 1795. upućen je u Dubrovnik gdje se već nalazio njegov brat Franjo Marija. Gotovo tri desetljeća predavao je matematiku i filozofiju u dubrovačkoj gimnaziji. Godine 1835. prešao je u Zadar i bio imenovan upraviteljem liceja konvikta, a zatim i svih gimnazija u Dalmaciji. Appendini je Dubrovnik prihvatio kao novu domovinu, naučio hrvatski i počeo se intenzivnije baviti književnim radom. Usp. *Hrvatski biografski leksikon*, 1, str. 215-216.

Krajem siječnja, prema propisanom i uobičajenom, održani su mjesečni ispiti.

Isto je napravljeno krajem veljače.

Prvih dana ovog mjeseca grad je osjetio jaku bol zbog neočekivane smrti plemenite gospođe Caterine Treu, supruge našeg izvrsnog savjetnika i okružnog poglavara Jeronima Nanija. Ta gospođa, koja je nevinošću života i svojim supružničkim i majčinskim vrlinama, jer je jedino živjela radi supruga i djece, te jedinstvenom skromnošću i srcem koje je izvrsno spremno na svako dobročinstvo zadobila opće poštovanje i ljubav, umrla je uslijed teškog poroda u cvijetu mladosti. Budući da je odmakla sezona karnevala, građani su iskazali opću sućut spontanim obustavljanjem svečanosti i zabava za vrijeme od tri dana i veličanstvenim sprovodom u kojem su sudjelovali svi staleži. I naš Zavod sudjelovao je u općoj boli posebnim iskazima jer je onaj na koga je zapala posebna dužnost zbog krajnjeg mara i zbog rijetke vrline s kojima je njezin izvrsni muž već nekoliko godina u svojstvu upravitelja na svaki način težio promicati bolje dobro i ugled ove Gimnazije.

Stigao je i rođendan njegova veličanstva Franje Prvoga, besmrtnog spomena. Narodi Carstva nesvijesni žalosnog događaja koji ih je svih uskoro trebao zaviti u najcrniju tugu, prepustili su se uobičajenim veseljem proslavi tog dana, svetoga srcu svakog austrijskog podanika. Naš grad, potaknut djelom i prethođen primjerom predstavnika vlasti, nije propustio sudjelovati da učini radosnim i svečanim dan sa zanosom koji sačinjava posebno obilježje karaktera ovih stanovnika, zbog čega su se Splitsani u tim prigodama izvrsno razlikovali među svim dalmatinskim gradovima. U svetim su obredima i drugim svečanostima bili vrlo plemeniti, a najviše uglednici. Zavod je održao svečanu misu, pjevao nacionalnu himnu i dao razne pjesničke sastave.

Nije prošlo mnogo vremena kada su stigle zlokobne vijesti da životu obožavanog vladara prijete opasna bolest. Ako je bilo općeg zaprepaštenja i boli među narodima austrijske Vlasti, bilo je osobito među Dalmatincima koji su Franju Prvoga priznavali za svog preporoditelja. Molitvama čitavoga Carstva za tako hitnu i veliku potrebu pridružile su se i naše. I ovdje je u dogovoru s predstavnicima političke i vjerske vlasti održano zavjetno sveto trodnevlje s misom i izlaganjem svetog sakramenta u pontifikalnoj ceremoniji.

Ali to još nije bilo završeno kad je stigla kobna vijest da Franje Prvo- ga više nema. Bog, kad je vidio da je završeno vrijeme njegove uzvišene zadaće, pozvao je k sebi tu slavnu dušu koja je znala na zemlji tako dostojanstveno predstavljati njegov vječni lik. Pravedan, milostiv, umjeren, vrlo strog u ponašanju, neumoran u radu, žarke ljubavi prema svojim podanicima, nepokolebljiva duha jednakog u zlu i dobru, on je tijekom četrdeset i više godina vladanja pokazao pravi uzorak svake kraljevske i privatne vrline. Popeo se na prijestolje usred najvećih nemira u Europi. Nečuvenom ustrajnošću i mudrošću znao je voditi državni brod između najstrašnijih i najpostojanijih oluja prema potpunom spasu. I nakon što je svojom hrabrošću i pameću doživio potpuni uspjeh nad neprijateljima, morao je voditi drugi daleko teži rat protiv prikrivenih napora i duha vladajućih političkih mišljenja. Najžešći branitelj predmeta prijestolja, staratelj europske slobode, zaštitnik vjere, znao je iz nevolje izvući uvijek bolju stranu da još više učvrsti temelje Carstva i poveća napredak države. Temeljiti političar kao nitko drugi bio je čudesan koliko u svome znanju i toliko što se ono temeljilo jedino na iskrenosti i jednakosti. Obožavan od svojih, voljen od stranaca, poštovan od najmračnijih neprijatelja i nasljednika ponovno je pokazao vjeru u građanskom životu sa sjajnim dokazima kako vrlina i kako slava mogu krasiti uspomenu na jednog vladara. Općoj žalosti Carstva pridružila se i ona našega grada. Poštovani gospodin savjetnik Vlade i okružni poglavar Jeronim Nani koji uz neuobičajena djela dobre vlade spaja ona da znade izvrsno ugrabiti svaku prigodu da čim više promiče ljubav i vjernost svojih podređenih prema uzvišenoj vladajućoj kući, potrudio se svim snagama da u čitavom okrugu a osobito u ovome gradu za to određene žalobne ceremonije budu izvedene s najboljim mogućim sjajem. Ustvari sveto trodnevlje zadušnica u katedrali, prema snagama grada, nisu mogle biti doličnije zbog izobilja voštanica i zbog sudjelovanja građana, bratovština, i predstavnika vlasti koji su bili svi u žalobnom odijelu. Trećega dana u pontifikalnoj misi profesor humanistike vršitelj dužnosti predstojnika ove Gimnazije don Stipan Ivačić, koji je dobio čast takvog zaduženja od monsinjora biskupa a koji je odlučio o tome u suglasju s gospodinom savjetnikom i okružnim poglavarom, izrekao je posmrtnu pohvalu uzvišenom pokojniku. Predmet govora bio je sljedeći: Franjo Prvi je na Bogu postavio temelje svoje veličine i zato je postao uistinu velik. Ta je izreka polazila ovako: velika je bila Franjina pobožnost prema Bogu. A to je obuhvaćalo prvi dio: kojim je istaknutim darovima Bog nagradio Franju? Prvo znanjem vladanja, a drugo veličinom duha. Spomenuti govor bit će uskoro tiskan¹⁵⁶.

¹⁵⁶ Stefano Ivacich, *Delle lodi di sua Maestà i. r. apostolica Francesco I imperator d'Austria*

Na kraju prvog polugodišta održani su javni ispiti sljedećim redom i u sljedeće dane:

Na 9. ožujka prvi i drugi razred humanistike od 8 prije podne do 2 poslije podne.

Na 10. ožujka četvrti i treći razred gramatike.

Na 11. drugi i prvi razred gramatike.

Na 12. slobodno učenje njemačkog jezika.

Na 13. ispit za one koji su se prijavili za privatni ispit.

Na 15. pročitane su javno ocjene polugodišta. Na kraju ožujka održani su mjesečni ispiti, kao i na kraju ostala tri mjeseca travnja, svibnja i lipnja.

U Svetom tjednu u prva tri dana održane su duhovne vježbe svim učenicima uz sudjelovanje profesora i pod upravom gospodina vjeroučitelja te su svi pristupili ispovijedi i pričesti.

Prigodom blagdana Duhova bila je također opća ispovijed i pričest.

Dana 16. srpnja Zavod se zavio u crno zbog žalosnog događaja. Pavao Arambašin, 17 godina iz četvrtog razreda gramatike rodnom iz trogirskih Kaštela, otišao je poslije ručka plivati u uvalu Bačvice i premda je bio vješt u plivanju utopio se na jednom mjestu blizu istočnog rta navedene uvale koja je imala strmo i vrtložasto dno. Ovo je drugi slučaj smrti koja se dogodila mladima koji pripadaju Zavodu od njegova osnutka, otkad djeluje škola. Smatramo da je dobro da damo obavijest kako bi naši nasljednici mogli predočiti mladima ovaj žalostan događaj te ih upozoriti na tako opasnu zabavu, a osobito ih upozoriti da izbjegavaju držati se istočnog dijela spomenute uvale kako bi izbjegli tu obalu gdje su se, prema predaji, mnogi našli u opasnosti u takvim prigodama, a neki su se i utopili.

Na 24. srpnja održano je javno ocjenjivanje.

Javni ispiti drugog polugodišta održani su sljedećim redom i načinom:

etc, etc: orazione recitata nelle solenni esequie celebratesi nella cattedrale di Spalato in suffragio dell'anima dell'augusto defunto, Vienna, Tipografia Mechitaristica, 1835.

Ponedjeljak, 27. navedenog mjeseca drugi i prvi razred humanistike.

Utorak, 28. istog mjeseca treći i četvrti razred gramatike.

Srijeda, 29. istog mjeseca drugi i prvi razred gramatike.

Četvrtak, 30. istoga njemački jezik.

Petak, 31. istog mjeseca ispiti isključenih.

Tim je ispitima prisustvovao u svojstvu predsjednika gospodin savjetnik i okružni poglavar, a za vjerske predmete monsijor vikar Dudan, kaptolski prepozit. Uvijek su prisustvovali gospodin zamjenik upravitelja, predstojnik i mnogi slušatelji. Svi su ispiti počinjali u 8 prije podne, a završavali iza 2 sata poslije podne.

Na 2. i na 3. kolovoza bila je posljednja opća ispovijed i pričest.

Na 4. istog mjeseca održana je dodjela nagrada. Predsjedavao je kao poglavar, predstavnik političke vlasti a ujedno kao upravitelj Zavoda gospodin okružni poglavar. Prisustvovali su, u odsutnosti monsijora biskupa, monsijor generalni vikar i prepozit, gospodin predsjednik Suda, zamjenik upravitelja, zbor profesora i mnoge druge ugledne osobe. Svečani čin se odvijao točno prema redu propisanom Zakonikom. Govor na talijanskom jeziku izrekao je Julije Solitro, učenik prvog razreda humanistike. Za predmet je imao da je selo služilo uvijek u ponovnom stvaranju i hranjenju velikih umova. Govor na latinskom postavio je za cilj dokazati da treba dati prednost klasicima osobito latinskim, nego prema nekim suvremenim, tako zvanim romantičarima. Njega je izgovorio Dvornik Mate, učenik drugog razreda humanistike. Nagrađeni mladići bili su sljedeći:

U drugom razredu humanistike: Jure Markić, klerik iz Splita.

U prvom razredu humanistike: Petar Pagani iz Kotora.

U četvrtom razredu gramatike: Jeronim Nikolić iz Omiša.

U trećem razredu gramatike: Emanuel Kaubeck, klerik iz Makarske.

U drugom razredu gramatike: Dominik Gazzari iz Hvara.

U prvom razredu gramatike: Jakov Vuković iz Makarske.

U njemačkom jeziku Josip Bitanga iz Imotskoga.

Poslije čitanja ocjena i podijeljenih nagrada vršitelj dužnosti predstojnika održao je mladima govor. Uzevši povod iz prigode upoznao ih je koliko su plemeniti i poželjni plodovi znanja, ali da se ovi ne mogu postići bez krajnjeg napora, da ovaj napor ne mogu izdržati nego samo oni koji za učenje imaju preveliku ljubav, da takva ljubav ne može uspijevati dugo u srcu u kojem su druge ljubavi pustile korijene te da bi se zatvorio ulaz tim opasnim strastima nema jačeg i boljeg načina od živog osjećaja vjere. I predočivši im sve zapreke i opasnosti dobi, donoseći osobito tuđe primjere, poticao ih je da se čvrsto drže božje pomoći, koja ih kao kormilom može voditi između podmuklih obala mladih i neiskusnih njihovih godina, spašene i neozlijeđene na usavršavanje njihovog moralnog i intelektualnog oblikovanja. Kao posljednje uz sudjelovanje svih imenovanih u katedrali svečano se pjevao *Te Deum* u zahvalu za sretno završenu školsku godinu.

Na poziv drugih pokrajina oko polovice ovog mjeseca okupila se u Zadru dalmatinska delegacija za odlazak u Beč kako bi izrazila poštovanje nacije novom sretno vladajućem vladaru Ferdinandu Prvom.¹⁵⁷ Predsjednikom delegacije, izričitom vladarevom voljom, bio je imenovan monsijor Filip Bordini, šibenski biskup. Dotični okruzi, odobrenjem općina, izabrali su vlastitog posebnog predstavnika. U Kotoru bio je izabran konte Ivanović iz Dobrote. U Dubrovniku savjetnik Vlade Vlaho pl. Gettaldi.¹⁵⁸ Općine splitskog okruga izabrale su aklamacijom gospodina okružnog poglavara Jeronima Nanija koji, premda je bio prekomjerno zahvalan na ovoj crti potpunog povjerenja koji mu je čitav okrug iskazao, iz obzira i skromnosti stalno je odbijao, usprkos ponovljenim pozivima i molbama. Tada je umjesto njega poslan vršitelj dužnosti gradonačelnika doktor Leonard konte Dudan. U Zadru je izbor pao na vršitelja dužnosti gradonačelnika Cezara pl. Cernizzu.

¹⁵⁷ Ferdinand I. (1793. - 1875.), austrijski car od 1835. do 1848. Budući da je bio epileptičar i nesposoban kao državnik, umjesto njega vladalo je Državno vijeće, kojim je predsjedavao nadvojvoda Ludvig, ali su dominirali Metternich i Kolowrat. Abdicirao je u prosincu 1848. te se povukao u Prag. Usp. *Enciklopedija leksikografskog zavoda*, 2, str. 362.

¹⁵⁸ Vlaho Gettaldi (Dubrovnik, 1788. - Dubrovnik, 1872.), zamjenik dalmatinskog pokrajinskog upravitelja, pjesnik i prevoditelj. Školovao se u rodnome gradu. U Veliko vijeće ušao 1807. godine. Od 1823. član je zadarskog Okružnog poglavarstva, a 1828.-29. okružni poglavar u Zadru. Bio je dugogodišnjim savjetnikom Zemaljske vlade za Dalmaciju u Zadru (1828.-48.). Od 1849. do 1859. bio je zamjenikom dalmatinskog pokrajinskog upravitelja. Usp. *Hrvatski biografski leksikon*, 4, str. 673-74.

Navedeno izaslanstvo kada je stiglo u Beč bilo je primljeno od njegova veličanstva dana 29. kolovoza. Monsinjur biskup Bordini¹⁵⁹ u ime svih održao je prigodni govor na koji je njegovo veličanstvo odgovorilo s onom očinskom ljubavi prema Dalmatincima koju je zajedno s drugim vrlinama naslijedilo od svog besmrtnog oca. Sljedećeg dana bili su primljeni od njezina veličanstva carice s ne manjim dokazima blagonaklonosti i dobrote.

Prvog listopada započela je nova školska 1835./36. godina. U devet sati ujutro učenici s profesorima Zavoda otišli su u katedralu na svečanu misu s himnom Veni Creator. Potom su otišli u dvoranu Zavoda gdje je vršitelj dužnosti predstojnika javno pročitao disciplinske zakone koje propisuje školski Zakonik te je studentima održao nekoliko riječi poticaja na poštivanje njihovih vjerskih, moralnih i školskih dužnosti.

Na 15. i 16. istog mjeseca održana je propisana opća ispovijed i pričest.

Posljednjih dana održani su prvi mjesečni ispiti.

Nikakva se promjena u međuvremenu nije dogodila u osoblju Zavoda. Profesor Ivačić nastavio je obnašati svoju službu vršitelja dužnosti predstojnika te je primio kao školsko zaduženje u prvom razredu humanistike mladiće koji su završili četvrti razred gramatike. Profesor Krstulović u svojstvu suplenta prešao je u drugi razred humanistike. Četiri razreda gramatike dotični su profesori obnašali sljedećim redom: prvi razred profesor Alačević, drugi suplent profesor Žarković, treći profesor Škarica, a četvrti profesor Boetner.

U studenom i prosincu održani su mjesečni ispiti uz prisustvovanje vršitelja dužnosti predstojnika i gospodina zamjenika upravitelja Ivana pl. Albertija.

Za blagdan svetog Božića održana je druga opća obvezna ispovijed i pričest.

U pogledu najvažnijih političkih novosti prošle godine izabrali smo sljedeće kao najvažnije:

¹⁵⁹ Filip Dominik Bordini (Skradin, 1775. - Hvar, 1865.), šibenski i potom hvarski biskup. Školovao se u Loretu te je 1798. postao svećenikom. Bio je kanonikom i kaptolskim vikarom u rodnom gradu te profesorom u šibenskoj gimnaziji. Šibenskim biskupom imenovan je 1826., a posvećen je 1827. u Zadru. Godine 1838. premješten je za biskupa u Hvar. U Zadru su mu tiskane dvije poslanice. N. Tommaseo, njegov učenik, naziva ga čovjekom „blistava uma i blage duše“. Usp. *Hrvatski biografski leksikon*, 2, str. 152.

Siječanj. Poslovi između Carlista i Cristina u Španjolskoj nastavljaju se s nemirima. U Papinskoj državi projektirana je željeznica između luka Ancone i Civittavecchie. Između Francuske, Engleske, Španjolske i Portugala napravljen je četverostruki savez za poslove poluotoka. Kolera se raširila u Marseillu i uvelike napreduje. Francuzi namjeravaju napraviti pohod na Costantinu.¹⁶⁰ U Carstvu Tonchin u Aziji kršćani su izvrgnuti snažnom progonu. Zumalacarreguy general Carlista u Španjolskoj istaknuo se velikom hrabrošću. Grčki kralj Otton Prvi svečano ulazi u Atenu. U Londonu je podignut spomenik lordu Byronu koji je napravio Torvaldsen.

Veljača. U Španjolskoj se nastavlja unutarnji rat. Žestinom i okrutnošću ističe se Mina, general Cristina. Odlukom Vlade obećana je sekularizacija redovnika i redovnica. Egipatski potkralj nastavlja svoje uspjehe u Siriji i Arabiji. Njegova Svetost šalje encikliku kršćanima potičući vladare da se zauzmu za prestanak nedaća u Španjolskoj. Pokrenuta je plovidba parobrodima uzduž čitavog toka Dunava sve do Crnog mora. Grčki kralj donio je odredbu za pokretanje javnog obrazovanja. Grof od Leuchtenberga, suprug portugalske kraljice dolazi u to kraljevstvo. U Dalmaciji su dovršene i predane dvije crkve grko-katoličkog obreda.

Ožujak. U Carigradu je otkrivena i suzbijena velika urota. U Grčkoj se uspostavljaju sudovi za upravu pravdom. U Lisabonu se održava vjenčanje vojvode od Leuchtenberga s kraljicom. Stižu prve vijesti o teškoj bolesti Franje Prvoga. Njegova smrt dogodila se je na 3. ožujka. Odmah ga nasljeđuje na prijestolju princ nasljednik Ferdinand Prvi. Taj potvrđuje sve javne službenike. Naređuje podizanje spomenika ocu. U Beču i diljem Carstva priređen je svečani sprovod. U Portugalu su prodana crkvena dobra.

Travanj. Iz Beča putuju na sve dvorove i stižu u ovaj grad izaslanici za pogrebne svečanosti koje se odnose na smrt Franje Prvoga. Razbolio se i umire princ Anton, brat pokojnog Franje Prvoga. Upućuju se izaslanstva raznih pokrajina u glavni grad da iskažu poštovanje podaništva novom vladaru. U Španjolskoj Carlisti imaju prednost. Vezuv već dugo jako provaljuje. Englezi postaju gospodari otoka Socotora. Poslije dva mjeseca braka umire vojvoda od Leuchtenberga, muž portugalske kraljice. U Africi Arapi se bune protiv Francuza koji su se smjestili u Alžiru. Mina u Španjolskoj nastavlja praviti neizmjerne okrutnosti.

¹⁶⁰ Constantine, grad na istoku Alžira.

Svibanj. Evropski dvorovi uzalud pokušavaju zaustaviti pokolj u Španjolskoj, osobito zbog Minine okrutnosti. Kuga sve više bjesni u Aleksandriji i napada otok Kretu. Njegova Svetost drži u konzistoriju govor u pohvalu pokojnog cara Franje Prvoga. Kralj dviju Sicilija udjeljuje oprost dvadesetnojici državnih zlikovaca. U Pruskoj umire slavni fizičar i prirodoslovac Humbolt. Mina predaje zapovjedništvo u Španjolskoj, a ukinuto je osamsto samostana. Giovita Garavaglio slavni graver i takmac Morghe- na umire u Firenzi. U Belgiji je otvorena željeznička pruga do Bruxellesa i Malinesa. Iz Carigrada se upućuje brodovlje u Albaniju gdje Lechse uznemirava i buni tu zemlju.

Lipanj. Umjesto Mine u Španjolsku dolazi Valdez. Francuska pokušava poslati u Španjolsku vojsku u korist kraljice. Englezi ustanovljuju plovidbu parobrodima od Britanije do Indije. Brazil je uznemiren općom revolucijom. U Italiji umiru pjesnik Jacopo Vitorelli i pravnik Romagnosi. Francuska kolonija u Alžiru nalazi se u sve većoj oskudici. U Francuskoj se mijenja mišljenje o namjeravanom posredovanju u stvarima u Španjolskoj. Cortisti imaju i dalje prednost. Umire Beg Tunisa. Sultan u glavnom gradu i u Carstvu zauzima se za poticanje zanata i za uvođenje korisnih i umješnih izuma.

Srpanj. Engleska se protivi namjeravanom braku između kraljice Portugala i vojvode od Namoursa u drugom braku. U Francuskoj i Engleskoj regrutiraju se mnogi dobrovoljci u korist španjolske kraljice. Zumalacarraguy ranjen pod zidinama grada Viktorije zbog čega prepušta vodstvo Erazu. Kolera se razvija u Toulonu. Kopa se prometni kanal između Rajne i Dunava. Zamalacarraguy umire uslijed zadobivene rane ostavljajući suvremenici uspomenu na svoje vrline i svoje srce. Pokrajine Ne iskazuju nezadovoljstvo zbog uplitanja Francuza i Engleza u Španjolskoj.¹⁶¹ Rusija se naoružava, a Engleska pojačava snage na Mediteranu. Potvrđen je projekt kongresa sila Ne u Töplizu kako bi raspravljali o španjolskim stvarima. U Francuskoj je otkrivena urota protiv kralja. U Španjolskoj sreća u oružju na strani je Cristina. Bijesni kolera u Toulonu. Ista bolest razvija se u Nizzi i na Sardiniji.

Kolovoz. Dolazak vojske u Walish u Prusiji kao znak da tu trebaju doći razni vladari Ne. U Španjolskoj je naređeno ukidanje isusovaca. U Africi se nastavljaju neprijateljstva između Francuza i domorodaca. U Rusiji je uspostavljen brzoglav između Varšave i Petersburga. U Grčkoj umire admi-

161 Ova je rečenica nerazumljiva.

ral Miaulis koji se s najvećom hrabrošću zalagao za domovinsku stvar u ustaničkom ratu. U Španjolskoj Cristini imaju prednost pred Carlistima. U Francuskoj se sve više širi kolera. Engleska indirektno podržava stranu španjolske kraljice. Polazak dalmatinskog izaslanstva za poklonstvo koje trebaju napraviti Njegovom Veličanstvu novom caru u ime pokrajine. Fieschi pomoću paklenskog plana kani ubiti francuskog kralja Filipa, ali mu je udarac isprazan. Kolera se širi u Sardiniji te se uvlači u Cuneo i u Genovu. U Carigradu se utemeljuje Akademija mehaničkih znanosti. U Barceloni je naređen grozni pokolj redovnika s pljačkom i paleži samostana. U Petersburgu je otkrivena urota političkih bjegunaca protiv cara. U Njemačkoj je otvorena cesta iz Leipziga do Prelede i još druge ceste. U Španjolskoj je na djelu bezvlade. Kolera se uvlači u Livorno. Pojavljuje se Halleyeva kometa.

Rujan. U Španjolskoj se nastavljaju progoni svećenika. Girolamo Segato iz Belluna pronalazi način kako savršeno konzervirati leševe okamenivši ih. Čitava se Albanija pobunila protiv sultana. Njegovo Veličanstvo Car putuje uz pratnju ministara u Töplitz na kongres koji je tu određen. Kolera se razvija u Pisi i Firenzi. Napravljena je željeznička pruga između Bruxellesa i Pariza. Njegovo Veličanstvo Car nastavlja svoj put Češkom. Započinju vojne vježbe na polju Kalischa. Obitelj Don Carlosa prebjegla je u Ljubljani. Ruski car dolazi na bojno polje Kalischa. Napreduje pohod Engleza uz Eufkrat. U Španjolskoj je zarobljen župnik Marino.

Listopad. Don Miguel iz Rima ide u Veneciju. Skadar, glavni grad Albanije, predaje se vojsci Velikog Gospodara. Njegovo Veličanstvo Car stiže u Töplitz. Još se uvijek nastavljaju vojne vježbe na polju Kalischa. Redovnici i redovnice bježe iz Španjolske i traže utočište od progona u svakom dijelu Europe. Carlisti imaju neku prednost. Dolazi u Töplitz ruski car. Dolazi i saski kralj i razni ministri drugih sila. U Parizu umire slavni glazbeni maestro Bellini. Španjolska kraljica izdaje odredbu o potpunoj slobodi tiska. U Töplitz stiže pruski kralj. Njegovo Veličanstvo Ferdinand Prvi udijelio je velikodušni oprost državnim krivcima koji su zatvoreni u predmetu karbonarstva. Opat de la Mennais u Francuskoj podupire s napisima liberalni sustav. U Pijemontu kolera nastavlja uzimati maha. Don Miguel stiže u Ljubljani iz Venecije. Ruski car dolazi neočekivano u Beč te incognito posjećuje grob Franje Prvoga, moli na njemu, odlazi carici udovici i ponovno putuje. Kolera se javlja u blizini Venecije. U Napulju je ustanovljeno sjemenište za kineske dječake da bi ih obrazovali u europskim znanostima i u kršćanskoj vjeri kako bi ih potom ponovno poslali u domovinu u svojstvu misionara.

Studeni. Rat u Španjolskoj održava se gotovo na jednak način. Englezi se sve više upliću u stvari na poluotoku uz nezadovoljstvo drugih sila. U Portugal se uvlači i napreduje groznica. U Čileu u Južnoj Americi strašni potres razara neke gradove i mnoga sela, rušeći otoke i planine.

Prosinac. U Perziji postoje unutarnje svađe koje potiču Rusija i Engleska. Kuga kosi u Carigradu. Na Mediteranu se javlja ruska flota. Kolera u Savoni. U Anconu stiže bavarski kralj da bi potom nastavio put u Grčku u posjet sinu. I Francuska oprema flotu te izgleda neizbježan pomorski rat. Umire u Rusiji slavni Aleksandar Chevicotte koji je smatran prvim učnjakom u Europi u orijentalnim jezicima i znanostima. U istom Carstvu uvedeno je jedinstveno poravnanje težina i mjera.

Godina 1836.

Lokalne vijesti

Posljednjih dana siječnja održani su prema uobičajenom mjesečni ispiti.

Potom su prvih dana ožujka održani polugodišnji javni ispiti prema redu i u sljedeće dane:

Ponedjeljak, 29. veljače drugi i prvi razred humanistike.

Utorak, prvog ožujka četvrti i treći razred gramatike.

Srijeda, 2. navedenog drugi i prvi razred gramatike.

Četvrtak, 3. navedenog prvi i drugi tečaj njemačkog jezika.

Petak, 4. navedenog ispiti onih koji su isključeni.

Subota, 5. ožujka započelo je drugo polugodište.

Za to vrijeme sve je u Zavodu napredovalo prema propisanim zakonima. Profesori su se nastavili zalagati prema svojim dužnostima s potpunom odgovornošću, a isti su se učenici većim dijelom, kao što se moglo provjeriti prema ocjenama, izvrsno podudarali. U praznicima Svetoga

tjedna održane su duhovne vježbe i treća obvezna ispovijed s uskršnjom pričesti.

U ovom međuvremenu stiglo je vjeroučitelju don Dominiku Svilanu rješenje o stalnom zaposlenju.

Stigao je dan 19. travnja, rođendan sretno vladajućeg Njegova Veličanstva Ferdinanda Prvog. Budući da je to, nakon uzdizanja na prijestolje, prvi rođendan sadašnjeg vladara u kojem je dopušteno pokazivati oduševljenje podanika vanjskim znacima jer je prošlogodišnji pao u vrijeme duboke žalosti na Dvoru, naš gospodin savjetnik Vlade i okružni poglavar htio je da se proslavi s veseljem i izvanrednom svetkovinom. Dakle, osim izvanredno ukrašene crkve, svečane biskupske mise koju je služio monsinjor biskup i Te Deuma s odabranom glazbom, kojoj su prisustvovali svi predstavnici vlasti u svečanim odijelima, grad je čitavog dana bio na osobiti način urešen. Gozba koju je priredio isti gospodin, savjetnik glavnim predstavnicima civilnih, vojnih i vjerskih vlasti bila je plemenita i veličanstvena. Poslije podne na obali održani su utrka i narodni ples, a navečer u kazalištu koje je bilo rasvijetljeno kao po danu, odabrani mladići iz škola pjevali su nacionalnu himnu, a profesori i glazbeni amateri izveli su uz puni orkestar kantatu uglazbljenu upravo za tu prigodu. Gospodin savjetnik iskazao je svoju osobitu darežljivost i garnizonu, obdarivši ga obilno prigodnom gozбом. Općina je prosjacima razdijelila novac i hranu. Veličanstvena opća rasvjeta s ukrašenim dućanima zaključila je veselje ovoga dana.

Naš Zavod uredio je crkvu za svečanu proslavu, odslužio misu i pjevao himnu.

U nedjelju Presvetog Trojstva održana je obvezna sveta ispovijed i pričest.

U ožujku, travnju, svibnju i lipnju bili su uobičajeni mjesečni ispiti.

Na 20. srpnja održano je ocjenjivanje drugog polugodišta.

Završni javni ispiti održani su ovim redom i u sljedeće dane:

Dana 27. prvi i drugi razred humanistike.

Dana 28. četvrti i treći razred gramatike.

Dana 29. drugi i prvi razred gramatike.

Dana 30. njemački jezik za oba tečaja.

Dana 31. ispiti za one koji su bili isključeni.

Dana 1. kolovoza bila je podjela nagrada te su zatvorene škole. Svečani čin obavljen je potpuno dolično s obzirom na ukras dvorane tako s obzirom na sudjelovanje osoba svih staleža koji su ga resili. U pojedinim razredima nagrađeni su sljedeći mladići:

Prvi razred gramatike: Lujo Lapenna iz Trogira i Juraj Krušević iz Splita.

Drugi razred gramatike: Jakov Vuković iz Makarske, Dominik Gazzari iz Hvara.

Treći razred gramatike: Josip Piperata iz Splita.

Četvrti razred gramatike: Emanuel Kaubeck, klerik iz Makarske.

Prvi razred humanistike: Ivan Nikolić iz Omiša.

Drugi razred humanistike: Petar Pagani iz Kotora.

Govor na latinskom koji je napisao profesor suplent humanistike don Ivan Krstulović imao je za temu važnost i korist učenja latinskog jezika. Izrekao ga je Ivan Ergovac, klerik iz Splita. Govor na talijanskom imao je za postavku da poticaj za slavom uvijek daje povoda za velika i lijepa djela. Sastavio ga je profesor Ivačić, a izrekao učenik Jeronim pl. Geremia. Između jednog i drugoga govora pročitane su ocjene te su podijeljene nagrade rukom poštovanoga gospodina savjetnika Vlade i okružnog poglavara i upravitelja Zavoda gospodina Jeronima Nanija, koji je predsjedavao ne samo činu o kojem se govori nego svim ispitima prvoga i drugoga polugodišta. Vršitelj dužnosti predstojnika nastupio je posljednji s nekoliko riječi koje su imale namjeru pohvaliti najzaslužnije, ohrabriti one koji su zaostali na hvalevrijedno oponašanje najboljih te potaknuti i jedne i druge na ustrajnost ne samo u učenju nego ponajviše u vježbanju moralnih i kršćanskih vrлина. Na kraju je u crkvi Zavoda zapjevan Ambrozijanski himan u zahvalu Svevišnjem za sretno završenu školsku godinu.

Tek što su na taj način u Zavodu ispiti požurili prema svom kraju, koncem srpnja a osobito dana 22. izbila je i u našem gradu ona zlokobna bolest koja je, lutajući nekoliko godina Europom i prevarivši svaku njegu i me-

A. Barač, Peristil, 1850. godine
(Arheološki muzej u Splitu)

dicinsko ispitivanje te šibajući najljepše i najobrazovanije krajeve, ugrabila više žrtava nego što su ih možda oduzeli svi ratovi koji su od prije četrdeset godina do danas bukom oružja i vojske tako uznemirili i prodrмали Europu. Razvila se prvo u nekim seoskim kućama u zagrađu Lučac i ne zna se tko ju je tu donio. Premda zagovornici zaraznosti zaziru od toga, ali bez utemeljenih dokaza,¹⁶² da su neku robu tamo potajno unijeli i tu skrili nekoliko dana kako bi prevarili pravo kraljevskih carina, donijeli su sobom zaraznu klicu iz Trsta odakle su dolazili i gdje je tada bolest okrutno bjesnila.

Skoro istovremeno osim Splita bili su zaraženi gradovi Trogir i Šibenik, a nedugo zatim Skradin i Pag. U prvim danima strah je bio vrlo jak. Jadne predrasude koje su postojale o bolesti mnogim opisima haranja koja su se dogodila u mjestima koje je napala, narav bolesti za koju su svi vjerovali da je zarazna i strahovito njezino djelovanje koje je pokazalo da u nekoliko sati ljudi prelaze uz strahovita izobličenja i bolove iz stanja krepkog zdravlja, a kako nije bilo rješenja svojim mekanim krilima (vodila je) u smrt. Žestina kojom se bolest otpočetak pokazala, jer je prvih dana bilo više od sedamdeset zaraženih od kojih je većina umrla, kod svih je stvorila nezadovoljstvo koje im se odražavalo na licu i povećavalo opću potištenost.

I zbog toga bi se trebalo jako bojati za posljedice te bolesti kada ona ne bi pronašla u hrabrosti i međusobnom milosrđu svoju najveću opreku. Da javni predstavnici vlasti, zbog remećenja javnog reda u gradu kao što je naš tako prepun ljudi osobito težačkog staleža, nisu sa svom mudrošću, djelovanjem i energijom preduhitrili tu nepravilnost i da su malo zakasnili postaviti zapreku, kasnije bi jedva jedvice mogli pomoći. Gospodin savjetnik i okružni kapetan odmah je upotrijebio najsnažnija i najdjelotvornija sredstva. Najstrože je zabranio svakom javnom službeniku napustiti svoj ured i odnosna zaduženja pod bilo kakvim izgovorom. Nije dopustio da se zabrani pristajanje brodica ili da se ikako prekine unutarnji ili vanjski promet ljudi ili roba. Zahtijevao je da se nastave javni ispiti koji su već započeli u školama, da se uskrate putovnice učenicima i profesorima prije završetka predavanja. Da bi oslabio među narodom štetno uvjerenje o zaraznosti, on je sam često puta na dan odlazio na ulicu i na najposjećenija mjesta. Za vrijeme Svetog trodnevlja koje se obavilo u katedrali na zapovijed monsinjora biskupa i odlukom uzvišene Vlade, pojavljivao se na svim obredima praćen svim svojim i drugim činovnicima. U isto doba da bi se pobrinuo za potrebe, pisao je energično Vladi kako bi dobio izvanrednu pomoć, da-

¹⁶² I ova rečenica posvema je nejasna te je prevedena doslovno.

vao je naredbe okružnom liječniku za poduzimanje liječničkih mjera kako u javnoj bolnici tako u ostatku grada. Pozvao je općinu te joj zapovjedio da poduzme zajedno s njim najprikladnije mjere. Izdavao je jednake naredbe za glavna mjesta i kotare okruga.

Rezultat je bio veći od očekivanog. Budući da je općina odgovorila potpunim marom i zalaganjem u korist političkog predstavnika vlasti, ostvarene su bez odlaganja najbolje provedbene mjere. Osnovan je za sadašnje i buduće moguće potrebe Izvanredni odbor sastavljen od najmudrijih i najuglednijih osoba. Grad i gradske četvrti podijeljene su međusobno na za to određene povjerenike za čistoću kuća i čišćenje ulica. Pobrinulo se za ukop leševa koji su, da ne bi povećali strah, morali biti odvođeni kasno navečer na groblje bez pogrebnih počasti. Zabranjena je prodaja plodova koji su proglašeni štetnim za tu vrstu bolesti. Potaknut je dobrovoljni upis novca koji se, zbog izvanredne darežljivosti ljudi svakog staleža, u nekoliko dana povećao na znatnu svotu. Liječnici su okupljeni na određenim mjestima te im je dana pomoć u svemu potrebnom.

Nisu nedostajale druge jednako korisne mjere. Najpotrebitijim pojedincima i obiteljima svakodnevno se dijelila hrana. Zadužene su osobe za krajnje savjesni zdravstveni nadzor hrane za prodaju, a osobito mesa. Provodile su se mjere da spriječe puk u neumjerenosti u jelu i piću. U slučaju da bolest dobije maha, osnivane su nove prostorije za uporabu bolnice. Kupljena je golema količina aromatskog goriva za kađenja koja su se radila svaku večer po gradu i zagrađima na uglovima ulica. Ljekarnici su dobili zapovjed da siromašnima daju besplatno lijekove s jamstvom budućeg obeštećenja. Svakom liječniku na njegovu odjelu dodijeljeni su bolničari koji su posebno obučeni za tu svrhu.

Ništa nije bio manji mar predstavnika vjerskih vlasti. Osim spomenutog Trodnevlja koje se obavljalo u katedrali, u župama i u crkvama redovnika, njegovo je presvijetlo i prečasnog gospodstvo odredilo da se sarkofag sveca stalno drži otvoren za štovanje i za molitve vjernika. Potaknuo je sve putem župnika i dugih svećenika da potraže u približenju svetim sakramentima u pomirbi s Bogom najdjelotvornije sredstvo da se ublaži srdžba te da se pripreme na dobru smrt kada im to providnost odredi. Htio je da zato u glavnim crkvama stalno bude određeni broj svećenika u ispovjedaonici. Zabranio je pod crkvenom kaznom svakome svećeniku da se udalji iz grada pod bilo kojom izlikom. Za potrebe bolesnih i umirućih zapovjedio je da se za olakšanje stalnih župnika svi svećenici rasporede po četvrtima u mjestima baš zato određenim, tako da su se po dvojica našla danju

i noću u svakom od tih mjesta kako bi mogli odmah pritrčati na bilo koje traženje da obave prema bolesnima svaku službu duhovne milosti koje prigode traže. On sam kako bi ohrabrio druge na revno obavljanje vlastite dužnosti, prvih dana započeo je s rijetkim primjerom pastirskog staranja odlazeći s pratnjom raznih svećenika u posjet bolesnima te nije propustio i dalje to često činiti, dijeleći čas jednu čas drugu svetu službu, pomažući potrebitima i svjetovnom potporom tješeći sve utjehom pobožnih i milih riječi i svojim očinskim blagoslovom.

Svim ovim mjerama zajedno postignut je najsretniji učinak. Ubrzo se smanjila i malo zatim skoro nestala ona prvobitna potištenost. I budući da u nevoljama čovjek osjeća baš veću potrebu za utjehom vjere i njezinim krilom, jer ona sama zna izvući najbolju korist za ponovno oživljavanje društvenih vrlina i za popravak ponašanja, tako je iz ovog nebeskog izvora došla najveća pomoć i najdjelotvornija činjenica. Posjet crkvama, a osobito katedrali bio je vrlo velik: mnoge ispovijedi za koje je neumorna revnost svećenika jedva dostajala. Podijeljeno je više od tri tisuće posvećenih hostija u samoj katedrali, isto toliko u drugim crkvama. Dana¹⁶³ kada je bolest već postajala umjerena, ali se ipak pokazivala u nekom novom slučaju, izvanrednom pobožnosti i sudjelovanjem donesena je u grad čudotvorna slika Blažene Djevice iz Pojišana. Budući da su stanovnici ohrabreni primjerom službenika, izvrsnim provedenim mjerama, a osobito utjehama vjere, dogodilo se da se svuda stvorio teret i obveza međusobnog milosrđa koje zaslužuje te će zasluživati da bude spominjano uz posebne pohvale. Jer čim bi se netko razbolio, ukućani zaboravivši vlastitu opasnost, budući da je ipak uglavnom ustrajalo mišljenje o zarazi, salijetali bi ga da mu pruže svaku pomoć. A ukućanima su se pridružili prijatelji i susjedi koji su obilovali milosrdnim službama osobito prema obiteljima u kojima bi se pojavio neki smrtni slučaj, baš u tim trenucima ova pripomoć dolazi tako namjerna i svrsishodna. Tu se trebaju ubrojiti osobito ljudi iz zagrađa. I dovoljno je reći da su bile rijetke obitelji gdje su sluge umrle kao bolesnici u javnoj bolnici, što se u drugim mjestima obično događa. Zbog toga nije se dogodio nikakav razdor ili metež, ali nije bilo nikoga tko nije primio ili iz ljubavi bližnjih ili drugih željenu i zatraženu pomoć. Ali najveća pohvala duguje se bez sumnje liječnicima i svećenicima čija je revnost bez razlike bila tako jaka da se jasno raspoznaje: kod jednih neumorna u pomoći vještina, a kod drugih u pobožnosti.

¹⁶³ Prazan prostor u tekstu cca 3 cm.

Ali na drugim mjestima stvari nisu napredovale na jednak način. Grad Trogir, savladan prvim nemirom nije ga se znao osloboditi, koliko god su se predstavnici vlasti s njihove strane zauzimali na zapovijedi predpostavljenih da učine tako da stvari, zadržavši se u dužnom redu, krenu točno i zatraženom snagom prema potrebnim mjerama. Prvih dana odselila se iz grada skoro polovica stanovništva sklonivši se u sela. Među ovima bile su uglavnom bogate i ugledne osobe zbog čega se dogodilo da je grad ostao bez onih koji bi im mogli pomoći djelom i savjetom. Druga polovica upala je u veći očaj tako da se brzo i zamahom bolesti (jer je na tako mali broj stanovnika jednog dana bio do dvadeset i jedan leš odveden na groblje) dogodilo da je svatko počeo misliti na sebe izbjegavajući druge čim moguće više. Zbog toga je, budući da su prekinuti poslovi, bio zatvoren veći broj dućana a građani su povučeni u kućama ostali paziti vlastito zdravlje. Dogodilo se međutim da su se, jer su bili zatvoreni podrumi i pekarnice, vino i kruh jedva nalazili u prodaji te je zbog istog razloga nedostajalo mesa i drugih namirnica, što bi sa sobom povuklo najtužnije posljedice da s vremena na vrijeme nisu stizale iz Splita brodice sa živežnim namirnicama. Još manje su se nalazile osobe za pomoć bolesnima. Toj su se službi jedva jedvice i nevoljko ponudili sami ukućani te su radi toga mnogi bili prisiljeni obratiti se za to najgorem ološu društva. Za veću nesreću nedostajalo je liječnika od kojih su bila samo dvojica, od ovih prvi se razbolio u prvim danima te za vijeme čitavog tijeka bolesti nije mogao pružiti nikakvu pomoć.

Dolaskom tih vijesti u Split okružni poglavar svojski se potrudio poduzeti mjere na nastale nemire i one koji bi mogli nastati, a čudno je da se uz toliko mnoštvo redovitih i izvanrednih poslova nikada nije odrekao savjeta ili djelovanja. Zbog toga su dolazili svako malo obavijesti o prestanku bolesti sada u ovom ili onom mjestu okruga radi čega je trebalo svakog dana davati tri nove naredbe i uputiti nove mjere. Slao je na očevid okružnog liječnika, a malo zatim jednog od svojih povjerenika koji su, koliko je bilo u granicama njihovih ovlasti, poduzimali one odluke koje bi unutar svojih dužnosti našli pogodnima te ih dali izvršiti. Slao je u međuvremenu glasnike Vladi opisujući stanje i tražeći pomoć i veće ovlasti. Nisu kasnili Vladini pismeni odgovori. Zbog toga je poslano posebno izaslanstvo sastavljeno od liječnika i okružnog povjerenika s ovlastima i odgovarajućim uputama prema prigodi koja je trebala ostati dok je trajala potreba. Djela i opadanje bolesti dovele su stvari u red i u željeni mir.

Ali u isto vrijeme stvorile su se druge nevolje koje su zahtijevale hitni i neposredni popravak. Oni iz trogirskih Kaštela, kad su vidjeli bijedu obližnjega grada, naumili su se izolirati od svake vanjske komunikacije ne pri-

majući dolaske s mora i zatvorivši čak i kraljevsku cestu. Oni s otoka Hvara jednako preplašeni, ponajviše pretjeranim pričama o stanju na kopnu, zatražili su od Vlade dopuštenje da se mogu odvojiti na vlastiti trošak. Negativan odgovor nije većim dijelom koristio promjeni nauma. Naprotiv, narod kako glavnog mjesta tako i Staroga Grada stavio je u karantenu svako pristajanje iz mjesta u kojima je vladala bolest, tim više što su na brodu Trogirana koji je tamo zatražio utočište pronađena tri slučaja bolesti. Ovaj primjer opasnog nereda koji se dogodio usprkos naredbi pretpostavljenih, gospodinu okružnom poglavaru izgledao je takav da nije mogao drugima povjeriti brigu niti da postupi redovitim načinom, nego ga je zadržao za samog sebe. Stoga, nakon što je otišao u Kaštela i sve sudio, otplovio je odmah državnim brodom na Hvar, ne bez velike neudobnosti i velike sezonske vrućine te jer se nije osjećao potpuno zdravim. Zbog te odluke namjeravamo mu dati s punim pravom svaku pohvalu kao mjeru opreza za koju se nije moglo reći je li više osjetljiva ili više prikladna situaciji. Njegova prisutnost bila je dovoljna da svakoga nanovo navede na točno obavljanje dužnosti i da se spriječe žalosne posljedice do kojih bi moglo doći. I u ovoj prigodi dalo se vidjeti kako zasluga i vrlina mudrog zapovjedništva nije u oštini postupanja ni u strogosti prijetnji i mrkog pogleda, već u mudrom predviđanju, u pravednoj primjeni naredbi i mjera prema prigodama i vremenima, u djelotvornosti dostojanstvene ljubaznosti te iznad svega u snazi primjera.

Bilo je pri kraju kolovoza i bolest je u zahvaćenim mjestima još uvijek trajala, premda s manjom žestinom, te je svakim danom zahvaćala veće područje. Ono što je rečeno o Trogiru, može se reći za Šibenik jer je tamo također bila jaka utučenost i bilo je mnogo žrtava. Međutim Skradin je pretrpio najveću štetu što se može bez sumnje povezati s njegovim močvarnim i teškim zrakom jer je tu bilo oko tristo mrtvih na stanovništvo koje nije brojilo više od 1500 osoba. Još je zaraženo nekoliko mjestašca koja su u lancu otoka od Šibenika do Zadra kao i sela u kopnenim dolinama i planinama. U tom međuvremenu razvila se i u Obrovcu te je tu nezdravi zrak požnjeo mnoge žrtve. U Zadru, koji je bio još uvijek nezaražen, više nego ikada povećao se strah zbog velike blizine i zbog neprestanih dolazaka osoba koje su bježale sa zaraženih mjesta, a osobito iz Šibenika i Paga. Tu su javno molili, otvorili su sarkofag svetog Šimuna te su se pripremali da se grad ne nađe nespreman u slučaju da tu stigne. Ali ni Zadar nije mogla mimoći zajednička sudbina. Posljednjih dana rujna pojavili su se i u tom gradu prvi slučajevi kod tri osobe koje su došle iz Obrovca i koje su prema svim prilikama tamo dobile bolest. Jedna je osoba ozdravila a druga koja je bila gospodin Novak, profesor u zadarskoj gimnaziji, umro je u roku dana i pol uz najžešće boli. Poslije ovih pojavili su tu i tamo

drugi slučajevi. Bila je sretna okolnost tih građana da je djelovanje bolesti već opadalo zbog čega je bila mala njezina jačina i trajanje. Uostalom, u Zadru su se mnogo bojali događaja u Trogiru i Šibeniku te je i tu bila opća malodušnost, tako da su uredi bili skoro napola prazni, a činovnici pod izlikom slabosti povukli su se u vlastite kuće te se jedva jedvice nalazilo ljudi u najmu za podvorbu bolesnika. Bolest je, međutim, trajala oko dvadeset dana jer je krajem listopada prestao svaki novi slučaj. Tako je i ovom prilikom vrijednost Splićana trebala odnijeti pohvalu nad svim drugim stanovnicima pokrajine.

Ali vraćajući se na splitski okrug, osim našega grada i Trogira, što smo rekli, proširila se i na druga mjesta. Prema zapadu preletjela je svim mjestima obale, od Klisa u unutrašnjost te je dotakla Dicmo, Dugopolje i druga sela u tom pravcu i sami gradić Sinj te se otisnula unutar njegovog područja do Vrljike. Drugi dio odvajao se na istok i doticao sva sela na dnu i padinama Mosora, dotaknuo je u raznim točkama kotar Poljica te je kasnije stigao u Omiš. Tu se zaustavio, a čitav dio pokrajine koji je uvijek na istoku i dva okruga Dubrovnik i Kotor ostali su potpuno isključeni. Područje koje je obuhvatila bolest moglo se odrediti u čitavom širenju od mora do granica i od ušća Zrmanje do ušća Cetine. U ostalom dijelu i u mjestima prije imenovanima malo je bilo slučajeva, a trajanje je bilo kratko zbog jenjavanja bolesti, zbog raštrkanosti kuća i zbog čistog i finog zraka, osobito u najudaljenijim krajevima. I veliki otoci Brač, Hvar i Vis bili su otporni. Nekoliko slučajeva bilo je na otocima Čiovu i Šolti.

Broj mrtvih u Splitu bio je 190, od dana 19. srpnja do polovice rujna, u kojem je potpuno prestala. U Trogiru bilo ih je 200 od navedenog vremena do kraja kolovoza, ali je bio jedinstven slučaj da je u ovom gradu zaraza prestala gotovo odjednom. U Šibeniku bilo je oko 250 do prvih dana rujna. U Skradinu je bilo 270 u jednakom vremenu. Stotina na otoku Pagu. Manji broj bio je u svakom od drugih mjesta za koje ne možemo dati točan broj. Čitava pokrajina dala je ukupno ovoj strašnoj zvijeri u razdoblju od dva mjeseca gotovo dvije tisuće žrtava.

Što se tiče prirode bolesti i njezinih simptoma, ne treba spominjati da su njezin izgled i djelovanje bili kao i u drugim krajevima. Primjetili smo međutim da su velika zaštita dobar i zdrav tjelesni ustroj i točni red u životu, osobito što se odnosi na umjerenost, kao i obratno, uobičajeni su razlozi slab tjelesni sastav, bančenje i općenito slaba briga o vlastitom zdravlju.¹⁶⁴

¹⁶⁴ Frane Lanza potaknut ovom zarazom napisao je i objavio djelo: *Relazione nosografico-statistica sulla epidemia colerosa che invase la Dalmazia nell'anno 1836*, Trst 1852.

U Splitu na 7. prosinca slavile su se u svim crkvama, a osobito u katedrali, svečane zadušnice za sve one koji su za vrijeme zaraze otišli iz ovog života te zbog prilika nisu imali uobičajene službe posmrtnih molitva.

Na dan 8. prosinca, budući da se nije moglo prije zbog kišnog vremena, sa svim svečanostima i s neizrecivim sudjelovanjem, vraćena je u svoju crkvu slika Blažene Djevice iz Pojišana: služena je svečana biskupska misa te se zahvalilo nebu na potpunom prestanku ovog strašnog zla od kojega neka nas Gospodin Bog drži uvijek daleko. Navečer je bila veličanstvena rasvjeta čitavoga grada, luke i zagrađa.

Prvog listopada započela je nova školska godina. Osim svečane mise i Veni Creator koji su služeni uz prisustvovanje gospodina savjetnika, okružnog poglavara i upravitelja, gospodina zamjenika upravitelja i učenika, budući da su razredi morali započeti u novim prostorijama Zavoda, napravljen je radi toga izvanredni obred, ukrašena je dvorana spomenutog prostora te su pozvane prve ugledne ličnosti grada. Vršitelj dužnosti predstojnika održao je prigodni govor u kojem je dokazao, spomenuvši ovo i sva druga dobročinstva Dalmaciji od strane besmrtnog Franje Prvog, kako je korisno da književnim odgojem i obrazovanjem upravlja javna vlast. Ovaj govor nedugo zatim objelodanjen je tiskom Giovannija Demarčija u Zadru.¹⁶⁵

Kod primanja mladića na upis u Matičnu knjigu jako se pazilo da se pripuste samo oni koji, osim što su su posjedovali druge uvjete prema Zakoniku i osnovnu školu, budu imućni i građanskog staleža. Tako postoji utjeha da, budući da se tako postupalo i prošle godine, od sada nadalje neće biti u našoj Gimnaziji učenika koji bi zbog svog obiteljskog stanja morali biti isključeni.

Krajem listopada obavljena je prva obvezna ispovijed, a pričest na dan Svih svetih.

U tom razdoblju profesor Ivačić i profesor Žarković dobili su riješenje: prvi za predstojnika, a drugi za stalnog učitelja gramatike.

Katedre su zauzete na sljedeći način:

¹⁶⁵ Stipan Ivačić, *Dell'educazione letteraria curata dalla pubblica autorità*, Zadar, 1836.

Predstojnik Ivačić nastavio je podučavati te je dobio drugi razred humanistike, dok mu viša vlast ne dodijeli zatraženog zamjenika.

Profesor suplent Krstulović dobio je prvi razred humanistike.

Profesori gramatike su se razmjestili:

Profesor Škarica u četvrti razred.

Profesor Žarković u treći razred.

Profesor Alačević u drugi razred.

Profesor Bötner u prvi razred.

Rješenjem od 25. listopada tekuće godine uzvišena Vlada dopustila je svećeniku Jurju Skarpi iz Staroga Grada, koji je tražio dopuštenje da bude privatni učitelj u Hvaru za četiri razreda gramatike i koji je zbog toga 1. listopada polagao potrebne ispite, da odmah u tekućoj godini otvori svoju školu.

Krajem listopada, studenoga i prosinca bili su uobičajeni mjesečni ispiti, a za božićne blagdane druga obvezna ispovijed i pričest.

Mi smo oplakivali krajem godine 1834. smrt slavnog oca Urbana Apendinija iz pobožnih škola, a sudbina je međutim zadržala pravo da oplakujemo poslije dvije godine i smrt njegova brata oca Franje Marije,¹⁶⁶ koji ga je zamijenio na službi upravitelja gimnazijskog Zavoda u Zadru i gimnazija pokrajine. Ovo ime je u učenosti uvelike nadmašilo Urbanovo i znanjem je postiglo europsku slavu. Umro je također u Zadru posljednjih dana studenoga 1836. na istom mjestu i skoro u istim uvjetima, vremenu i jednakom smrti kao i drugi, to jest od moždanog udara. Podrijetlom iz Pijemonta, odgojen i obrazovan u Rimu gdje je obukao halje pobožnih škola, stigao je u dubrovačku kuću u ranoj mladosti. Nekoliko godina bavio se podučavanjem govorničtva, a zatim je imenovan upraviteljem studija

¹⁶⁶ Franjo Marija Apendini (Poirino, Italija 1768. – Zadar, 1837.), filolog, povjesnik i pjesnik. Školovao se u Italiji gdje je učio filozofiju, teologiju, književnost i govorničtvo. Bio je dugogodišnji profesor u Collegiumu Rhagusinum u Dubrovniku, a 1808. kad je taj zamijenjen novim zavodom Liceum-convictum, postao je njegov upravitelj. Za vrijeme austrijske vlasti kad je licej pretvoren u petorazrednu gimnaziju, Apendini je postao njegovim upraviteljem. Nakon smrti brata Urbana odlazi u Zadar gdje 1835. preuzima njegove dužnosti generalnoga predstojnika dalmatinskih gimnazija i upravitelja zadarskog liceja. Isticao se kao pedagog i govornik. Usp. Hrvatski biografski leksikon, 1, str. 213-215.

pod bivšim vladama, a pod našom preuzeo je službu predstojnika gimnazije, u isto doba upravljajući probitkom i disciplinom redovničke kuće u svojstvu rektora. Širokog i dubokog uma bio je u drugim starinama vrlo učen, osobito u onima koji se odnose na hrvatski jezik i narod, premda je bila manja njegova zasluga u upravljanju poslovima i političkim stvarima. Stoga svatko tko ga je upoznao, morat će priznati u njegovu pohvalu da mu je nedostajala samo veća životna pozornica kako bi postigao stupanj uglednog slavnog imena.

Naša pokrajina od polovice studenog oplakivala je još jedan gubitak zbog neočekivane smrti U Splitu kontea Vicka Draga,¹⁶⁷ rodom iz Kotora i s boravištem u Šibeniku. Sudbina mu je oduzela slavu da dade Italiji u svojoj Povijesti Grčke djelo koje bi bez sumnje kod pravednog potomstva postiglo ugledno mjesto među djelima klasika. Objavljeni svesci pokazuju koliko on prednjači u povijesnim znanostima, a osobito u poznavanju talijanskog jezika. Ugledna osoba koja je dostojna hvale kako zbog svoje darovitosti tako zbog svake društvene i kršćanske vrline ili zbog osobite otmjenosti ponašanja te odgoja i obrazovanja.

Opće vijesti

Siječanj. U Londonu je donijeta odluka da se podigne spomenik slavnog romanopiscu i književniku Walteru Scottu. U Siriji je opće nezadovoljstvo protiv tiranske vlade Egipćana. Oni iz Sjedinjenih Država Amerike sklapaju novije i uže odnose s Njemačkom i Rusijom na zavist Engleza. U Španjolskoj poslovi su u velikom neredu, ali još uvijek Carlisti imaju prednost. Rusija, Francuska i Sjedinjene Države Amerike stavljaju u pokret pomorsku silu. U Francuskoj počinje s radom Narodna skupština. I u Sjedinjenim Američkim Državama uvode se željezničke pruge. Bavarski kralj dolazi u Grčku te mu je priređen veličanstven doček. Egipatski potkralj šalje vojsku na osvajanje Arabije. Peru se nalazi u stanju potpunog bezvlađa. Zlonamjeran požar u New Yorku uništio je više od 600 kuća.

¹⁶⁷ Vicko (Vicenzo) Drago (Kotor, 1770. – Split, 1836.), pravnik i pisac. Školovao se u Kotoru, a u Padovi učio pravo i proučavao klasičnu književnost. Nakon studija nastanio se u Šibeniku gdje je od 1814. do 1823. obavljao dužnost gradskog pretora, a od 1823. do 1836. bio je pretor u Trogiru. Mnogo novca, vremena i truda posvetio je proučavanju povijesti antičke Grčke te je objavio djelo u 6 tomova Storia dell'antica Grecia. Usp. Hrvatski biografski leksikon, 3, str. 564-565.

Veljača. Kavkaske pokrajine podižu se protiv ruske vladavine. U Španjolskoj se nastavlja bezvlađe sa strahovitim neprijateljstvima obiju frakcija. Portugalska kraljica udaje se, drugi put, za princa Ferdinanda Coburškog. I u Švicarskoj se gradi željeznička pruga. U Berlinu se podiže spomenik Fridrihu Velikom. Bavarski kralj vraća se u svoje kraljevstvo. U Belgiji se podiže u Antwerpenu kip slikaru Rubensu. U Španjolskoj nova vlada konačnom odlukom ukida sve samostane. U Egiptu sretno napreduju škole svake vrste. U Rimu umire madama Letizia, majka Napoleona Bonaparte. U Firenzi umire slavni Segato, izumitelj načina okamenjivanja leševa, a da nije uspio prenijeti tajnu.

Ožujak. Velika Britanija šalje znatnu flotu u Mediteran te izgleda kao da će izbiti pomorski rat. U Francuskoj Tieschi, koji je kralju radio o glavi, osuđen je i smaknut giljotinom. Njegova Svetost u konzistoriju protestira protiv progona klera u Španjolskoj. U Španjolskoj je otrovan i umire kraljičin ljubimac Mugnoz. U Beču se planira željeznička pruga od te prijestolnice do Trsta i druga do Praga. U Brazilu je pobuna. Don Miguel u Rimu svečano protestira protiv svih djela nove vlade u Portugalu. U Španjolskoj je odlučeno da se podvrgnu vjerskoj vlasti u Rimu i da usredotoče vrhovnu vlast na nadbiskupa Toleda. U Rusiji je ugušena vrlo rasprostranjena urota koja je potekla iz Krakova te imala za cilj ponovno uspostavljanje Poljskog kraljevstva.

Travanj. Portugal se nalazi u vrlo lošem financijskom stanju. Don Carlos izgleda da želi proglasiti u Španjolskoj ustav iz 1812. Strahovit požar pustoši većim dijelom pomorskoga grada Kantona u Kini. Nizozemska daje veliki zajam Don Carlosu. Talijanski geograf Balbi proslavio se u Europi i čak u Americi svojim djelima. Englezi i Francuzi sve se više miješaju u španjolske poslove.

Svibanj. Govori se da je španjolska kraljica, umorna od toliko nevolja, poslala tajnog glasnika Don Carlosu da naprave kompromis. Veleposlanci Francuske i Engleske protestiraju Sultanu i Mehmed Aliju, egipatskom potkralju, da će se, ako bi obojica zaratili, oni okrenuti protiv prvog napadača. Engleska se veoma naoružava. Ona se želi direktno umiješati u španjolske poslove. U ovom kraljevstvu rat se sve više učvršćuje strahovitim okrutnostima. Engleska daje zajam, možda vladi u Madridu.

Lipanj. U Drinopolju izbija kuga. Vojvode od Orleansa i Nemoursa stižu u Beč kako bi se zabavili. Rusija se ponovno naoružava. Napuljski kralj odlazi u Toscanu i u Modenu. U Španjolskoj trajala je četiri dana bit-

ka između dviju stranaka s pobjedom Carlista. Čerkezi se bune u Rusiji. U tom carstvu car putuje po svojim državama. U Austriji je umro Stifft, prvi liječnik Carstva. Engleska ekspedicija putuje na arktički pol kako bi ispravila neke geografske točke. U Londonu se stvara društvo za kolonizaciju afričkih obala.

Srpanj. U Beč su stigli Maria Luigia, vojvotkinja od Parme, a također i kralj Napulja i princ od Salerna. Francuski kraljevski prinčevi, to jest vojvode od Orleansa i od Nemoursa stižu u Milano. Pokušano je novo ubojstvo francuskog kralja pucnjem iz pištolja. Tri velika grada u Mađarskoj: Veliki Varadin, Varad-Olaszi i Varad Velencze, gotovo su potpuno uništena požarom. Otton, kralj Grčke, stiže u Austrijsko Carstvo na putu za Muenchen. U Mađarskoj se događaju novi požari te se otkriva da su djelo zlikovaca, ali se ne znaju uzroci. Stiže i nastanjuje se u Gorici Karlo Šesti, bivši francuski kralj, sa svojom obitelji. Alibeaud, novi ubojica kralja, osuđen je na giljotinu. U Beču vlada kolera. U Dalmaciju se uvlači kolika.

Kolovoz. Maršal Beaumont odlazi u Španjolsku preuzeti zapovjedništvo jedne vojne postrojbe. U Francuskoj se otkrivaju nove revolucionarne zavjere. Kolera se širi po Italiji i Dalmaciji. U London stiže iz Sjedinjenih Država Giuseppe Bonaparte. Tri perzijska princa, unuci pokojnoga šaha, stižu u London kako bi dobili, posredstvom te vlade, oprost od vladajućeg šaha protiv koga su se pobunili. Uhvaćen je u Parizu novi plaćeni ubojica koji je odlučio ubiti kralja. Umire slavni bankar Natan Rotschild, ostavljajući imetak od 75 milijuna franaka. Francuski maršal Clauzel putuje u Alžir i započinje pripreme protiv Constantine. Austrijski car i carica putuju u Prag. U Španjolskoj proglašen je ustav iz 1812. godine.

Rujan. Napuljski kralj nalazi se u Parizu. U Londonu napreduje poznati tunel pod Temzom i ubrzo će biti završen. U Anconi izbija kolera. Umire u Prusiji poznati liječnik Hafeland. U Carigradu je otkrivena urota protiv Sultana te izbija strašni požar. Njihova austrijska Veličanstva stižu u Prag gdje im se zaklinju na vjernost svi generali kraljevstva. Isusovci su se ponovno nastanili u Austrijskom Carstvu, u gradu Lavovu u Poljskoj. Austrijski car okrunjen je u katedrali Bugna u češkog kralja. Kolera se razvija u Milanu. Njegovo je rusko Veličanstvo u Moskvi. U Španjolskoj se nastavlja građanski rat.

Listopad. U Portugalu je proglašen ustav iz 1820. U Alžiru Francuzi nastavljaju operacije za pohod protiv Constantine. U Americi u Meksiku strijeljan je slavni general Sant'Anna. Njihova bavarska Veličanstva stižu u

Salzburg na putu u Beč. U Londonu umire slavna pjevačica madame Malibrand. U Portugalu se javlja veliko nezadovoljstvo protiv sadašnje vlade u korist Don Miguela. U Londonu požar uništava veliko sveučilište.

Studeni. Novi požari uznemiruju Mađarsku. Pod utjecajem nove vlade u Grčkoj napreduje uljudba. Slavni princ Tuillierand ozbiljno se razbolio zbog čega je mu je život u opasnosti. U Londonu se podiže golemi kip Shakespearu. U Strasburgu sin Louisa Napoleona Bonaparte pokušava napraviti pobunu koja je ugušena i propala bez posljedica. Umire u Gorici bivši francuski kralj Carlo X. Pohod prema Constantinu približava se svom završetku. U Španjolskoj počinje skupština, a kraljica je proglašena regentom kraljevstva. Vojvoda od Nemoursa odlazi u Afriku kako bi sudjelovao u pohodu na Constantine. Njegovo sardinijsko veličanstvo poduzima putovanje po svojim državama.

Prosinac. Grčki kralj Otton putuje po raznim dijelovima Njemačke. Ženi se s vojvotkinjom Amalijom od Olsenburga. Maršal Clauzel i vojvoda od Nemoursa kreću prema Bernu. U Torinu je otkrivena urota protiv vlade. Jednako tako u Portugalu otkrivena je urota protiv kraljice. Njihove kraljevske Visosti Saske dolaze u Rim i posjećuju Njegovu Svetost. U Španjolskoj Cristini predvođeni Espartarom doživljavaju veliki poraz. U Americi nedaleko od Vera Cruza otkriven je istaknuti grad pokriven lavom o kome ni povijest ni predaja ne pružaju nikakvu obavijest. U Veneciji je zapaljeno kazalište La Fenice. Pohod na Constantine nesretno završava: francuska vojska prisiljena je na povlačenje uz velike gubitke.

Godina 1837.

Posljednjih dana siječnja održani su mjesečni ispiti.

Na 20. siječnja predstojnik je prestao s radom na katedri humanistike koju je držao te je zamijenjen svećenikom Augustinom Grubišićem,¹⁶⁸ vjeroučiteljem osnovnih škola u svojstvu suplenta.

¹⁶⁸ Antun Augustin Grubišić (Makarska, 1810. – Split, 1882.), pisac i prevoditelj. Školovao se u splitskoj gimnaziji. Postaje vjeroučiteljem u Višoj osnovnoj školi u Splitu 1835. godine, a 1837. suplentom te zatim i profesorom splitske Gimnazije. Godine 1847. odlazi u Beč za upravitelja talijanske crkve. U splitsku Gimnaziju vraća se 1860., a 1872. postaje počasnim kanonikom. Pisao je epove, prigodnice i kritičke osvrtne na talijanskom jeziku. Usp. Hrvatski biografski leksikon, 5, str. 254-255.

Posljednjih dana veljače održani su polugodišnji ispiti sljedećim redom u danima:

Ponedjeljak, 27. veljače prvi i drugi razred gramatike.

Utorak, 28. veljače treći i četvrti razred gramatike.

Srijeda, 1. ožujka prvi i drugi razred humanistike.

Četvrtak, prvi i drugi tečaj njemačkog jezika.

Subota, 3. ožujka privatni studij iz Hvara.

Ispiti su započinjali u 8 sati ujutro, a završavali u 2 sata poslije podne.

Tim ispitima bili su prisutni gospodin savjetnik Vlade, okružni poglavar i upravitelj Gimnazije, monsijor biskup, gospodin zamjenik upravitelja, predstojnik, profesori i druge učene osobe.

Na 5. ožujka započelo je drugo polugodište.

U Svetom tjednu održane su duhovne vježbe te je održana druga obvezna ispovijed i uskršnja pričest.

Dan 19. travnja, rođendan njegova veličanstva, proslavljen je uobičajenim slavljem. Dan uoči održana je izvanredna zabava u kazalištu. Na sam dan služena je svečana biskupska misa koju je služio monsijor biskup te je održana uobičajena gozba kod gospodina savjetnika i okružnog poglavara, a ona je priređena na plemenit i veličanstven način. Poslije ručka na obali narodna utrka i ples. Navečer priredba u kazalištu i Casinu. Gospodin savjetnik svojom ljubaznošću priredio je gozbu za čitavi garnizon.

I za imendan njegova veličanstva to jest na 30. svibnja bila je biskupska misa uz prisustvovanje svih predstavnika vlasti.

U ožujku, travnju, svibnju i lipnju održani su mjesečni ispiti. Za Duho-ve treća obvezna ispovijed i pričest.

Posljednjih dana srpnja polugodišnji ispiti sljedećim redom:

Utorak, 25. srpnja drugi i prvi razred humanistike.

Srijeda, 26. srpnja četvrti i treći razred gramatike.

Petak, 28. srpnja drugi i prvi razred gramatike.

Subota, 29. srpnja dva tečaja njemačkog jezika.

Utorak, 1. kolovoza ispiti privatnog studija iz Hvara.

Ispiti su započinjali u 8 sati prije podne i završavali u 2 sata poslije podne.

Prisustvovali su gospodin savjetnik Vlade i okružni poglavar i upravitelj, gospodin zamjenik upravitelja, predstojnik, profesori i razne ugledne osobe. Za ispite vjerskog obrazovanja od kurije predsjedavao je kanonik Guina.¹⁶⁹

Na 4. i 5. kolovoza održana je posljednja obvezna ispovijed i pričest.

U crkvi Zavoda pjevana je misa i Te Deum za sretno završenu godinu, u dvorani su pročitane ocjene te su dodijeljene nagrade. Posjet je bio brojao i ukrašen najuglednijim osobama crkvenog i građanskog staleža. Dodjelu nagrada obavio je gospodin savjetnik i upravitelj. Govor na talijanskom jeziku imao je kao temu dragocjenost vremena za učenika kako bi postavio temelje svog napretka u budućnosti. Sastavio ga je profesor humanistike suplent don Ivan Krstulović, a izgovorio ga je klerik Emanuel Kaubek. Govor na latinskom jeziku raspravljao je o sredstvima za oblikovanje opće europske književnosti. Napisao ga je profesor suplent Augustin Grubišić, a izgovorio učenik drugog razreda humanistike Ivan Vanmiker.

Nagrađeni u odnosnim razredima bili su sljedeći:

Drugi razred humanistike Ivan Nikolić iz Omiša.

Prvi razred humanistike Emanuel Kaubek, klerik iz Makarske.

Četvrti razred gramatike Josip Piperata iz Splita.

¹⁶⁹ Silvestar Guina (Skradin, 1793. – Split, 1882.), vjerski pisac. Školovao se na splitskom sjemeništu, a na bečkom Sveučilištu završio teologiju. Godine 1821. postaje ravnateljem više osnovne škole u Dubrovniku, a 1824. školskim nadzornikom u dubrovačkom kotaru. Iste godine doktorirao je na bečkom sveučilištu. Godine 1825. premješten je u Split gdje je do 1832. djelovao u nastavi bilo kao kotarski nadzornik bilo kao ravnatelj više osnovne i židovske škole, bilo kao profesor metodike na tečaju za učitelje. Godine 1832. postaje kanonikom te kanonikom-teologom. Godine 1838. postaje dekanom splitskog kaptola, a 1843. na mjesto kapitularnog vikara i ekonoma biskupske menze, a 1849. postaje generalnim vikarom za cijelu biskupiju. Usp. I. Ostojić, Splitski kaptol ..., str. 102-104.

Treći razred gramatike Jakov Vuković iz Makarske.

Drugi razred gramatike Lujo Lapenna iz Sinja.

Prvi razred gramatike Pavao Marinković iz Visa.

Učenicima je rekao nekoliko riječi i predstojnik. Dao je na znanje da koliko su učenicima teški i dosadni naponi učenja, jednako tako je ukusan njihov plod. Potaknuo ih je, dakle, da istraju svojski u njihovim dobro poduzetim naporima od kojih potječu i uzgoj duha i vježbanje društvenih i kršćanskih vrlina bez kojih obrazovanost uma ne može dolično davati plodove. Tako je završena svečanost i školska godina.

Split, dana 6. rujna 1837.

Nanni

Nova školska godina 1837./1838. započela je na 2. rujna. Služena je svečana misa u katedrali kojoj je nazočio presvijetli i prečasni monsinjor biskup te se pjevao Veni Creator uz sudjelovanje gospodina savjetnika Vlade, okružnog poglavara i zamjenika upravitelja, niže potpisanoga, profesora i učenika. Poslije svetog obreda u dvorani Zavoda koja je za prigodu uređena kako treba, predstojnik je otvorio novu školsku godinu s govorom koji je imao za temu književni egoizam, pokazujući njegove žalosne učinke i potičući učenike da obrazuju duh i um prema onim vrlinama koje su potrebne da ne bi taj egoizam pustio u njihovom srcu svoje zle korijene. Taj će govor ubrzo biti objavljen.

Upotrebljena je najsavjesnija točnost u prihvatu mladih u Matičnu knjigu na temelju osnovne škole, isključujući sve one slabe sposobnosti ili manje uljuđena podrijetla. Usprkos tomu Zavod je ove godine brojio najveći broj učenika nakon njegova osnutka, a što služi kao utješni dokaz da njegov ugled sve više raste.

Na sljedeći način raspoređene su katedre pojedinim profesorima:

Privremenom profesor Ivanu Krstuloviću drugi razred humanistike.

Suplentu Augustinu Grubišiću prvi razred humanistike.

Profesoru Mihovilu Žarkoviću četvrti razred gramatike.

Profesoru Grguru Alačeviću treći razred gramatike.

Profesoru Antunu Bötneru drugi razred gramatike.

Profesoru Lovri Škarici prvi razred gramatike.

Krajem listopada, studenog i prosinca bili su uobičajeni mjesečni ispiti.

Za blagdan Duhova bila je prva ispovijed i pričest, a za božićne blagdane druga.

Ove godine pokrajina je oplakala gubitak dvojice uglednih prelata. Prvi se odnosi na pobožnu osobu monsinjora Ivana Skakoca, hvarskog biskupa, koji je vremešan i vrlo zaslužan umro u travnju, ostavljajući o sebi sveti i dragi spomen. Rodio se u Trogiru te je mlad otišao na studij u Loreto pod vodstvom otaca isusovaca, prije ukidanja tog reda. Nakon što se vratio u zavičaj, podučavao je nekoliko godina s izvrsnom pohvalom u splitskom sjemeništu. Potom je u zavičaju imenovan kanonikom gdje je veći dio života proboravio u službi crkve, u odgoju i obrazovanju mladeži u privatnom zavodu koji je sam ustanovio, u obavljanju kršćanske i vjerske vrline. Njegove zasluge nisu prošle nezapaženo Franji Prvom koji ga je godine 1823. imenovao hvarskim biskupom. U dvanaest godina svoga pastirskog života koja su prošla od njegova imenovanja do smrti, pokazao se uvijek ogleдалom ...,¹⁷⁰ mara, mudrosti, ljubaznosti, čestitosti, a osobito milosrđa koji ga je više puta lišavao potrebnoga da bi ga razdijelio siromašnima koje je on smatrao gotovo djecom. Bio je vrlo učen u svakom teološkom znanju, izvrstan propovjednik, veliki klasicist, izvrstan pisac na latinskom i talijanskom te je pridruživao svim ovim talentima srca i duha najdraže i najljepše ponašanje u njegovom društvenom životu, tako da bi se teško našao tko bi ga nadvisivao svakom pravom ljubaznošću i lakoćom u ophođenju i razgovoru. Posljednji trenutci njegova života i njegove posljednje odredbe bile su skoro kratak pregled njegovih vrlina. Zbog toga se o njemu može kazati da je umro uistinu na glasu svetosti ostavljajući svoje ime ukrašeno zrakom svjetlosti koja će u sjećanju dobrih kasno utrnuti.

Sličnom gubitku bio je izložen i Split. Moždani udar nenadano je prekinuo u svježoj dobi od pedeset godina monsinjora Pavla Miošića koji već osam godina sa svom mudrošću i pastoralnom brigom upravlja ovom našom dijecezom. Rodio se u Makarskoj, u Splitu se odgojio i obrazovao, a

¹⁷⁰ Nečitljivo.

u Padovi usavršio. Nakon što je zaređen za svećenika, u zavičaju se bavio dušobrižništvom, osobito u služenju svete riječi u kojoj je bio vrlo vješt, a pogotovo kada je propovijedao na hrvatskom jeziku koji je bio veliki i duboki poznavatelj. Pri osnutku ovog Zavoda izabran je među profesore te je tu službu izvrsno obavljao nekoliko godina. Potom je pozvan u Zadar podučavati u pokrajinskom sjemeništu prvo klericima na hrvatskom jeziku, a zatim na latinskom. Stječući iz dana u dan učenost i vrline od cara Franje Prvoga, slavne uspomene, postigao je godine 1830. veći sjaj mitrom Splita, koja je sa svim osobinama srca i uma svojstvenim svetom pastiru njime bila izvrsno odlikovana. Bio je vrlo učen u svetim i svjetovnim znanostima, a osobito u dogmatskoj teologiji. Govori se da je započeo pisati neka djela, ali ova, možda zbog prerane njegove smrti, nisu ugledala svjetlost. Zbog tog preranog kraja svi dobri ljudi moraju osjetiti žalost jer nije imao utjehu da vidi završene mnoge stvari koje se odnose na upravo dijeceze a koje je on dobro uputio. Ali zbog toga potrebno je nadati se da će slijedeći dobri i pravi njihov tok pravodobno stići do željene zrelosti.

Političke novosti

Siječanj. U Dalmaciji iskopi kamenog ugljena sve više napreduju. U Beču slijedi bračni ugovor između Isabelle, kćerke nadvojvode Karla, i napuljskog kralja Ferdinanda Drugog. U Francuskoj je otkriven novi atentat na kralja. U Španjolskoj je uz raznoliku sreću nastavljena anarhija.

Veljača. Grčki kralj i kraljica idu u Taviciju. Carigradski Sultan poduzima posjet svojim državama. Započela je izgradnja željeznice između Berlina i Leipziga. U Londonu se širi kolera uz veliku smrtnost. U kraljevskoj palači u Napulju razvio se jaki požar zbog čega je jako oštećena. U Pompejima kod Napulja obavljaju se važna otkrića iz Antike.

Ožujak. Epidemija gripe širi se skoro čitavom Europom. Francuzi s novim osvajanjima povećavaju teritorij Alžira. Njegovo Veličanstvo Ferdinand, naš vladar, potpisuje novi projekt za gradnju željezničke pruge između Milana i Venecije. Umire u Leipzigu pukovnik Gustavson, nekoć švedski kralj. Egipatski paša nastavlja svoja osvajanja u Siriji. Postoje razmirice između Engleske i Rusije zbog nekih uzajamnih čarki između brodova dotičnih sila u Crnom moru. U Ateni se osniva sveučilište.

Travanj. Iz Egipta prenešen je u London golemi kip starog kralja Setostrija. Njegova Visost nadvojvoda, mađarski palatin, razbolio se uz životnu

opasnost. Veliki ruski vojvoda Mihajlo poduzima putovanje po južnim europskim državama. U Poljskoj je otkrivena nova urota protiv ruske vlade koja se brzo rasplinula. U Portugalu novom odlukom Dvora ukinuti su svi preostali samostani te su im zaplijenjeni prihodi.

Svibanj. Papa revolucionarima u događajima u Anconi i drugim legacijama mijenja kaznu u izgon u Ameriku. Žestoki uragan pravi znatnu štetu Antilskim otocima uz uništenje mnogih naselja. Nekoliko vojnih brodova odlaze iz Toulona s hranom, municijom i drugim vojnim potrepštinama u Alžir, a Francuska se priprema na opsadu Tona u Africi. U blizini Vera Cruza u Americi nalaze se ruševine starog i velikog grada koji je postojao prije otkrića Novog svijeta. U Stuttgartu je podignut kip tragičaru Schilleru.

Lipanj. Ruski car odlazi posjetiti Sibir. I carigradski sultan poduzima drugi pohod svojim posjedima duž Dunava. U Parizu vojvoda od Orleansa sklapa bračni ugovor s njemačkom protestantskom princezom. Spomenuta princeza stiže u Francusku te je primljena s mnogim počastima. Rusija i Engleska međusobno se sumnjiče za ustanke i ratove u Perziji. Francuska kolonija u Alžiru napadnuta je od pograničnih plemena te se nalazi u oskudici. U Napulju i raznim krajevima tog kraljevstva širi se kolera.

Srpanj. Velike proslave i svečanosti u Francuskoj za ženidbu vojvode od Orleansa. Kolera se javlja u Palermu. Umire u Engleskoj engleski kralj William Četvrti. Na prijestolje je uzdignuta kraljica Viktorija. Na Korzici u Ajacciju podignut je velebni spomenik Napoleonu. Austrijski car otvara skupštinu u Transilvaniji. U Londonu se obavljaju s izvanrednim svečanostima pogrebne ceremonije pokojnom engleskom kralju. U kupalište Töplitz u Češkoj stiže Njegovo Veličanstvo pruski kralj. Njegovo Veličanstvo ruski car priprema se na odlazak u Beč. Kolera strahovito kosi u Palermu.

Kolovoz. Očaju izazvanom kolerom u Palermu pridružuju se glad i pobuna naroda. U Ateni se otkriva i guši urota protiv kralja. U Portugalu se javlja stranka u korist Don Miguela. Englezi se muče u Indiji umiriti pobune u nekim državama. U Palermu raste pobuna s pokoljem i grozotama te se ista širi u drugim gradovima Sicilije zahvaćenim kolerom.

Rujan. Ruski kralj obavlja opću smotru vojske. U Bavarskoj i drugim državama Njemačke grade se mnoge željezničke pruge. U londonskom parlamentu javljaju se žive rasprave između raznih stranaka o poslovima

Portugala i Španjolske. U Rimu se javljaju prvi znaci kolere. Financije u Portugalu nalaze se u očajnom stanju te sve više rastu nezadovoljstvo i neposluh.

Listopad. U Rimu raste i hara kolera, a vlada poduzima mudre policijske mjere. Napuljski kralj djeluje protiv ustanka na Siciliji sa svom strogošću. Englezi misle da imaju patronat nad Grčkom. Javljaju se žestoke neugodnosti između sultana i egipatskog potkralja. U Njemačkoj, Prusiji i Nizozemskoj stvaraju se velika trgovačka društva. U nekim pomorskim gradovima Španjolske hara žuta groznica. Sjedinjene Države Amerike sklapaju s Francuskom novi trgovački ugovor.

Studeni. Sloboda tiska koju je Engleska udijelila otoku Malti uznemirava napuljski dvor koji se na to obilato žali. Sultan šalje pomoć begu Constantine kojega ugrožavaju Francuzi. Ruski car udjeljuje plemeniti oprost raznim Poljacima koje su snašli teški politički procesi. Dvojica engleskih izaslanika putuju u Beč kako bi potvrdila razne točke trgovačkog ugovora između ta dva dvora u pogledu plovidbe Mediteranom. U Sjedinjenim Državama ponavlja se zahtjev za ukidanjem trgovanja robljem, ali nailazi na veliki otpor južnih država. Kći Njegova Veličanstva francuskog kralja udaje se za vojvodu od Wittenberga.

Prosinac. Tvrđavu Constantine zauzeli su Francuzi s velikom hrabrošću. Nadvojvoda Johann na povratku s putovanja iz Carigrada pristaje na Visu, a onda u Zadru. Pregovara se o braku Don Carlosa, pretendenta na španjolsko prijestolje, s princezom od Ieire. Kölnski nadbiskup se ne slaže s pruskim dvorom zbog duhovnih stvari te je deportiran. U Kanadi se javlja pobuna protiv engleske vlade. Poslovi Španjolske tijekom čitave godine napredovali su jednako kao prije i s različitom srećom.

Godina 1838.

Posljednjih dana siječnja održani su mjesečni ispiti.

Posljednjih dana veljače održani su polugodišnji ispiti sljedećim redom:

Na 19. veljače drugi i prvi razred humanistike.

Na 20. veljače četvrti i treći razred gramatike.

Na 21. veljače drugi i prvi razred gramatike.

Na 22. veljače njemački jezik.

Na 23. veljače ispiti isključenih.

Na 24. veljače privatni studij iz Hvara.

Budući da su u četiri sljedeća dana padali praznici karnevala, drugi semestar započeo je prvim danom korizme, to jest danom 28. veljače. Svim navedenim javnim ispitima stalno su prisustvovali gospodin savjetnik i upravitelj, gospodin dekan kaptola kanonik Guina koji je predsjedavao ispitima iz vjeronauka od strane ordinarijata, zamjenik upravitelja, predstojnik, profesori i ostale ugledne osobe.

U Svetom tjednu održane su duhovne vježbe te su obavljene obvezna ispovijed i pričest.

Dana 19. travnja slavio se rođendan njegova veličanstva. Proslavio se uobičajeno u katedrali svečanom misom uz sudjelovanje svih predstavnika civilne i vojne vlasti. Gospodin savjetnik dao je uobičajeni veličanstveni banket te je dodao bogatu gozbu vojnicima garnizona. U kazalištu održana je izvanredna zabava, a navečer se grad ukazao rasvijetljen.

I dan 29. svibnja, u kojem pada imendan njegova veličanstva, proslavljen je služenjem svečane mise u nazočnosti svih predstavnika vlasti.

Na kraju ožujka, travnja, svibnja i lipnja bili su mjesečni ispiti.

Profesor Žarković u ovom je međuvremenu dobio dopuštenje za odsutnost kako bi otišao u Italiju, a umjesto njega postavljen je u svojstvu suplenta, naredbom uzvišene Vlade svećenik Luka Vušković koji se zadržao na toj dužnosti dva mjeseca.

Krajem svibnja došlo je parobrodom u Dalmaciju njegovo veličanstvo saski kralj¹⁷¹ s ciljem posjeta raznih mjesta ove pokrajine, osobito saku-

¹⁷¹ Saski kralj Fridrih August II (1797. - 1854.). Tom prigodom Giovanni Sartorio opisao je putovanje naslovljeno *Viaggio di Sua Maestà Federico Agosto, re di Sassonia alla Dalmazia*, tiskano u Zadru 1838. godine. Bartolomeo Biasoletto je o tom istom putovanju pisao u prvom licu (kao da piše sam kralj) *Relazione del viaggio fatto nella primavera dell'anno 1838 dalla Maestà del Re Federico di Sassonia nell'Istria, Dalmazia e*

pljanja trava i biljaka za proučavanje jer je njegovo veličanstvo vrlo učeno i zaneseno botanikom. U mnogim mjestima učinjene su velike pripreme za njegov prijem, ali je prevelika brzina putovanja spriječila da se sve ostvare. Kad je stigao u Zadar, i nakon što je primio posjet njegove preuzvišenosti i prvih predstavnika vlasti, zadržao se u gradu nekoliko sati. Poslije toga vratio se na brod, a sljedećeg dana otišao je u Skradin da vidi slapove Krke. Prošavši Šibenik, zaputio se bez odlaganja prema Trogiru gdje ga je s mnogim kočijama očekivao naš savjetnik i okružni poglavar, a odatle kopnenim putem stigao je u Split, zaustavivši se u Solinu da vidi antičke ostatke.

Stigavši u Split, pregledao je Katedralni trg i druge ostatke palače, a sljedećeg jutra se uputio pravo u Dubrovnik. Pregledavši i tu najznačajnije stvari te napravivši mali letimični botanički pregled, otplovio je za Boku kotorsku i nakon što se tu ponešto zadržao, htio je vidjeti poneki dio Crne Gore. Na granici tog dijela došao mu je u susret te ga prihvatio vladika koji ga je odveo u svoju rezidenciju. Odatle se brzo vratio u naše granice krenuvši prema Budvi gdje ga je čekao parobrod. Iz Budve se vratio da vidi kanal do Perasta i posjeti također svetište Gospe od Škrpjela. Pozdravivši Boku kotorsku, krenuo je na put povratka okrećući pravo na Neretvu te je, uvukavši se u unutrašnjost velikog dijela rijeke, htio osobno upoznati taj kraj. Sljedećeg dana stigao je u Makarsku, nakon čega je otišao letimično botanički pregledati Biokovo. Iz Makarske je otputovao u Omiš, a odatle kopnenim putem u Zadvarje da vidi slapove. Tu ga je čekao gospodin savjetnik i okružni poglavar s mnogo opskrbe i kočija te je tu Njegovo Veličanstvo ručalo sa čitavom svojom pratnjom. Poslije ručka uputio se u Sinj te je došavši na Cetinu, prešao rijeku na splavi otmjeno uređenoj za tu prigodu. Prešavši na drugu obalu, udostojao se ući u kolibu dolično sagrađenu od cvijeća i zelenih grana poput malog poljskog hrama gdje je njegovo veličanstvo zajedno sa svitom bilo posluženo radi osvježenja. Kad je stigao u Sinj, prenočio je u gradiću, a sljedećeg jutra prihvatio je predstavu Alke koja je bila uistinu veličanstvena. Zatim je otputovao u Split gdje je stigao u četiri sata poslije podne, a budući da se parobrod koji je iz Omiša otišao u Šibenik kupiti ugljena nije još vratio, smjestio se i ručao u kući gospodina načelnika na obali. Navečer je prihvatio priredbu moreške koja je odigrana pod njegovim prozorima te je bio počašćen rasvjetom obale i zagrađa, što je prelijepo djelovalo. Oko 12 sati navečer popeo se na brod, koji se već vratio, i sljedećeg jutra otputovao u pravcu Rijeke. Jako su ga obradovale zabave koje su mu priređene, osobito one iz splitskog okruga, koje smo nedavno imali, te iz kotorskog okruga, što se sastojalo u rasvjeti

Montenegro, Trieste, 1841.

kanala, raznim narodnim plesovima i regatom brodića. Jako su ga obradovali botanički predmeti i jako mnoge točke vidika koje je on skicirao s neizrecivom vještinom i brzinom. Ovo se njegovo posebno zadovoljstvo očitovalo u stotinu obilnih izraza koje nije prestajao činiti hvaleći k tome sažeto dalmatinsku gostoljubivost. U Zadru na brodu počastio je svojim stolom njegovu preuzvišenost pokrajinskog upravitelja, a u Kotoru upravitelja okruga također na brodu, a u Splitu, Trogiru i Sinju gospodina savjetnika te okružnog poglavara i gospodina načelnika. Podijelio je i neke uspomene: crnogorskom biskupu darovao je prsten s umetkom od briljanata, gospodinu savjetniku i okružnom poglavaru jednako prsten s briljantom, pobjedniku Alke zlatni sat s lancem i pečatima, dvojici načelnika Splita i Sinja kod kojih je odsjeo: prvom jednostavni prsten s briljantom, a drugome zlatnu tabakeru.

Krajem srpnja održani su se polugodišnji ispiti redom i u sljedeće dane:

Na 23. srpnja drugi i prvi razred humanistike.

Na 24. srpnja četvrti i treći razred gramatike.

Na 25. srpnja drugi i prvi razred gramatike.

Na 27. srpnja njemački jezik.

Na 29. srpnja ispiti isključenih.

Na 1. kolovoza privatni studij iz Hvara.

Na 5. i 6. kolovoza bila je posljednja obvezna ispovijed i pričest.

Na 7. dodijeljene su nagrade i javno čitane ocjene. Poslije odslužene svečane mise u crkvi Zavoda s Te Deumom, svi su profesori i učenici otišli u dvoranu Zavoda koja je za prigodu dolično uređena. Sudjelovale su mnoge najuglednije osobe grada. Govor na latinskom izgovorio je Josip Bianchini, učenik drugog razreda humanistike, a imao je za temu koliko marljivost utječe na napredak. Zatim je uslijedilo čitanje ocjena, a nagrade je podijelio gospodin savjetnik i okružni poglavar. Nakon što je završen ovaj, uslijedio je govor na talijanskom koji je imao za temu korist slavo-ljublja, a izgovorio ga je Dominik Gazzari, učenik prvog razreda humanistike. Predstojnik je također rekao nekoliko riječi, pokazujući mladima sretne učinke dobrih vjerskih, moralnih i književnih ustanova, stoga ih je poticao da na vrijeme prime u svoja srca dobra značenja vrline i znanja te

da budu zahvalni uzvišenom vladaru koji se pomoću odgoja i obrazovanja toliko brine za njihovu buduću sreću.

Tako je završena školska godina.

Nagrađeni su bili u raznim razredima:

Drugi razred humanistike Emanuel Kaubek, klerik iz Makarske.

Prvi razred humanistike Emanuel Kaubek, klerik iz Makarske.¹⁷²

Četvrti razred gramatike Lujo Pavišić, klerik iz Makarske.

Treći razred gramatike Lujo Lapenna iz Sinja.

Drugi razred gramatike Pavao Marinković iz Komiže.

Prvi razred gramatike Stjepan Roglić, klerik iz Makarske i Lujo Zuliani iz Šibenika.

Njemački jezik, Mihovil Granić iz Splita.

Split, dana 15. prosinca 1838.

Vidio Nani.

Na 2. listopada početak je novoj školskoj godini.

Slijedom uobičajenih navada nakon što su se okupili učenici i profesori s predstojnikom, svi su otišli u katedralu gdje se pjevala svečana misa i Veni Creator, a nakon što su završeni sveti obredi, predstojnik je održao učenicima u dvorani Zavoda nekoliko riječi poticaja za dobro vladanje i učenje.

Poduzeta je svaka briga i mar pri prihvatu mladih u Matičnu knjigu, isključujući strogo po zakonu pristup prvom razredu gramatike svima onima koji su zbog stanja ili lošeg uspjeha bili manje omiljeni propisima osnovne škole.

¹⁷² Ovdje je očito došlo do greške.

Katedre su bile zauzete sljedećim redom:

Prvi razred gramatike – profesor Žarković.

Drugi razred gramatike – profesor Škarica.

Treći razred gramatike – profesor Bötner.

Četvrti razred gramatike – profesor Alačević.

Prvi razred humanistike – profesor suplent Krstulović.

Drugi razred humanistike – profesor suplent Grubišić.

Krajem listopada, studenog i prosinca održani su uobičajeni mjesečni ispiti.

Za blagdane Svih svetih bila je prva obvezna ispovijed i pričest. Za božićne blagdane druga.

U ljeto tekuće godine odvijala su se u pokrajini Kotora neka neprijateljstva stanovnika Crne Gore. Prvi razlozi nezadovoljstva bili su radovi koje su grupe carsko-kraljevskog katastra obavljale na nekim pograničnim točkama koje su već dugo vremena bespravno prisvojili Crnogorci i u kojima su ih ostavili u posjedu ili zbog nehaja ili drugih razloga prošlih uprava premda su se javljale svako malo neprestane svađe i prepirke među pograničarskim stanovnicima obiju država koje su gotovo uvijek završavale prolijevanjem krvi. Dakle, u trenutku dok su carsko-kraljevski geometri na jednoj točki obavljali mjerenja, napadnuti su od naoružanog čopora tih brđana zbog čega su, davši se u bijeg, jedva imali vremena spasiti se. U tu svrhu priskočili su neki vojnici iz obližnje pogranične posade i nakon što je zametnuta kavga i uza sve to što su se naši vojnici vrlo hrabro držali, ipak bi stvar loše završila da odmah nije priskočila posada nekog isturenog položaja zbog čega je kavga postala žešća i upornija te se završila tek nakon nekoliko sati gubitkom nekoliko života s obje strane. Nakon što su obavijesti otišle u Kotor, poduzete su hitne mjere da na tu obalu krene vojska iz garnizona, a priskočili su i neki naoružani zemljoposjednici. Crnogorci, koji su već bili uvećani mnogim stotinama, očekivali su ih. Dogodio se formalni napad te se žestoko borilo s obje strane dok se neprijatelj nije povukao, obeshrabren mnogim gubicima i iznenađen hrabrošću i vještinom osobito austrijskih carsko-kraljevskih lovaca. I naši su pretrpili gubitak nekolicine hrabrih vojnika, jednog časnika i nekoliko

nižih časnika, a bilo je i ranjenih. Ipak major Rosbach, koji je zapovjedao pohodom, htio je ugrabiti pogodan trenutak te je slijedeći neprijatelja, prodro u dobar dio zemlje spalivši putem razne zaseoke i jedno veliko selo. Nakon toga bojeći se mudro neke zasjede ili drugih nezgoda u vrletnoj zemlji između nepoznatih ponora i klanaca, pomislio je da je uputno vratiti se. Mnogi vojnici i naši zemljoposjednici bili su zatim odlikovani zbog junaštva pokazanog u tom sukobu. Kako je stvar došla nepredviđena i kako je nedostajalo streljiva, opskrbe i vojnika da bi se poduzeli daljnji napadi koji bi se možda pretvorili u formalni rat, u očekivanju naredbi Vlade i Dvora predstavnici vojne zajedno s predstavnicima političke vlasti pristali su na primirje koje su zatražili neprijatelji. Zatim su uslijedili neki sastanci između biskupa Crne Gore s jedne strane i upravitelja okruga i zapovjednika garnizona s druge strane. Uslijedili su također razni nespozum razumi između Beča, Zadra i Kotora. U međuvremenu stvari su bile obustavljene, kao što su još uvijek, te se ne zna kakav će biti ishod.

U kolovozu započela je redovita brodska linija parobroda Barun Stürmer povlaštenog carsko-kraljevskog društva u Trstu Austrijskog Lloydja za Dalmaciju u svrhu prijevoza robe i putnika, dodirujući na putovanju Mali Lošinj, Zadar, Šibenik, Split, Hvar, Korčulu, Dubrovnik i Kotor, a tako i natrag.

Drniški rudnik kamenog ugljena nastavlja s velikom koristi svoj rad i sada ugljenom opskrbljuje sve parobrode Austrijskog Lloydja.

Njegova preuzvišenost grof Lilienberg pred kraj godine imenovan je generalom konjice. Dalmacija, prekomjerno zahvalna ovoj izvrstnoj i uglednoj osobi, pokazala je vlastitu radost javnim iskazima veselja u svim gradovima.

Na dvije ispražnjene biskupske stolice Splita i Hvara imenovani su potvrdom Svete stolice monsinjor Filip Bordini, na drugu premješten iz šibenske crkve, na prvu monsinjor Benigno Albertini, malobraćanin iz Dubrovnika, premješten iz skadarske crkve. Ovaj je pak umro kada se spremao otići u svoju dijecezu.

Političke novosti:

Siječanj. Francuzi se sve više učvršćuju i šire u afričkoj koloniji. Javljaju se nova nezadovoljstva između Velikog Gospodara i potkralja Egipta zbog

Portret Stjepana Ivčića
iz Annuario Dalmatica,
Split, 1859. godine

stvari u Siriji. Razne turske pokrajine napala je kuga. U Beču je izrađen model za golem kip koji će se podići Njegovom pokojnom Veličanstvu Franji Prvom. U Americi se javljaju razne pobune. U Petersburgu iznenadni požar vatrom je opustošio carev Zimski dvorac.

Veljača. Vode se pregovori između Francuske i Engleske kako bi se Španjolskoj dao veliki zajam. U tom se kraljevstvu jednako nastavlja građanski rat. U Portugalu je na vrhuncu nered zbog potpunog pomanjkanja gotovine. Kraljica Braganze sprema se napustiti tu zemlju i povući se u Bavarsku. U Prusiji raste nezadovoljstvo između katolika i Dvora zbog pitanja kölnskoga nadbiskupa i zbog patenta o mješovitim brakovima.

Ožujak. Na Siciliji i u Kalabriji jaki uragan uništio je razne dijelove zemlje i sela. Potkralj Egipta pojačava svoju vojsku s ciljem da čim više proširi svoja osvajanja u Aziji. Grčki kralj povećava broj škola i sudova u svojim državama i poduzima brižne mjere za sve i za mir i napredak nacije. Sultan pokreće zdravstvene i političke mjere za širenje uljudbe u svojim državama. Pešta i Budim skoro su uništene s velikim gubicima u strašnoj poplavi Dunava. U Londonu veliki požar uništava Burzovnu palaču i arhiv.

Travanj. Obilna pomoć pružena je stanovnicima Pešte i Budima. Carijski Divan pokreće u glavnom gradu policiju prema uzoru onoj u drugim europskim glavnim gradovima. Sultan odobrava mnoge naklonosti katolicima u glavnom gradu i u državama. U Nizozemskoj katolici se šire i grade mnoge crkve. U Španjolskoj tifus hara u vojsci. Njegovo Veličanstvo austrijski car šalje obavijesti o svom putovanju u Tirol i u Italiju za krunidbu. U Indiji se javljaju bune protiv engleske vladavine. U Londonu se prave velike pripreme za krunidbu kraljice.

Svibanj. U Lisabonu i u kraljevstvu dobiva neku prevagu stranka Don Miguela. Sultan jača flotu. Javlja se neki nesporazum između Rusije i Engleske zbog poslova u Perziji. Novi neredi u Prusiji između katolika i protestanata zbog vjere. Novi potresi na Siciliji. Dolazak i put po Dalmaciji saksonskog kralja. Napuljski Dvor žali se na maltešku vladu zbog protupolitičkih tiskovina koje se objavljuju na tom otoku. U Francuskoj umire knez Tailleraud, bivši biskup Autuna, i prije smrti iskazuje kajanje i traži oprost od Pape.

Lipanj. Ruski car odlazi na put u Njemačku i stiže u Berlin. Francuzi ponovno napreduju u Africi. Španjolska je još uvijek poprište revolucije. U engleskim Domovima velike su diskusije u pogledu irskih katolika. U

Tonkinu u Aziji bijesni progon kršćana. Poljaci postižu od ruskog cara neke olakšice. U Amsterdamu jaki požar uništava mnoga skladišta i privatne zgrade.

Srpanj. Kralj Wittemberga putuje u Trst prolazeći kroz Tirol. Svugdje se umnožavaju željezničke pruge, kanali za brodove i parna kola. Bankar Rotschild daje zajam Belgiji od 30 milijuna. Car Nikolaj ide u Švedsku te stiže u Stockholm. U London dolaze ugledne osobe i veleposlanici na krunidbu kraljice Viktorije, među ovima je francuski kralj poslao vojvodu de Nemoursa. Na 28. slijedi spomenuta krunidba s velikom svečanosti. Ruski car stiže u Dresden.

Kolovoz. Kraljica Wittemberga putuje Italijom. Egipatski potkralj izjavljuje stranim veleposlasticima da želi proglasiti vlastitu nezavisnost. Pruski kneževi Albert i Wilhelm s drugim njemačkim kneževima stižu u Töplitz gdje su se susreli s knezom Metternichom i drugima. Austrijski car i carica polaze iz Beča na krunidbu u Milano. Njegovo Veličanstvo prate carski nadvojvode i velikodostojnici Dvora. Njemačkom i drugim zemljama širi se s velikim oduševljenjem hidroterapeutsko liječenje. Ruski car stiže u Töplitz. Nadvojvoda Friedrich posjetio je najslavnije luke na Mediteranu. Austrijski car stiže u Tirol te mu je u Innsbrucku narod iskazao poštovanje. Stiže u Italiju i prima velike iskaze oduševljenja duž čitavog prolaska.

Rujan. Svečani ulazak cara i Dvora u Milano. Krunidba. Svečanosti u Milanu iznenađujuće raskoši. Svečano otkrivanje Slavoluka mira. Plod nečuvane milosti njegova veličanstva je udjeljivanje općeg pomilovanja svim zatvorenicima i onima koji su pod istragom iz političkih razloga. Prolazak njegova veličanstva gradovima kraljevstva te svugdje poklici najvećeg veselja. Ustanovljenje lombardsko-venetske plemićke straže.

Listopad. Dolazak njegova veličanstva u Veneciju. Iznenađujuće svečanosti i ceremonije u ovom gradu za dodjelu odličja Željezne krune. Polazak njegova veličanstva iz Italije i dolazak u Beč. Generalna skupština liječnika i prirodoznanaca Njemačke u Velikom vojvodstvu Badena. Nove prijete rata između Egipta i Porte. Vojvoda Maksimilijan Bavarski polazi na put i stiže u Jeruzalem. Vezuv i Etna jako eruptiraju. Ruski nadvojvoda nasljednik prijestolja stigao je u Italiju i posjećuje glavne gradove.

Studeni. Grčki kralj putuje svojom zemljom. Veliki bankroti u Americi. U Španjolskoj je uslijedio veliki sukob između Carlista i Cristina s

velikim gubitkom ovih posljednjih. Isusovci grade crkve i otvaraju zavode u raznim mjestima Sjeverne Amerike. Engleska kraljica udovica stiže u Napulj. Srpski knez Miloš poduzima izvrsne mjere za kulturu i uljudbu svoga naroda. Njegovo veličanstvo Ferdinand naredio je u Veneciji podizanje mramornog spomenika Tizianu na vlastiti trošak.

Prosinac. Grad Prag podiže brončani spomenik Franji Prvom. U Poljskoj je otkrivena urota protiv ruskog cara. Ruski nadvojvoda nasljednik prijestolja ostavlja Italiju i odlazi u Beč. Između Nizozemske i Belgije javlja se spor oko pokrajina Limburga i Luxemburga. U Limi u Americi izbija pobuna. Kardinal Odescalchi, vikar Njegove Svetosti, odriče se purpura i ulazi u isusovački red. Iz Rima putuje u svoje sjedište biskup Alžira. U Perziji nastaje građanski rat u kojem sudjeluju Englezi i Rusi.

Vidio Nani, 13. kolovoza 1839.

Godina 1839.

Posljednjih dana siječnja i veljače održani su mjesečni ispiti.

Slijedom poštovane Vladine odluke od 27. prosinca 1838. br. 29149/4145 otvoren je privatni studij u Trogiru osposobljenjem što je postigao svećenik Marko Travirka,¹⁷³ da podučava u četiri gimnazijska gramatička razreda.

Posljednjih dana ožujka održani su polugodišnji ispiti.

Javni ispiti prvog polugodišta održani su u sljedećim danima:

Na 25. veljače drugi i prvi razred humanistike.

Na 26. veljače četvrti i treći razred gramatike.

Na 27. veljače drugi i prvi razred gramatike.

Na 28. veljače njemački jezik.

¹⁷³ Marko Travirka, učitelj i trogirski provikar. Travirka je završio klasičnu gimnaziju u Splitu. Bio je učiteljem u trogirskoj muškoj osnovnoj školi, a od 1839. podučavao je privatno u Trogiru prva četiri gramatička razreda. Kanonikom je postao 1849. Umro je 11. prosinca 1864.

Spomenuti ispiti otpočeli su u 8 sati prije podne te su nastavljani sve do odmakla 2 sata poslije podne.

Predsjedavao im je gospodin savjetnik Vlade i okružni poglavar i upravitelj Zavoda uz sudjelovanje gospodina zamjenika upravitelja, predstojnika i profesora i drugih uglednih osoba. Za predmete vjerskog obrazovanja predsjedavao je monsijor generalni i kaptolski vikar.

Na 6. ispitani su privatni učenici iz Trogira.

Na 7. i 8. oni iz hvarske učionice.

U međuvremenu na 1. ožujka započela su predavanja drugog polugodišta.

U Svetom tjednu gospodin vjeroučitelj održao je duhovne vježbe te je obavljena obveza treće ispovijedi i pričesti.

Krajem ožujka i travnja održani su mjesečni ispiti.

I ove godine stigao je željama vjernih Dalmatinaca očekivani rođendan njegova veličanstva na dan 19. travnja.

Služila se svečana misa uz prisustvovanje svih predstavnika vlasti i garnizona. Održano je uobičajeno narodno slavlje i veličanstvena rasvjeta. Iz poštovanja prema postu koji je padao u taj dan, gospodin savjetnik okružni poglavar uzdržao se od uobičajenog banketa, ali je izvrsnom namjerom namijenio iznos Javnoj dobrotvornosti. Međutim priredio je obilnu gozbu vojnicima iz garnizona.

Posljednjih dana svibnja održani su mjesečni ispiti.

Isto je urađeno u lipnju. Za blagdan Trojstva bila je četvrta obvezna ispovijed i pričest.

Peta i posljednja održana je u dane 3. i 4. kolovoza.

Posljednjih dana srpnja održani su polugodišnji ispiti.

Na 23., 24., 26. i 27. srpnja ispitani su učenici privatnih učionica iz Hvara i Trogira.

Na 29., 30. i 31. bili su javni ispiti sljedećim redom:

Na 29. drugi i prvi razred humanistike.

Na 30. četvrti i treći razred gramatike.

Na 31. drugi i prvi razred gramatike.

Na 1. kolovoza njemački jezik.

Ispiti su započeli kao što je uobičajeno u 8 sati prije podne, a završili u 2 sata poslije podne.

Istima je predsjedavao za predmete vjerske nastave monsijor kaptolski vikar, za druge predmete gospodin okružni poglavar i zaslužni upravitelj Zavoda.

Na 7. kolovoza održano je svečano zatvaranje škola. Ujutro u crkvi Zavoda služila se misa te se pjevao Te Deum u zahvalu Gospodinu za sretno završenu godinu. U 10 sati u dvorani Zavoda, koja je dolično uređena, pročitane su ocjene, a nagrade i accesit dodijelio je gospodin savjetnik okružni poglavar i upravitelj Zavoda. Govor na latinskom izrekao je Josip Piperata, učenik drugog razreda humanistike, a imao je za temu važnost učenja jezika za onoga tko se bavi književnošću. Govor na talijanskom izrekao je Lujo Pavišić, učenik prvog razreda humanistike te je imao za temu zbivanja u elokvenciji tijekom vremena.

Nagrađeni su bili:

U drugom razredu humanistike Dominik Gazzari iz Hvara.

U prvom razredu humanistike Lujo Pavišić, klerik iz Makarske.

U četvrtom razredu gramatike Ivan Kero, klerik redovnik iz Padove.

U trećem razredu gramatike Antun Bracanović iz Hvara.

U drugom razredu gramatike Stjepan Roglić, klerik iz Makarske.

U prvom razredu gramatike Šimun Stanić, klerik iz Visa.

U njemačkom jeziku Lujo Zuliani iz Šibenika.

Dolje potpisani zatvorio je svečanost s nekoliko riječi upućenih mla-

deži potičući ih na marljivost, vjeru, zahvalnost i odanost prema našem uzvišenom ocu i vladaru.

Vidio Nani, na 13. kolovoza 1839.

Njegovo carsko-kraljevsko veličanstvo s vrhovnim rješenjem od 17. kolovoza tekuće godine naredilo je da se školski praznici vrate na stari način, to jest da se održe u rujnu i listopadu.

Zbog toga je nova školska godina započela na 3. studenog.

U katedrali prema uobičajenom služila se svečana misa uz prisustvovanje učitelja i učenika te se pjevao himan Duhu Svetom.

Kad je završen sveti obred, svi su otišli u dvoranu Zavoda gdje je dolje potpisani održao učenicima mali govor potičući ih na marljivost i na dobro vladanje.

Pobrinulo se da u Matične knjige budu uvrštena samo imena onih mladića koji sposobnošću i staležom nisu bili u suprotnosti s važećim propisom.

Razredi su raspoređeni kako slijedi:

Profesoru Alačeviću prvi razred gramatike.

Umjesto profesora Žarkovića, koji je zbog bolesti poslan na liječenje u bolnicu u Veneciji, drugi razred gramatike povjeren je Petru Paganiju u svojstvu suplenta.

Profesoru Škarici treći razred gramatike.

Profesoru Bötneru četvrti razred gramatike

Profesoru suplentu Grubišiću prvi razred humanistike.

Profesoru Krstuloviću drugi razred humanistike.

Posljednjih dana studenog i prosinca održani su uobičajeni mjesečni ispiti.

Prve nedjelje Došašća obavljena je prva obvezna ispovijed i pričest.

Političke novosti

Siječanj. Ruski veliki vojvoda, nasljednik prijestolja, poduzima putovanje u Italiju. U Turskoj i Egiptu poduzimaju se i aktiviraju mjere protiv kuge. Između egipatskog potkralja i Velikog Gospodara nastavljaju se razni pregovori bez uspjeha. Grčki kralj aktivira razne sudove za građanske poslove i za pravdu. U Španjolskoj nastavljaju se neprijateljstva i okrutnosti između dviju stranaka. Francuska i Švicarska prepiru se oko obitelji Bonaparte koja se sklonila u Švicarsku.

Veljača. U Kini jača progon kršćana. Perzijski veleposlanik stiže u Beč na pregovore o poslovima Istoka. U Carigradu je zapaljena Sultanova palača. U Srbiji postoje prepirke između podanika i kneza Miloša. Između Engleske i Austrije sklapa se novi trgovački sporazum. Prepirke između Engleske i Rusije zbog poslova Istoka. Francuzi osvajanjima prodiru u područje Alžira.

Ožujak. Daguerre u Francuskoj usavršava optičku spravu za sliku koju je autor nazvao daguerrizam. Srbija dobiva ustav posredstvom Turske i Rusije. Ruski veliki vojvoda primljen je vrlo toplo u Beču. Englezi s nekoliko dobivenih luka blokiraju neke luke u Meksiku. U Krakovu je otkriveno protupolitičko društvo. U Peruu i u Čileu rasplamsavaju se mali građanski ratovi.

Travanj. Ruski veliki vojvoda nastavlja svoja putovanja Njemačkom. Turska sklapa trgovački ugovor s Engleskom i Francuskom. Kuga je u mnogim dijelovima Osmanske države. U Prusiji još nisu završena vjerska neslaganja između nadbiskupa Kölna i Dvora. U Europi i Americi događaju se razni stečajevi velikog značenja. Smrt poznatog astronoma Lala...

Svibanj. Počinju prvi poslovi mađarske skupštine. U Nizozemskoj slijedi brak između kneza od Orangea i kneginje Marije od Wittenberga. Čete Sultana i one egipatskog potkralja sukobljavaju se u Siriji. U Engleskoj podižu spomenik Walteru Scottu. U svojim osvajanjima u Alžiru Francuzi su naišli na otpor Abd-el-Kadera.

Lipanj. Egipatski potkralj pritišće Siriju svim vrstama poreza. Kralj Grčke putuje svojom zemljom. U Francuskoj su poplavile rijeke. U Srbiji su velika neslaganja zbog novog ustava. Ruski veliki vojvoda nasljednik prijestolja, nalazi se u Londonu i posjećuje razna mjesta u Engleskoj. U Parizu se nastavljaju razni neredi zbog stranaka protivnih kralju. U Lisabonu se javlja veliki požar.

Srpanj. Veliki nemiri između Egipta i Porte. Sultan Mehmed razbolio se i umire, a kao nasljednik vidi se njegov sin potkralj Abdul Mescid uzdignut na to prijestolje. Između Belgije i Francuske postoje neki neskladi oko trgovačkih poslova. U Španjolskoj se oživljavaju okrutnosti, a Francuska i Engleska se miješaju kako bi ih ublažile. Engleska stvara carinski savez s njemačkim knezovima. Njemački knezovi putuju Italijom. Abd-el-Kader uznemiruje francuske posjede u Africi.

Kolovoz. Turska flota izdajom kapetana Bastie predana je u ruke Egipćana. Novi sultan pravi mnoge preinake u ministarstvu. Nastaju velike neugodnosti između Engleske i Kine zbog trgovine opijumom. U Poljskoj su uslijedila razna uhićenja uglednih osoba zbog politike.

Rujan. Svuda se umnožavaju željezničke pruge. Pet sila predlažu usuglasiti razne rasprave u parlamentima glede financijskih prihoda. U Kini bjesni sve više progon protiv kršćana. Gubici Francuza u Alžiru. Oni pripremaju novi pothvat.

Listopad. U raznim dijelovima Osmanskog carstva javljaju se nemiri. Engleska kraljica namjerava ostvariti svoj brak s knezom Saxon-Coburg. U Portugalu se otkriva urota Miguelista. Don Carlos u Španjolskoj pretrpio je veliki poraz te se sa svojim pristalicama povlači u Francusku.

Studeni. Don Carlos zaustavlja se u Bourgosu. Šalje manifest u Španjolsku potičući svoje na postojanost njihove stvari. Sultan uklanja neke ministre. U Americi mnogi brodovi trpe brodolome. Veliki požar u Filadelfiji. Postoje nesuglasice između Francuske i drugih sila zbog poslova na Istoku.

Prosinac. Velika sporovi u Sjedinjenim Državama zbog trgovačkih poslova. Žestoki uragan pustoši razna mjesta u Sjevernoj Americi. Englezi se ne mogu dogovoriti s Kinezima oko trgovine opijumom. Don Carlos prima pomoć u Francuskoj od raznih dvorova. U Španjolskoj se nastavljaju neprijateljstva s odmazdama. Njegova Svetost u Rimu saziva konzistorij i imenuje biskupe i kardinale.

Godina 1840.

Posljednjih dana siječnja i veljače održani su mjesečni ispiti.

Na Bogojavljanje učenici su obavili drugu obveznu ispovijed i pričest.

Posljednjih dana ožujka održani su javni ispiti uz prisustvovanje gospodina savjetnika okružnog poglavara i upravitelja. Ispitima iz vjeronauka predsjedavao je monsijor kaptolski vikar.

Na 2. travnja započelo je drugo polugodište.

U Svetom tjednu održane su duhovne vježbe te je bila treća obvezna ispovijed i pričest.

Dana 16. travnja proslavljen je u Zavodu rođendan njegova veličanstva. U gradu, osim redovitih obreda i svečanosti bio je uobičajeni banket koji je priredio gospodin savjetnik i okružni poglavar te je organizirao obilnu gozbu za garnizon.

U travnju, svibnju, lipnju i srpnju bili su mjesečni ispiti.

Za blagdan Trojstva i konac godine četvrta i peta obvezna ispovijed i pričest.

Polugodišnji ispiti održani su posljednjih dana kolovoza i dva prva dana u rujnu.

Na 7. bila je dodjela nagrada. Predsjedavao je u svečanom odijelu gospodin savjetnik i upravitelj. Govor na latinskom jeziku napravio je profesor Krstulović, a tema je da je književnost velika utjeha u nevoljama. Govor na talijanskom jeziku napisao je suplent Grubišić, a imao je za temu da onome tko želi postati pjesnik odgovara proučavanje prirode. Profesor je prigodnim govorom potakao mladež na marljivost i vjeru.

U veljači, nakon kratkog ležanja u krevetu, umro je grof Lilienberg, civilni i vojni pokrajinski upravitelj Dalmacije, nekoliko dana nakon što se čitava pokrajina veselila izvanrednom razdraganošću završetku njegove pedesete obljetnice službe. Aktivan, blagotvoran, inteligentan, on se pokazao tijekom svoje uprave pravim prijateljem, štoviše ocem Dalmatinaca. Umro je ostavljajući o sebi ugodno sjećanje i živu bol.

Na 3. studenog započela je nova školska godina. Prema uobičajenom bila je svečana misa u katedrali uz sudjelovanje profesora i učenika te je zazvana pomoć Duha Svetoga pjevanjem himna Veni Creator.

Na 4. započela je nastava. Upotrijebljena je sva strogost u prihvaćanju mladića u prvi razred gramatike.

Krajem studenog obavljena je prva obvezna ispovijed i pričest.

Jednako krajem navedenog mjeseca, a također i krajem prosinca održani su mjesečni ispiti.

Katedre su dodijeljene na sljedeći način:

Profesoru suplentu Grubišiću drugi razred humanistike.

Privremenom profesoru Krstuloviću prvi razred humanistike.

Profesoru Škarici četvrti razred gramatike.

Profesoru suplentu Paganiju¹⁷⁴ treći razred gramatike.

Profesoru Alačeviću drugi razred gramatike.

Profesoru Bötneru prvi razred gramatike.

Tijekom ove godine nije se dogodilo ništa važno, osim gubitka zbog smrti pokrajinskog upravitelja grofa Lilienberga i o čemu smo prije obavijestili. Ovaj je zamijenjen u svojstvu upravitelja generalom Tourskim¹⁷⁵.

¹⁷⁴ Petar Pagani (Kotor, 1817. – Venecija, 1893.). Završio klasičnu gimnaziju u Splitu te postaje suplentom u istoj Gimnaziji, zatim od 1845. do 1846. profesorom na gimnaziji u Zadru. Nakon umirovljenja preselio se u Trst gdje je podučavao na Učiteljskoj školi. Posljednje godine života proveo je u Veneciji, gdje je i umro. Usp. T. Erber, *Storia del ginnasio ...*, str. 264.

¹⁷⁵ Johann August von Tourszky (Teschen, Šleska 1778. – Beč, 1856.), državni službenik. Godine 1798. započinje uspješnu vojnu karijeru. Zajedno s generalom Tomašićem od 1813. do 1814. sudjeluje u osvajanju dalmatinskih uporišta, te u zauzimanju otoka Visa, Korčule i Elafita gdje su bili Englezi. Nakon smrti grofa Lilienberga 1840. postaje vojnim i civilnim upraviteljem Dalmacije. U prosincu 1848. napušta Dalmaciju i odlazi u Graz, a potom u Beč. Usp. M. Špikić, Francesco Carrara ..., str. 260.

*Političke novosti*¹⁷⁶**Godina 1841.**

Posljednjih dana siječnja održani su mjesečni ispiti.

U tjednu Bogojavljanja bila je druga obvezna ispovijed i pričest.

Jednako tako posljednjih dana veljače održani su mjesečni ispiti.

U siječnju njegovo veličanstvo objavilo je svoje ljubazno rješenje kojim su osposobljeni svi svećenici koji se brinu o dušama, u obavljanju privatnog podučavanja četiriju razreda gramatike.

Posljednjih dana ožujka održani su javni ispiti kojima je predsjedavao gospodin savjetnik okružni poglavar i uz sudjelovanje monsinjora kaptolskog vikara za predmete vjeronauka.

U Svetom tjednu bile su duhovne vježbe i treća ispovijed i pričest.

Prvih dana travnja započelo je drugo polugodište.

Posljednjih dana ožujka naš biskup monsinjor Josip Godeassi¹⁷⁷ obavio je svečani pastirski ulazak te su ga svi staleži dočekali sa znakovima izvanredne razdraganosti.

Na 18. travnja proslavljen je kako u Zavodu tako i u gradu imendan njegova veličanstva, našeg milostivog vladara. U crkvi je bio biskupski obred a poviše toga druge uobičajene civilne i vojne počasti. Gospodin savjetnik i okružni poglavar primio je na raskošan banket predstavnike vjerskih, civilnih i vojnih vlasti.

¹⁷⁶ Napisan je samo naslov, a iza njega slijede dva prazna lista. Vjerojatno je predstojnik namjeravao napisati političke novosti, ali iz neobjašnjenih razloga to nije učinio.

¹⁷⁷ Josip Godeassi (Medea, Furlanija 1788. – Zadar, 1861.), splitsko-makarski biskup i zadarski nadbiskup-metropolita. Školovao se u Goriziji i Udinama. Djelovao je kao župnik u raznim mjestima Italije. Godine 1830. imenovan je savjetnikom za bogoštovlje i javnu nastavu pri pokrajinskoj vladi u Zadru. Za splitskog biskupa imenovan je 1840. godine. Nakon dvije godine carskom odlukom imenovan je zadarskim nadbiskupom i dalmatinskim mitropolitom. Usp. Hrvatski biografski leksikon, 5, str. 4-5.

Split je u ožujku ugostio na nekoliko dana slavnog gosta, to jest vojvodu od Berryja, zakonitog pretendenta francuskog prijestolja koji je došao brodom pravo iz Trsta da vidi naše starine.

Posljednjih dana travnja održani su mjesečni ispiti kao i u svibnju, lipnju i srpnju, a predsjedavao im je, kao obično, gospodin zamjenik upravitelja.

Za blagdan Svetog Trojstva održana je četvrta ispovijed i pričest.

Posljednjih dana srpnja nakon kratkog ležanja umro je uz najveću žalost čitavoga grada, a osobito Zavoda, gospodin Jeronim Nani, okružni poglavar i upravitelj našeg Zavoda koji je od 1826. upravljao ovim okrugom s najvećom mudrošću i zadovoljstvom preuzvišene Vlade i Dvora. S njim je, osobito Zavod, izgubio starješinu koji je bdio uvijek s revnom brigom za njegov bolji napredak.

Posljednjih dana kolovoza održani su polugodišnji ispiti kojima je predsjedavao gospodin zamjenik upravitelja kao vršitelj dužnosti upravitelja i uz sudjelovanje monsinjora generalnog vikara za ispite iz vjeronauka. Održana je također posljednja ispovijed i pričest.

Na 7. navedenog mjeseca pročitane su ocjene i dodijeljene nagrade. To je obavio gospodin zamjenik upravitelja uz sudjelovanje gospodina okružnog upravitelja, monsinjora vikara i drugih uglednih ličnosti jer su se obavile sve formalnosti koje su propisane za tu prigodu.

Prije dodjele nagrada pjevala se svečana misa s Te Deumom u zahvalu Gospodinu za sretno završenu školsku godinu.

U rujnu došao je u Dalmaciju nasljedni knez Modene koji je posjetio glavna mjesta pokrajine.

Prvih dana studenoga započela je nova školska godina. Na drugog pjevala se u katedrali svečana misa s Veni Creator.

Posljednjih dana navedenog mjeseca, a i u prosincu, održani su mjesečni ispiti.

Krajem studenoga obavljena je prva obvezna ispovijed i pričest.

Godina 1842.

Posljednjih dana siječnja i veljače održani su mjesečni ispiti.

Za Bogojavljanje druga ispovijed i pričest.

Polovicom ožujka, to jest prije Svetog tjedna održani su javni ispiti. Predsjedavao je gospodin zamjenik upravitelja uz sudjelovanje monsinjora biskupa za ispite iz vjeronauka i gospodin okružni upravitelj.

U Svetom tjednu održane su duhovne vježbe te je bila treća ispovijed i pričest.

Posljednjih dana ožujka započelo je drugo polugodište. Krajem travnja, svibnja, lipnja i srpnja održani su mjesečni ispiti.

Na 18. travnja proslavljen je, prema uobičajenom, rođendan njegova uzvišenog veličanstva našeg vladara.

U siječnju gospodin pokrajinski upravitelj general Tourszky imenovan je od njegova veličanstva general-pukovnikom i civilnim i vojnim upraviteljem Dalmacije. Svi su gradovi primili novost s veseljem te su dali izvanredne znakove razdraganog veselja vidjevši da je nagrađena osobito marljivost, dobrotu, razboritost i mudrost ove slavne ličnosti koja je već tijekom dviju godina dala nedvosmislene dokaze posjedovanja svih kvaliteta dobrog upravljanja.

U svibnju stigao je u Split novi okružni poglavar barun de Rosetti. Naš grad s pravom se obradovao dobitkom takve ličnosti koja je ujedinjavala u sebi kvalitete srca i duha, ali je poslije dva mjeseca umro uslijed sušice, uz najveću žalost svih. Upravljanje okrugom preuzeo je gospodin carski savjetnik i tajnik Vlade Carlo Griez,¹⁷⁸ koji je njime upravljao u svojstvu okružnog povjerenika poslije smrti savjetnika Nanija do dolaska spomenutog baruna de Rosettija.

Za nedjelju Svetog Trojstva bila je treća obvezna ispovijed i pričest.

Posljednjih dana kolovoza bili su javni ispiti. Predsjedavao je gospodin

¹⁷⁸ Eduard Griez de Ronze, vladin savjetnik, okružni poglavar u Splitu, upravitelj splitske Gimnazije i predsjednik povjerenstva za poljoprivredu u Splitu.

zamjenik upravitelja te je prisustvovao ispitima vjeronauka gospodin generalni vikar. Počastio ih je, također, gospodin okružni upravitelj.

Na 7. rujna pjevala se svečana misa s Te Deumom u zahvalu Gospodinu za sretno završenu godinu te je obavljena dodjela nagrada s čitanjem ocjena. Nagrade je podijelio gospodin zamjenik vršitelja dužnosti upravitelja u svojstvu predsjedavatelja. Bili su nazočni monsinjor generalni vikar, gospodin okružni upravitelj i druge ugledne ličnosti. U toj prigodi izvršeno je sve ono što je propisano školskim zakonima.

U mjesecu¹⁷⁹ umro je monsinjor Giuriceo, dubrovački biskup. Bila je velika i sveopća žalost jer je on pružio svijetle primjere učenosti, pobožnosti, marljivosti, razboritosti i milosrđa koji su bili osobito nepresušni prema siromašnima.

U mjesecu veljači njegova prevedra visost knez Albert,¹⁸⁰ sin kneza Karla, ajedno s knezom¹⁸¹ posjetili su našu pokrajinu.

Kronološka povijest

carsko-kraljevske gimnazije u Splitu

Školska godina 1842./43.

Svečanom misom koju je u katedrali dana 3. studenog 1842. slavio prečasni gospodin dekan Guina, a iza koje se pjevao Veni Creator, započela je školska godina 1842.-43.

Gospodin zamjenik upravitelja, gospodin predstojnik, profesorski zbor i učenici prisustvovali su svetom obredu, a kad je ovaj završen, svi su se uputili u dvoranu Zavoda gdje je gospodin predstojnik okupljenim učenicima pročitao one članke Gimnazijskog zakonika koji se odnose na njih, poprativši ih primjedbama i razboritim poticajima te razmišljanjima.

¹⁷⁹ Prazni prostor u tekstu od 3 cm.

¹⁸⁰ To je bio nadvojvoda Albert Fridrik Rudolf Habsburški (1817. - 1895.), najstariji sin nadvojvode Karla.

¹⁸¹ Prazni prostor u tekstu od 3 cm.

Na dan 4. studenog započeo je prihvati mladića u Matičnu knjigu te ispiti propisani za učenike koji su htjeli biti primljeni u prvi razred gramatike.

Na dan 5. navedenog počela su školska predavanja, te je sljedećih dana između jutarnje i popodnevne nastave nastavljeno s ispitivanjem pristupnika za prvi razred gramatike.

Na dan 24. učenici su napravili prvu obveznu ispovijed, a 25. pristupili su svetoj pričesti.

Posljednjih dana mjeseca održani su mjesečni ispiti, a tako i u sljedećim mjesecima uz sudjelovanje gospodina zamjenika upravitelja.

Na 4. prosinca učitelj četvrtog razreda osnovne škole Luka Svilović,¹⁸² po višem nalogu, primljen je kako bi preuzeo suplenciju za treći razred gramatike umjesto, iz službe udaljenog, profesora Antuna Bötnera.

Nakon božićnih blagdana učenici su napravili drugu obveznu ispovijed i pričest.

Dana 31. siječnja dok je započinjalo novo i sretno doba u znamenitostima ovoga grada, onima iz Gimnazije označilo je željeno razdoblje.

Njegovo carsko-kraljevsko veličanstvo koje s očinskim srcem upravlja podložnim pokrajinama, skrećući pogled s visine svoga prijestolja prema ovom okrugu, vladarskim rješenjem potpisanim navedenog dana, dodijelio im je za političkog upravitelja gospodina Eduarda Grieza de Ronzè. Ovaj sretan događaj za čitavo stanovništvo koje je dobro razumjelo, u vrijeme kada je spomenuti gospodin Griez u svojstvu upravitelja vodio poslove, kako je on pogodan za, takoreći, preporod ovoga grada. I ustvari, on je snagom uma kojim znade zamisliti projekte, sa širokim znanjima kojima je obilno opskrbljen u svim granama koje se odnose na javno upravljanje i s tom čvrstinom i nepristranom pravdom kojom zna izvršavati zakon i kazniti prestupnike, a zaslužne nagraditi, ispunjavao je želje svojih poda-

¹⁸² Luka Svilović (Dubrovnik, 1809. – Split, 1877.), Osnovnu školu pohađao je u Dubrovniku, filozofiju u Zadru, a studij prava u Padovi. Zaposlio se kao učitelj 1831. u osnovnoj školi u Budvi, a zatim u osnovnoj školi u Splitu. Godine 1834. postaje suplentom u Splitu, a iste 1834. postaje profesorom u Kotoru. Premješten je u Split sljedeće 1835. godine. Kad je profesor Pulić premješten u gimnaziju u Trentu, postaje upraviteljem Gimnazije. Umirovljen je 1868. godine. Napisao je više prigodnih pjesama i govora na latinskom, talijanskom i hrvatskom jeziku, a ogleđao se i u prevođenju. Usp. A. Alibranti, *Sulla vita e sugli scritti di L. Svilovich*.

nika. Njemu se duguju široki kolni putovi oko grada koji će zatim uzduž biti zasađeni stablima i u malo vremena dovršeni. Manušku ledinu, koja je prije bila ništa bolje od bare, sada je pretvorio u šumarak. Ono što je bitno, unutrašnjost grada koja se prije sastojala od prljavih i loše popločanih ulica, zahvaljujući dobrim odvodnim kanalima dijelom završenim, a dijelom namijenjenim da to uskoro budu, i zahvaljujući novom pločniku, oduzeta je smradu, ruševinama i opasnosti. Njegova zasluga je također brzi završetak ulice Minčeta¹⁸³ koja je od ugla palače Milesi, sada Meneghetti, podijeljena u dvije ulice nazvane Od Suda i Sveta Marija, ide sve do vrata koja nose ime obližnje crkve Svetog Duha. Onaj dio obale koji se naziva Nova obala njemu duguje svoje proširenje.

Ali tko bi se više od ikoga trebao u tako radosnom trenutku veseliti i biti razdragan jest Gimnazija, koja je u gospodinu Griezu stekla upravitelja koji tolikim drugim titulama dodaje također onu prosvijećene nauke, dubokog poznavanja književnosti i znanosti, kojima se h je neko vrijeme bavio jer je u prvim godinama svoje karijere u svojstvu odobrenog profesora položio za privatnog učitelja četiriju razreda gramatike.

Građanstvo, kao dokaz vlastitog veselja, brigom općinske uprave, odredilo mu je podizanje parka koje će se nazvati njegovim imenom, tamo gdje je baš prije trideset i više godina jedan od velikih generala velikog čovjeka naših vremena postavio temelje javnom parku nazvanom Marmontov, a koji zbog promijenjenih okolnosti nije bio dovršen. Bili su zaustavljeni drugi javni iskazi, ali duh novog okružnog poglavara, nesklonog svakom ispraznom razmetanju, a željan samo one najljepše slave koja potiče iz zasluga i plemenitih djela, nije htio prihvatiti. I tako se Društvu casina, koje se pripremalo prirediti mu veličanstvenu plesnu svečanost, ljubazno zahvalio i preusmjerio novac na drugi korisniji cilj nego što je namijenjeno za tu svečanost.

Prvih dana veljače, otputovavši odavde, on je otišao u Zadar gdje je na 4. položio zakletvu na ruke njegove preuzvišenosti gospodina pokrajinskog upravitelja. Vrativši se prvih dana ožujka, počastio je prvi put svojom prisutnošću u svojstvu upravitelja ovaj Zavod, predsjedavajući u danima 6. i 8. ožujka mjesečnim ispitima od veljače. Sljedećeg 9. ožujka gospodin predstojnik Ivačić, dobivši dopuštenje za četiri mjeseca odsutnosti (koje je zatim bilo produljeno), otputovao je nakon što je predao službu najstarijem profesoru humanistike Ivanu Krstuloviću, koji ga je zamijenio.

¹⁸³ Danas Šubićeva i Domaldova ulica. Usp. D. Kečkemet, *Zbivanja u Splitu ...*, str. 216.

Usred veselja koje je nedavno promaknuće gospodina Grieza proširilo među ovim stanovnicima, dogodila se druga značajna promjena. Presvijetli i prečasni monsinjor Josip Godeassi, splitski i makarski biskup, vrhovnom odlukom njegova veličanstva od 2. veljače promaknut za metropolitanskog nadbiskupa Zadra. A ovo vladarevo određenje u trenutku kad je okrunilo zasluge vrlo poštovanog premeta, ožalostilo je ovu dijecezu koja se, lišena svog Pastira, teško mogla utješiti tim gubitkom, kada s druge strane ne bi pomislila na pravedni dar koji je dodijeljen vrlini.

U četvrtak 23. ožujka u 4 sata popodne stigao je u Split doktor Petar Buttura, profesor filozofije carsko-kraljevskog liceja u Zadru i generalni gimnazijski upravitelj u pokrajini. Na obali su ga dočekali gospodin zamjenik upravitelja, vršitelj dužnosti predstojnika i neki od profesora te su ga otpratili u sjemenište gdje je odsjeo. Sljedećeg jutra u 7 sati ujutro otputovao je prema Dubrovniku kako bi posjetio tamošnju gimnaziju.

U dane 1., 2., 3. i 4. travnja održani su javni ispiti prvog polugodišta, koje su počastili prisustvovanjem gospodin savjetnik okružni poglavar upravitelj Gimnazije, gospodin zamjenik upravitelja, gospodin biskup i druge ugledne osobe.

Dana 5. bili su ispitani učenici njemačkog jezika, a ispitima je predsjedavao spomenuti gospodin savjetnik upravitelj.

Sljedeći dani bili protekli su u ispitivanju privatnih učenika iz Trogira i onih učenika Zavoda koji su imali nesreću biti isključeni iz javnih ispita.

Danom 8. započelo je drugo polugodište. Prva tri dana Svetoga tjedna (11., 12. i 13. travnja) održane su duhovne vježbe za učenike. Tih dana učenici su obavili treću obveznu ispovijed i pričest.

U četvrtak 13. travnja gospodin generalni upravitelj vraćao se te zastavio ovdje kako bi posjetio ovaj Zavod, a taj se posjet, budući da je bio Sveti tjedan, morao produljiti sve do iza uskršnjih blagdana. U subotu 15. travnja svi profesori na čelu s gospodinom zamjenikom upravitelja otišli su u svečanim odijelima da mu se poklone. U utorak 18. travnja otišao je ispitati dva razreda humanistike.

Dan 19. travnja, rođendan njegova veličanstva, proslavljen je s raskoši i razdraganim veseljem koji su i prethodnih godina držali ovaj dan najljepšim među svima koje čini sunčeva putanja. Čitav Zavod prisustvovao je svečanoj misi koju je u katedrali služio monsinjor biskup.

U petak i subotu (21. i 22.) gospodin generalni upravitelj ispitao je četiri razreda gramatike, a nakon ispita posjetio je ured predstojnika i sve prostorije Gimnazije. U subotu navečer profesori na čelu s vršiteljem dužnosti predstojnika ponovno su otišli izraziti svoje poštovanje dostojnom njihovom starješini koji je sljedećeg dana rano ujutro otputovao u pravcu Zadra.

Dana 4. svibnja u uredu predstojnika dvojica suplenata Pagani i Svilović polagali su pismene ispite natječaja za katedru gramatike koja je bila ispražnjena u ovoj Gimnaziji. Sljedećeg dana polagali su usmeni ispit.

Dana 7. svibnja učenici s dotičnim profesorima sudjelovali su u procesiji zaštitnika ovoga grada.

Drugi natječajni ispit za dvije ispražnjene katedre humanistike polagali su dana 18. svibnja suplenti Grubišić i Pagani. Usmeni ispit održan je u subotu 20. svibnja.

U dane 2. i 3. lipnja učenici su obavili četvrtu obveznu ispovijed i pričest.

Odredba slavne Uprave br. 80 nadnevka 4. lipnja, kojom je izbačen iz Gimnazije učenik trećeg razreda gramatike Pavao Deleva, koji se umrljao sramotnim djelima, ulila je koristan strah drugim učenicima. To je znatan događaj jer je to prvi takav slučaj koji se dogodio nakon osnivanja Gimnazije¹⁸⁴.

Dana 15. lipnja čitav Zavod prisustvovao je procesiji Tijelova.

U konzistoriju, koji je održala Njegova Svetost monsinjor Godeassi, bio je proglašen nadbiskupom nadbiskupskoga sjedišta u Zadru.

Sada se približavamo opisu vremena bijede i žalosti. Nekoliko mjeseci u gradu i okolici bjesnjele su vodene kozice koje, zahvaljujući revnosti predstavnika vlasti, nisu prouzročile veliko haranje (budući da se izbrojilo malo žrtava takve bolesti), ali je ipak pogodilo mnoge i mnoge obitelji. Nakon što je prošla bolest, tek se počelo disati, kada je još veća šteta ojadi-

¹⁸⁴ Pregledom događanja u ovoj kronici vidi se da ovo nije prvi slučaj izbacivanja iz Gimnazije. Već prije bilo je primjera sličnog kažnjavanja: na primjer u svibnju 1820. izbačen je Josip Jeličić iz Gimnazije. Pregledom Protokola razvidno je da je 3. travnja 1841. Mate Trboglav, učenik I. razreda humanistike, izbačen iz Gimnazije, dok su Ante Deleva i Dominik Seismit, učenici II. razreda humanistike, dobili oštar ukor.

la ovo stanovništvo. Neuobičajeno blaga zima, proljeće raskvašeno čestim kišama, ljeto koje nije donijelo nesnosan pritisak pretjerane vrućine i uobičajene suše, sve je davalo nadu za obilnu žetvu i berbu. Istina je, vidjeli su se lutati tu i tamo česti oblaci, ali ovi i zbog njihova izgleda i zbog daljine na kojoj su se nalazili, nisu pobuđivali nikakav nemir. U noći između 20. i 21. srpnja obilna kiša razveselila je i podvostručila nade seljaka koji su sljedećeg jutra potvrdili da već dugo vremena polja nisu izgledala ljepša i privlačnija. Varavih li nada! Još nekoliko trenutaka i zatim kako li će se promijeniti način govora! Nebo je bilo vedro kad se oko 9 sati ujutro počelo mračiti prema zapadu, a oblak postajući sve crniji i gušći, u manje od pola sata jasno je dao naslutiti da se približava bijesna oluja. U veličanstvenom prizoru koje je nebo pružalo mogle su se zamijetiti razne boje nagomilanih oblaka koji su od gusto crnog postepeno pokazivali razne boje, a među ovima plamteću crvenu koja je sličila na vatru. Dva oblaka imala su plavu svjetlost boje svjetlije i slabije od neba. Malo zatim svi su oblaci bili prekriveni istom bojom i svi su predmeti u gradu i u kućama izgledali plavi. U međuvremenu oblak tjeran žestokim sjevernim vjetrom koji se odjednom digao, izlio se na cijeli kraj u pravcu od Trogira prema Omišu, u jak pljusak pomiješan tučom tako gustom i tako velikom kakva se nije vidjela dugi niz godina. Ne može se opisati bijedan izgled polja i stanovnika! Okolica grada koja je nekoliko minuta prije 9 sati ujutro izgledala lijepa i nasmijana, u 10 sati izgledala je kao pustinja i sve je bilo golo bez plodova, čak i listova, da nije moglo biti gore u najljućoj zimi. Ali najveća šteta bila je u okolici Splita u kojoj je žestina oluje iščupala i čak iskorijenila čitava stabla. Jedan od bagrema na obali bio je također iščupan s korijenom, a dva su polomljena. Velik broj prozorskih stakala bio je razbijen. Bijeda je na vrhuncu, a vrijeme berbe ove godine žalosnije je nego dan pogreba. A baš sada treba pričati o jednom pogrebu.

Gospodin okružni poglavar, koliko god dobar i marljiv upravni činovnik toliko je dobar i nježan suprug, vidio je prvog kolovoza da je njegova draga supruga, ugrabljena poslije duge bolesti sušice, izdahnula upravo kad je rodila djetesce koje je, čim je primilo sveto krštenje odletjelo u nebeske krajeve među anđeliće, prethodeći roditeljici za nekoliko minuta. Ljudi sviju staleža ražalili su se na bol izvrsnog supruga koji je želio pružiti javno svjedočanstvo svoje boli u pogrebnoj svečanosti koja se služila dana 3. kolovoza. Tog su dana ujutro u katedrali kaptol i kler pjevali misu zadušnicu. Poslije ručka u 5 sati pogrebna povorka kretala se od kuće okružnog poglavarstva prema crkvi. Prethodile su sve bratovštine iz zagrađa, zatim ženska osnovna škola, potom muška, Gimnazija i filozofski institut, iza kojeg nadbratovština Presvetog Sakramenta, na kraju redovnički vjerski

redovi, kler, kaptol i gospodin biskup. Poslije su mrtvački sanduk nosili poslužitelji raznih ureda, zatim su slijedili svi civilni i vojni službenici i konačno velika gomila svijeta koja je nosila upaljene voštanice. U katedrali je pjevana svečana zadušnica te je monsinjor biskup podijelio odrješenje, nakon čega se pogrebna povorka kretala istim redom prelazeći Gospodski trg i obalu sve do crkve Svetog Frane. Odatle je lijes prenesen s manjim sjajem na groblje te je pokopana u 8 sati popodne istog dana.

U danima 11. i 12. kolovoza obavljena je posljednja obvezna ispovijed.

Od dana 16. do 24. kolovoza ispitivani su učenici koji su obrazovani privatno ili od strane odobrenih učitelja ili od dušobrižničkog svećenstva.

U dane 28., 29., 30. i 31. održani su javni ispiti.

Svim ispitima, kako javnim tako privatnim, predsjedavao je gospodin savjetnik Vlade okružni poglavar i upravitelj Gimnazije. Prečasni gospodin dekan Guina prisustvovao je javnim ispitima u predmetima vjeronauka.

U danima 1. i 2. rujna ispitani su učenici koji su isključeni iz javnih ispita.

Na 4. i 5. istog mjeseca profesori su svojim učenicima diktirali dodatni školski rad koji moraju obaviti za vrijeme jesenskih praznika.

Na 5. i 6. rujna ispitani su privatni učenici iz Milne i Šibenika.

U četvrtak 4. rujna pjevao se svečani Te Deum u zahvalu Svevišnjem za sretno završenu godinu nakon čega se u dvorani Zavoda pristupilo javnom čitanju ocjena, što je obavio vršitelj dužnosti predstojnika, i dodjeli nagrada koju je obavio spomenuti savjetnik upravitelj.

Govor na talijanskom jeziku izrekao je učenik prvog razreda humanistike Ivan Krstitelj Alloy, a govorio je o utjecaju sela na razvoj sposobnosti kako tjelesnih tako i duhovnih te o koristi koju od toga mogu dobiti izvrsne nauke. Govor na latinskom izrekao je učenik drugog razreda humanistike Lujo Zuliani a imao je za temu važnost bavljenja općenito jezicima, a osobito grčkim, latinskim i talijanskim koji čine glavni predmet nastave u Gimnaziji.

Vršitelj dužnosti predstojnika uputio je mladeži kratku opomenu o dobrom korištenju vremena.

26. rujna Griez.

Vidio Alberti, zamjenik upravitelja.

Dana 14. rujna oko 5 sati popodne osjetio se udar od potresa, za kojim je uslijedio u kratkom razmaku drugi lakši. U 1 sat i 20 minuta prijepodne sljedećeg dana novo podrhtavanje tla. Prvi udar svi su osjetili: druga dva bila su tako lagana da su kod većine stanovnika prošli neopaženo. Ali potpuno različito stvar se odvijala u Dubrovniku. U isti sat, kada se čuo prvi udaru u Splitu, osjetio se također u Dubrovniku, ali s većom snagom te su uslijedili u razmacima manje ili više dugim, drugi udari od kojih nijedan nije prešao trajanje od 5 sekunda niti je trajao manje od 3 sekunde. Broje se na stotine srušenih dimnjaka, skoro sve kuće imaju raspuknute zidove, a neke su zgrade u tako lošem stanju da se gotovo u njima ne može stanovati. Ali u tolikoj nesreći nije bilo ni jedne žrtve. Poslije prvog udara bila je odmah naređena svečana procesija sa Svetim Sakramentom, a zatim je Sakrament izložen javnom štovanju, te su tijela svetih zaštitnika grada bila također izložena štovanju vjernika. Strah stanovnika bio je na vrhuncu. Pobjegli su skoro svi odvođeci sa sobom oronule starce i kronične bolesnike te su noćili u poljima oko grada. U vremenu od 48 sati osjetilo se čak 16 udara. Oblak, koji se u obliku vatrene grede vidio na nebu i koji je stajao nepomičan preko 20 sati, usprkos tomu što je puhao vrlo jaki vjentar, povećao je strah Dubrovčana, jer su se oni prisjećali da je takva pojava prethodila strahovitom potresu kada je čitav Dubrovnik bio razrušen 1665. godine.¹⁸⁵ Od 14. rujna do 28. listopada uslijedili su potresi u dugim ili manje dužim razmacima, a tlo ne izgleda još nije smirilo te izgleda da pleše pod nogama. Korčula, Ston, Slano, Gruž bili su snažno prodrmani. U nekim od tih mjesta porušene su kuće, ali i tamo na sreću nitko nije izgubio život. U Slanom i na Mljetu udarima su prethodile mukle podzemne detonacije, slične onima koje su pred nekoliko godina bile povodom dolasku povjerenstva znanstvenika poslanih iz Beča na Mljet, a na tom otoku sve ukazuje na to da je taj otok vulkanskog podrijetla. U Kotoru bila su tri udara, od kojih su dva bila prilično jaka. Tamo je potresu, umjesto vatrene oblaka, prethodila polarna svjetlost. I u Zadru i u Trstu osjetio se vrlo lagani udar. Tursko selo, nazvano Gabela, blizu granice dubrovačkog okruga, bilo je napola razrušeno od potresa a napola uništeno od stijena koje su se odvojile s obližnje planine.

¹⁸⁵ Ovdje je zapisana pogrešna godina. Potres se dogodio 1667. godine.

U ponedjeljak, 13. listopada, pozdravljen plotunima topova i svečanim zvukom svetih zvona, stigao je na parobrodu Barun Stürmer njegova preuzvišenost civilni i vojni upravitelj Dalmacije, uz pratnju svog pobočnika majora i prezidijalnog tajnika. Gospodin savjetnik okružni poglavar otišao ga je pozdraviti na brod, dok su ga na gatu Zdravstvenog ureda čekali monsijor nadbiskup s kaptolom i svi mjesni civilni i vojni predstavnici vlasti. Jedna četa lovaca bila je poredana na obali, a na pojavu njegove preuzvišenosti vojna glazba zavrivala je nacionalnu himnu. Njegova preuzvišenost kojoj je prethodila vojska na čelu s glazbom, i u pratnji spomenutih predstavnika vlasti, ušla je u grad i otišavši u kuću okružnog poglavara, primila je razne korporacije koje su mu se došle pokloniti. I gimnazijski zbor koji su predstavljali gospodin zamjenik upravitelja i vršitelj dužnosti predstojnika, imao je čast predstaviti svoje poštovanje njegovoj preuzvišenosti. Uzvišena ličnost posjetila je neke gradske urede, a navečer se povukla na brod. Vojna glazba koja je svirala na gatu, vatromet koji je ispaljen s carsko-kraljevskih brodova koji su bili tada u luci, neuobičajena navala ljudi na obali, ujedinili su se da proslave prisustvovanje onoga koji drži ovu pokrajinu umjesto uzvišenog vladara. Sljedećeg dana u 7 sati prije podne njegova preuzvišenost otputovala je u Hvar, Korčulu i Dubrovnik. Htjela je ispitati stanje ovog posljednjeg grada, poharanog potresima, te se vratila dana 28. oko 6 sati poslije podne pozdravljena i prihvaćena istim znacima poštovanja i razdraganosti kao na dolasku. Ovaj put posjećeni su drugi uredi, tako na primjer ured graditeljstva, suda, općinske uprave itd. U 11. sati prije podne dana 29. njegova preuzvišenost otputovala je iz Splita u pravcu Šibenika i Zadra.

Druga značajna ličnost počastila je svojim prisustvovanjem ovaj grad. Gospodin dvorski savjetnik barun Kübeck¹⁸⁶ kojem je njegovo veličanstvo povjerilo da posjeti Dalmaciju te da napravi točan izvještaj kako bi se pobrinuli za sredstva radi poboljšanja sudbine ove nesretne pokrajine, stigao je ovdje dana 2. listopada na zalazak sunca. Sljedećeg dana ujutro pozdravilo ga je osoblje raznih ureda i gradski uglednici. Zatim je razgledavao starine, javne zgrade i neke magistrature. Među ovima su Muzej i Gimnazija, od ove posljednje ispitao je samo prostorije. Primila je na privatnu

¹⁸⁶ Karl Friederich Kübeck von Kubau (1780. - 1855.), državnik. Rođen u Moravskoj. Filozofsko-pravno-političke studije završio dijelom u Beču, a dijelom u Pragu. S dvadeset godina ulazi u državnu službu te se penje u karijeri na istaknuta mjesta na Bečkom dvoru. Godine 1839. postaje ravnateljem Glavnoga ravnateljstva za financije gdje ostaje na vrhu austrijske financijske politike do ožujka 1848. kada daje ostavku te se povlači u Moravsku. Usp. M. Špikić, Francesco Carrara ..., str. 250.

audijenciju svakoga tko mu se prijavio, slušala je strpljivo i neuobičajenom ljubaznosti pritužbe i prigovore koji su mu se kazivali, primala je zamolbe, pismene molbe itd. te je otputovala obećavši da koliko bude o njemu ovisilo da će napraviti sve što je moguće da zadovolji dalmatinski narod. Dana 27. rano ujutro, u pratnji gospodina okružnog poglavara, otišla je u Trogir kopnenim putem da bi ispitala štetu koju je prouzročila ovim poljima sitna krupa.

Političke novosti

Španjolska. Španjolski regent, slavni Vojvoda pobjede Esportero, poslije bombardiranja Barcelone što je izazvalo opću pobunu španjolskog naroda koji se već otprije uvelike naljutio, bio je prisiljen napustiti dana 30. srpnja tlo koje je bilo poprište njegovih pobjeda i njegovih okrutnosti, te je emigriravši zaslužio nadimak Vojvoda poraza, kukavičluka i tisuću drugih naziva poniženja i sramote.

Grčka. Nezadovoljstvo koje se već dugo skrivalo u dušama Grka protiv vladavine kralja Ottona I. na kraju je javno izbilo. U noći 11. rujna oko 2 sata ujutro neki pucnjevi ispaljeni u zrak objavili su okupljanje naroda u raznim četvrtima Atene. Za kratko on se uputio s čitavim garnizonom da bi došao na trg palače, a zrak je odzvanjao povicima Živio ustav! Kad su došli pod prozore kralja, čitav garnizon, topništvo, konjica, pješništvo itd. smjestili su se pred palaču. Narod se skupio iza njih, a isti povici nastavljeni su bez prestanka. Kralj se pojavio na jednom prozoru te je jamčio da će uzeti u obzir zahtjeve naroda i vojske. Njegovo je veličanstvo odmah sakupilo Državni savjet i poslije dva sata rasprava to je izaslanstvo izašlo s kraljevim prihvaćanjem. Novi ministar koji je bio odmah imenovan, otišao je odmah u palaču gdje je dugo razgovarao s njegovim veličanstvom kraljem, koji se pojavio na prozoru okružen svojim ministrima i drugim ličnostima te je bio prihvaćen klicanjem naroda. Ministarstvo je odmah počelo s radom. U 3 sata popodne garnizon, nakon što je prošao mimo palače, vratio se u vojarnu predvođen vojnom glazbom uz klicanje gomile koja je ponavljala uvijek iste uzvike. Govori se međutim da kralj Otton nevoljko podnosi svoj sadašnji položaj i da se odlučio zahvaliti na počasti grčke krune ukoliko u Grčkoj ne bude bio drugo nego kralj imenom, jer bi takav upravo bio prema planu pobunjenika i novom ustavu.

Turska. Neka sporna pitanja oko kotara Grahovo učinili su da se lanjske godine održi sastanak u Dubrovniku između crnogorskog vladike i

hercegovačkog vezira. Na istu temu dogovoren je polovicom srpnja tekuće godine sastanak u Slivlju, ali su izbila neprijateljstva jer su bili nepovoljni ishodi. U prvim napadima Turci su zauzeli i popalili mnoga sela u Crnoj Gori, ali su kasnije bili odasvud odbačeni, premda je mostarski vezir brojio 15 do 16 tisuća boraca, poviše drugih 5 ili 6 tisuća koje mu je doveo u pomoć skadarski paša, a vladika samih 5 ili 6 tisuća. Najveće bitke dogodile su se 17., 20. i 21. rujna. Na 28. istog mjeseca Turci su se spustili u Grahovsku dolinu sa 6 kolona pješništva i 3 konjice. Ali Crnogorci, jer su bili manji brojem, držali su se uzvisina te su imali najstrožu naredbu da ne napuste svoja mjesta. Rezultat te bitke koja je trajala 8 sati bio je na opće iznenađenje. Crnogorci su imali dva mrtva i nekoliko ranjenih, a Turci 4 mrtva i 40 ranjenih. Na 29. jedna turska kolona od 2.000 ljudi koja je pokušavala probiti se kroz pećinu Veprovcu, bila je odbačena od Crnogoraca. Na 30. veliki pljusak onemogućavao je svaku vojnu operaciju. Prvog listopada bili su tu i tamo pojedini pucnjevi, ali ništa naročito. Na 2. turska vojska se povukla, a 3. vezir je poslao izaslanika da pregovara o primirju, koje je nakon dva dana bilo potpisano jer su obje strane u međuvremenu poduzele najenergičnije mjere da se to pretvori u formalni mir. Ali do sada još ništa nije zaključeno.

Školska godina 1843./44.

U petak 3. studenoga, nakon što je u 7,30 ujutro dan uobičajeni znak zvoncem, sakupili su se u dvorani Zavoda svi učenici gimnazije te su zajedno s profesorima, na čelu kojih je bio gospodin zamjenik upravitelja (jer je gospodin savjetnik upravitelj bio spriječen zbog uredskih poslova), otišli u katedralu prisustvovati svečanoj misi koju je služio prečasni gospodin kanonik Rojić,¹⁸⁷ iza čega se pjevao himan Duhu Svetomu da bi se zazvala Božja pomoć u prigodi ponovnog početka učenja. Istoga dana poslije ručka, prema propisanom članku 42. Gimnazijskog zakonika, svim su razredima pročitani propisi koji se odnose na vladanje i na marljivost učenika. Pojedini profesori, jednako kao vršitelj dužnosti predstojnika, prikladnim objašnjenjima nastojali su da učenici razumiju važnost točnog poštovanja školskih propisa te su im predstavili koje im koristi mogu proisteći iz njihova izvršavanja i kojih kazni bi se trebali bojati, ukoliko ih zanemare.

¹⁸⁷ Juraj Rojić (Hvar, 1774. – Split, 1848.). Od 1806. do 1834. bio je župnikom u Supetru na Braču i ujedno upraviteljem mjesne škole. Godine 1834. postaje kanonikom splitskog kaptola. Usp. Ivan Ostojić, Splitski kaptol ..., str. 140.

Tog dana u 2 sata poslije podne presvijetli i prečasni monsinjor Josip Godeassi odlazio je iz Splita da bi pošao u svoje novo sjedište. Zvonjava svetih zvona, suze siromaha i gomila uglednih osoba (takvim ne smatramo one s ispraznim sjajem titula ili bilo čega drugog što razlikuje, nego one koji znaju prepoznati i cijeniti vrlinu) popratili su odlazak. Nakon što se pomolio u katedrali, izišao je iz grada na vrata Sv. Dominika, prešavši dio puta pješice i zadržavši se u razgovoru s prečasnim monsinjorom prepozitom Markom Dudanom dok je došla njegova kočija te se u nju popeo. Praćen s drugih sedam kočija i mnogim osobama na konjima uputio se prema Solinu. U prvoj kočiji nalazio se monsinjor dekan Guina koji je imenovan kaptolskim generalnim vikarom i s nekim drugima iz kaptola i klera. U drugoj prečasni kanonici Carrara i Dražić, u trećoj gospodin predsjednik suda i pukovnik teritorijalnih snaga gospodin pl. Grisogono,¹⁸⁸ u četvrtoj prečasni gospodin kanonik župnik don Petar Manger i neki drugi svećenik, u petoj vršitelj dužnosti predstojnika s tri profesora, u šestoj upravitelj osnovnih škola gospodin Ivan Krstitelj Giljanović¹⁸⁹ s tri učitelja, u sedmoj profesori filozofije. U Saloni su napravili kratku stanku jer se monsinjor nadbiskup morao oprostiti od nekih prije spomenutih osoba koje su se vratile natrag. Druge kočije otpratili su ga do Trogira, a u Kaštel Kambelovcu njihov broj se povećao za jednu kočiju u kojoj su bili mjesni župnik i drugi svećenici. Gospodin serdar Lizza otpratio je slavnog prelata do granica njegove serdarije. Dolazak u Trogir uslijedio je oko 6 sati popodne. Tu je monsinjor odsjeo u samostanu Sv. Dominika, a sljedećeg jutra otputovao je u Šibenik odakle je, nakon što je primio iz ruku tamošnjeg monsinjora biskupa sveti palij, nastavio svoj put u glavni grad pokrajine. A taj je od prvih dana ulaska novog pastira počeo osjećati djelovanje njegovog blagotvornog srca. Monsinjor Godeassi ostavio je sjećanje o sebi i žaljenje u svim osjećajnim dušama Splitskana, a siromasi koji su ga neprestano opsjedali i koji su popratili odlazak toplim suzama, jasno dokazuju kako je on na drugoj osnovi temeljio svoju veličinu koja nije ona svjetovne slave. Nezadovoljan svim dobrima koje je u kratko vrijeme svoje uprave napravio

¹⁸⁸ Ivan Grisogono, Predsjednik suda i pukovnik teritorijalne snage splitskog okruga. Usp. L. Maschek, Manuale provinciale della Dalmazia, str. 141.

¹⁸⁹ Ivan Krstitelj Giljanović (Zadar, 1798. – Zadar, 1861.), pedagog. Pohađao je licej u Zadru za vrijeme francuske uprave, zatim se zaposlio kao vježbenik u uredu vrhovnog javnog tužitelja Nikole Jakšića. Godine 1817. imenovan je učiteljem krasopisa i računa u osnovnoj školi u Zadru. Od 1821. do 1833. učiteljem je krasopisa u gimnaziji u Zadru, a zatim sve do 1847. upraviteljem četverogodišnje Više osnovne škole u Splitu. Iz Splita je premješten u Zadar gdje je umro u dobi od 63 godine nakon 44 godine prosvjetne službe. Usp. T. Erber, Storia del Ginnasio Superiore ..., str. 240.

u korist svojeg stada, hoteći mu na odlasku napraviti dobročinstvo, dostavio je gradskoj upravi 200 forinta, od kojih su polovicu trebali namijeniti Javnoj dobrotvornosti, a drugu polovicu razdijeliti siromašnima u gradu i zagrađu na dan odlaska.

U subotu 4. studenoga započelo je primanje mladeži u prvi razred gramatike nakon tog i sljedećeg dana propisanog prijemnog ispita.

Budući da je dan 5. padao u nedjelju, predavanja su započela u ponedjeljak 6. studenog te su se nastavila redovitom podukom gradiva prema udžbenicima u svakom razredu u propisane dane.

Dana 8. studenog dva zakonodavna tijela okupljena u kongresnoj dvorani u Madridu objavila su punoljetnost kraljice.

Dana 9. istog mjeseca između izaslanika hercegovačkog vezira i tajnika crnogorskog vladike zaključen je u Kotoru, u prisutnosti gospodina okružnog poglavara Gabrijela Ivačića, mirovni ugovor i evo ukratko uvjeta ugovora:

1. da stanovnici Grahova neće plaćati nijedan porez osim carskog harača.
2. da će za vojvodu imati Jakoba Dakovića, u čijoj obitelji neka ostane nasljedna služba vojvode.
3. da se u Grahovu sruši kula te da Turci ni Crnogorci ne mogu ubuduće ništa graditi u navedenom kotaru.
4. da se odbjegli pobunjenici iz Hercegovine mirno vrate svojim kućama jer je vezir obećao opći oprost.
5. Hercegovački vezir obećava platiti vladiki troškove koji je ovaj učinio u Humcu (novac je predan okružnom poglavaru Kotora, a ovaj ga je predao vladiki posredstvom svog tajnika).

Ovom ugovoru istoga dana uslijedio je drugi, čije točke ugovora donosimo:

1. Na granicama između Hercegovine i Crne Gore neka se smjeste na stražu panduri s jedne i s druge strane.

2. Nijedan Crnogorac ne može ući u Hercegovinu bez putovnice i nitko iz Hercegovine u Crnu Goru bez objave za putovanje.
3. Ako panduri naiđu na nekoga tko luta noću oko granice bez putovnice, morat će ga uhititi i predati nadležnim vlastima. Ako se opire, mogu ga nekažnjeno ubiti.
4. Od sada nadalje kada se neki prebjeg iz jednog dijela skloni u drugi dio, onaj dio u koji je pobjegao ne mora ga primiti ni braniti.

Na 10. istog mjeseca kraljica Isabella II. položila je zakletvu pred dva- ma tijelima koji su se sastali u dvorani Senata. Ta zakletva bila je velika svečanost za Madrid. Zakletva je glasila ovako: „Zaklinjem se pred Bogom i svetim Evanđeljima, da ću poštivati i da ću dati da se poštuje Ustav Kraljevine Španjolske, proglašen u Madridu na 28. lipnja 1837., da ću poštovati zakone bez drugog cilja osim dobra naroda. Ako bi posvema ili djelomično napravila protivno onome što sam se zaklela, ne moraju me poslušati, naprotiv ono što bih napravila bilo bi ništavno i bezvrijedno. Tako mi Bog pomogao, ako ne, da ne budem odgovorna pred njim“.

Neka taj događaj uvede red i mir tom kraljevstvu koje je toliko vremena žrtva anarhije te tjerano tamo-amo između okrutnih događaja i poprište najkrvavijih tragedija.

U petak i subotu 24. i 25. studenog učenici su obavili prvu obveznu ispovijed i pričest.

U četvrtak na 30. istog mjeseca suplent gramatike Petar Pagani polagao je pismeni ispit natječaja za katedru humanistike koja je ispražnjena u zadarskoj gimnaziji.

U subotu 2. prosinca polagao je usmeni ispit.

U dane 19., 20. i 22. prosinca, naredbom slavne uprave, obavljani su ukupni ispiti dvaju mjeseci: studenog i prosinca. Ispitima je predsjedavao gospodin zamjenik upravitelja jer je gospodin upravitelj bio zauzet službenim posjetom svom okrugu.

Nije bilo dugo udovištvo splitske dijeceze zato što se njegovo veličanstvo poštovanim vrhovnim rješenjem od 6. siječnja 1844. udostojalo namijeniti joj za pastira preuzvišenog i prečasnog monsinjora Alojzija Pinija, koji je apostolskim marom i hvalom niz godina upravljao šibenskom dijecezom.

U petak i subotu (12. i 13. siječnja) učenici su pristupili drugoj obveznoj ispovijedi i pričesti.

U utorak (16.) bio je ovdje parobrodom u prolazu crnogorski vladika.¹⁹⁰ Gospodin savjetnik okružni poglavar dočeka ga je na obali te ga je on osobno otpratio u posjet znamenitostima ovoga grada. Sljedećeg jutra nastavio je svoj put istim brodom. Golemi stasčnosti, narodna nošnja u koju je bio odjeven, pobudili su divljenje te su privukli poglede znatiželjnika.

U dane 27., 30. i 31. siječnja obavljani su drugi mjesečni ispiti kojima je predsjedavao dijelom gospodin savjetnik upravitelj, a dijelom gospodin zamjenik upravitelja jer je prvi bio spriječen hitnim poslovima koji nemaju veze s Gimnazijom.

U utorak 7. veljače u 10 sati poslije podne, uz prethodnu jaku tutnjavu, osjetio se snažan udar potresa. Podrhtavanje je bilo takvo da se godinama nije pamtilo nešto slično. U 1 sat i 30 minuta sljedećeg dana osjetio se novi potres manje snažan i manjeg trajanja. Stanovi nisu pretrpjeli nikakvu štetu. Ta nevolja nije još prestala progoniti nesretni Dubrovnik u kojemu se udari često ponavljaju šireći utučenost među stanovništvom.

U nedjelju 25. veljače svi činovnici koji pripadaju okružnom uredu, gradskoj upravi, sudu i pukovnici teritorijalne vojske sakupili su se u uredu gospodina savjetnika Vlade okružnog poglavara da prisustvuju koliko rjetkoj toliko dirljivoj ceremoniji. Usred vijenca uglednih osoba, izvjesni Jurić, seoski poglavar iz Crivca, osamdesetogodišnjak, ali snažnog tijela, privlačio je na sebe poglede svih, a okruživao ga je veliki broj seljana i ostalih seoskih poglavara. Gospodin savjetnik okružni poglavar pročitao je rječit govor na hrvatskom jeziku u pohvalu Jurića koji je u dugom tijeku od 36 godina pohvalno upravljao svojim selom dajući naslutiti da je izvrstan otac obitelji, pobožan, revan u javnom dobru i vrlo vjeran podanik. Kad je završen pohvalni govor, okružni tajnik pročitao je prvo na talijanskom jeziku, a zatim na hrvatskom vladarevo pisamce kojim se njegovo veličanstvo, naš obožavani vladar, udostojao podijeliti spomenutom Juriću za nagradu njegove duge i časne službe malu zlatnu medalju za zasluge. Tada je gospodin savjetnik, ponovno uzimajući riječ, pokazao kako njegovo veličanstvo uz veliku brigu za prijestolje o kojem ovise sudbine preko 30 milijuna ljudi, ne zaboravlja ni posljednje selo svojeg Carstva te zna raspoznati i pronaći vrlinu i unutar bijednih zidova koliba te stoga kako velika mora biti naša

¹⁹⁰ To je bio Petar Petrović Njegoš, crnogorski vladar, poznati pjesnik.

zahvalnost prema vladaru tako milostivom i pravednom. Kasnije, među ponovljenim Živio car! prisutnih, spomenuti gospodin savjetnik zakvačio je Juriću na grudi zasluženom obilježje časti. Zatim se čitavo društvo uputilo u katedralu da prisustvuju svečanoj misi. Odlikovani je imao čast prokročiti put uz bok gospodina okružnog poglavara. U crkvi su on i njegove kolege imali posebnu klupu prekrivenu damastom. Kad je završio sveti obred, pukovnik i drugi časnici teritorijalne vojske, Jurić s poglavarima obližnjih sela, otišli su na ručak koji im je pripremljen brigom i na trošak gospodina savjetnika te se uz klicanje pozvanih i zdravica zdravlju Njegova Veličanstva završila ova izvanredna ceremonija.

U dane 26., 27. i 28. veljače održani su treći mjesečni ispiti, a predsjedavao im je gospodin savjetnik upravitelj.

Dana 8. ožujka Carlo XIV. Ivan (bivši general Bernardotte), kralj Švedske i Norveške, završio je svoje dane u 3,30 poslije podne. Od običnog vojnika prešao je sve stupnjeve vojske sve do maršala. Napoleon ga je imenovao knezom od Pontecorva i konačno su ga Švedske države uzdigle na njihovo prijestolje. Ne može se zaniijekati da je bio veliki čovjek, ali ipak dvije mrlje bacit će ljagu na njegovu uspomenu. Da bi se popeo na prijestolje, odrekao se katoličanstva, vjere svojih očeva, a da bi se očuvao prevario je svog prijatelja, dobročinitelja, boreći se sa saveznicima protiv Napoleona. Naslijedio ga je u kraljevstvu njegov sin Oscar Sedmi. On se zakleo da će sačuvati ustav i da će poštovati osnovne zakone koji važe. Nakon ovog jamstva iskazan mu je čin podaničke vjernosti i zakletva vjernosti.

U četvrtak 21. ožujka održan je pismeni ispit za trogirске učenike.

U petak 22. i subotu 23. navedenog mjeseca ispitani su usmeno, u satove slobodne od redovite javne nastave, učenici četvrtog i prvog razreda gramatike spomenutog studija.

Dana 22. navedenog ožujka u 10, 15 sati prije podne, uz prethodnu jaku tutnjavu, osjetio se udar potresa snažniji od onoga 7. veljače tekuće godine. U gradu se nisu dogodile nesreće osim nekoliko napuklina na zidovima i na žbuki zgrada, ali u selu Dubravi srušio se veći dio župne crkve. U Poljicima su mnoge kuće bile pretvorene u gomilu ruševina, a u Omišu neke stijene koje su se odvojile s obližnje planine, lišile su života trojicu ljudi i znatno oštetile neke stanove.

U ponedjeljak, 25. navedenog mjeseca, gospodin savjetnik upravitelj otputovao je iz ovoga grada u Italiju radi svoje rasonode, a onda u Beč zbog važnih poslova svoje političke uprave. To putovanje je plodonosno lijepim i osnovanim nadama za dobro ovog stanovništva.

Javni ispiti prvog polugodišta održani su u sljedeće dane i sljedećim redom:

Utorak, 26. ožujka dva razreda humanistike.

Srijeda, 27. navedenog četvrti i treći razred gramatike.

Četvrtak, 28. navedenog drugi i prvi razred gramatike.

Petak, 29. navedenog dva tečaja njemačkog jezika.

Zbog odsutnosti gospodina upravitelja predsjedavao je svim ovim ispitima gospodin zamjenik upravitelja. Ispitima vjeronauka sudjelovao je prečasni gospodin generalni kaptolski vikar doktor Silvestar Guina.

Subota 30. ožujka: u jutarnjim satima ispitani su oni učenici koji su imali nesreću da budu isključeni iz javnih ispita.

Ivan Krstulović, vršitelj dužnosti predstojnika.

Vidio. Alberti zamjenik upravitelja.

U popodnevnoj školi od 30. ožujka započela su predavanja drugog polugodišta.

Ovog istog dana grčki kralj potpisao je i zakleo se na novi ustav – 101 topovski pucanj objavio je atenskom narodu da je njegov vladar izgovorio svečanu zakletvu za sreću podanika. U toj prigodi održana su promaknuća u vojsci – 16 pukovnika promaknuti su u generale. Neki Panurzo Notaraz, starac od 107 godina, primio je odličja Velikog križa reda Spasitelja.

U prvim danima Svetog tjedna (1., 2. i 3. travnja) održane su duhovne vježbe za učenike. Tih dana učenici su obavili treću obveznu ispovijed i pričest.

Dana 19. travnja rođendan njegova veličanstva, našeg preuzvišenog vladara, bio je proslavljen paljbom, glazbom, rasvjetom kao i prošlih godina. Svečanoj misi koju je služio monsijor kaptolski generalni vikar doktor Silvestar Guina sudjelovali su svi predstavnici civilne i vojne vlasti. I osoblje i učenici Gimnazije sudjelovali su svetom obredu.

Na dan 26. travnja bavarski kralj protestirao je protiv članka 40 novog ustava, koji zahtijeva da nasljednici na grčko prijestolje ispovijedaju grčku vjeru jer ugovor od 7. svibnja 1832. ne sadrži nikakvu odredbu takve prirode, a na temelju tog ugovora Wittlesbachska kuća prihvatila je grčku krunu.

U utorak 30. travnja obavljani su mjesečni ispiti drugog i prvog razreda humanistike.

U srijedu prvog svibnja ispitani su učenici četvrtog i trećeg razreda gramatike.

U četvrtak 2. navedenog profesor Franz Petter polagao je pri carsko-kraljevskom liceju u Zadru ispit iz računovodstva radi natječaja za ispraznjeno mjesto u carsko-kraljevskoj Pomorskoj akademiji u Trstu.

U petak 3. navedenog održani su travanjski mjesečni ispiti u drugom i prvom razredu gramatike. Svim travanjskim ispitima predsjedavao je gospodin zamjenik upravitelja.

Na 4. svibnja španjolski Dvor izjavio je da je završeno opsadno stanje u svim pokrajinama kraljevstva.

Dana 7. navedenog učenici Zavoda sudjelovali su, kao obično, u procesiji zaštitnika ovoga grada. Razlog da se procesija zaputila pola sata kasnije od utvrđenog vremena bila je prepirka između monsijora vikara i redovničkih redova. Prekinuo ju je jaki pljusak te su se svi sklonili gdje su bolje mogli. Nastao je veliki nered i svi koji su bili dio procesije mrmljali su protiv krivaca za kašnjenje.

Na 20. svibnja barun Rotschild poslao je dubrovačkom okružnom poglavaru 1000 forinti da budu podijeljeni za olakšanje oštećenih u potresima.

Dana 24. navedenog učenici su obavili četvrtu obveznu ispovijed, a sljedećeg dana 25. navedenog pristupili su svetoj pričesti.

Tog istog dana carica majka poslala je 1200 forinti pomoći Dubrovčanima.

Na 26. ponovno se probudio strah kod nesretnih stanovnika Dubrovnik i obližnjih mjesta zbog udara potresa koji se dogodio u 5,30 poslije podne i koji se prilično osjetio u Dubrovniku i Slanom, a vrlo jako u Korčuli.

Na 30. svibnja O'Connell, veliki agitator, predstavnik spora za slobodu Irske, bio je osuđen na jednu godinu zatvora i 2000 funti globe, da položi 500 funti jamstva i dvije sigurnosti od 2500 funta. On je uložio priziv na Dom lordova, čija će se presuda izgleda objaviti nakon što mučenik pravedne stvari svoga naroda bude odslužio kaznu koju sada služi u zatvoru gdje uživa životne udobnosti, ali je lišen najvećeg i najcjenjenijeg blaga, slobode. Irski katolički kler sastavio je posebnu molitvu za O'Connella koja se treba izgovariti svaki dan za vrijeme službe Božjih otajstva poslije molitve za kralja.

Na 31. svibnja održan je drugi mjesečni ispit u drugom i prvom razredu humanistike.

Prvog lipnja održan je isti ispit u četvrtom i trećem razredu gramatike.

Na 2. navedenog, nedjelja Svetog Trojstva, održana je u katedrali svečanost koliko rijetka toliko ganutljiva. Već od ožujka tekuće godine, izvjesni Hasan Čaušević muslimanske vjere, rođen u Uskoplju u Bosni, stigao je u Split zajedno s Rosom Čurić, katolkinjom, od otprilike 18 godina, rođenoj u Grabovici, izgleda u Bosni. Pojavili su se pred predstavnicima vjerske i političke vlasti, izrazivši želju da se spoje u zakoniti brak, uz prethodno obraćenje muškarca koji je izjavio da je spreman prihvatiti katoličanstvo. Odredbom prečasnog ordinarijata u vjeronauku ga je podučavao časni otac Andrija Tijardović, pobožni svećenik ovog oratorija, a navedenog dana 2. lipnja svečano ga je pokrstio monsijor generalni kaptolski vikar te su ovom svetom obredu prisustvovali kaptol, kler, magistrati i mnoštvo ljudi svih staleža. Nadjenuto mu je ime Ivan Čaušević. Kumovi na krštenju bila su gospoda Sebastian pl. Cambi, Mihovil pl. Tartaglia, Šimun Michieli pl. Vitturi i Andrija Baša, koji su prinoseći svaki 25 forinta upotpunili svotu od 100 forinta koju su poklonili njihovom duhovnom sinu. Poslije krštenja bila je svečana misa, a poslije završenog Evandelja vrstan govornik profesor Augustin Grubišić izrekao je sveti govor prikladan okolnosti. To je bila bez sumnje prihvatljiva odluka, a bila bi još i više da je govor bio

na hrvatskom jeziku jer novopokršteni ne zna talijanski jezik i ne razumije ni jednu riječ, radi čega su se ceremonije krštenja održale na hrvatskom jeziku.

Novokrštenik je na misi primio presvetu pričest. U ovoj prigodi građani i stranci koji borave u Splitu nisu propustili napraviti milodar u korist novog brata, a taj se popeo na 100 forinta tako da s ovim i onim što su mu darovali kumovi te s onim što zarađuje kao radnik na cestama, zanimanje koje su mu privremeno dodijelile vlasti, on je dovoljno opskrbljen da može sklopiti željeni brak koji će uslijediti u srpnju tekuće godine.

Dana 3. lipnja održani su mjesečni svibanjski ispiti u drugom i prvom razredu gramatike. Svim svibanjskim mjesečnim ispitima predsjedavao je gospodin zamjenik upravitelja.

Tog istog dana prestao je živjeti u Gorici grof de Morne, stariji sin Karla X. bivšeg francuskog kralja. Zbog njegova milostivog srca stanovnici Gorice nazvali su ga ocem siromaha. Pokopan je u grobnici samostana u Kastanjevici gdje počivaju i posmrtni ostaci Karla X.

Dana 4. gimnazijska uprava sa svojim poštovanim br. 66 navedenog 2. lipnja, koje se odnosi na poštovani dopis preuzvišene Vlade br. 11241-2194 navedenog 29. svibnja tekuće godine, priopćila je predstojništvu da je preuzvišeno Dvorsko povjerenstvo za obrazovanje sa svojim poštovanim dopisom navedenog 11. svibnja br. 1461-161 našlo shodnim otpustiti svećenika Antuna Bötnera od obavljanja javne nastavničke službe kao profesora gramatike zbog krivice koja mu je pripisana.

Dana 6. navedenog učenici su zajedno s profesorima sudjelovali u procesiji Tijelova.

Na 11. navedenoga stigla je u Split njegova preuzvišenost gospodin pokrajinski upravitelj u društvu svog pobočnika i prezidijalnog tajnika, nakon što je prisustvovao u Vrlici ceremoniji posvećenja crkve obreda grko-katoličkog. Ceremonija je obavljena 9. lipnja a obavio ju je monsinjor Gabrijel Smičiklas, biskup iz Križevaca.

Sljedećeg dana njegova preuzvišenost otišla je u Omiš razgledati novu kolnu cestu koja je izgrađena između Splita i toga grada. Vratio se u 3 sata popodne istoga dana. Sutradan je otišao u kočiji kaštelanskom cestom.

Istoga dana stigla je u Predstojništvo obavijest da gospodin zamjenik upravitelja Alberti mora idućeg dana otputovati u Italiju kako bi se izliječio te da će Uredu predstojništva biti privremeno dodijeljen prvi povjerenik i okružni upravitelj gospodin Ivan Dominik Ivačić.

Na 13. lipnja umro je u Neuhausu u Češkoj monsinjor Josip Novak, naslovni nadbiskup Larisse u zemlji nevjernika, bivši nadbiskup Zadra, dalmatinski metropolit. Na njegovom pogrebu služio je misu monsinjor Lidmansky, prvi biskup Gurka, najmiliji pokojnikov sudrug.

U konzistoriju koji je održala Njegova Svetost dana 17. lipnja bio je proglašen biskupom za splitsku biskupsku stolicu monsinjor Alojzije Pini, koji je premješten sa šibenske biskupske stolice.

Na 22. lipnja osjetila su se dva potresa u Dubrovniku.

Na 28. navedenog održan je u drugom i prvom razredu humanistike treći mjesečni ispit drugog polugodišta.

Na 1. srpnja novo podrhtavanje tla u Dubrovniku.

Na dan 2. navedenog održan je mjesečni lipanjski ispit u četvrtom i trećem razredu gramatike.

Na dan 3. navedenog u drugom i prvom razredu gramatike. Lipanjskim mjesečnim ispitima predsjedavao je gospodin prvi okružni povjerenik Ivačić.

Crkveno izaslanstvo uputilo se odavde u Šibenik na 24. srpnja da bi se poklonilo proglašenom pastiru ove dijeceze: vrlo časnii gospodin kanonik Špiro Carrara, predstavnik kaptola, i gospoda svećenici Pavao Aržić, župnik zagrađa Svetog Križa i Francesco Carrara,¹⁹¹ doktor teologije, profesor vjeronauka i opće povijesti u mjesnom sjemeništu, predstavnik splitskog klera.

¹⁹¹ Francesco Carrara (Split, 1812. – Venezia, 1854.), povjesničar, arheolog i konzervator. Gimnaziju je pohađao u Splitu, teologiju u Zadru, a u Beču završio teološku specijalizaciju baveći se arheologijom i poviješću. Doktorirao 1842. na Sveučilištu u Padovi. Nakon povratka u Split 1841. bio je nastavnikom vjeronauka i opće povijesti u splitskom sjemeništu. Godine 1842. postaje privremenim konzervatorom muzeja starina u Splitu, a 1847. postavljen je za honorarnog upravitelja Arheološkog muzeja u Splitu. Poslije pada Metternicha otpušten je iz službe te tek 1853. dobiva mjesto gimnazijskog profesora u Veneciji. Usp. Hrvatski biografski leksikon, 2, str. 596-597.

Srpanjski mjesečni ispiti održani su u sljedeće dane i sljedećim redom:

Srijeda, 24. srpnja drugi i prvi razred humanistike.

Petak, 26. navedenog četvrti i treći razred gramatike.

Subota, 27. navedenog drugi i prvi razred gramatike.

I srpanjskim ispitima predsjedavao je gospodin povjerenik Ivačić.

Prvog kolovoza osjetio se dugi i jaki udar od potresa u Slanom.

Tog dana umro je general Lujo pl. Matutinović. Taj je heroj na čast našoj Dalmaciji čiji je bio sin, rođen 15. listopada 1765. a s osam godina otišao je u Pomorsku akademiju u Veneciju, odakle su ga vrlo brzo izvukla studijska putovanja koje je poduzeo kao kadet u Južnu Ameriku, Arhipelag, Englesku, Norvešku, Nizozemsku, Škotsku i Portugal. U Lisabonu mu se ponudio ukrcaj u pohodu koji je Angelo Emo vodio u Barberiju, te ga je prihvatio. Mnogo su mu koristili dokazi hrabrosti koje je pokazao u jurišu na gusarski šambek, pa je od strane Ema bio promaknut u majora. Sedam godina prolazio je tim neprijateljskim obalama, zatim je, nakon što je umro Emo, prešao u garnizon. U međuvremenu Venecija je umirala i 1797. mirovnim ugovorom u Campoformiju pripala Austriji. Matutinović je 1798. priznat austrijskim podanikom, vojnikom i majorom pješništva. Mir u Požunu poslao ga je u Francusku, koja mu je naložila da uredi odmah Dalmatinski bataljun koji je bio u Bergamu. Budući da je to časnio napravio, ujedinio se s velikom vojskom koja je kretala prema Pruskoj kao pobočnik u glavnom stožeru Talijanske divizije. Od tada je imao sretna zaduženja i sreću. Zapovijedao je povlačenjem Talijanske divizije koja je išla u Milano, a Marmont mu je povjerio zapovjedništvo Zadra. Otputovavši u Francusku, kao major zapovjednik ratnih bataljuna prve hrvatske regimente, sudjelovao je u pohodu na Rusiju te se stoplio na plamenu požara Moskve, zatim preko Rajne sudjelovao je u svim vojnama u Njemačkoj. Kad je prešao Rajnu, bio je promaknut u pobočnika zapovjednika, zatim u zapovjednika glavnog stožera pričuvne divizije u Parizu. Bio je otpušten iz Francuske 1814. u činu počasnog feldmaršala. Odlazeći iz Pariza u austrijski glavni stožer, bio je uhićen u Gamu i poslije nekoliko dana doveden generalu Schwarzenbergu koji ga je, našavši u redu njegove isprave, uzeo u svoj glavni stožer sve do Pariza. Nije prošlo mnogo da mu je Schwarzenberg, nalogom vladara, naredio da otiđe u Beč na raport svom gospodarar, koji mu je odlukom od 29. rujna 1817. dodijelio mirovinu od

1500 forinta bez vojnog značenja, a kasnije 2. ožujka 1819. čin general-majora. Posljednjih godina imao je mlitav duh te se 1841. povukao u Split gdje je umro. Matutinović je bio vrlo obrazovan. Pisao je o Jonskim otocima i grčkom arhipelagu, o organizaciji malih jadranskih brodova, o financijama mletačkih pokrajina, o Dalmaciji, Albaniji i Crnoj Gori, o mletačkoj pomorskoj trgovini. Napoleon je dao izraditi prijepis njegovog rada o Ilirskim pokrajinama za Knjižnicu u Parizu, Franjo Prvi za svoju u Beču, a Mattebrun mu je davao za rukopis 18000 franaka. Matutinović je bio časnik legije časti, vitez Željezne krune, reda sv. Luja i ljiljana. Bio je plemenit te je sačuvao uvijek i usred nedaća nepromijenjen hrabar i otvoren dalmatinski karakter. Na 2. kolovoza u šest sati popodne njegovo truplo stavljeno je u grob. Priređene su mu vojne počasti, a civilne magistrature pratile su lijes. Od klera prisustvovao je samo kanonik župnik s dvojicom drugih svećenika. Zbog toga je njegov pogreb, gledan s vjerskog stanovišta, bio više nego skroman.

Dana 6. kolovoza u Splitu bio je dan razdraganosti i svečanosti. Oko 6 sati ujutro vraćao se gospodin okružni poglavar zajedno s novom suprugom gospođom Clotilde de Chiodi. Na njegov ulazak u luku svečana paljba mužara s radosnom bukom objavljalila je dragu novost koja je, čim se doznala u Splitu, izazvala užurbanost i veselje.

Prvi su požurili da ga susretnu magistrati u nekim brodićima. Nije bilo kuće koja nije raskošno izložila tepihe i tapiserije. Čitav taj i sljedeći dan navirali su građani i činovnici da mu čestitaju. Osoblje Gimnazije nije bilo među posljednjima iskazati svom upravitelju vlastitu razdraganost za njegov sretni povratak.

Navečer 7. kolovoza bila je opća veličanstvena rasvjeta. Svuda, kuda je izvršni par prolazio, izbijalo je burno klicanje. U tako sretnoj prigodi tiskani su razni pjesnički sastavi, između kojih zaslužuje posebni spomen Pjesma koju su spjevali učenici prvog razreda humanistike u ovoj Gimnaziji.

8. kolovoza. Danas su prijatelji pokojnoga generala Matutinovića i zavičaja, nezadovoljni skromnim zadušnicama koje su slavljene 2. kolovoza, njemu priredili svečani pogreb u vojnoj crkvi na Dobrome, kojemu je prisustvovalo svjetovno i redovničko svećenstvo, glavni stožer s časnicima i mnogi drugi građani koji su, časteći spomen slavnoga preminulog, postavili uz mrtvački odar sljedeće natpise.

I.

Lujo pl. Matutinović
Dalmatinac
Rođen na Krfu 15. listopada 1765.
u osmoj godini kadet
u dvadesetoj major
u XLVII
počasni brigadni general
u LII
austrijski general major
sada
prah i sjena.

II.

Pola stoljeća
časne vojne službe
devet vojna
dvije opsade
trideset dvije bitke
i
dvadeset osam godina nedaća
bijahu njegov život.

III.

Bijaše
duha otvorenog, plemenitog,
naprednog, darežljivog,
radišnog
osjećaše jako
i
trpješe.

IV.

Ovaj natpis

neki prijatelji

vrlo uciviljeni

postaviše

VIII. kolovoza MDCCCXXXIV.

Tog dana navečer obala otoka Šolte, koja je nasuprot našem pristaništu, bila je rasvijetljena velikim brojem baklji lijepo raspoređenih po najvišim brežuljcima kako bi slavili slavne mladence.

Na 9. kolovoza spuštanjem noći vojna glazba razveseljavala ih je biranim harmonijama.

Na 10. navedenog Društvo casina pripremalo se da im ponudi veličanstvenu plesnu svečanost, ali budući da velika vrućina ljetnog doba loše pristaje dugim i dupkom punim skupovima, dogodili su je za bolje vrijeme.

Ispiti privatnih učenika, koje su obrazovali odobreni učitelji ili dušobrižnički kler, održani su u dane i sljedećim redom:

Petak, 16. kolovoza usmeni ispit prvog razreda humanistike.

Subota, 17. navedenog usmeni ispit četvrtog razreda gramatike.

Nedjelja, 18. navedenog pismeni ispit za prvi razred humanistike i četvrti gramatike.

Ponedjeljak, 19. navedenog usmeni ispit trećeg razreda gramatike.

Utorak, 20. navedenog pismeni ispit trećeg razreda gramatike.

Srijeda, 21. navedenog usmeni ispit drugog razreda gramatike.

Četvrtak, 22. navedenog pismeni ispit drugog i prvog razreda gramatike.

Ponedjeljak, 23. navedenog usmeni ispit prvog razreda gramatike.

Tog dana vratio se iz Italije gospodin zamjenik upravitelja.

U dane 24., 25. i 26. obavljeno je ocjenjivanje sviju predmeta za svih šest razreda, obuhvaćajući i ono za njemački jezik i krasopis.

Na 27. poslije jutarnje nastave sakupilo se osoblje Zavoda kojem je predsjedavao gospodin zamjenik upravitelja, u Uredu predstojništva kako bi dali ocjenu o vladanju učenika.

Dana 28. kolovoza stigla su u Gratz na putu u Trst njihova veličanstva car i carica. Izvanredna gomila ljudi koja se iz radoznalosti naslanjala na ogradu nasipa Burgthora učinila je da su četiri željeza popustila. Jedna je osoba umrla, jedna je slomila ruku, a pet drugih pretrpjele su manje ili više teške ozljede. Njegovo veličanstvo, kad je doznalo o tom nesretnom događaju, te dirnuto svojom visokom i urođenom dobrotom, udostojalo se izdati sljedeću odluku: »1. udovici kapetana u mirovini Feldwebela, koji je poginuo u ovoj nesreći, odobravam odmah pomoć od 400 forinta, zatim 100 forinta godišnje kao dodatak normalnoj mirovini, i forinta 120 njegovoj neudatoj kćerki sve do njezine udaje; 2. natporučniku Giuseppeu Vegracheru 200 forinti za liječenje; 3. drugih 80 forinti Mariji Tanjer, siročetu proizvođača streljiva; 4. Barbari Meisinger i Elisabetti Kalbenböck i sinu Leibhartu svakome po 100 forinti«. Njegovo veličanstvo je naredilo da sve te pripomoći budu uzete iz njegove privatne blagajne.

Javni ispiti drugog semestra održani su u sljedeće dane i sljedećim redom:

Srijeda, 28. kolovoza drugi i prvi razred humanistike.

Četvrtak, 29. navedenog četvrti i treći razred gramatike.

Petak, 30. navedenog drugi i prvi razred gramatike.

Ovi ispiti počinjali su u 8 sati ujutro te se nastavljali do 2 sata popodne.

U subotu 31. navedenog održao se ispit dvaju tečajeva njemačkog jezika koji je trajao od 9 do 11 prije podne.

Svim ispitima predsjedavao je gospodin zamjenik upravitelja, a za vjeonauk sudjelovao je monsinjor generalni kaptolski vikar.

U ponedjeljak 2. rujna ispitani su oni učenici koji su bili isključeni iz javnih ispita.

U utorak 3. i srijedu 4. navedenog učenici su obavili posljednju obveznu ispovijed i pričest.

U petak 6. navedenog profesori su diktirali u dotičnim razredima školske dodatne zadaće koje će učenici morati izraditi za vrijeme jesenskih praznika.

U subotu 7. navedenog poslije zavodske mise otpjevan je Te Deum u zahvalu Svevišnjem za uspješno završenu godinu. Nakon toga u dvorani Zavoda pristupilo se javnom čitanju ocjena, što je obavio vršitelj dužnosti predstojnika, i dodijeli nagrada, što je obavio gospodin savjetnik upravitelj.

Govor na latinskom jeziku izrekao je učenik drugog razreda humanistike Mate Ivčević, a govorio je o pohvali grčkog jezika i dokazivao korist učenja toga jezika. Učenik prvog razreda humanistike Antun Baša izgovorio je govor na talijanskom jeziku koji je govorio o važnosti dobrog odgoja i obrazovanja mladeži.

I vršitelj dužnosti predstojnika uputio je učenicima kratki govor pohvale marljivima i pokude i savjeta pogođenima nedovoljnim ocjenama te poticaja onima koji su završili gimnazijsku nastavu.

Ivan Krstulović, vršitelj dužnosti predstojnika.

Vidio Alberti, zamjenik upravitelja.

Tamnovanje O'Connella nije bilo dugotrajno. Danas 22. rujna novine su objavile da je Dom lordova, nakon što je ispitao proces, nadnevkom 4. rujna poništio osudu protiv njega. Veliko je veselje irskog naroda za oslobođenje njihova predstavnika, a sam O'Connell se smatra zadovoljnim zbog umjerenog ponašanja kojeg se on uvijek pridržavao u obrani pravedne stvari svoje domovine.

Na 23. rujna slavna mjesna uprava svojom odredbom br. 110 priopćila je predstojništvu da je preuzvišeno Dvorsko povjerenstvo za obrazovanje dodijelilo jednu od ispražnjenih katedri humanistike u ovoj Gimnaziji suplentu gramatike u zadarskoj gimnaziji Antunu Lubini,¹⁹² a jednu od ka-

¹⁹² Antun Lubin (Trogir, 1809. – Trogir, 1900.), svjetovni svećenik, doktor humanističke filozofije. Gimnaziju završio u Splitu, a u Padovi studirao teologiju i filozofiju. Nakon studija vratio se u Trogir i postao svećenikom. Neko je vrijeme bio privatnim učiteljem kod obitelji Gozze u Dubrovniku. Od 1841. do 1844. bio je suplantom gramatike u

tedri gramatike, koja je također ispražnjena u mjesnoj Gimnaziji, suplentu Petru Paganiju. Novoimenovani stalni profesori položili su istog dana propisanu zakletvu službe na ruke gospodina savjetnika upravitelja.

Dana 17. listopada umro je u Makarskoj, svom zavičaju, gdje se pokušao provesti jesenske praznike, profesor gramatike u ovoj Gimnaziji, počasni kanonik splitske katedrale doktor Grgur Alačević. Njegovu smrt oplakali su svi dobri zbog vrлина koje su ga ukrašavale, a on je o sebi ostavio u srcu svojih kolega dugo i gorko žaljenje.

Dana 31. listopada slavna carsko-kraljevska gimnazijska uprava priopćila je predstojništvu da je preuzvišena Vlada odredila da svećenik Mate Ivčević prihvati suplenciju katedre za gramatiku koja je ostala upražnjena zbog smrti profesora Alačevića, a da se stalni profesor humanistike doktor Antun Lubin isključivo bavi obavljanjem dužnosti predstojnika.

Školska godina 1844./45.

Dan 3. studenog padao je u nedjelju i zato je otvorenje škole ove godine obavljeno na 4. studenog. Nakon što su se učenici okupili u 9 sati ujutro, otišli su u društvu gospode profesora i vršitelja dužnosti predstojnika don Ivana Krstulovića u katedralu, gdje je otišao i carsko-kraljevski stalni savjetnik Vlade, okružni poglavar i upravitelj Gimnazije Eduard Griez de Ronze, u pratnji gospodina zamjenika upravitelja doktora Ivana pl. Albertija, plemića iz Splita. Monsinjur doktor Silvestar Guina, dekan i kaptolski vikar, služio je svečanu misu poslije koje je otpjevan himan Veni Creator.

Kad je završen obred, raspušteni su učenici te se tog dana mladež nije više okupila iako je prema Statutu trebalo biti čitanje pravila.

I sljedećeg su dana učenici bili oslobođeni od pojavljivanja. Ponuđeni običaj, iako protivan ispravama koje postoje u ovom uredu, bio je zgodna

zadarskoj gimnaziji, a 1844. premješten je u Split kao stalni profesor humanistike i tu postaje predstojnikom. U godinama 1846.-1854. radi kao profesor na zadarskoj gimnaziji i liceju. Godine 1854. premješten je u gimnaziju sv. Katarine u Veneciji. Godine 1857. pozvan je na Sveučilište u Grazu kao izvanredni profesor talijanskog jezika i književnosti, a 1862. postaje redovitim profesorom te predaje do umirovljenja 1875. godine. Usp. T. Erber, Storia del Ginnasio, str. 327-331.

Portret A. Lubine
(zbirka Slade - Šilović, Muzej grada Trogira)

prigoda za ova dva praznika. Kako se međutim uvidjelo da je to zloporaba, tako je odlučeno da se ukine i ubuduće će Statut biti i u tome poštovan.

Tog istog dana 5. studenog vršitelj dužnosti predstojnika don Ivan Krstulović, privremeni profesor humanistike, obavio je pravilnu predaju Ureda predstojništva don Antunu Lubini, koji je nedavno imenovan stalnim profesorom humanistike te je određen da prihvati privremeno zaduženje predstojnika.

Danom 6. započela su predavanja. U drugom razredu humanistike u svojstvu suplenta djelovao je don Augustin Grubišić, stalni vjeroučitelj osnovne škole; u prvom privremeni profesor don Ivan Krstulović; u četvrtom razredu gramatike profesor don Lovre Škarica;¹⁹³ u trećem profesor Petar Pagani; u drugom novi suplent don Mate Ivčević, zamjenik pokojnog profesora Alačevića, a u prvom suplent Luka Svilović, stalni učitelj četvrtog razreda osnovne škole.

Ispiti pripuštenih započeli su prvim danom škole te su se nastavili u sljedećim danima.

Dana 16., kada su se okupili svi učenici, pročitana su pravila s prikladnim primjedbama.

Dana 19. studenog mladići su se ispovijedili, a dana 20. pričestili.

Danas 21. studenog drugi razred humanistike, uz pratnju svog profesora i vršitelja dužnosti predstojnika, prisustvovao je pogrebu bivšeg školskog druga Pietra della Costa, a na mrtvačkom sanduku pričvršćeni su sljedeći natpisi koje je izdiktirao profesor Grubišić:

I.
 Petru dalla Costa
 uzoru nevinosti i marljivosti
 Drugovi
 Koji su ga voljeli pravom ljubavi

¹⁹³ Lovre Škarica (Kaštel Stari, 1792. – Split, 1873.). Profesor gramatike i neko vrijeme predstojnik na Gimnaziji u Splitu. Počasnim kanonikom splitskog kaptola imenovan je koncem 1853. godine. Usp. Ivan Ostojić, Splitski kaptol..., str. 174-175.

Neutješni
 Postaviše
 21. studenog 1844.

II.
 S praga svijeta
 Vidje neiscrpnu navalu zala
 i prestravljen
 opere svoju halju u Jaganjčevoj krvi
 te se blažen ugnijezdi
 u zagrljaju svog Gospodina.

III.
 Pročišćen godinom patnje
 Poletje među zbor anđela
 Kojima je u nevinosti
 Naličio dok je živio

IV.
 Umro u osamnaestoj
 Ali življaše mnogo
 Jer u očima Vječnoga
 Život se mjeri
 Vrlinom, a ne danima.

U dane 17., 18. i 20. prosinca održani su mjesečni ispiti kojima je predsjedavao gospodin upravitelj.

Dana 29. prosinca carsko-kraljevska uprava priopćila je da je gospodin predstojnik ovog Zavoda don Stipan Ivačić umirovljen, a neka profesor humanistike Lubin nastavi sa službom predstojnika do novih odredbi.

U subotu 4. siječnja održana je druga ispovijed učenika, a sljedećeg dana pričest. Smatralo se da je dobro održati u dva različita dana ispovijed i pričest, kako bi se mladići mogli bolje rasporediti i jer je njihov broj velik da se napravi samo u jednom danu. Umjesto da se ispovijed obavi u dva dana i da se pričeste u istom danu ispovijedi, određeno je, sljedeći u

ovome neke posebne odredbe ove uprave koje su upisane u knjigu Ordinationes, da se u jednom danu obavi ispovijed svih, a u drugom pričest. Budući da po svakom razredu nije smjelo biti nego samo jedan dan praznika, ispovijed se održala u srijedu ili subotu, a zatim pričest u četvrtak ili nedjelju. Na taj se način pobrinulo za dostojanstvo sakramenta i za obveze koje je odredio zakon.

Danas, 23. siječnja u 4 sata popodne stigao je iz Trogira s velikom pratnjom kočija monsinjor Alojzije Maria Pini, premješten sa šibenskog biskupskog sjedišta. Kaptol sa svojim prepozitom monsinjorom Markom Dudanom dočekao ga je izvan gradskih vrata blizu crkve Sv. Dominika. U gužvi mnogobrojnog naroda koji je o tom dolasku obaviješten veselom zvonjavom, bio je dopraćen u katedralu a zatim u palaču Krušević na Katedralnom trgu koja je bila određena za njegov stan.

Dana 26. monsinjor Pini svečano je ušao u svoje sjedište. U procesiji u kojoj su mu prethodile bratovštine, učenici osnovnih škola, Gimnazija, sjemenište i kler, a slijedila ga je općina i narod, uputio se iz crkve sv. Križa prema katedrali. Na vratima ga je primio carsko kraljevski savjetnik okružni poglavar s činovnicima, a kad su ušli u crkvu, otpjevan je Ambrozijanski himan te su obavljani uobičajeni obredi propisani ceremonijalom.

Navečer bio je rasvijetljen čitav grad. Osnovne škole i Gimnazija bile su osvjetljene prozirnim slikama iza kojih je bila svjetlost, i premda su više cijenjene slike osnovnih škola, ipak je učinak rasvjete bio lošiji nego onaj gimnazijski koji je dobio opće odobravanje.

U prvom planu između dva velika natpisa na latinskom i talijanskom jeziku bio je carski grb s natpisom na hrvatskom jeziku, u drugom planu između dva natpisa na njemačkom i grčkom biskupov grb s latinskim distihom. Sav u raznim bojama, velikih dimenzija s kratkim neosvijetljenim prostorima i s mnogim svijećama bio je ugodnog učinka. Slijede natpisi:

I.

Tibi

Deus Optime Maxime

Quod Tuo Afflatu

Ferdinandus I Imp.

Aloysium Pini

Nobilis Praesulem

Constituerit

Nos Gymnasii Spal. Ordo

Festa Laetitia Gestientes

Gratiarum Solemnia

Pergolarinus

Qaeque Vota

Caesaris Pro Et Praesulis

Incolumitate

Subentes Nuncupamus

Benignus Excipias

P.

Ecce Novum Caesar Concessit Pignus Amoris:

Ecce Nova O Spalatum Fama Decusque Tibi¹⁹⁴

II.

Na Carskom Grbu

Jasno Sivaj Cesarova Kruno

Tvoju Svitlost Uxivachie Zemlja

Mir I Pravost Jer Sudi Temelja.

III.

Premudri Bože

Ti koji si

Alojza Mariju Pinija

Tu za Tvoj Oltar Odgojio

¹⁹⁴ U prijevodu: Tebi / Najbolji Višnji Bože / Što je Tvojim nadahnućem / Ferdinand I. Car / Alojzija Pinija / Plemeniti biskupom / Postavio / Mi splitske gimnazije skup / U radosti slavlje čineći / Želje što ih / Za Carevu i Biskupovu / Nepovredivo / Dolazeći nazivamo / Dobrostitv primi / P. / Evo novi zalog Car ljubavi dade / Evo nove, Splitte, slave i uresa tebi. (Preveo S. Kovačić).

I Bogatog Znanošću i Mudročću
 Na Katedre Propovjedaonice Župe
 Slavnog si Smjestio
 Sada Milosti Mudrosti Pobožnosti
 Učitelju
 Ovom Gradu Vratio si se
 Kao Naš Biskup
 Njemu Vjersko Znanje Ovog Zavoda
 Podređujući se
 Učini
 Da Dugo Svojim Prisustvovanjem
 Razveseljava
 Ove Nove Nasade Vinograda
 Njemu Povjerene.

V.

Na biskupovu grbu
 Praesule Si Tali Finimur, Tua Munera Caesar:
 Sed Tua, Si Tales, Non Peritura Domus.

VI.

Aloisio Pini
 Ek Skardones
 Apo hedras arhieratikes tu Sibeniku
 Eis ten tu Spalatu
 Metatetheimeno
 En auto pandeme prosodo
 Anthesterionos pempte fthinontos
 HIEIEEEDDDP

Hoi didaskaloi kai hoi mathetai
 Te gimnasiae
 Ta sinharmata kai tus kratus.¹⁹⁵

Ispiti mjeseca siječnja održani su u dane 29. i 30. istog mjeseca i prvog veljače, a predsjedavao im je gospodin upravitelj te je prisustvovao prvom i trećem još i gospodin zamjenik upravitelja.

Ispiti veljače bili su u dane 26., 28. i prvog ožujka, također je predsjedavao gospodin upravitelj.

Plod tih ispita bile su razne izmjene koje su uvedene u način nastave. Sveden je na samo jedan način izgovor grčkog jezika za sve razrede, nastava zemljopisa približila se više tiskanim uputama, a s nekim vježbama latinskog govora započeto je već od prvih razreda gramatike. Ako se takva vježba bude revno provodila, i ako se postigne da u četvrtom razredu mladići lako govore latinski, kao što se vidi u njemačkim gimnazijama, mladi u humanistici s manjim naporom učinit će veći napredak, budući da činjenica pokazuje da naši mladi, loše pripremljeni u gramatičkoj školi, nailaze na nepremostive poteškoće u pogledu latinskog u humanistici, odatle zatim odbojnost za svaku vrstu učenja.

Polugodišnji ispiti održani su u sljedeće dane počevši od prvog razreda gramatike nadalje:

10. ožujka od 8 do 10 sati vjeronauk drugog i prvog razreda gramatike.

10. ožujka od 10 ujutro do 2 popodne prvi i drugi razred u drugim predmetima.

11. ožujka od 8 do 10 vjeronauk četvrtog i trećeg razreda gramatike.

11. ožujka od 10 do 2 drugi predmeti.

¹⁹⁵ U prijevodu: Alojziju Pinu / iz Skradina / sa sjedišta velikosvećeničkog šibenskog / na sjedište splitskog / premještenomu / u istom javnom svečanom ophodu / peti antesteriona (kraj veljače) koji prolazi/ učitelji i učenici / gimnazije / uz zajedničku radost i odobravanje /. (Budući da u tekstu ima nejasnih mjesta zbog lošeg pisanja na grčkom i zbog toga što nedostaje predikat, prevoditelj Josip Dukić transliterirao je i doslovno preveo ovaj tekst).

12. ožujka od 8 do 10 vjeronauk u drugom i prvom razredu humanistike, u druge sate drugi predmeti.

Ispitima vjeronauka u prva dva dana predsjedavao je monsinjor vikar don Marko Dudan, trećeg dana monsinjor biskup Pini. Ispitima predmeta predsjedavao je u svim razredima gospodin upravitelj, osim onima u drugom razredu gramatike, gdje ga je zamijenio gospodin zamjenik upravitelja koji je bio prisutan na drugim ispitima.

Dana 13. održao se ispit isključenih, a dana 14. onaj iz njemačkog jezika kojemu je predsjedavao gospodin upravitelj.

Duhovne vježbe održane su u dane 17., 18. i 19. te su održane na drugi način nego prethodnih godina.

Uskršnja ispovijed dana 18., a četvrta pričest dana 19. ožujka.

Postojale su cedulje kako za ispovijedi tako za pričesti te česti poziv i u radnim danima kako bi svi mladi pristupili svetim sakramentima i kako bi bili dovoljno marljivi u pobožnim vježbama.

Pošta od 20. ožujka donijela je privatnu vijest da bi Vlada dala znatne svote za isušivanje močvara u Neretvi, a koji dan poslije donijela je novost da su odobrene dozvole za dolazak karavana u Split.

Dan 15. ožujka bio je prvi dan drugog polugodišta.

Grad je slavio 19. travnja vrlo radostan rođendan njegova veličanstva Ferdinanda Prvog, cara i kralja, s uobičajenim manifestacijama. Gimnazija, osim što je prisustvovala svečanoj misi u katedrali kako bi mladež od najranijih dana naučila zadovoljavati svetu dužnost koja se nalaže svakom podaniku prema svojem vladaru, nanovo je započela pohvalni običaj koji se već nekoliko godina prakticirao, da služi svetu misu u zahvalu te za sve sretniju potvrdu i napredak uzvišenog monarha. Samo što se vjeroučitelju učinilo da se može osloboditi ovog služenja opravdavajući se praksom iz prošlih godina i tako, budući da ga se nije moglo zamijeniti drugim službenikom, otpjevan je samo Te Deum s nacionalnom himnom uz opće nezadovoljstvom čitave Gimnazije.

Danas 6. svibnja uprava je priopćila predstojništvu utješnu novost da je uzvišeno Dvorsko povjerenstvo odlučilo da na ispražnjena mjesta u split-

skoj Gimnaziji budu određeni pojedinci izvan reda Skolopa¹⁹⁶ jer ovi nisu imali sposobne osobe da ih zauzmu. Obavijestilo je da je već otvoren natječaj za mjesto predstojnika i dan nalog općoj upravi da pripremi pitanja za katedru humanistike.

Također je slavna uprava priopćila da je uzvišena Vlada imala zadovoljstvo imenovati zbog izvještaja predstojništva za stalnog podvornika Gimnazije Ivana Mirčetu.

Dana 15. svibnja, na molbu vršitelja dužnosti predstojnika, presvijetli monsinjor Alojzije Maria Pini udostojao se služiti misu u gimnazijskoj crkvi kako bi mogao udijeliti sakrament nekim gimnazijalcima. To je bio gnutljiv i vrlo poučan sveti obred koji je bio svečan više od uobičajenog zbog biskupove propovijedi koju je pobožni pastir izrekao uz opće odobravanje.

Dana 10. lipnja carsko kraljevski okružni poglavar obavijestio je konzervatora muzeja gospodina doktora opata Carraru da je odobren plan koji je predložio za pripreme radove iskapanja u Saloni, da je doznačeno 400 forinta i da se priželjkuje prije idućeg studenog izvještaj o obavljenim iskopima.

Danas 3. srpnja profesori suplenti Luka Svilović i don Mate Ivčević polažu ispit prema natječaju za dvije ispražnjene katedre gramatike u ovoj Gimnaziji.

Danas 6. srpnja predstojništvo traži godišnju doznaku za gimnazijsku knjižnicu, jer je saznalo da bi se mogli dobiti znatni darovi tamo gdje je ustanovljena knjižnica. U drugom izvještaju predlagalo je također okupljanje klerika u sjemeništu.

Na 10. srpnja profesor Pagani polagao je ispit na natječaju za ispražnjenu katedru humanistike u ovoj Gimnaziji.

Na 11. srpnja učenici drugog razreda humanistike: Baša, Didoš, Bellantonio, Jesurum, Milić, Maričić, Ventura, Ipšić, Parvica, Nazor, Lalić i Gaus darovali su Gimnaziji dvjesto i sedamnaest knjiga.

Javni ispiti drugog polugodišta održani su u dane 27., 28. i 29. u šest razreda. Dana 1. rujna bio je ispit dvaju tečajeva njemačkog jezika.

¹⁹⁶ To su bili pripadnici Pobožnih škola (Scuole pie), to jest pijaristi.

Ove godine bili su brojni tečajevi učenja njemačkog jezika te su ispitati bili zadovoljavajući. S ugodnim uspjehom učenici su prvi put napravili gramatičku analizu na njemačkom.

Ispitima je uvijek prisustvovao slavni carsko kraljevski savjetnik i upravitelj te je tu uvijek bio prisutan i gospodin zamjenik upravitelja, a ispitima iz vjeronauka prisustvovao je presvijetli monsinjor biskup.

Dodjela nagrada održana je na 6. rujna jer je na 7. padala nedjelja. Dodjelu je obavio carsko kraljevski okružni poglavar uz sudjelovanje časnog monsinjora vikara Dudana, gospodina zamjenika upravitelja i drugih uglednih osoba. Prema uobičajenom bio je govor na latinskom jeziku, dodjela nagrada, govor na talijanskom jeziku, a zatim govor vršitelja dužnosti predstojnika, nacionalna himna koju su pjevali mladi a koja je bila popraćena vojnom glazbom.

Na 27. listopada okružni poglavar Eduard Griez obavijestio je predstojništvo o svom premještanju u Kotor te imenovanje gospodina Carla de Kemptera¹⁹⁷ plemenitog Zellhein i Kuzbay, namjesničkog i pokrajinskog tajnika, savjetnika Vlade i upravitelja splitske Gimnazije.

Danas 28. listopada uprava je priopćila da je suplentu don Augustinu Grubišiću dodijeljena nagrada od 300 forinti.

Tijekom godine bili su određeni u gradu i u okolici Splita razni radovi. Obala je proširena i produžena od Zdravstvenog ureda do samostana Sv. Frane s namjerom da se nastavi sve do posljednje kuće Velog Varoša. Otvorena je cesta koja grad okružuje sa sjeverne strane: poravnana je cesta za zagrađe Lučac i za Pojišan.¹⁹⁸ Park na obali bio je dijelom okružen zidovima, ledina na Manušu je pošumljena, cesta na Poljudu¹⁹⁹ proširena te su sagrađene razne kuće u gradu. Svi ti radovi izvedeni su stručno.

¹⁹⁷ Karl Kempter von Riggburg Zellheim, vladin savjetnik. Bio je tajnikom predsjedništva vlade u Zadru, a od 1847. okružnim je poglavarom u Splitu i upraviteljem splitske Gimnazije.

¹⁹⁸ To je danas Ulica Sv. Petra Starog.

¹⁹⁹ To je danas Zrinsko-frankopanska ulica. Usp. D. Kečkemet, Zbivanja u Splitu ..., str. 216.

Godina 1845./6.

Početak školske godine 1845./46. održan je dana 4. studenog. Monsinjor don Guina, dekan i glavni inspektor osnovnih škola, služio je svetu misu i pjevao himan Veni Creator, a bili su prisutni učenici svih gradskih ustanova uz sudjelovanje slavnog carsko kraljevskog gospodina savjetnika, okružnog poglavara i upravitelja Gimnazije Eduarda de Grieza.

Istog dana poslije ručka u Zavodu se sakupila mladež te joj je vršilac dužnosti predstojnika pročitao i objasnio propise, a dana 5. bio je prvi dan formalne nastave.

Sljedećih dana održani su prijemni ispiti. Mladi su ove godine bili prilično brzi podnijeti prijavu jer su krajem prošle godine bili pismenim oglasom upozoreni da je njihova dužnost prijaviti se u dane 3. ili 4. i da je blagodat zakona udijeljena sve do 15. mjeseca, a do kraja mjeseca da se ne može dopustiti, osim zbog opravdanih razloga.

Danas 21. studenog došle su prvi put karavane u lazaret koji je, nakon što je porušeno kazalište, vraćen u staro stanje. Velika je bila navala svih staleža ljudi koji su pohitali da vide Osmance, nadajući se da će uživati veliku gospodarsku korist, sjećajući se stare trgovine koju je grad obavljao karavanama. Ali oni koji bolje vide pretkazuju da ovo dobročinstvo koje nam je udijelila vladareva milost u pokusnom obliku, ako se Turcima ne dopusti sol po cijeni koja im se daje na graničnim prijelazima, postiže se u najmanju ruku samo glavni cilj njihova silaska u naš grad.²⁰⁰

Danas 30. studenog narod se razveselio radosnim dolaskom slavnog carsko kraljevskog gospodina Carla de Kemptera, savjetnika okružnog poglavara. Dio njih pohitao je da ponovno vidi svog starog gosta, da pozdravi u njemu oca, koji je bio siguran da osim starih poznanstava neće ništa drugo naći. Sljedećeg dana savjetnik je preuzeo svoju novu službu te je primao čine podaničke vjernosti koje su mu predstavnici mjesne vlasti požurili iskazati.

Na dan 13. prosinca uprava je obavijestila da je uzvišena Vlada kao odgovor na traženje savjeta predstojništva izjavila da se mogu prihvatiti u

²⁰⁰ Rečenica je u izvorniku posve nerazumljiva: tek se iz teksta s nadnevkom od 15. svibnja 1847. saznaje da je sol turskim karavanama trebala biti prodavana u gradu po cijeni nižoj od one na granici.

Gimnaziju i sinovi negrađanskog staleža.

Dana 15. savjetnik Griez otputovao je u Kotor.

Danas 19. prosinca gospodin savjetnik otputovao je u Zadar.

Na 27. prosinca uprava je priopćila da je hvarski ordinarijat zabranio svojim klericima stanovanje u privatnoj kući.

Lijep je bio prizor dolazak iz Zadra slavnog gospodina savjetnika okružnog poglavara sa svojom suprugom! Dan 28. prosinca bio je vedar i sjajan kao ljetni dan, a čitav grad izišao je susresti slavne supružnike. Duž čitave dužine polukružne splitske obale bila je gomila ljudi raznih nošnja. Svi prozori na obali i zagrađima, vidici i krovovi vrvjeli su od ljudi. Nije bilo mjesta ni blizu ni daleko koje gleda prema splitskoj luci da nije vidjelo gomilu ljudi. Svi brodovi izašli su iz luke, svečano ukrašeni i poredani u dva paralelna reda te su uz klicanje i paljbu pušaka i topova prihvatili željene goste, a razni brodići na vesla, prekriveni tepisima, prevozili su na parobrod mnoge javne magistrate koji su čestitali dolazak plemenitim putnicima.

Na 3. veljače uprava je dozvolila profesoru Krstuloviću otići u zavičaj na osam dana zbog zdravlja.

Na 7. veljače profesor Petter dobio je pripomoć od 50 forinta.

Profesor Krstulović dobio je dopuštenje od tri mjeseca, počevši od 25. veljače, te ga je zamijenio Lubin, vršitelj dužnosti predstojnika.

Danas na 1. ožujka uprava je priopćila da je uzvišeno Dvorsko povjerenstvo za obrazovanje kod polugodišnjeg izvještaja godine 1844./45. primijetilo da kod dodijele nagrada nisu bili poštovani važeći propisi.

Danas 18. ožujka profesor Pagani preuzeo je suplenciju u humanistici umjesto vršitelja dužnosti predstojnika, a suradnik don Šimun Barić²⁰¹ u gramatici umjesto Paganija.

²⁰¹ Šimun Barić (Split, 1814. – Split, 1862.). Školovao se na bogosloviji u Zadru od 1835. do 1839., iste je godine zaređen za svećenika te stupa u službu splitske katedrale. Godine 1846. imenovan je suplentom gramatike u splitskoj Gimnaziji. Počasnim kanonikom imenovan je 1854. godine. Usp. I. Ostojić, Splitski kaptol ..., 175-176.

Predstojništvo se savjetovalo je li slobodno profesorima kazniti mlade s pritvorom bez ručka zato što predstojnik to nije predviđao. Danom 25. ožujka odgovoreno je da je ta kazna samovoljna i da se treba prizvati na poštivanje Zakonika.

Mjesečni ispiti održani su u prosincu, siječnju i veljači. Ispovijed i pričešć u za to određene dane. Javnim polugodišnjim ispitima predsjedavao je ili upravitelj ili zamjenik upravitelja, a za vjeronauk presvijetli monsinjor biskup u dane 30. i 31. ožujka i 2. i 3. travnja.

Dana 4. započelo je drugo polugodište.

Rođendan njegova veličanstva 19. travnja učenici su proslavili u crkvi Zavoda. Služena je sveta misa, pjevan je Te Deum i nacionalna himna. Profesori su sudjelovali na svečanoj misi u katedrali gdje su bili prisutni svi predstavnici vlasti.

Dana 23. travnja Nikola Blašković²⁰² polagao je ispit prema natječaju kako bi dobio habilitaciju za predavanja u četiri razreda gramatike.

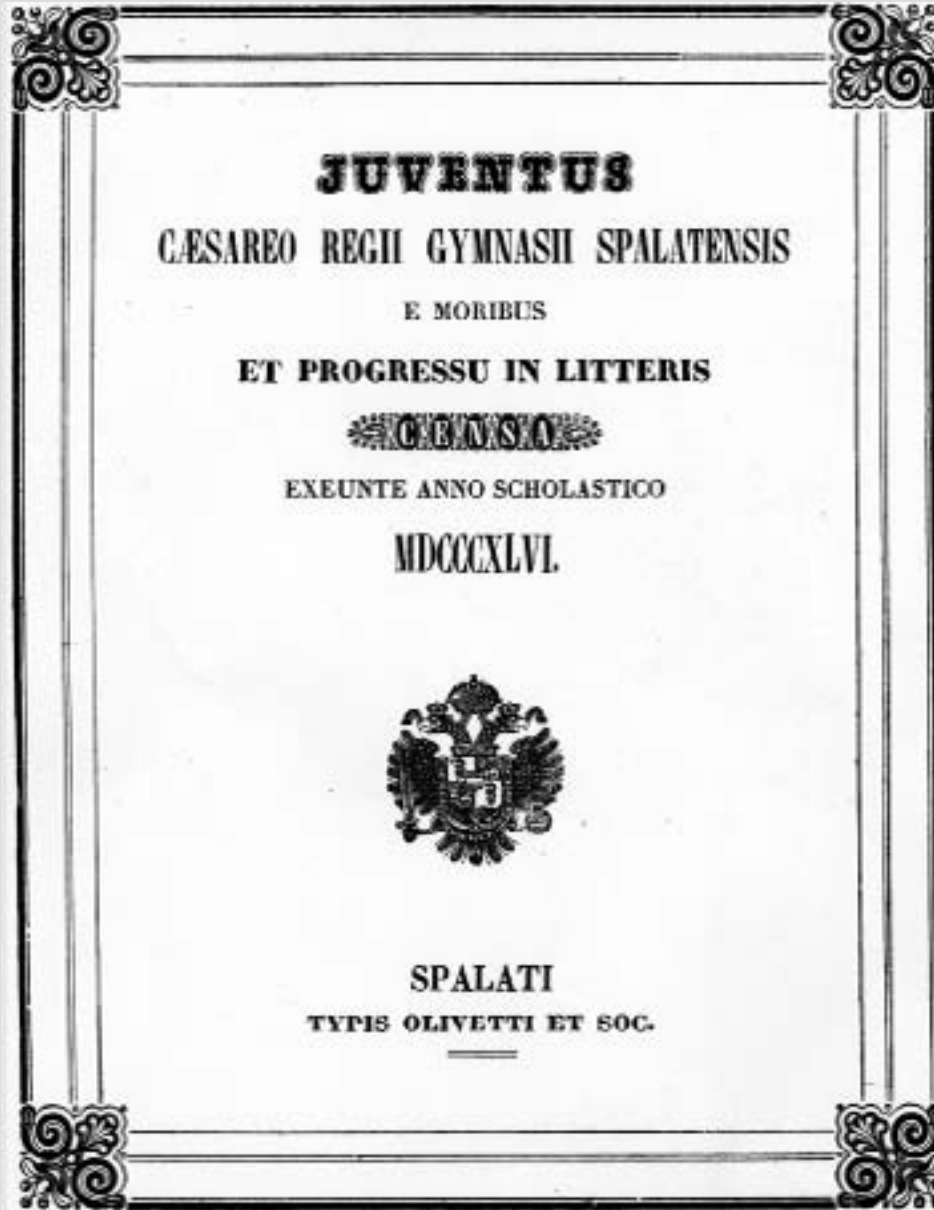
Danas 29. travnja došla je naredba da profesor Pagani mora otputovati u Zadar jer je premješten u tamošnju gimnaziju. Na njegovo mjesto imenovan je profesor Ivan Krstitelj Viganò,²⁰³ profesor humanistike u Zavodu Parabiago.

Danas 4. svibnja stiglo je imenovanje profesorima Luki Sviloviću i Mati Ivčeviću²⁰⁴ za katedre gramatike.

²⁰² Nikola Blašković polagao je za privatnog učitelja gramatike te je privatno podučavao u Sinju.

²⁰³ Ivan Krstitelj Viganò, rođen 1813. u Cremnagu u provinciji Como, Italija. Predavao je četiri godine u privatnoj gimnaziji u Parabiagu (Como). Dobio je mjesto u splitskoj Gimnaziji nakon što je profesor Pagani premješten u Zadar. Međutim, već je godine 1849. premješten u Mantovu.

²⁰⁴ Mate Ivčević (Trogir, 1818. – Trogir, 1889.), svećenik, gimnazijski profesor, književnik, skupljač knjiga i rukopisa. Pohađao splitsko sjemenište, a gimnaziju, filozofski i teološki studij u Zadru. Godine 1844. zaređuje se za svećenika i postaje profesorom-suplentom na splitskoj Gimnaziji. Od 1852. radi kao profesor na gimnaziji u Zadru te postaje upraviteljem gimnazije do 1870. godine. Privremeno do 1872. radi kao upravitelj gimnazije u Dubrovniku, a onda se vraća u Zadar na mjesto upravitelja gimnazije do 1876. kada je umirovljen. Pisao je sastavke u stihu i prozi, nekrologe poznatim osobama,

Program Klasične gimnazije
iz 1846. godine

Na 23. svibnja profesor humanistike Pangrazi²⁰⁵ preuzeo je svoju službu i održao predavanje.

Prvog lipnja umro je Grgur XVI. U prvostolnici su održane svečane zadušnice.

21. lipanj – danas je Gimnazija zajedno s učenicima osnovnih škola slavila sv. Alojzija, zaštitnika učeničke mladeži, u crkvi Sv. Dominika, a klerik Mateljan, učenik drugog razreda humanistike, izrekao je pohvalni govor.

Dana 24. lipnja uprava je naknadno obavijestila o imenovanju Ivana Marussiga²⁰⁶ predstojnikom Gimnazije i o premještanju profesora Lubina u zadarsku gimnaziju na njegov zahtjev.

Uprava je danas 22. srpnja obznanila da je profesoru Viganò dopušteno da odloži svoj dolazak u Split do početka nove školske godine.

Na 6. kolovoza profesor Svilović i suplent Barić polagali su ispite natječaja za katedru humanistike koja je ostala ispražnjena zbog premještanja Lubina.

Na 13. kolovoza priopćeno je da se njegovo veličanstvo udostojalo obećati i odvjetnicima da se mogu baviti privatnim podučavanjem.

Danas je uprava obavijestila da je uzvišena Vlada izjavila kako don Ivan Krstulović ne pripada više Gimnaziji.

panegirike svecima itd. Usp. M. Grgičević, Osobni arhivski fond Mate Ivčević, str. 123-124.

²⁰⁵ Jakov Pangrazzi, rođen 29. studenoga 1819. u Monteclassico, okrug Trenta u talijanskom Tirolu. Gimnaziju je završio u Trentu, a filozofiju dijelom u Trentu a dijelom u Innsbrucku. Godine 1841. doktorirao filozofiju u Padovi. Godine 1845. imenovan je profesorom na Gimnaziji u Splitu. Tu ostaje punih dvadeset godina. Tek 1865. imenovan je na mjesto učitelja klasične filologije na nižoj gimnaziji u Zadru, gdje odlazi početkom drugog semestra.

²⁰⁶ Ivan Marussig, rođen u Trstu 17. prosinca 1797. godine. Studirao je filozofiju, teologiju i pravo. Predavao je u zadarskoj gimnaziji od školske godine 1823. do 1846., kada je premješten u Split. U splitskoj Gimnaziji bio je ravnateljem od 1846. do 1849. godine.

Dani 27., 28., 29. i 31. kolovoza i 1. i 2. rujna određeni su za javne ispite drugog polugodišta, a svima je predsjedavao slavni carsko-kraljevski upravitelj kao i onima njemačkog jezika koji su obavljani u danu 3. rujna.

Posljednju pričest mladi su obavili u dva odvojena dana prema Zakoniku. Primijećeno je da su veliki anđeli pobožnosti²⁰⁷ bili kamen smutnje malenima, kod kojih se opaža malo vjerskog osjećaja i neki neobični način za tu dob. Razlog tome pripisao se načinu ponašanja starijih, stoga se mislilo da se pričest obavi u dva različita dana te se imalo zadovoljstvo da oni nisu postigli cilj. Pričest kako velikih koji su mogli biti bolje promatrani, tako i pričest malih, bila je potpuno zadovoljavajuća.

Dodjela nagrada koju je obavio slavni carsko-kraljevski gospodin savjetnik i upravitelj bila je održana na uobičajeni način dana 6. rujna kako bi se mladi mogli okoristiti polaskom parobroda koji je polazio sljedećeg dana.

Danas 27. rujna slavna carsko-kraljevska uprava priopćila je predstojništvu da je gospodin Ivan Marussig, predstojnik Gimnazije, položio zakletvu te je naređivala da mu vršitelj dužnosti predstojnika Lubin odmah preda službu. Tako je Lubin bio oslobođen svake dužnosti koja mu je povjerena te je bio slobodan otići na svoje novo odredište kao profesor humanistike u carsko-kraljevskoj zadarskoj gimnaziji na mjesto koje je do sada zauzimao Giovanni Marussig.

Godina 1846./47.

Split, 28. rujna. Danas u 12 sati predana je služba ovog carsko-kraljevskog predstojništva Giovanniju Marussigu (rođenom u Trstu na 17. prosinca 1797., koji je završivši osnovnu školu 1809. i gimnaziju 1814., studirao i propisane tri godine filozofije 1814., 1815. i 1820. te je apsolviravši četiri godine teologije 1819. u Grazu prošao prvu godinu prava u tom gradu a drugu na Sveučilištu u Beču), stalnom profesoru gramatike i zatim humanistike na carsko-kraljevskoj gimnaziji u Zadru, od 28. listopada 1823. do 26. rujna 1846. u kojoj je položio zakletvu kao stalni predstojnik pri carsko-kraljevskom okružnom poglavarstvu u Splitu u odsutnosti gospodina savjetnika Vlade i okružnog poglavara de Kemptera, na ruke prvog povjerenika Franula de Weissenthurha.

²⁰⁷ Misli se na učenike viših razreda.

Dana 12. navečer (listopada 1846.) vratio se gospodin savjetnik iz posjeta svom okrugu. Dani jure: dana 22. listopada u 12,30 sati umro je u ovom gradu kanonik Alegretti iz Trogira kada je ulazio monsinjor Alojz Guglielmi,²⁰⁸ koji je nastavio parobrodom svoje putovanje u Beč. I gospodin upravitelj Dvorskih muzeja – Arneth²⁰⁹ – razgledavši ove starine, vratio se istog dana u prijestolnicu Carstva.

Danas je profesor vjeroučitelj doktor Dominik Svilan dobio za svoj prvi decenij 100 forinta godišnje. Na dan 2. studenog položio je svoju zakletvu novi profesor gramatike (prije tekuće godine) Ivan Krstitelj Viganò.

Prosinac: dana 12. u 9 sati prije podne pozvan je u ovaj ured profesor gramatike Luka Svilović jer je povjerovao govorkanjima te se tu uvjerio o njihovoj ništavnosti i neosnovanosti. Kad bi nebo htjelo zaustaviti ogovaranje i prenošenje lošeg jedno o drugom, što stvara sablažnjivu povijest ove Gimnazije gdje su izgubili građanski život vjeroučitelj Cippico,²¹⁰ profesor gramatike Boetner,²¹¹ a mnogi drugi trpjeli velike neugodnosti. (Vidi 10. svibnja 1840.).

Na 14. prosinca sniježilo je a 15. ujutro čitava splitska okolica s planinama i grad bili su bijeli. Tako isto noću 18. i 19. ujutro. Škola: (od 7.30 do 8 misa) od 8 do 10 i od 12 do 2 poslije podne.

Na 21. u 3 sata popodne umro je prvi povjerenik ovog okruga, gospodin Ivan Dominik Ivačić, brat bivšeg predstojnika ove Gimnazije, te je

²⁰⁸ Alojz Guglielmi (? - 1853.), profesor crkvenog prava i povijesti na sjemeništu u Zadru. Od 1839. do 1852. bio je biskupom u Skadru. Godine 1852. imenovan je za veronskog biskupa, ali se u međuvremenu razbolio i umro.

²⁰⁹ Joseph Casalanž Arneth (1791. - 1863.), austrijski arheolog i numizmatičar. Od 1840. ravnatelj je kabineta za numizmatiku i starine. Usp. Österreichisches Biographisches Lexicon, str. 29.

²¹⁰ Protiv Josipa Cippica već 1829. počinju optužbe o navodnom nemoralnom ponašanju, tako da Pokrajinska Vlada s dopisom od 12. prosinca 1832. br. 20453/3735 nalaže predstojniku da strogo motri ponašanje Josipa Cippica te da svaka tri mjeseca podnosi o tome izvještaj. Na kraju je Pokrajinska Vlada Cippica suspendirala te poslala u Skradin da bude pod ostrim nadzorom šibenskog biskupskog ordinarijata (kutija 8, svežanj 3, 624/p. p.).

²¹¹ Naredbom Pokrajinske vlade u Zadru od 18. kolovoza 1842. Bötneru prestaje služba jer je optužen za blud protiv naravi sa zavođenjem mladeži (kutija 11, sv. 1, 1883/p. p.).

pokopan 22. poslije svečanog pogreba kome je prisustvovao gospodin savjetnik okružni poglavar i upravitelj Gimnazije, gospodin Karlo pl. Kempter i predstavnici vlasti, uračunavši osoblje ovog javnog Zavoda sa svim učenicima od 10 do 12.15, a to je bio razlog zbog čega je odmor bio od 12 do 2 sata. More je bjesnjelo zbog lebića ili jugozapadnog vjetra koji je ove godine učinio veliku štetu brodovima.

Dana 23. prosinca suplent profesor humanistike svjetovni svećenik Augustin Grubišić dobio je odluku o imenovanju na mjesto duhovnog upravitelja talijanske crkve u Beču. Imenovan je od strane kongregacije talijanske crkve u Beču na 21. studenog tekuće godine a odluka na dan 3. prosinca 1846.

Na 27. poslije 1846. prosinca padao je četvrti put ove godine obilati snijeg kuće, krovove i ulice grada²¹²

Godina 1847.

Na 10. siječnja (nedjelja). Započela je u ovoj carsko-kraljevskoj Gimnaziji škola crtanja koja je odobrena kao pokus poštovanom odlukom uzvišenog carsko-kraljevskog povjerenstva za obrazovanje s odlukom od 3. listopada 1846. br. 6810/618. Odluka je priopćena ovoj carsko-kraljevskoj upravi Gimnazije 27. prosinca nedavno prošlog, br. 194, zbog čega je nastava povjerena učitelju ove glavne osnovne škole Jakovu Rossiju²¹³ svakog četvrtka od 11 sati do 1 sat poslijepodne i svake nedjelje od 9.30 do 11 prijepodne. (Vidjeti protokol godine 1847. br. 8). Na 18. siječnja broj crtača od početnih 48 popeo se na 60, to jest 49 učenika Gimnazije i 11 filozofije. Na 1. veljače bilo ih je 50.

Na 26. veljače 1847. u dva sata popodne u dobi od 73 godine otišao je iz Splita u bolji život Ivan Katalinić,²¹⁴ carsko-kraljevski umirovljeni ma-

²¹² Na ovom dijelu prolivena je tinta, stoga se tekst ne može pročitati.

²¹³ Jakov Rossi, rođen u Zadru 24. srpnja 1804. godine. Bio je učiteljem crtanja i matematike u četverogodišnjoj osnovnoj školi u Splitu. U tekstu umjesto Jakov piše Ivan. Vjerojatno je došlo do zabune u pogledu imena, a što je u prijevodu ispravljeno.

²¹⁴ Ivan Katalinić (Kaštel Novi, 1779. – Split, 1847.), povjesničar. Školovao se u nadbiskupskom sjemeništu u Splitu, u Rimu studirao bogoslovlje, a u Zagrebu završio studij prava. Bio je osobito aktivan u vrijeme francuske uprave i u francuskoj vojsci.

jor rođen u Trogiru, autor Povijesti Dalmacije (četiri toma) i drugih djela itd., oplakan od svih koji su ga nježno voljeli. Njegovi posljednji ostaci preneseni su ujutro 27. veljače iz crkve Svetoga Duha u katedralu gdje je sa zaslužnim i nesvakidašnjim sjajem otpraćen na pokop od svih civilnih i vojnih predstavnika vlasti i glazbom ovog mađarskog bataljuna koji već dugo godina sačinjava garnizon ovoga grada.

Na prvog ožujka 1847. planine su bile pokrivene snijegom od čije su blistave bjeline zabijelile ravnica i grad. Ista stvar dogodila se u noći od 10. na 11. ožujka i 22., gornji i srednji dio bili su dobrim dijelom puni snijega.

Školske godine 1846./47. javni ispiti održani su od 15. do 22. ožujka, a zatim oni privatnih učenika i duhovne vježbe, a 5. travnja sa svetom misom u drugom uskršnjem blagdanu započelo je drugo polugodište.

Na 27. ožujka 1847. održano je čitanje ocjena napretka svih učenika Gimnazije. To se dogodilo u dvorani same Gimnazije u 1.30 poslijepodne. Zatim duhovne vježbe Svetog tjedna, uskršnja ispovijed i pričest.

Na 5. travnja započelo je drugo polugodište školske godine 1846./47.

Profesor gramatike svjetovni svećenik Mate Ivčević darovao je budućoj knjižnici knjižicu s naslovnicom O Danteu Alighieriju V. pjevanje pakla, izloženo s povijesnim, estetskim i filološkim bilješkama itd. (od 32 stranice) Mate Ivčevića, Trogirana, Split, tiskara Olivetti i drugovi, 1847.

Na 17. travnja profesor gramatike Luka Svilović darovao je knjižnici itd. jedan svoj sastav na latinskom: In die natali Ferdinandi Primi Imperatoris et Regis ecc. Carmen Lucae Svillovich Grammaticae Professoris, Spalati, typis Piperata et Soc. 1847.

Uzvišena Vlada svojom poštovanom odlukom od 11. veljače 1847. dopušta da predstojništvo nastavi u nabavi najnužnijih knjiga za uporabu knjižnice ove Gimnazije, a da ne prijeđe iznos od 200 forinta koje su odobrene za tekuću godinu.

Na 19. travnja rođendan Ferdinanda I, premilostivog cara i kralja, proslavljen je u čitavom Splitu s uobičajenim iskazima ljubavi i podaničke pri-

Nastanivši se u Splitu, posvetio se pisanju. Napisao je povijest Dalmacije od najstarijeg doba do propasti Mletačke Republike. U drugom dijelu opisao je događaje od pada Mletačke Republike do 1813. godine. Usp. Hrvatski biografski leksikon, 7, 155-156.

vrženosti uzvišenoj austrijskoj kući. Ove godine vladala je glad, osobito u planinskom području, a u ostatku pokrajine osjećaju se učinci skupoće uslijed ovogodišnje slabe žetve. Libra brašna sada stoji 7¼ karantana. Zbog toga je izvršni gospodin savjetnik i poglavar ovog okruga i upravitelj Gimnazije učinio kršćansko djelo prenamijenivši trošak namijenjen proslavama za utjehu siromasima kojima je darovao svotu od 150 forinta.

Dana 16. noću na 17. pala je obilna kiša. Koristeći se mrakom te noći iz blagajne gradske bolnice ukradeno je 2000 forinta. To je doista žalosna okolnost u tom teškom trenutku.

I u Beču veliki je broj bolesnih siromaha u bolnici koja je prije brojila više od 1000 do 1500, a sada ih smješta više od 3000.

Na 17. svibnja u ovoj je katedrali monsinjor biskup Alojzije Pini služio zadušnice u spomen duše njegove carsko-kraljevske visosti prevedrog nadvojvode Karla Ludwiga, heroja Asperna (21. i 22. svibnja 1809.), strica Njegova carsko-kraljevskog apostolskog Veličanstva itd. kojima su prisustvovali svi predstavnici vlasti i zbor profesora ove Gimnazije, među njima i gospodin Ivan Krstitelj Alloy,²¹⁵ koji je započeo 18. svibnja zamjenjivati na katedrali četvrtog razreda gramatike umjesto vršitelja dužnosti Mate Ivčevića koji je bolestan od 8. travnja tekuće godine.

Na 15. tekućeg bilo je također dopušteno da se sol prodaje turskim karavanama za nižu cijenu (kao pokus za jednu godinu). Ova novost prihvaćena je na najveće zadovoljstvo od čitavog stanovništva, a navečer je svirala vojna glazba.

Na 30. svibnja u 6.30 poslije podne bila je nošena u svečanoj procesiji sa sudjelovanjem predstavnika vlasti i vrlo brojnog naroda slika Blažene Djevice iz Pojišana u katedralu gdje je ostala izložena na štovanje vjernika sve do 27. lipnja kako bi vrijednim njezinim zaštitništvom zazvala blagotvornu kišu za polja koja su vrlo žedna. Na 31. puhala je bura, nastavlajući u noći na 1. lipnja u kojoj je temperatura pokazivala 17 stupnjeva Reaumura, dok je dan prije bila 23 stupnja.

²¹⁵ Ivan Krstitelj Alloy iz Splita. Završio je Gimnaziju u Splitu. Godine 1847. radi kao suplent u splitskoj Gimnaziji, zatim na koparskoj gimnaziji, ali se razbolio i vraća se u Split, gdje 8. rujna 1853. umire od posljedica tuberkuloze.

Na 2. lipnja njegovo carsko-kraljevsko apostolsko veličanstvo vrhovnim rješenjem od 12. travnja nedavno prošlog, odobreno je osnivanje katedre općeg prirodopisa te seoskog gospodarstva i šuma, te da se prva doznači prvom filozofskom tečaju s četiri sata na tjedan, a druga u drugu godinu filozofije pet sati na tjedan, vodeći osobito računa o njezinim raznim proizvodima. I to u zadarskom liceju. Vidi svežnjeve spisa iz 1847. br. 77.

U ovom drugom polugodištu bile su česte zamjene katedri u ovom Zavodu, jer su se s danom 7. travnja (na 5. travnja nastavilo se drugo polugodište) razboljela dvojica profesora gramatike: Mate Ivčević iz četvrtog i Luka Svilović iz trećeg. Prvi je imao predstojnika za zamjenika od 7. travnja do 18. svibnja a od 18. svibnja do 30. rujna tekuće godine Ivana Krstitelja Alloya, a drugi od 7. travnja do 13. predstojnika, a tako isto od 2. do 14. lipnja. Od 2. lipnja u kojem je imao dopuštenje od tri mjeseca, zamijenio ga je suplent gospodin Alojzije Macchioni,²¹⁶ malobraćanin, doktor svete teologije. I profesor gramatike i suplent na katedrali drugog razreda humanistike Ivan Krstitelj Viganò morao je zamijeniti od 14. do 16. lipnja predstojnika koji je zamijenio također na katedrali prvog razreda gramatike od 14. do 25. lipnja jer se razbolio suplent Šimun Barić.

7. rujna. Školska godina završila je danom 7. rujna u kojem je bila služena u crkvi Zavoda misa s Ambrozijanskim himnom, zatim je u dvorani uz sudjelovanje monsinjora dijecezanskog biskupa Alojza Marije Pinija, carsko-kraljevski upravitelj, savjetnik Vlade i okružni poglavar gospodin Karlo pl. Kempter obavio dodjelu nagrada te je svečanost zatvorena pjevanjem nacionalne himne popraćene vojnom glazbom.

5. listopada. U 11 sati noću na 6. listopada prešao je u bolji život u Veneciji od trbušne upale njegova carska visost prevedri nadvojvoda Friedrich Austrijski rođen u Beču 1821., sin heroja Asperna. Vidi 17. svibnja tekuće godine.

Na 16. prošlog rujna, ostavio je nevolje ovoga svijeta bivši kontraadmiral austrijske mornarice barun Bandiera u Mestre gdje je živio turoban nakon sramotne smrti svoje dvojice sinova na stratištu u Cosenzi (godine 1844.).

²¹⁶ Alojzije Macchioni, franjevac konventualac iz samostana Sv. Frane na Obali, rođen 1817. u mjestu Riva. Usp. Schematismo della diocesi di Spalato-Macarsca per l'anno bisestile 1848, Spalato, Piperata s. a., str. 44. i 53.

Kolera napreduje u Trebifondi, Taganrohu, a parobrod Istambul prije nekoliko dana imao je na brodu dvoje mrtvih i jednog umirućeg u carigradskoj luci. Neka nas Bog zaštiti i izbavi!

13. listopada. Nadvojvoda Friedrich bio je vrhovni zapovjednik i viceadmiral austrijske mornarice »Gdje su sada bogatstva, gdje su časti«. Njegovo carsko kraljevsko preuzvišeno veličanstvo vrhovnom odlukom od 28. prošlog kolovoza, udostojalo se udijeliti za decenij neke izmjene u odobrenom Propisu od 29. travnja 1837. o Privatnom političko-pravnom studiju koji vrijedi za kraljevstvo Lombardsko-venetsko, a odnosi se na Dalmaciju. Vidi Ordinationes scholasticae, tom II, str. 183.

Nedavno prošlog, 28. rujna završen je IX. kongres talijanskih znanstvenika koji je Venecija, radosna i ponosna, upisala među slavna sjećanja svoje nove slave. Od tamo su znanstvenici prešli na parobrodu Austrijskog Lloydja posjetiti pulske starine. Vodio ih je skromni gospodin Giovanni Carrara.²¹⁷ Tu su radosno primljeni i, kako kaže Cesare Cantù u članku novine Gazzetta privilegiata di Venezia od 6. listopada, toliko hvalili otmenost Trsta, talijanskog grada, koji takvim prikazuje i Rampoldi u svojoj Corografia d'Italia, i iskrenu gostoljubivost Pule, koja je nekoć bila pod Mletačkom Republikom, uvijek kraljicom Jadranskoga mora, sada sestrom Trsta koji raste. Na spomenutom kongresu opat doktor Frane Carrara, profesor ovoga sjemeništa, kustos mjesnog muzeja starina i upravitelj solinskih iskopina, pročitao je svoju radnju o navedenim iskopinama, na što je odgovorio Cesare Cantù te, budući da se pojavilo pitanje o bastionima u starini, bilo je imenovano prigodno povjerenstvo kako bi se odlučilo u tome. Bila su 1472 sudionika na IX. kongresu te se računa da je bilo više od 2000 ljubitelja. Određeno je da Siena 1848. bude sjedište X. kongresa, a darežljivost Vrhovnog Pija ustupa Bolognu za XI. kongres koji će se držati ljeta Gospodnjega 1849.

20. listopada 1847. U Gazzetta privilegiata di Milano dana 9. tekućeg čita se u rubrici Arheologija tog podlistka da kada bi bilo dokazano otkriće Dioklecijanovog sarkofaga Vicka Andrića iz Splita, on ne bi stekao manju slavu od otkrivača Arhimedova groba (od čovjeka iz Arpina).

²¹⁷ Giovanni Carrara (1806. - 1850.), inspektor za antičke spomenike i prvi konzervator starina u Puli. Odgojen je na biskupskoj gimnaziji u Feltru i u Zavodu za plemiće u Zagrebu. Usp. Dizionario biografico degli Italiani, Roma, Istituto della Enciclopedia Italiana Treccani, 20, 1877, str. 682-683.

Prvi studenoga. Profesor njemačkog jezika Franz Petter dobio je od vojvotkinje udove d'Orleans prelijepi zlatni sat sa zlatnim lancem jer je poslao herbarij suhog vrta gospodinu grofu od Pariza od čijeg je tajnika Petter dobio narudžbu za Strasbourg.

Školska godina 1847./48.

Na 3. studenoga bilo je otvorenje nove školske godine 1847./48. Misa sa zazivom Svetoga Duha u katedrali, zatim govor otvorenja studija u dvorani Gimnazije (kao godine 1846./47.).

Na 4. studenoga svi profesori s vjeroučiteljem, predstojnikom i gospodinom zamjenikom upravitelja otišli su u Trogir i Seget i penjući se na planinu Sv. Ilija, susreli su gospodina upravitelja pl. Kemptera koji je na svoj imendan (sv. Karlo) svojom prisustvošću počastio svečanost koja je priređena za otvorenje one nove ceste koju je pohvalio gospodin profesor Luka Svilović u članku koji je uvršten u²¹⁸

Na 3. studenoga svi su gore spomenuti imali čast otići na bogati stol kod spomenutog gospodina upravitelja gdje su proveli prostodušno dva lijepa sata srdačno i zadovoljno.

Na 16. prosinca 1847. umrla je u Parmi nadvojvotkinja, njezino veličanstvo Napoleonova supruga, mjesec dana nakon što se vratila iz Beča. Njezina dobra prešla su bivšem vojvodi od Lucche (Ludvig Burbonski koji se prije mjesec dana odrekao vojvodstva Lucche u korist Toscani).

Govori se o reformi austrijskih gimnazija, to jest o tri razreda gramatike i tri humanistike (?).

Zadarski nadbiskup, bivši splitski biskup, Josip Godeassi, imenovan je od njegova veličanstva za osobnog savjetnika. Prošlog mjeseca njegova preuzvišenost gospodin pokrajinski upravitelj Dalmacije, vitez Ivan August Turszky, dobio je Red željezne krune prvog reda.

Godina 1848., siječanj, na prvi ovoga mjeseca vladala su u Europi 49 vladara jer je prestalo postojati nezavisno vojvodstvo od Lucche koje je bilo pripojeno Toscani i vojvodstvo Anhalt-Köthen koje je inkorporirano u ono od Dessau i Bernburg.

²¹⁸ Na ovom dijelu prolijeva je tinta, stoga se tekst ne može pročitati.

Dvorsko povjerenstvo za obrazovanje poziva sve one profesore koji smatraju da su sposobni napisati programe koji bi pokazivali kako bi se trebali sastavljati novi udžbenici za gimnazije, a to se odnosi: 1. na latinske gramatike, 2. na Orbis pictus, 3. na grčku gramatiku, na hrestomatiju, 4. na teoretski i praktični nauk o pisanju sastava, 5. na povijest, zemljopis i starine i 6. na nastavu njemačkog i talijanskog jezika u talijanskim i njemačkim gimnazijama.

Na 20. siječnja tekuće godine umro je danski kralj Cristian VIII., a naslijedio ga je Friedrich VII. Nestor vladara je sada kralj Hannovera, a poslije njega Luis Phillippe, francuski kralj.

U Italiji su veliki nemiri: Palermo, Napulj itd. Iz Trsta polaze parobrodom Austrijskog Lloyd mnoge pukovnije a među njima 8.000 Hrvata u Veneciju. Zaslužuju da se pročitaju proglaši: potkralja Lombardsko-venetskog kraljevstva, ono njegova veličanstva Ferdinanda I., zapovijed dana vojsci koju je objavio feldmaršal grof Radetzky na 15. siječnja 1848. u Milanu.

Niccolo Tommaseo²¹⁹ i odvjetnik Manin²⁰⁴ uhićeni su u Veneciji.

Berzelius, Šveđanin, prvi kemičar našeg vremena, teško bolestan. Bulmer prevodi na engleski djela Nijemca Schillera.

Glad na otoku Visu. U Splitu se prikupljaju milodari i stoga i u Gimnaziji, gdje nema ništa vrijedno pozornosti jer stvari idu svojim dužnim tijekom.

Njegovo carsko-kraljevsko preuzvišeno veličanstvo odlukom od 4. siječnja imenovalo je upravitelja liceja i Zavoda u Zadru opata Gaetana

²¹⁹ Niccolò Tommaseo (Šibenik, 1802. – Firenze, 1874.) veliki talijanski pjesnik, leksikograf, pisac i enciklopedist. Rođen u Šibeniku, gimnaziju pohađao u Splitu, a studije dovršio u Padovi. Tommaseo je bio vjerski moralist, talijanski politički liberal, federalist i republikanac. Energično se suprotstavio sjedinjenju Dalmacije s Italijom i s Hrvatskom te je bio zagovornikom dalmatinske autonomije. Pisao je pjesme, romane, književne kritike, filološke rasprave, memoare i svakovrsne članke. Najviše se afirmirao leksikografskim djelima: Dizionario dei sinonimi (1830.), Dizionario estetico (1840.) i Dizionario della lingua italiana (1858.-1879.). Dopisivao se s mnogim istaknutim ličnostima svoga doba. Usp. Enciklopedija leksikografskog zavoda, 6, str. 416.

Modenu,²²⁰ koji je bio umirovljen u rujnu 1846., generalnim upraviteljem gimnazija venetskih pokrajina. Njegovo veličanstvo odlukom od 15. prošlog siječnja premjestio je u svom jednakom svojstvu s Vlade u Zadru na Vladu u Trstu dvorskog savjetnika baruna Ferdinanda Schallera.

Izvlačenjem lutrije u Trstu na 5. tekuće veljače zaradio je 6400 forinta novca u optjecaju naš izvrsni gospodin zamjenik upravitelja Ivan Lovre pl. Alberti, koji je otputovao u Trst i Padovu na 23. veljače te se vratio ...²²¹ ožujka tekuće godine.

18. veljače 1848. Slavna carsko-kraljevska uprava Gimnazije šalje ovom predstojništvu dva primjerka, jedan na njemačkom a drugi na talijanskom jeziku, dvorskog dopisa kojim se nastoji potaći programe za nove udžbenike koji se trebaju sastaviti za upotrebu u gimnazijama, donoseći novost predstojništvu, profesorima i dvojici bivših predstojnika ove Gimnazije: monsinjoru prepozitu makarske konkatedrale Josipu Čobarniću i Stipanu Ivačiću, svjetovnom svećeniku konzistorijalnom savjetniku u biskupskom uredu u Splitu. Vidi Protokol od 16. veljače 1848. br. 11.

Na 29. nedavno prošlog siječnja kralj Dviju Sicilija dao je svojim podanicima ustav, s dva doma jednakih, i izaslanika. Isto je napravio i Pijemont, a Toscana je dala senat i narodno vijeće.

Na 4. ožujka. S prvim veljače tekuće godine stupile su na snagu odluke sadržane u vrhovnoj odluci kojom je ustanovljena u Beču carsko-kraljevska Viša uprava za cenzuru i carsko-kraljevski Vrhovni savjet za cenzuru. Na²²² ožujka ustanak u Beču. Ostavka kneza Metternicha.

Na 25. veljače abdikacija Louisa Filippa i proglašenje demokratske republike s privremenom vladom. Lamartine je ministar vanjskih poslova.

²²⁰ Gaetano Modena (Rovigo, 1784. - ?), doktor obaju prava i filozofije, predstojnik liceja u Zadru, profesor emeritus carsko-kraljevskog sveučilišta u Paviji. Usp. L. Maschek, Manuale provinciale della Dalmazia, str. 220.

²²¹ Prazan prostor u tekstu.

²²² Prazan prostor u tekstu.

Javni ispiti prvog polugodišta.....
²²³ a zatim²²⁴ gimnazijski ispitni rok 31. u kojem se ispituje drugi razred humanistike. Na 3., 4., 5. i 6. travnja privatni učenici iz okruga. Započinje drugo polugodište.

Na 10. veljače prešao je u bolji život prvi talijanski geograf i statističar, vrlo zaslužni vitez Adriano Balbi, carsko-kraljevski savjetnik itd., itd.

Na 15. ožujka 1848. Njegovo carsko kraljevsko apostolsko veličanstvo dopustilo je svojim narodima slobodu tiska i domovinski ustav. Živio besmrtni car Ferdinand Prvi! Sve pokrajine Carstva slavile su s neizrecivim zanosom ova vrlo ljubazna dopuštenja.

Na 22. Zadar je priredio trodnevnu proslavu i svečanu rasvjetu, a Split na 23., 25. (Blagovijest, dan u kojem se otvara parlament u Palermu i u Frankfurtu na Majni za čitavu njemačku konfederaciju u kojemu je predstavljen cijeli njemački narod) i 26. ožujka s radosnim iskazima veselja i s klicanjem Ferdinandu Prvom i s ukrasima i rasvjetom, a svi su nosili rese (značke) i bijele i crvene prekoramice. Ustanovljena je Narodna straža u koju su se dragovoljno unovačili građani svih staleža i stanovnici zagrađa. Dok su u mnogim dijelovima Europe i u drugim gradovima nastajale pobune i bile mnoge nesuglasice između naroda i građana, mora se priznati, što se tiče istine, da ovdje u Splitu nije ni najmanje poremećen mir. Stanovništvo primjereno mirno!

Na 16. travnja počele su ratna djelovanja. Nugent, topnički general, s promatračkim odredom uzduž Soče osvaja Niseo i druga sela a 20. travnja, na Uskrs, Udine i Pordenone.

Na 4. svibnja pročitan je na sastanku općinskog odbora u prisutnosti predstavnika vlasti Ustav Austrijskog Carstva koji je objavljen u Beču na 25. travnja tekuće godine, a potpisalo ga je njegovo carsko kraljevsko apostolsko veličanstvo car Ferdinand Prvi i ministri: Ficquelmont, za vanjske poslove i privremeni predsjednik; Pillersdorf, ministar unutarnjih poslova; Sommaruga, javne nastave, Krauss, financija; Zanini, rata.

²²³ Na ovom dijelu prolivena je tinta, stoga se tekst ne može pročitati.

²²⁴ Nečitljivo.

Na 26. travnja stigla je u ovu Gimnaziju (vidi br. 39. protokola tekuće godine) nova organizacija gimnazija koja je objavljena poštovanim pismom uzvišenog carsko-kraljevskog Dvorskog povjerenstva za obrazovanje dana 12. veljače tekuće godine br. 1927/724.

Dana 26. svibnja 1848. neposredna uprava Gimnazije (i književnih, znanstvenih i tehničkih ustanova) prenijeta je na dotični zbor nastave te je podređena Ministarstvu javne nastave u pogledu poslova koji se odnose na područje obrazovanja (odluka carsko kraljevske Vlade od 5. svibnja tekuće godine br. 9350/918 ministarskim pismom od 22. travnja tekuće godine br. 2833) i na taj način prestaju nadležnosti mjesnih uprava i generalne uprave gimnazija, a službeni spisi koji se nalaze kod uprava gimnazija, bit će, prema njihovom sadržaju, preneseni dijelom na upravno predsjedništvo, a dijelom na predstojništvo dotičnih gimnazija.

Na 23. lipnja. Izabrani su većinom glasova izbornici u 8 gradskih predjela Splita (na trijemu okružnog poglavarstva, na privremenom amfiteatru dvorišta prefektore, u Lazaretu i u dvorani ove carsko-kraljevske Gimnazije). Iz 21 predjela izabrana su 42 izbornika, koji su na dan 1. lipnja u spomenutoj dvorani izabrali izaslanika za grad Split, gospodina Fridrika pl. Paitonija,²²⁵ Trogirana, pretura (carsko-kraljevskog) na Braču. U ovoj dvorani priređene su također dvije akademije improviziranog pjesništva od odvjetnika Antonija Bindoccija iz Siene) i to prošle zime, u toj dvorani se održavaju i probe limene glazbe ili glazbe narodne straže. Četiri izaslanika splitskog okruga: iz grada jedan, a iz okolice tri, otputovali su prvi put za Ustavotvornu skupštinu države u Beču na ...²²⁶ srpnja 1848, iz Zadra s njima otputovali su i oni iz glavnog grada Dalmacije (Vidi Gazzetta di Zara 3. kolovoza tekuće godine) prvog kolovoza 1848.

Na 4. srpnja. Prešao je u bolji život u Parizu glasoviti Chateaubriand.

Na 29. srpnja. Dodijeljene su nagrade u dvorani Gimnazije, nazočni: zbor nastavnika, prečasni generalni vikar Dudan (monsinjor biskup bio je u pohodu svojoj dijecezi), gospodin načelnik Leonard Dudan i okružni povjerenik gospodin Franull di Weissenthörn umjesto okružnog poglavara koji se nalazi u Sinju. Sve je izvrsno završilo i s uobičajenim formalnostima.

²²⁵ Fridrik Paitoni bio je pretur u raznim mjestima Dalmacije.

²²⁶ Prazan prostor u tekstu.

Godina 1847./1848.

Dana 6. kolovoza. U nedjelju u 4 sata ujutro stigao je privatno s gospodinom savjetnikom pl. Kempterom, poglavarom ovoga okruga, gospodin dvorski savjetnik grof Michele pl. Strassoldo, koji posjećuje pokrajinu prije nego što započne svoju novu službu kod zadarske Vlade.

Na 12. kolovoza. U ovom predstojništvu obavljen je četvrti ispitni rok prema pismu ministra javne nastave od 22. travnja tekuće godine br. 2833, u kojem su uslišane četiri molbe da se odgode ispiti drugog polugodišta te se odredio godišnji izvještaj o stanju ove Gimnazije, prvi od osnivanja ove Gimnazije koji je napravljen uz sudjelovanje, to jest zбора nastavnika i predstojnika.

Na 6. kolovoza vratio se pobjednički u Milano nakon revolucije od 5 ožujskih dana tekuće godine u razmaku od 14 dana te nakon što je pošao iz Verone i pobijedio i potpuno protjerao »Talijanski mač« Carla Alberta, sardinijskog kralja.²²⁷ Umro Berzelius. Nepopravljivi gubitak!

Na 12. kolovoza vratilo se njegovo carsko kraljevsko apostolsko veličanstvo iz Innsbrucka u svoju rezidenciju u Beču.

Na 20. navedenog stigla je odluka uzvišenog Predsjedništva koje pripućava ministarsko pismo od 13. srpnja tekuće godine br. 4511-512 kojom oslobađa ubuduće od iznošenja godišnjih povjerljivih novosti o školskom osoblju carsko-kraljevskih gimnazija.

Dan 27. kolovoza. Danas stiže poštom odluka Vladinog predsjedništva od 23. tekućeg koja pripućava projekt javne nastave za Austriju u osnovnim crtama (Grundzüge) na njemačkom jeziku s nalogom da ova carsko-kraljevska Gimnazija dade mišljenje o tome (Vidi br. 87 tekuće godine).

Dan 3. rujna. Stiže poštom druga odluka kao što je gore, s 5 primjeraka projekta novog plana obrazovanja u Austriji, koji je na talijanski preveo profesor gramatike u Zadru svjetovni svećenik Jeronim Šutina.²²⁸

²²⁷ Ovdje nedostaje subjekt radnje, to jest osoba koja se vratila u Milano.

²²⁸ Jeronim Šutina (Zlarin, 1796. – Šibenik, 1866.), pisac školskih udžbenika i publicist. Svećenik, predavao je gramatiku u zadarskoj gimnaziji od 1826. do 1861. godine. Objavio knjigu Zabavno štivanje u hrvatskom jeziku za mladež dalmatinsku i nekoliko knjiga na

Dva portreta cara Franje Josipa I.
1898. godine
(Arheološki muzej u Splitu)

Dan 10. rujna. Danas su poštom došla pisma uzvišenog carsko-kraljevskog Ministarstva javne nastave posredstvom carsko kraljevske Vlade: 1. ukidanje patronatstva i nastave nižeg tečaja kirurških studija, 2. pojedinci ako žele, mogu otići za obrazovanje na vanjske obrazovne ustanove, 3. ukida se do sada važeći način natjecanja za ispražnjene katedre na koje će biti pozvane, bez prethodnih ispita, najpogodnije osobe. Moraju odmah prestati natječaji koji su u tijeku (ovdje je natječaj polagan 18. studenog 1847. Vidi protokol br. 47. itd.). Može se također predložiti osoba iz vlastite naklonosti koja se osobito odlikuje za takav posao. Prijedloge će predati zborovi nastavnika kojima će se u takvim potrebama pridodati i javni docenti i članovi fakulteta ili oni koji nisu profesori. Fakulteti će izabrati takve predstavnike te će odrediti načine. To će biti privremeno dok se ponovno ne uredi akademski senati.

Na 30. rujna obješeno je (odličje) na grudi prečasnog kanonika ove katedrale, gospodina Špira Carrare, vrlo zaslužnog za javnu nastavu u Trogiru, u Zadru kao duhovnom ocu carsko kraljevskog Zavoda i profesoru vjeronauka u tom carsko kraljevskom liceju, u Splitu kao upravitelju sjemeništa i zamjeniku upravitelja Biskupskog filozofskog zavoda. Na toj svečanosti koja je održana u 9 sati prije podne na dan sv. Jeronima, zaštitnika Dalmacije, u dvorani ove Gimnazije, sudjelovali su svi predstavnici civilne, vjerske i vojne vlasti s njihovim načelnicima ureda: gospoda Carlo pl. Kempter okružni poglavar i Vladin savjetnik koji je održao prigodni i kratki govor, monsijor biskup Alojzije Marija Pini, predsjednik kolegijalnog prvostupanjskog suda barun pl. Kulmer, gospodin Baša trgovac, posjednik i zapovjednik ove Narodne straže, gospodin major vojske Francesco Venlentin itd. itd.

.....²²⁹
 praćena vojnom glazbom.

Od 3. do 8. listopada. Nova revolucija u Beču zbog mađarske stranke (Košutove) koja je htjela spriječiti polazak vojnika u pomoć Hrvatima i carskim snagama koje je predvodio barun i ban Jelačić, naredbom ministra rata grofa Latoura koji je masakriran i obješen o svjetiljku, kao što je pretrpio u Pešti carski povjerenik grof Lamberg, krivnjom iste stranke ili bolje revolucionarne mađarsko-talijanske stranke itd. Car je otputovao s

talijanskom. Usp. Š. Jurišić, Glasoviti Zadrani, str. 141-142.

²²⁹ Na ovom dijelu prolivena je tinta, stoga se tekst ne može pročitati.

2000 ljudi iz Schoenbrunn te se zaustavio u Sieghartskirchenu oko 3 sata udaljenom od Beča na putu u Linz.

Na 10. listopada stigla je poštom poštovana odluka uzvišenog carsko-kraljevskog Predsjedništva od 25. prošlog rujna br. 9031/3732 koje priopćava privremene odluke koje se odnose na obrazovanje u gimnaziji za godinu 1848./49., jer se ne može izvesti novi plan ustrojstva gimnazija prije početka godine 1850. Neka nam Bog pomogne u ovako presudnim prigodama!

Na 17. listopada. Današnjom poštom stižu vijesti da se ban s 40 tisuća ljudi nalazi blizu Beča gdje se također nalazi grof Auersperg s drugih 12 tisuća. Car se nalazi u Ollmützu s dvorom i s premijerom barunom di Wessenbergom.

Godine 1848./49. uveden je prirodopis kao predmet obvezne nastave u prvom i drugom razredu gramatike i to Vladinom odlukom od 14. listopada tekuće godine br. 21185/4216 koja je primljena parobrodom od 26. listopada 1848.

Prvi studenoga. Na 31. prošlog listopada i danas carske trupe, nakon što je ugušena pobuna, ponovno su hrabro osvojile Beč pod vodstvom kneza Alfreda Windisgrätza, feldmaršala kojeg je Njegovo Veličanstvo odlikovalo Velikim križem Reda sv. Stjepana, kao i bana Jelačića onim sv. Leopolda (Messenhauser, Robert Bloom i drugi vođe streljani su 9. studenoga). Tri vojna korpusa polaze u Mađarsku protiv Kossuthovih pobunjenika i drugova.

Dana 2. prosinca. Njegovo veličanstvo Ferdinand Prvi danas u 9 prijepodne u velikoj dvorani nadbiskupske palače u Olmützu odrekao se austrijske krune kao i njegova carska visost prevedri nadvojvoda Karl, njegov brat, koji se odrekao nasljedstva na austrijsko prijestolje. Onaj i ovaj u korist uzvišenog nećaka i sina Franje Josipa Prvoga (rođenog 18. kolovoza 1830.) u kojega polaže veliku nadu sadašnji naraštaj (??).

Dana 14. prosinca. U četvrtak slavilo se stupanje na ustavno austrijsko prijestolje Franje Josipa Prvog,²³⁰ našeg uzvišenog ustavnog vladara kome

²³⁰ Franjo Josip I. (Beč, 1830. – Beč, 1916.), austrijski car. Kada je car Ferdinand I. abdicirao prepustio je prijestolje Franji Josipu. Nakon pobjede Radetzkgoga protiv Carla Alberta i gušenja mađarske pobune, 1849. car uvodi apsolutizam pod upravom ministra unutarnjih poslova Alexandra Bacha, a 1852. preuzima izravno vođenje politike. Usp. Enciklopedija leksikografskog zavoda, 2, str. 454.

neka Bog podari dug život i sretno carevanje nakon sadašnjih burnih i strašnih trenutaka! Iz ovoga garnizona i svih vojnika uz sudjelovanje poglavara svih predstavnika vlasti, mnogih učenika i velikog dijela naroda, top sa svojih 101 pucnjem, vojna glazba dala je dušu svečanosti. Papa Pio IX. koji je pobjegao iz Rima, iskrcao se 26. studenog u napolitanskoj Gaeti.

Uzvišeni osloboditelju Rima postao si zarobljenikom onih koje si spasio. Revolucija, novi Juda, sakrivala se među apostolima slobode. Imao je pravo Carlo Botta,²³¹ u svom nastavku Guicciardinijeve Povijesti Italije, kad je rekao: »Primjer i sjećanje na stvari napravljene u Italiji pod izlikom slobode nepremostiva su zapreka njenom utemeljenju«. Budućnost!

Na 2. prosinca između 11 i 12 sati noću stigao je car Ferdinand Prvi austrijski Dobri, s uzvišenom svojom suprugom Marijom Annom u rezidenciju u Pragu.

Na 14. prosinca. Otišao je u bolji život kanonik ove prvostolnice monsijor Rojić, koji je preminuo na 15. prosinca u 10.30 prijepodne, otpraćen je svečano i ovim zborom nastavnika i učenicima Gimnazije, u svoje vječno boravište! Sit tibi terra levis.²³²

Na 15. prosinca u 10.30 prije podne održao se svečani pogreb gospodina kanonika Jurja Rojića, uz sudjelovanje zbora nastavnika i učenika Gimnazije. Od 12 sati do 2 sata popodne odmor.

Dani 16. i 17. Došao je 16. tekućeg gospodin Leonard pl. Dudan,²³³ načelnik Splita, osobno pozvati ovaj zbor nastavnika jer će se sutra ujutro

²³¹ Carlo Botta (1766. – 1837.), povjesničar i političar. Po zanimanju liječnik, pridružuje se francuskim trupama te ostaje u Francuskoj. Istaknuo se kao povijesni pisac, najvažnija su mu djela: Guerra d'indipendenza degli Stati Uniti d'America (1809.), i La storia d'Italia dal 1789 al 1814 (1824).

²³² U prijevodu: »Neka ti je laka zemlja!«. (Preveo S. Kovačić).

²³³ Leonard Dudan (Kaštel Kambelovac, 1798. – Split, 1864.), pjesnik i političar. Pohađao sjemenišne škole u Splitu, u Padovi studirao književnost i oba prava te stekao doktorat. U Splitskom općinskom vijeću bio 1828.-1830. jednim od prisjednika, 1832.-1834. načelnikom, 1834.-1837., općinskim upraviteljem, 1837.-1840. i ponovno 1848.-1850. načelnikom. U prvom mandatnom razdoblju Dalmatinskog sabora 1860.-64. zastupnik je u kuriji veleposjednika. Protivio se sjedinjenju Dalmacije s Hrvatskom, a u Dalmatinskom saboru zauzimao se za autonomiju Dalmacije. Napisao je više pjesama, većinom prigodnica i nekoliko nekrologa. Usp. Hrvatski biografski leksikon, 3, str. 654.

u 11 sati u ovoj katedrali svečano služiti radosno i sretno uzdizanje na ustavno prijestolje Austrije njegova veličanstva Franje Josipa Prvoga. Ovaj sveti obred održan je 17. prosinca 1848. uz sudjelovanje svih mjesnih predstavnika vlasti. I u crkvi Gimnazije služio je svetu misu i pjevao Te Deum gospodin profesor vjeroučitelj doktor Ivan Dominik Svilan. Od 8 do oko 9 sati.

Godina 1849.

U srijedu 3. siječnja, čiča zima, 1° Reaumura u ovom uredu carsko-krajevske Gimnazije, prouzročio je da danas nastava u popodnevnim satima nije održana nego samo jedan sat. Sutra 4. tekućeg neće biti sastajanja.

Na 5. siječnja 1849. otpraćen je s pogrebom u prisutnosti ovog nastavničkog zbora u²³⁴ zaslužni građanin ovoga

Na 5. siječnja austrijske čete koje je predvodio feldmaršal, knez Windischgrätz, ušle su bez otpora u Budimpeštu.

Na 13. navedenog mjeseca pročitana su ovoj mladeži pravila o disciplini te joj je također rastumačen pojam riječi tako slavljениh a neshvaćenih slobode i ustava, te je preporučeno učenje vokalne i instrumentalne glazbe koja će se uvesti uz neznatno plaćanje od 30 karantana mjesečno kapelniku Albertu Visettiju.

Dan 2. ožujka 1849. Na poziv prečasnog i preuzvišenog ordinarijata posredstvom njegovog nadstojnika ceremonija sudjelovao je na svetoj misi zadušnici, koju je od 10 do 11 sati prijepodne služio monsijor biskup Maria Alojzije Pini, dio ovih učenika i ovaj zbor nastavnika: Giovanni Marussig, doktor Dominik Svilan, vjeroučitelj i profesori Svilović, Petter, Škarića i suplent Barić.

Poštom istog dana stigao je ovoj Gimnaziji prvi broj Osservatore Dalmato, službenih Vladinih novina, umjesto Gazzette di Zara, koje slijede ultra stranku i nastavljaju kao glasilo demagoga i anarhista (??).

²³⁴ Na ovom dijelu prolivena je tinta, stoga se tekst ne može pročitati.

Na 12. ožujka slavni carsko kraljevski okružni poglavar pozvao je ovu carsko kraljevsku Gimnaziju na sveti čin koji će se služiti u katedrali dana 15. tekućeg za dodijeljeni Ustav dana 4. ožujka 1849. od njegova carsko kraljevskog apostolskog veličanstva Franje Josipa Prvog. Čin je održan u četvrtak (polovica korizme), 15. tekućeg sa svetom misom i s Te Deumom, poslije kojega se prešlo u dvoranu ove Gimnazije gdje je gospodin prvi okružni povjerenik Franul pl. Wiessenthurn, u nazočnosti gospodina savjetnika i okružnog poglavara Carla pl. Kempdera, majora ovoga mađarskog garnizona gospodina Franza Valentina, zapovjednika Narodne straže gospodina Baše trgovca, i drugih predstavnika civilnih vlasti i mnogih građana i stanovnika zagrađa, pročitao naglas proglašeni članak Ustava, što je završilo s tri puta Živio ustavni car Franjo Josip Prvi. Puhao je jak levant i sve vojne i građanske čete koračale su s njihovim glazbama uz svečane koračnice prema lijepoj obali.

Na 16. započeli su ispiti, to jest ispit neobveznog učenja njemačkog jezika kojem nije nitko sudjelovao a bila su četiri ispitanika jer se drugih deset, koji su upisani, nisu pojavili.

Na 17. ispitu prvog razreda gramatike sudjelovali su samo monsijor Špiro Carrara, kanonik ove katedrale, kao delegat ordinarijata koji je predsjedavao svim ispitima nastave vjeronauka u svih šest razreda, i gospoda roditelji Morpurgo i Campos i neki drugi student.

Na 19. održani su ispiti drugog razreda gramatike u kojima je sudjelovao samo Luka Svilović, i kao što je na 17. za njegov ispit u prvom razredu bio zainteresiran gospodin Mate Ivčević.

Na 20. ispitima trećeg razreda gramatike bio je nazočan gospodin Agnolo Galinà, tutor učenika Ivačića, profesor Luka Svilović, profesor vjeroučitelj Svilan koji se, nakon što su završili njegovi ispiti, zadržao neko vrijeme i na ispitima drugih predmeta nastave u svim razredima, to jest onima drugog razreda gramatike na kojima je ljubazno sudjelovao gospodin kanonik Ante Dražić, bivši predstojnik carsko-kraljevske gimnazije u Zadru u godinama od 1826. do 1829. te je bio dubrovački kanonik, a onima trećeg i četvrtog razreda gramatike 21. tekućeg sudjelovali su također gospoda Mato pl. Zamagna, činovnik u ovoj carsko-kraljevskoj preturi, gospodin Rendić pl. Miočević carsko-kraljevski pretur u mirovini, posjednik i vrlo učena osoba, i nekoliko učenika drugih razreda. Na 22. održani su ispiti prvog razreda humanistike kojima su prisustvovali također opat

Frane Carrara, profesor vjeronauka i povijesti u sjemeništu, upravitelj muzeja i pisac raznih djela te Ilustrirane Dalmacije, svjetovni svećenik Ante Lovrić i drugi učenici, čak i učenici filozofije.

Na 23. ispitima drugog razreda humanistike profesora gramatike i suplenta gospodina Ivana Krstitelja Viganò a bili su nazočni, osim gospodina kanonika, izaslanika, i vjeroučitelja gospodina Antuna Vuškovića, svjetovnog svećenika i nadstojnika spavaonica u ovom sjemeništu, te izvršni gospodin Leonard pl. Dudan, splitski načelnik, osoba vrlo učena²³⁵ tiskom što zaslužuje za lijepi stil koji ga časti. Sudjelovali su još gospodin kanonik Petar Manger, bivši profesor gramatike u ovoj Gimnaziji, ali samo za vjeronauk, i drugi učenici Gimnazije i filozofskog Zavoda.

Na 24., 26. i 27. održani su ispiti privatnih učenika. Svim ispitima kako javnim tako privatnim bio je nazočan predstojnik Gimnazije, koji pišući ovo malo stvari ne može a da ne pohvali tijek ispita, red i vladanje učenika.

Dan 4. travnja. Danas su završene duhovne vježbe. Na Cvjetnicu bila je misa za učenike. Na 28. i 29. ožujka (prije vježba itd.) obavljena je ispovijed i pričest, tako je odredio vjeroučitelj doktor Svilan. Na 2. travnja misa i vježbe koje je držao vjeroučitelj od 8.30 do 10.15 sati, a ovaj se nije osjećao dobro u utorak i srijedu (3. i 4. travnja) te je zamijenjen profesorom suplentom na katedri trećeg razreda gramatike Šimunom Barićem, svjetovnim svećenikom. Svakog dana zvonilo je zvono od 8.15 prije podne do 3.45 poslije podne.

Dobivene su povoljne novosti pobjedničke carske vojske od 21. nedavno prošlog u Martari i na 23. kod Novare, a 24. maršal grof Radetzky pisao je iz glavnog stožera u Novari.

Dan 11. travnja. Gospodin Ivan Brozović, bivši profesor humanistike u ovoj Gimnaziji (3. listopada 1831.), vrlo sretan čovjek, rođen u Kastvu blizu Rijeke u bivšem mađarskom primorju, prešao je za profesora humanistike u zadarskoj gimnaziji na mjesto vrlo vrijednog profesora i pisca na talijanskom kako u stihovima tako u prozi don Stipana Ivačića. Godine 1841. postao je predstojnikom te gimnazije i na 11. tekućeg dobio je odluku Ministarstva javne nastave za profesora zemljopisa i povijesti na carsko kraljevskoj Pomorskoj i trgovačkoj akademiji u Trstu. Postoji vrsta ljudi

²³⁵ Na ovom dijelu prolijeva je tinta, stoga se tekst ne može pročitati.

koji su rođeni da se popnu na Fortunin čuperak! Zaposlen je također kod treće sekcije Lloyda u redakciji Gazette i osim svog stana, ima sedamdeset (70 forinta) plaće na mjesec.

Dan 9. svibnja. Profesor gramatike Mate Ivčević počeo je svoje predavanje hrvatskog jezika ovim učenicima s prvom sekcijom (od A do M) od 9.30 do 10.30 prijepodne danas 4. svibnja 1849., prema odluci Pokrajinske vlade od 6. veljače tekuće godine br. 469/70 (vidi br. 20 protokola poslovanja).

Na 8. svibnja tekuće godine od 5 do 6 sati poslijepodne započeo je svoja predavanja hrvatskoga jezika drugoj sekciji ovih učenika (Men – Z) profesor Luka Svilović, kao što je gore.

Dana 16. svibnja 1849. gospodin Luka Svilović, profesor gramatike, podnosi ovoj Gimnaziji optužbu protiv predstojnika, koji ovo piše, Giovannija Marussiga, upućenu uzvišenom predsjedništvu Vlade, uzimajući za razlog njegov prijedlog da se za učenike, koje bi nadgledali dotični profesori ove Gimnazije, ponovno uvedu procesije molitve za usjeve (vidi sjednicu XVII., dana 15. tekućeg br. 76) (Vidi 12. prosinca 1846.). Nota bene!

17. svibnja. Njegovo Carsko Kraljevsko Veličanstvo povjerilo je iz Schönbrunn vitez u pl. Thinnfeldu privremeno upravljanje Ministarstvom javne nastave, sve do daljnjih odluka.

Na dan 7. lipnja održana je svečanost Tijelova. U procesiji sudjelovali su svi učenici ove carsko-kraljevske Gimnazije koji su bili praćeni dotičnim profesorima, i kao članovi ovog zbora nastavnika koji su pozvani cijennim dopisom prečasnog Biskupskog ordinarijata od 3. tekućeg br. 929 i od slavnog carsko-kraljevskog okružnog poglavara od 1. lipnja tekućeg br. 7278/918. U Beču su ove godine sudjelovali u procesiji vladar, nadvojvode i biskupi.

Dana 21. proslavljen je vrlo svečano (Večernje od 6 do 7 poslijepodne 20. na 21., pjevana sveta misa, a u međuvremenu glazbena harmonija koju su svirala dvanaestorica svirača glazbe bataljuna lovaca garnizona ovoga grada) blagdan sv. Alojzija, zaštitnika učeničke mladeži, koja je u ovoj prigodi dobila dragovoljne (?) priloge 12 forinti i 28 karantana (odatle je gospodinu vjeroučitelju predano 6 forinta i 50 karantana za svijeeće, 2 forinte za ukrase itd. i 2 forinte za glazbu).

Na 23. tekućeg u 12.30 sati poslijepodne termometar Reamur pokazivao je u hladu 25 stupnjeva.

Na 10. srpnja poslije ponoći umro je monsinjor prepozit katedrale.

Na 12. srpnja održan je pogreb prečasnog monsinjora Marka Dudana, prepozita i generalnog vikara biskupskog kaptola ovoga grada, osobe koja je zasluživala opće poštovanje zbog svoje pobožnosti, ljubaznosti, učenosti i otmjenog odgoja. Njegova dobrota bila je jedinstvena.

Na 25. srpnja u 6 sati poslije podne vratio se iz Beča, gdje se održala kongregacija 35 što biskupa, a što nadbiskupa Austrije, monsinjor dijecezanski biskup Maria Alojzije Pini kojem se ovaj zbor nastavnika poklonio sa štovanjem ujutro u 9.30 dana 29. srpnja 1849.

Na 13. srpnja stigao je u ovu Gimnaziju²³⁶ našao sa svojim poštovanim pismom od 4. lipnja²³⁷ profesor gramatike ovog carsko-kraljevskog Zavoda Mate Ivčević, svjetovni svećenik u svojem sadašnjem mjestu.

Na 28. srpnja dostavljena je pisana odluka profesoru gramatike svjetovnom svećeniku Lovri Škarici kako mu uzvišeno spomenuto Ministarstvo u dopisu od 25. prošlog lipnja br. 4583/595 udjeljuje drugo desetljetno povećanje u godišnjoj svoti od 166 forinta i 40 karantana. On pripada onim gimnazijskim profesorima koji su se zaposlili prije 31. siječnja 1831.

Na 14. kolovoza 1849. stigla je odluka o potvrdi profesora humanistike doktora Jakova Pangrazija po izvještaju ove carsko-kraljevske Gimnazije od 31. svibnja br. 83.

Na 16. navedenog održan je javni ispit slobodnog učenja njemačkog jezika. Ispit su polagala dvojica u drugom i sedmorica u prvom tečaju od 8 do 11 prije podne.

Na 17. održan je javni ispit dviju sekcija hrvatskog jezika, od 8 do 12 i od 6 do 7 poslijepodne. Od 126 javnih učenika 80 ih se podvrgnulo ispitu.

²³⁶ Na ovom dijelu prolivena je tinta, stoga se tekst ne može pročitati.

²³⁷ Na ovom dijelu prolivena je tinta, stoga se tekst ne može pročitati.

Na 18. slavio se po prvi put rođendan njegova carsko kraljevskog apostolskog veličanstva Franje Josipa Prvog, našeg uzvišenog vladara, sa svečanom biskupskom misom koju je služilo njegovo prečasno gospodstvo monsijor dijecezanski biskup Alojz Maria Pini od 10 sati do 11.30 u katedrali s Te Deumom i sudjelovanjem predstavnika civilnih i vojnih vlasti, Narodne straže. Profesor Luka Svilović sastavio je elegiju na latinskom jeziku koju je razdijelio tiskanu u sto i više primjeraka. Poslao je 6 s još toliko primjeraka svoga prijevoda na hrvatski „Upravljenje Dietci za izreći u pismu svoje misli. Dio Parvi. U Splitu 1849.“ u Presjedništvo pokrajinske vlade i u bansku kancelariju u Zagreb. I učenik prvog razreda humanistike Rikard Baden objavio je svoj mali sastav u stihovima na njemačkom jeziku. Dućani i prozori bili su ukrašeni itd.

Dana 28. kolovoza 1849. Od ponedjeljka 20. do ponedjeljka 27. održani su javni ispiti koje je započeo s drugim razredom humanistike profesor gramatike i suplent na katedri humanistike Ivan Krstitelj Viganò. Zatim s prvim razredom humanistike, profesor doktor Jakov Pangrazzi; na 22. s četvrtim razredom gramatike don Lovre Škarica; na 24. s trećim razredom gramatike profesor suplent Šimun Barić, svjetovni svećenik. Na 25. s drugim razredom gramatike profesor svjetovni svećenik Mate Ivčević, a 27. s prvim razredom gramatike profesor Luka Svilović. Ispitima vjeronauka predsjedavao je monsijor kanonik Špiro Carrara zamjenjujući monsijora biskupa Alojzija Mariju Pinića koji je predsjedavao ispitima prvog razreda gramatike dana 27. kao i ispitima vjeronauka za privatne učenike na dan 1. rujna. Ispiti privatnih učenika održani su od 29. kolovoza do uključujući 1. rujna. Ove godine bilo je 125 javnih, a privatnih 35 učenika.

Na 5. rujna održana je svečana podjela nagrada uz glazbu bataljuna lovaca i uz sudjelovanje monsijora dijecezanskog biskupa i upravitelja općinske skupštine gospodina umirovljenog pretura gospodina Rendića pl. Miočevića, zbora nastavnika i brojnog auditorija. Govor na latinskom održao je učenik drugog razreda humanistike Vicko Milić, a na talijanskom jeziku učenik prvog razreda humanistike, klerik Duje Benzon. I tako je završena 1848./1849. godina.

Na 5. rujna. Stiglo je parobrodom privremeno rješenje za učenje u svih osam razreda Gimnazije. (Vidi br. 140 protokola poslovanja tekuće godine), a na dan 26. rujna pristigli su neki udžbenici (na njemačkom) i pomoćne knjige koje su preporučene kao primjer te su ustupljene knjižnici Gimnazije (Vidi br. 163 kao gore).

Na 26. listopada. Predaja tvrđave Comorn kojom je završen ustanak u Mađarskoj. Kolera kosi mnoge žrtve u Trstu, u primorju te uzima maha i u Istri.

Na 10. listopada. Sve do 18. tekućeg listopada, prema službenim novinama Osservatore triestino od 8. listopada 1849., bilo je 2453 slučaja kolere od kojih 925 mrtvih. Govori se da je prema jednom pismu od 8. tekućeg tijekom 6 tjedana bilo 1860 žrtava u građanskom staležu, a 380 u vojnom. Objavljen je novi privremeni plan ustrojstva gimnazija. Ovaj nacrt gospodina ministra bogoštolja i javne nastave, grofa Leona Thuna,²³⁸ koji pridržava sebi da u zgodno vrijeme s poštovanjem podnese potvrdi njegova carsko kraljevskog apostolskog veličanstva drugi potpuniji plan, okoristivši se da čuje još jednom, prije konačnog ustrojstva, mišljenje svih zborova nastavnika i inteligentnih ljudi.

Na 16. listopada. Nastavljaju se izaslanstva iz Lombardsko-venetskog kraljevstva i Slovaka da prikažu osjećaje vjernosti njegovu carsko kraljevskom veličanstvu kod kojega se nalaze generali i vojskovođe hrabrih četa posljednjih događaja u Italiji i Mađarskoj: grof Radetzky, rođen u Trebnitzu u Češkoj 1766. godine; Steinau, rođen u kaštelu elektorata Assai Cassal od čijeg je kneza dobio Veliki križ reda Zlatnog lava; Josip barun Jelačić od Bužima, ban Hrvatske i Slavonije, civilni i vojni pokrajinski upravitelj Dalmacije, rođen u Petrovaradinu 1861.; knez Ivan Teodorević Paskijević od Erevana, rođen u Poltavi (Mala Rusija) 1782., nalazi se u Varšavi, čiji je knez, vratio se hrabar nakon što je ugušio pobunu u Mađarskoj. Ove godine 1849. umro je u Aleksandriji Mehmed-Ali, zaslužni egipatski potkralj. I u Cefaloniji (Jonski otoci) Englezi su ugušili pobunu: 14 pobunjenika završila su život na stratištu, 70 su išibana a ostali stavljeni u zatvor. Tako mudro nastavlja Vlada²³⁹

²³⁸ Leopold Leo Thun-Hohenstein (Tečen, Češka 1811. – Beč, 1888.). Obrazovao se na praškoj Visokoj školi pravnih znanosti. Zanimao se za češku književnost i položaj Slovaka u Ugarskoj. Do 1847. živio je u Pragu, gdje je bio suradnikom u Muzejskom vijeću. U travnju 1848. car ga je pozvao da preuzme upravu u Češkoj. Nakon uspješne službe, Thun je 1849. postao ministrom bogoštolja i nastave. Odmah je donio privremene uredbe o načinu provođenja nastave i polaganja ispita u školama i na fakultetima. U Zagrebu je utemeljio Pravnu akademiju i predavačko mjesto evangeličke bogoslovije. Godine 1850. reformira predavanje bogoslovije, kao i bečku Akademiju likovnih umjetnosti, sudjeluje u utemeljenju Središnjega povjerenstva za istraživanje i održavanje graditeljskih spomenika itd. Godine 1860. na mjestu ministra zamijenio ga je Helfert. Usp. M. Špikić, Francesco Carrara ..., str. 259.

²³⁹ Na ovom dijelu prolivena je tinta, stoga se tekst ne može pročitati.

Na 21. listopada 1849. Od 18. tekućeg sve osobe i roba koji dolaze u ovaj grad parobrodom Austrijskog Lloyd ili na drugi način, moraju obaviti karantenu zbog bolesti kolere koja hara Trstom, do 43 žrtve na dan (mrtvih), 196 slučajeva, širi se koseći žrtve po Istri i u Zadru.

Spajanje Gimnazije s filozofskim studijem, koji su ukida, mora se ostvariti u školskoj godini 1849./50. Vidi br. 177 tekuće godine. Današnjom poštom stigao je također »Projekt za ustrojstvo gimnazija i realnih škola u Austriji«. Napisan je na njemačkom jeziku.

Na 27. listopada. Osservatore Dalmato donosi vijest iz Beča od 19. tekućeg da je tamo sastavljeno Povjerenstvo za ispite kandidata za gimnazijske katedre. Upravitelj je potpredsjednik carsko-kraljevske Akademije znanosti doktor Antun pl. Baumgartner; ispitivači: savjetnik uprave Chmel, profesori: Boniz (upravitelj filološkog seminara koji je osnovan prošlog mjeseca u Beču), Dopplar, Kner, Lott, pisac Karajan. Kandidati moraju njima upraviti molbe prema zakonu od 30. kolovoza tekuće godine. Svaki kandidat iz bilo koje austrijske pokrajine koji bi htio biti zaposlen kao gimnazijski profesor može se pojaviti na ispitu pred ovim Povjerenstvom.

Profesor gramatike i suplent humanistike od 10. siječnja 1847. pri ovoj carsko- kraljevskoj Gimnaziji Giambattista Viganò zaposlio se kao profesor gramatike u gimnaziji u Mantovi.

Na 31. listopada 1849. Uzvišeno Ministarstvo bogoštovlja i nastave priopćava Predsjedništvu pokrajinske vlade danom 10. tekućim da je carsko kraljevski opunomoćeni povjerenik Lombardsko-venetskog kraljevstva udijelio katedru na gimnaziji u Mantovi ovom profesoru gramatike (i suplentu humanistike kao što je gore) Giovanniju Viganò. Ova carsko- kraljevska Gimnazija zadužena je odmah predati prijedlog za popunu mjesta, koje je ostalo prazno, sposobnim suplentom za čiju potvrdu zadržava pravo uzvišeno Ministarstvo.

Feldmaršala Radetzkyja (kneza Josipa) imenovalo je njegovo carsko kraljevsko apostolsko veličanstvo njegovim civilnim i vojnim namjesnikom Lombardsko-venetskog kraljevstva te mu je povjerilo kao pobočnike za civilnog prvog načelnika odjela u Ministarstvu grofa Montecucolija, a za drugog načelnika odjela njegovu preuzvišenost grofa Michele di Strassolda, osobnoga savjetnika, do sada upravitelja u Predsjedništvu pokrajinske vlade Dalmacije.

Školska godina 1849./50.

Na 3. studenog 1849. Danas 3. (treći) studenoga održano je uobičajeno otvorenje Gimnazije za tekuću školsku godinu. Misa i zaziv Duha Svetoga u katedrali Sv. Duje, koju je služio monsinjor Silvestar Guina, dekan kanonik, inspektor Više osnovne škole u Splitu.

Ove godine ukinuli su učitelje razreda gramatike i humanistike, a članovi ovog zbora nastavnika podijelili su međusobno predmete nastave, osim vjeroučitelja koji nije uopće promijenio svojih 12 sati nastave vjeronauka. Profesor humanistike (stalni) doktor Jakov Pangrazi zadržao je za sebe šesti razred i četiri sata nastave grčkog jezika u petom razredu, u kojem je počeo podučavati šest sati tjedno latinski jezik stalni profesor gramatike Luka Svilović koji podučava također hrvatski jezik dva sata tjedno u svim razredima, odgoj u prvom razredu. U tom razredu ostao je profesorom razreda profesor gramatike (stalni) svjetovni svećenik Lovre Škarica. U četvrtom i trećem razredu gramatike započeo je podučavati latinski jezik suplent, svjetovni svećenik Šimun Barić, koji podučava još zemljopis i povijest u četvrtom i petom razredu, a sada je postao profesorom trećeg razreda. Stalni profesor gramatike svjetovni svećenik Mate Ivčević podučava dva sata tjedno talijanski jezik u svim razredima, osim prvog razreda; ovaj podučava prvi zemljopis i povijest u četvrtom²⁴⁰ latinski i zornu geometriju jedan sat tjedno, kao i u trećem i četvrtom razredu gdje podučava i grčki jezik (4) četiri sata tjedno. Stalni profesor njemačkog jezika, suplent krasopisa, Franz Petter, zadužen je u nastavi aritmetičkog računa dva sata tjedno u drugom, trećem i četvrtom razredu. Za prirodopis potvrđen je za učitelja prvog i drugog razreda dva sata tjedno doktor medicine Nikola pl. Cattani,²⁴¹ kojemu će se isplatiti na kraju tekuće godine 1849./50. Bivši stalni predstojnik, a sada privremeni upravitelj ove Gimnazije od 6 razreda, Ivan Marussig, prihvatio se podučavanja algebre i geometrije tri sata tjedno u petom i šestom razredu. (O svemu tome vidi izvorni protokol drugog odjela tekuće godine koji je sačinjen dana 8. studenog 1849. br. 191 koji je poslan uzvišenom carsko-

²⁴⁰ Na ovom dijelu prolivena je tinta, stoga se tekst ne može pročitati.

²⁴¹ Nikola Cattani (Mali Lošinj, 1812. – Split, 1892.), liječnik i profesor. Sin Marije, prirodoslovke. Gimnaziju završio u Splitu, a medicinu 1836. u Padovi. Radio kao privatni liječnik u Splitu, profesor na Gimnaziji te je bio gradskim zastupnikom. Bio je desetljećima liječnikom i ravnateljem Splitskih toplica. Usp. Hrvatski biografski leksikon, 2, str. 603-604.

kraljevskom Predsjedništvu Vlade u Dalmaciji na 12. istog mjeseca, a vraćen je dana....²⁴²

Na 29. prosinca pao je prvi obilni snijeg te je padao cijelog dana.

Godina 1850.

Na 3. siječnja 1850. bile su uvedene knjige razreda te su određeni za tekuću školsku godinu profesori razreda: za prvi razred don Lovre Škarica, za drugi suplent Vicko Benevoli,²⁴³ za treći suplent don Šimun Barić, za četvrti don Mate Ivčević, za peti stalni učitelj gramatike Luka Svilović, a za šesti stalni profesor humanistike doktor filozofije, Jakov Pangrazi (Vidi izvorni protokol VII. sjednice tekuće godine br. 236, napravljen 3. siječnja 1850.).

Na 5. siječnja u 8 sati ujutro zabilježeno je 6 stupnjeva ispod ništice i to u sobi privremene uprave te su zbog pretjerane hladnoće od 12 do 2 poslijepodne učenici svih šest razreda poslani kući.

Na 15. navedenog, u devet sati prije podne otputovao je parobrodom u smjeru Trsta za Trento u Tirolu, kao savjetnik (prvi) onog okruga, ovaj okružni poglavar, savjetnik Vlade, i do svibnja 1848. upravitelj ove carsko-kraljevske Gimnazije.

Na 27. navedenog bio je strahoviti uragan, padao je snijeg i bjesnio vjetar od jednog sata poslijepodne i čitavu noć ponedjeljka 28. siječnja. Kobne posljedice na poljima: iskorijenjena su najstarija stabla, na primjer stoljetni čempresi kod crkve Blažene Djevice od Pojišana i nebrojene masline. Ovaj uragan istovremeno se dogodio u Kotoru, Dubrovniku, Makarskoj itd. Roveretu, Genovi (vidi novine od 1. veljače 1850.).

Dana 6. veljače 1850. Napravljena je izvanredna sjednica zbog nekih učenika trećeg razreda jer su bacali kamenje na profesora njemačkog jezika

²⁴² Prazan prostor u tekstu.

²⁴³ Vicko Benevoli, rođen u Makarskoj 11. veljače 1814. Završio je gimnaziju, a licej kao stipendist u liceju-konviktu u Zadru. Osposobljen je za poduku latinskog i talijanskog za nižu gimnaziju u Beču 1854. godine. Podučavao je u Šibeniku privatno četiri gramatička razreda od 1841. do 1849. godine. Od 1849. učitelj je suplent u splitskoj Gimnaziji, a od 1854. privremeni učitelj pri istoj Gimnaziji.

Franza Pettera. Bili su kažnjeni te je iz toga proizašla pozamašna prepiska s uzvišenim Predsjedništvom Vlade (Vidi br. 25 i 27 i odnosne protokole i br. 41 tekućeg mjeseca)²⁴⁴.

Na 9. veljače po razredima objavljen je odmor za daljnje dane karnevala. Na Pepelnicu škola od 12 do 2 poslijepodne.

Prvi ožujka. Otvaranje Pomorske škole pri glavnoj osnovnoj školi u Splitu. Misa i Veni Creator Spiritus koji je zazvao inspektor monsijor Guina. Prigodni govor otvaranja održao je upravitelj gospodin Stalio²⁴⁵ u dvorani Zavoda u dominikanskom samostanu. Tu su se okupili svi gradski uredi, vojni časnici, mnogi pomorci, razni gradski uglednici i učenici. (Vidi novine: Osservatore Dalmato, br. 40 tekuće godine).

Na 12. ožujka. Ove godine neće se prvi put održati javni ispiti prvoga semestra u ovoj carsko-kraljevskoj Gimnaziji, ali će se međutim postupiti prema poštovanoj odluci Namjesništva od prošlog 15. veljače br. 2829/608 (Vidi br. 39, protokol X. sjednice tekuće godine koja je održana 28. veljače koja je poslana uzvišenom carsko-kraljevskom predsjedništvu od 9. tekućeg br. 51).

Odobren je dodatak od 200 forinta na godinu svim učiteljima gimnazije u zemljama Krune, koji bi imali plaću najgore kategorije. (Vidi br. ...²⁴⁶ među spisima tekućeg mjeseca). Ovom blagodati pri ovoj Gimnaziji okoristit će se gospoda Luka Svilović, svjetovni svećenik Mate Ivčević i stalni profesor humanistike doktor Jakov Pangrazi.

Profesoru njemačkog jezika Franzu Petteru, uzvišeno carsko kraljevsko Ministarstvo za bogoštovlje i obrazovanje povjerilo je prevođenje na talijanski jezik knjige na njemačkom Aritmetika Johannes Strehla za prvi razred gimnazija. To zaduženje gospodin Petter dobio je na svoju osobitu molbu koju je napravio Ministarstvu u mjesecu listopada 1849.

²⁴⁴ Kolovođa ovog bacanja kamenja na profesora Pettera bio je Stjepan Alfirević iz Kaštel Sućurca. Nastavnički zbor ga je isključio iz Gimnazije, a vladinom odlukom br. 11106/2176 od 26. lipnja 1850. isključen je iz svih gimnazija u Carstvu.

²⁴⁵ Luigi Stalio bio je ravnateljem Više osnovne škole u Splitu. Godine 1852. odlikovan je Zlatnim križem za zasluge.

²⁴⁶ Prazan prostor u tekstu.

Na 12. ožujka 1850. Jutros je palo poprilično snijega. Vrhovi planine Mosor puni su obilatog snijega i to nakon pola mjeseca toplih dana kakvi su uobičajeni u prvoj polovici svibnja. Dva razreda Gimnazije pri biskupskom sjemeništu u Splitu, to jest sedmi i osmi imaju javne ispite kao u prošlosti, počevši od dana 11. tekućeg. Monsinjur dijecezanski biskup Maria Alojzije Pini prisustvuje predavanjima vjeronauka po jedan sat u svakom razredu. Počevši od dana 8. tekućeg sve do 13. prisustvovao je u prvom razredu humanistike (to jest petom) četvrtom i drugom razredu Gimnazije.

Bivši predstojnik, sada privremeni upravitelj Gimnazije, pojavljivao se neočekivano čas u jednom, čas u drugom od šest razreda, prisustvujući raznim predavanjima i ispitivanjima učenika u propisanim predmetima nastave (Vidi br. XV C. str. 207 Projekta za ustroj gimnazija).

Dana 21., 22., i 23. ožujka 1850. Održane su duhovne vježbe, ujutro od 8 do 10 sati i od 8.15 do 11 sati (na primjer dana 23. tekućeg), poslije podne od 3 do 5 sati. Sve je prošlo u najboljem redu i s pravom pobožnosti. Vjeroučitelj se istakao u svojem zaduženju propovijedajući, upozoravajući, govoreći svetu misu, pričešćujući sve učenike (uz malo iznimaka) i pjevajući Te Deum, kojim su završene duhovne vježbe tekuće godine.

Na 26. ožujka. Na dan 26. tekućeg ožujka od 8 do 9 sati prije podne svi učenici (ove carsko-kraljevske Gimnazije od šest razreda) sudjelovali su s upravom u katedrali Sv. Duje gdje se na koljenima štovao Sveti sakrament oltara za vlastito dobro i drugima na pouku.

Danas u 12 sati određene su i ocjene napretka, moralnog vladanja i nastojanja (to jest pažnje u nastavi) i marljivosti svih učenika ove carsko-kraljevske Gimnazije.

Mora se ipak sa zadovoljstvom primijetiti da je uzvišeno carsko-kraljevsko Ministarstvo bogoštovlja i nastave svojom poštovanom odlukom od 3. veljače 1850. primilo na znanje obavijesti koje je prikazala ova carsko-kraljevska uprava o moralnom i književnom stanju ove ustanove tijekom školske 1848./49. godine. Mora se još zabilježiti da od dana 28. rujna 1846. do današnjeg dana nije napravljena nijedna važna primjedba ovoj javnoj ustanovi. Učenici su se ponašali uvijek krotko i poslušno, premda godine 1848. i 49. nisu bile mirne. To treba reći istini na čast i dobrim učenicima ove carsko-kraljevske Gimnazije iz koje nitko nije bio isključen osim Alfirevića iz trećeg razreda, ali ne iz svih ustanova kako se uobičajava

događati u mnogim drugim gimnazijama monarhije, ne isključujući one dalmatinske (na primjer u Zadru 1849.).²⁴⁷

Na 31. ožujka 1850. Odmor između prvog i početka drugog polugodišta tekuće godine započeo je Cvjetnicom i završio je 3. tekućeg travnja.

Travanj 1850. Drugo polugodište.²⁴⁸

Carsko kraljevska viša gimnazija u Splitu

Školska godina 1862./63.

Početak ove godine poslan je u svojstvu organizatora splitske Gimnazije upravitelj zadarske gimnazije don Juraj doktor Pulić,²⁴⁹ jer je premješten na osobnu molbu na njegovo prijašnje mjesto gimnazijskog profesora bivši privremeni upravitelj ove gimnazije don Ivan kanonik Franceschi.²⁵⁰ Doktor Pulić je među prvim mjerama koje je usvojio za poboljšanje djelovanja Gimnazije uporno tražio kod preuzvišenog i prečasnog monsinjora splitskog biskupa Alojzija Marije Pinića da odredi drugog vjeroučitelja, što je bilo stvarno odobreno za nižu gimnaziju u osobi svećenika don Ante Vuškovića,²⁵¹ koji je poslan upravi kako bi mu se odredio jezik nastave te

²⁴⁷ Alfirević je bio isključen samo iz gimnazija. Zato on sljedeće godine traži da mu se odobri upis u nižu realku koja je tada radila pri Višoj osnovnoj školi. (Kutija 28, svežanj 1, br. 11, od 11. studenoga 1851.)

²⁴⁸ Iza ovoga u izvorniku slijedi 46 praznih listova.

²⁴⁹ Juraj Pulić (Dubrovnik, 1816. – Rim, 1883.), filozofski pisac. U Zadru je završio teologiju i postao svećenikom, a u Beču doktorirao na Filozofskom fakultetu. Bio je dvanaest godina zastupnikom u Dalmatinskom saboru. U Zadru je bio gimnazijskim ravnateljem, a kad je 1877. umirovljen otišao je u Rim i postao kanonikom Zavoda sv. Jeronima. Usp. Š. Jurišić, Glasoviti Zadrani, str. 124.

²⁵⁰ Ivan Franceschi (Omiš, 1810. – Zadar, 1862.), crkveni dužnosnik, pedagog i javni djelatnik. Školovao se u splitskom sjemeništu, a u Zadru studirao teologiju. Djelovao kao gimnazijski profesor u Splitu i u Zadru. Uređivao časopis La Dalmazia koji je izlazio na talijanskom jeziku. Usp. Hrvatski biografski leksikon, 4, str. 352-353.

²⁵¹ Ante Vušković (Split 1823.- Split 1894.), svjetovni svećenik. Gimnaziju je završio u Splitu pa je nakon tečaja filozofije teologiju završio u zadarskoj bogosloviji. Bio

je odmah u za to prihvaćen hrvatski jezik. U ovoj prigodi ograničena je don Ivanu Dominiku Svilanu nastava vjeronauka za samu višu gimnaziju. Osim što je mudro i djelotvorno upotrijebio vlastite snage svakog pojedinog nastavnika, upravitelj Pulić započeo je školu tjelovježbe i pjevanja, ali ni jedna ni druga nisu jako napredovale jer je nastavnik tjelovježbe napustio Split poslije malo vremena te otišao u Dalmatinski sabor u svojstvu stenografa, a pomanjkanje novčanih sredstava učinilo je da su učenici napustili školu pjevanja. Nakon što je istovremeno stigla tužna vijest o smrti gospodina Vincenza Korena,²⁵² bivšeg carsko-kraljevskog školskog savjetnika i gimnazijskog inspektora, i prečasnog don Ivana kanonika Franceschija bivšeg privremenog upravitelja ove Gimnazije, zbor nastavnika htio je na vlastiti trošak slaviti svečane zadušnice u crkvi Sv. Filipa za pokoj duše spomenutih umrlih, a to se dogodilo na 29. studenoga uz sudjelovanje svih mjesnih civilnih i vojnih predstavnika vlasti.

Na 6. prosinca zbor nastavnika na službeno obavijest prisustvovao je zadušnicama za umrlog Franu Kirchmeyera carsko-kraljevskog predsjednika mjesnog carsko-kraljevskog okružnog suda, koji je umro u povjerenstvu u Metkoviću – neporočan, vrlo vrijedan i zaslužan činovnik.

Uzvišeno carsko-kraljevsko Namjesništvo danom 26. prosinca 1862. br. 22124 priopćilo je upravi imenovanje Antuna Klodića²⁵³ za stalnog učitelja u ovoj Gimnaziji. Upravitelj Pulić dana 1. siječnja 1863. službeno je pod br. 76 podnio prijedlog za podizanje ove Gimnazije na stupanj prvog reda. Budući da je upravitelj Pulić morao žurno otići na Dalmatinski sabor u Zadru, njegova preuzvišenost gospodin namjesnik brzojavno s poštovanim odobrenjem br. 23/p od 6. siječnja 1863. dao je Puliću dopuštenje da otputuje u Zadar, te ga je pozvao da preda službu profesoru Luki Sviloviću. Taj je prihvatio privremeno povjereno zaduženje na 9. siječnja 1863.

Uzvišeno Namjesništvo na 3. siječnja 1863. br. 1448/p naredilo je upraviti da obustavi suplenciju vjeroučitelja Vuškoviću. Privremeni upravitelj

je kapelanom u Omišu, a župnikom u Kaštel Štafiliću i Splitu. U Gimnaziji je bio vjeroučiteljem te je u Pragu 1863. položio za vjeroučitelja na hrvatskom jeziku. Bio je rezidencijalnim kanonikom, dekanom i prepozitom splitske katedrale. Istaknuo se u borbi za narodna prava. Usp. I. Ostojić, Splitski kaptol ..., str. 105-107.

²⁵² Vincenzo Koren, Slovenac, bio je školskim nadzornikom pri Namjesništvu u Trstu, ali je 1850. donesena odluka da Koren preuzima i nadzor nad gimnazijama u Dalmaciji.

²⁵³ Antun Klodić bio je ubrzo premješten u gradsku gimnaziju u Trstu.

Svilović razložio je odmah uzvišenom predsjedništvu da bi takav čin napravio veliku zbrku u ustanovi, stoga je uporno tražio da mu se ova snaga sačuva. Pošto je blago razmotrilo podnesene prigovore, uzvišeno carsko-kraljevsko Namjesništvo danom 31. ožujkom 1863. br. 5020/1298 odobrilo je imenovanje Vuškovića za drugog gimnazijskog vjeroučitelja. Na 8. siječnja navedene godine br. 108/22 uzvišeno namjesništvo priopćilo je imenovanje suplenta Frane doktora Locatija²⁵⁴ za privremenog profesora splitske Gimnazije.

Budući da je uzvišeno Namjesništvo pismom od 7. siječnja tekuće godine br. 21023/5264 zatražilo mišljenje, trebaju li se ubrojiti godine službe asistentima i pridodanim na katedrama kada prelaze u stalnu nastavnu službu, uprava je, misleći potvrdno, zatražila da se isto postupi s gimnazijskim suplentima. Na 30. siječnja 1863. suplent Josip Peričić²⁵⁵ zatražio je da mu se odobri odlazak za upotpunjavanje ispita stručnog osposobljavanja na Sveučilištu u Padovi s očuvanjem plaće koju je uživao počevši od drugog polugodišta. To mu je dopušteno s poštovanom namjesničkom odlukom od 30. ožujka navedene godine br. 5531/1425, a istovremeno je uprava ovlaštena uzeti na Peričićevo mjesto jednog privremenog suplenta, oca Jordana Vranjicana.²⁵⁶ Danom 31. siječnja 1863. br. 1714/452 uzvišeno Namjesništvo izdalo je profesoru Henriku Noè²⁵⁷ odluku o potvrdi na njegovo sadašnje mjesto.

Prvih dana ožujka 1863. proširila se radosna vijest o ljubaznom skrom posjetu koji je namjeravalo učiniti Dalmaciji njegovo sveto apostol-

²⁵⁴ Frane Locati, rođen 27. veljače 1818. u Milanu. Završio gimnaziju i matematiku na Filozofskom fakultetu. Doktorirao na matematici i prirodnim znanostima. Od 1861. suplentom je na splitskoj Gimnaziji.

²⁵⁵ Josip Peričić (Sukošan, 1833. - Zadar, 1901.), profesor i prevoditelj. Završio je gimnaziju i filozofski fakultet. U Splitu je bio suplentom od 1861., a u Kotoru od 1863. upraviteljem realne gimnazije. U Zadru je bio gimnazijskim upraviteljem od 1878. do 1887. godine i pokrajinskim školskim nadzornikom za pučke škole i preparandije do 1897. godine. Spjevao je pjesmu o Viškom boju 1866. godine. Prevodio je s grčkog i latinskog jezika.

²⁵⁶ Jordan Vragizan, dominikanac, tada član splitskoga dominikanskog samostana, rođen 4. 8. 1821. u Starom Gradu na Hvaru, svećenik od 1845. Usp. Stato del clero e popolo della Diocesi di Spalato e Macarska per l'anno 1865, Spalato s. a., str. 92.

²⁵⁷ Henrik Noè (München, 1835. - Bozen, 1896.), njemački putopisac. Godine 1864. premješten je u gradsku gimnaziju u Trstu.

sko veličanstvo Franjo Josip Prvi, naš preuzvišeni i najljubazniji car i kralj. Stoga je Uprava održala odmah plenarnu sjednicu zbora nastavnika da se dogovore kako bolje primiti u Zavodu tako ljubaznog vladara. Uzvišeno carsko-kraljevsko Namjesništvo nadnevkom 6. travnja 1863. br. 5924/1530 izjavilo je Upravi da su primili na zadovoljno znanje rezultate nastave prvog nedavno završenog polugodišta.

Ovdje se bilježi vrlo poštovana vladarska odluka koja ograničava na 30 godina službu u tehničkim školama itd. Vidi poštovano pismo Namjesništva od 1. travnja 1863. br. 3150/831. Na 21. travnja vratio se iz Zadra upravitelj Pulić, stoga je završio profesor Svilović svoje privremeno zaduženje. Uzvišeno Namjesništvo na 6. svibnja 1863. br. 5198 odobrilo je profesoru Lanzi tri mjeseca odsutnosti, koje se može datirati od 1. lipnja, stoga je zamijenjen profesorom Locatijem. Dana 19. svibnja 1863. br. 680/pr.

Uzvišeno carsko kraljevsko Predsjedništvo priopćilo je vrlo poštovanu vladarsku odluku kojom je upravitelju doktoru Puliću povjerena uprava carsko-kraljevske više gimnazije u Trentu, te određuje istovremeno da privremena uprava splitske Gimnazije bude povjerena odmah profesoru Luki Sviloviću, što je i učinjeno.

Tijekom prvog polugodišta izdana je poštovana namjesnička odluka od 3. ožujka 1863. br. 1904/508 kojom se propisivalo da se primi novac od 30 karantana za svaki prijepis svjedodžbe, a za onaj zrelosti 1 forintu koji će se upotrijebiti za kupnju nastavnih sredstava. S odlukom 24. svibnja br. 8691/2309 uzvišeno Namjesništvo naredilo je obrazac za dokaz o siromaštvu za mladiće koji bi zatražili oslobođenje plaćanja školarine.

Nadnevkom 5. lipnja Uprava je, okupivši na posebnoj sjednici razrednike i dvojicu vjeroučitelja, zacrtala vanjskim klericima kako se vladati u javnosti. Zabranila im je pohađati kazalište i javna sastajališta, da se na Zdravu Mariju povuku u kuće, kao što to čine sjemeništarcu te da poslužu katedralu u nedjelje i druge blagdane i pri crkvenim obredima. Pismom od 5. lipnja br. 9800/2589 uzvišeno Namjesništvo priopćilo je prepoštovanu vrhovnu odluku kojom je učitelju Carlu Körnigu²⁵⁸ dodijeljen osobni dodatak od 175 forinti austrijske valute, datirajući uživanje od prvog lipnja.

²⁵⁸ Karlo Körnig (3. ožujka 1802. – Split, 1865.), profesor njemačkog jezika. U dubrovačkoj gimnaziji predavao je njemački jezik od 1838. godine.

Portret Luke Svilovića iz A. Alibranti, Sulla vita e sugli sritti di Luca Svilovich, Dubrovnik, 1888. godine

Zbog pretjerane vrućine, zagušljivosti prostorija Gimnazije i znatnog broja učenika, kao i zbog vlage, donesena je nova satnica koja se odnosi na vrijeme u kojem se moraju držati predavanja. Zato je odlučeno da škola traje ujutro od 7 do 10 sati a poslijepodne od 12 do 2 sata. Zatim da se nadoknadi četvrti sat od ponedjeljka za čitavu višu gimnaziju, određuje se da se održava nastava za odnosne učenike od 7 do 8 ujutro svakog četvrtka i od 8.30 do 9.30 poslijepodne jednako četvrtkom za sedmi i osmi razred, kako bi se na taj način nadoknadio četvrti sat koji ova dva razreda imaju petkom.

Uzvišeno Namjesništvo dana 26. lipnja br. 8811/2325 obavijestilo je Upravu da je ova općina imenovala za školske izaslanike gospodu Josipa doktora Radmana kao predsjednika i Ivana Lovru pl. Alberti i Šimuna pl. Rossignoli kao povjerenike. Zato je pozvala Upravu da izabere kao potporu dva profesora prema § 119 br. 2 člana 3 Plana gimnazijskog ustrojstva. Uprava je sazvala opću sjednicu zbora nastavnika kako bi odlučili u predmetu te su jednoglasno imenovali pomoćnicima upravitelja profesora Franu doktora Lanzu²⁵⁹ i Franu doktora Locatija. Pismom od 7. srpnja br. 11505/3029 uzvišeno Namjesništvo primilo je na zahvalno znanje stanje Gimnazije te je izrazilo svoje zadovoljstvo za pojedine usluge profesora Antuna Klodića i vjeroučitelja don Antuna Vuškovića.

S obzirom na to da je zdravlje učenika trpjelo u preuskom i nezdravom za njih Zavodu, u nadi da će početkom školske godine imati drugu pogodniju zgradu, Uprava je predložila prijevremeno zatvaranje Gimnazije danom 20. srpnja i to je brzojavno odobreno poštovanom namjesničkom odlukom od 14. srpnja br. 12322/3246. Stoga su požureni ispiti uspjeha i susljedno ocjenjivanje, tako da je danom 20. srpnja zatvorena školska godina svečanom dodjelom nagrada, kojoj su prethodile uobičajene vjerske dužnosti, to jest sveta misa i pjevanje Ambrozijanskog himna. Ispiti zrelosti odgođeni su za početak idućeg mjeseca kolovoza.

Danom 16. srpnja br. 10759/2846 uzvišeno je Namjesništvo priopćilo prepoštovanu vrhovnu odluku po kojoj je povećana školarina za jednu

²⁵⁹ Frane (Francesco) Lanza (Split, 1808. - Santa Maria della Rovere, Italija 1892.), liječnik, arheolog i pisac. Studirao medicinu, ali je volio starine i prirodne znanosti. U Zadru je bio profesorom u gimnaziji i ravnateljem splitskog Arheološkog muzeja. Godine 1852. postaje profesorom u Splitu, a zatim i gradonačelnikom. Pisao je medicinska, arheološka i putopisna djela.

trećinu, što se mora podijeliti s 15% između šest najstarijih profesora, uključujući i upravitelja, a s 10% sedmom učitelju po starosti službe. U ovoj odluci povećana je na 12 forinta pristojba za ispite privatnih učenika za svako polugodište. Zbog pomanjkanja javnih sredstava ove godine nije bio tiskan Gimnazijski program.

Profesor Antun Klodić na 7. rujna zatražio je i postigao od Uprave dopuštenje za odsutnost iz Dalmacije, ali u granicama Monarhije za vrijeme jesenskih praznika, te je na 20. listopada priopćio samoj Upravi da je imenovan učiteljem nove općinske gimnazije u Trstu. Snagom vlastitih nadležnosti Uprava imenuje monsinjora oca Jordana Vragnezana iz reda propovjednika kao suplenta u zamjenu za učitelja Klodića.

Na ispitu zrelosti pojavila su se sedmorica javnih učenika i dvojica privatnih. Od javnih trojica su dobila svjedodžbu izvrsno zrelih, dvojica jednostavno zrelih. Od dvojice privatnih jedan je dobio izvrsni, a drugi obični pridjev zrelosti.

Posljednjih dana rujna vrlo časni vjeroučitelj Antun Vušković otišao je u Prag kako bi se podvrgao ispitima stručnog osposobljavanja za nastavu hrvatskog jezika.

Uprava je ove godine zatražila mišljenje da u Gimnaziji osnuje školu crtanja i u tu svrhu predložila je 200 forinta u koje su bili uračunati 105 forinta doznačenih učitelju krasopisa jer bi učitelj crtanja mogao obavljati oba zaduženja s naknadom od samih 200 forinta. Međutim taj prijedlog nije bio prihvaćen, kako se čita iz poštovane namjesničke odluke od 5. studenog 1863. br. 18354/4875.

Ove godine međutim uzvišeno Namjesništvo nije propustilo da pritekne s izvanrednim donacijama za povećanje nastavnih sredstava, stoga su se mogli kupiti novi strojevi i novi predmeti za prirodopis.

Vjerske dužnosti obavljene su kako treba a za blagdan sv. Alojzija mnogi gimnazijalci pristupili su prvoj presvetoj pričesti. Uzvišeno Namjesništvo s odlukom od 4. listopada br. 15855/4138 primilo je na zahvalno znanje povoljne rezultate napretka koje su postigli učenici ove Gimnazije. Sklopljen je ugovor s vlasnikom Grgom Grisogonom za novu gimnazijsku zgradu koja je smještena izvan grada kod zagrađa Dobri. Privremeni upravitelj Luka Svilović za vrijeme praznika upravljao je radovima prenošenja, pripremanja novog namještaja i obnavljanja starog za uporabu ustanove.

*Carsko kraljevska viša gimnazija u Splitu**Školska godina 1863./64.*

Budući da prostorije u novoj gimnazijskoj zgradi nisu bile potpuno uređene, produljeno je otvorenje Gimnazije na 7. studenog 1863. Tog dana zvana je pomoć Duha Svetoga te je služena sveta misa u 9 sati prije podne u crkvi Dušica. Zatim su carsko- kraljevski okružni upravitelj, koji je bio prisutan vjerskim dužnostima, zbor nastavnika i učenici prešli u novu gimnazijsku zgradu, gdje je carsko-kraljevski privremeni upravitelj Luka Svilović, kako bi proslavio ulazak, izrekao govor otvorenja. Škola je otvorena sa sljedećim snagama zbora nastavnika: Svilović, Svilan,²⁶⁰ Pangrazi, Cindro,²⁶¹ Körnig, Benevoli, Locati, Peričić, Giovannizio, Glavinić²⁶² i Vragnizan. Na početku predavanja nedostajali su vjeroučitelj niže gimnazije Vušković koji je bio zauzet u Pragu ispitima stručnog osposobljavanja za nastavu hrvatskog jezika, u kojima je uspio za nižu gimnaziju, a jednako tako i profesor doktor Lanza, koji je morao odgoditi svoj povratak u Split zbog bolesti. Vjeroučitelja Vuškovića za vrijeme odsutnosti zamijenio je vjeroučitelj Svilan, a profesora Lanzu profesor Locati. Ove godine pokušalo se bezuspješno osnovati školu tjelovježbe i pjevanja zbog pomanjkanja novca, koje bi u tu svrhu morale platiti obitelji učenika.

Uzvišeno Namjesništvo s poštovanom odlukom od 16. studenog 1863. br. 20624/5506 propisalo je pristojbu od 12 forinta za prijemne ispite, a zatim danom 17. istog mjeseca br. 25679/5506 kojom povjerava privremeno, uz stalnu nagradu, Upravu ove Gimnazije privremenom upravitelju Luki Sviloviću. Ukidajući izvedbu tabelarnog prikaza koje je ranije naredilo, uzvišeno Namjesništvo nadnevkom 7. prosinca 1863. br. 15055/3938 propisalo je u zamjenu dva statistička tabelarna prikaza, jedan koji se mora prikazati svake godine, a drugi svake četiri godine.

²⁶⁰ Ivan Dominik Svilan, svjetovni svećenik, rođen 21. listopada 1807. godine u Trogiru. Doktor teologije. Osposobljen za stalnog učitelja 1835. godine.

²⁶¹ Jeronim Cindro rođen 29. studenog 1815. u Splitu. Završio filozofske studije pri liceju u Udinama. Godine 1851. zaposlio se kao suplent u zadarskoj gimnaziji, a 1852. premješten je u splitsku Gimnaziju. Godine 1859. osposobljen je u Padovi za profesora te postaje stalnim profesorom zemljopisa i povijesti na Gimnaziji.

²⁶² Mihovil Glavinić (Makarska, 1833. – Split, 1898.), upravitelj gimnazije, znanstvenik. Završio je gimnaziju i Filozofski fakultet u Beču. Predavao je kao suplent od 1858./59. godine na splitskoj Gimnaziji, a 1866. postaje stalnim profesorom. Zatim se zaposlio u Arheološkom muzeju i razvio znanstvenu djelatnost.

Gimnazija je dana 20. siječnja 1863. sudjelovala na pogrebu umrlom prečasnom Pavlu Aržiću, kanoniku pokorničaru, koji je odlikovan Velikom medaljom Reda zasluga, a bivšem gimnazijskom nastavniku.

Uzvišeno Namjesničko Predsjedništvo nadnevkom 16. prosinca 1863. br. 1655/pr poslalo je Upravi odluku o imenovanju suplenta Josipa Peričića za gimnazijskog učitelja, da mu je dostavi. Uzvišeno Namjesništvo odlukom od 15. prosinca br. 18760/4993 dalo je do znanja Upravi da troškovi za tiskanje svjedodžba zrelosti moraju ići na teret fonda obrazovanja. Profesor Peričić teško se razbolio malo nakon svog imenovanja te je Uprava, prema savjetu dobivenom od okružnog liječnika zatražila u korist pacijenta tri mjeseca dopuštenog izostanka kako bi se liječio i neku izvanrednu pripomoć. To je postignuto poštovanom namjesničkom odlukom od 26. siječnja 1864. br. 23364/63441. Kao zamjena Peričiću uzet je svećenik don Jeronim Moscovita.²⁶³ Na kraju godine 1863. stari podvornik Ivan Mirčeta bio je podvrgnut višem prosuđivanju te je stavljen u mirovinu, a na njegovo mjesto primljen je podvornik Josip Devalle.

Na 8. veljače 1864. Gimnazija je sudjelovala na pogrebu načelnika Leonarda plemenitog Dudana, zaslužnog književnika, domoljuba i državnika. Uzvišeno carsko- kraljevsko Namjesništvo priopćilo je danom 17. veljače 1864. br. 2897/697 imenovanje učitelja Henrika Noe učiteljem općinske gimnazije u Trstu te odredilo na njegovo mjesto kao suplenta Šimuna Gambersecka. Taj se posljednji međutim nije zatim pojavio jer je promijenio karijeru. Nadnevkom od 24. veljače navedene godine br. 3459/831 uzvišeno Namjesništvo potpuno je umirovilo podvornika Ivana Mirčetu. Pod br. 266/pr prvog ožujka 1864. uzvišeno namjesničko predsjedništvo priopćilo je premještanje učitelja don Ivana Miočića iz koparske gimnazije u ovu splitsku. Gimnaziji je propisano da mora izvijestiti krajem svakog polugodišta

²⁶³ Jeronim Moscovita (Split, 1836. – Split, 1916.). U Splitu je završio Gimnaziju i položio maturu 1854. godine. Zaređen je 1860., a 1862. dobio je besplatno mjesto u zavodu sv. Augustina u Beču, ali se odrekao udijeljene mu milosti. Godine 1864. postao je prefektom u splitskom sjemeništu, 1865. duhovnikom u istom zavodu, a od 1871. do 1873. prorektorom. U to vrijeme i dugo nakon toga bio je vjeroučiteljem u višim razredima splitske Gimnazije. Godine 1873. na bečkom sveučilištu osposobljen je za profesora talijanskog jezika i književnosti za više razrede, te je sve do 1896. podučavao i talijanski na splitskoj Gimnaziji. Na istoj školi neko je vrijeme bio privremenim upraviteljem. Godine 1884. imenovan je počasnim kanonikom splitske katedrale, 1896. rezidencijalnim kanonikom, a 1907. unaprijeđen je za kaptolskoga dekana. Objavio je i nekoliko knjižica literarnog i vjerskog sadržaja na talijanskom i hrvatskom jeziku. Usp. I. Ostojić, Splitski kaptol ..., str. 130-132.

o napretku svih stipendista, a to prema poštovanoj namjesničkoj odluci od 6. ožujka 1864. br. 3562/855. Od upravnih pristojba kupljeni su pozlaćeni okviri da se tu postave portreti uzvišenih austrijskih careva. Budući da je mjesno okružno poglavarstvo danom 22. ožujka 1864 br. 3032 zatražilo bi li neki gimnazijski profesor bio voljan baviti se meteorološkim promatranjima, predstavljen mu je profesor doktor Frane Locati. U međuvremenu obaviještena je o takvom zaključku uprava Središnjeg meteorološkog instituta u Beču. Početkom drugog polugodišta, budući da se učitelj Peričić oporavio, a učitelj Mischiato preuzeo dužnosti u ovoj Gimnaziji, otpušteni su suplenti don Jeronim Moscovita i otac Jordan Vraganizan. Suplent Mihovil Glavinić pomoću upraviteljskog izvještaja br. 219 od 17. travnja 1864. zatražio je dopuštenje od šest mjeseci radi stručnog usavršavanja za nastavničku službu klasične filologije te je postigao to dopuštenje od uzvišenog Namjesništva, njegovom poštovanom odlukom od 31. svibnja br. 9622/2367, u trajanju zimskog polugodišta 1864./65. Zbog toga što se Gabreseck nije pojavio i zbog pomanjkanja nastavnika njemačkog jezika, uprava je morala premjestiti s nastave razne učitelje i povjeriti čitavu nastavu njemačkog jezika učitelju Körnigu, opteretivši ga s 23 sata tjedne nastave. Uprava predviđajući da nastava njemačkog podučavana na taj način neće biti dobra, kao što u stvari i nije bila, neprestano je tražila potrebne vrhovne mjere, ali to je radila uzaludno zbog pomanjkanja prikladnih nastavnika. Danom 2. svibnja učitelj Jeronim Cindro zatražio je s prigodnim podneskom potvrdu svoga stalnog mjesta, ali koliko god je Uprava podržala taj zahtjev, uzvišeno Namjesništvo s odlukom od 9. ožujka 1865. br. 17409/4351 dalo je posebno do znanja carsko-kraljevskom privremenom upravitelju Luki Sviloviću da se za sada mora dogoditi ta potvrda.

Odredbom od 18. travnja 1864. br. 2192/535 uzvišeno Namjesništvo upoznao je Upravu kako smatra zadovoljavajućim napredak u učenju i u ćudorednosti učenika Gimnazije tijekom mjeseci studenog i prosinca 1863. te siječnja 1864. U mjesecu travnju zatražena su sredstva za tiskanje godišnjeg programa. Uzvišeno Namjesništvo preinačilo je prijašnje propise o prikazivanju statističkih tablica te je stoga odlukom od 28. travnja 1864. br. 6651/1609 naredilo da se na početku svake godine moraju prikazati uobičajeni pregledni popisi nastavnog osoblja. Odlukom od 30. svibnja 1864. br. 9546/2344 uzvišeno Namjesništvo odobrio je vjeroučitelju don Ivanu Dominiku Svilanu višu platnu kategoriju, koja datira od prvog svibnja 1862. Spomenuta vlast pismom od 11. lipnja 1864. br. 5633/1347 priopćila je Upravi da je primila na zadovoljavajuće znanje rezultate postignute u prvom polugodištu, te je pohvalila zalaganje nastavnika u vrijeme bolesti od kojih su trpjeli neki profesori.

Nadnevkom 16. lipnja 1864. br. 8628/2112 uzvišeno Namjesništvo dalo je do znanja da je uzvišeno carsko-kraljevsko državno ministarstvo, kako bi olakšalo Upravama i gimnazijskih inspekcijama pronalaženje nastavnika, odredilo da osposobljeni kandidati polože u knjižnicu ministarstva prijepis habilitacije te da naznače područje gdje namjeravaju služiti i mjesto boravka. Na 2. srpnja 1864. profesor doktor Frane Lanza uz dopuštenje koje je dobio, prihvatio je upravu splitske općine, koja je odobrena poštovanim Predsjedničkim dopisom od 17. srpnja iste godine br. 1213/pr. Nadnevkom 25. lipnja tekuće godine Namjesničkim pismom br. 11426/2803 odobrena je svota od 60 forinti za tiskanje programa na kraju školske godine koje je u tijeku. Poštovanom Namjesničkom odlukom od 8. srpnja 1864. br. 12213/3023 doznačena je privremena mirovina od 105 forinta bivšem podvorniku Ivanu Mirčeti. Uzvišeno Namjesništvo odlukom od 6. srpnja tekuće godine br. 11834/2925 naredilo je da jedan primjerak Gimnazijskog programa bude odmah nakon tiskanja upućen carsko-kraljevskoj knjižnici Sveučilišta u Beču. Namjesničkom odlukom od 25. srpnja tekuće godine br. 13415/3301 priopćen je premještaj učitelja Lovre Mahniča²⁶⁴ iz gimnazije u Osijeku u ovu u Splitu. Prvih dana kolovoza tekuće godine njegova preuzvišenost gospodin Lazar barun pl. Mamula²⁶⁵, civilni i vojni namjesnik Dalmacije, čijoj se posebnoj brizi može pripisati podizanje ove Gimnazije na višu gimnaziju, počastio je svojim posjetom ovaj Zavod. Nakon što se osobno uvjerio u dobar znanstveni i moralni napredak učenika i nakon što je pregledao kabinete i sve prostorije zgrade, ljupko se udostojao izraziti svoje puno zadovoljstvo u nazočnosti carsko-kraljevskog okružnog poglavara gospodina Jeronima Alesanija, načelnika gospodina doktora Lanze i prezidijalnog tajnika gospodina Jakova Vukovića.

²⁶⁴ Lovre Mahnič (Unec, Planina, 1832. – Split, 1866.). Slovenac koji je premješten iz osječke gimnazije, predavao je nešto više od godine dana u Splitu i tu počinio samoubojstvo. Čuvši za njegovu žalosnu sudbinu, njegov kolega sa studija August Šenoa ovjekovječio ga je u poznatoj pripovijesti Prijan Lovro. Usp. H. Morović, Šenoa Prijan Lovro na splitskoj Klasičnoj gimnaziji, str. 74-76.

²⁶⁵ Lazar Mamula (Gomirje kraj Vrboskog, 1795. – Beč, 1878.) general. Završio inženjersku vojnu akademiju, sudjelovao pri gradnji utvrda u Padovi, Mantovi i Splitu. Kao pukovnik 1848. šef glavnog vojnog stožera u Hrvatskoj. Za uspjehe u borbama s Mađarima 1849. nagrađen viteškim redom Marije Terezije i barunstvom. Od 1850. vojni namjesnik u Dubrovniku i Kotoru, a od 1859. do 1865. guverner i zapovjednik Dalmacije. Usp. Hrvatski leksikon, II, str. 59.

Na 31. kolovoza 1864. obavljani su ispiti zrelosti na kojima se pojavilo 16 javnih i 4 privatna učenika. Od 16 javnih učenika sedmorica je proglašena izvrsno zrelim, sedmorica zrelim, a dvojica zrelim s primjedbom nekih pogrešaka koji su se pojavile kod njihovog ispitivanja. Od četvorice privatnih jedan je proglašen izvrsno zrelim a to je bio Ivan Prini, a od druge trojice dvojica su proglašena zrelima a jedan zrelo ad majora. Za vrijeme pismenih ispita spomenuti privatni učenik Ivan Prini u temi na talijanskom jeziku iznio je neke zasade koje su bile za osudu u svakom katoličkom Zavodu. Upravitelj, nakon što je pročitao, izjavio je da je za njega pismeni sastav neocjenjiv te je o tome izvijestio carsko-kraljevskog školskog savjetnika gospodina Laukotskyja²⁶⁶ koji, nakon što je proniknuo u razloge koje mu je naveo upravitelj, odredio da za to određeno povjerenstvo sastavljeno od biskupskog povjerenika časnog kanonika doktora Šimuna Zuppaneana,²⁶⁷ upravitelja, i dvojice vjeroučitelja ispituju slučaj te da izraze pravni sud o neočekivanoj pojavi. Povjerenstvo, u sastavu kao što je gore, pregledalo je pismeni sastav te je jednoglasno izreklo presudu suglasno pogledu upravitelja. Zbog tog je slučaja Prini morao biti udaljen s usmenih ispita. Ali posredovanjem carsko-kraljevskog savjetnika gospodina viteza Laukotskyja upravitelj je dao Priniju drugu prigodnu temu, u čijem rješavanju nisu našli opaske koje su primijetili u prvoj temi.

Nakon toliko godina prekida na kraju školske godine 1863./64. objavljen je Gimnazijski program, koji je sastavljen brigom privremenog upravitelja Svilovića. Taj je htio u njemu upotrijebiti oba jezika ovog kraja kako bi udovoljio društvenim zahtjevima. Na početku rujna bio je oslobođen službe privremeni podvornik Josip Devalle jer ga popis njegova vladanja u vojsci nije mogao preporučiti za osjetljiv posao koji je zauzima. Umjesto njega bio je odmah primljen privremeni podvornik Josip Braida, stal-

²⁶⁶ Vincenzo Laukotsky, školski savjetnik, premješten je 1860. godine iz Trsta u Zadar u svojstvu nadzornika osnovnih škola i gimnazija u Dalmaciji. Na dužnost nastupio je 1861., a u Dalmaciji je ostao do kraja 1864. kada je premješten u Tirol. Usp. M. Zaninović, Iz prošlosti školstva Dalmacije, str. 45.

²⁶⁷ Šimun Zuppaneo (Pučišće na Braču, 1801. – Pučišće, 1880.) posljednji je muški potomak potalijančenog oblika stare bračke plemićke i bogate obitelji Županić. Gimnaziju završio u Splitu 1818. godine. Od 1823. do 1826. studira u Beču. Dugo godina bio je župnikom na Braču, a zatim je dobio službu ekonoma u zavodu pokrajinskog liceja u Zadru. Godine 1850. dobiva mjesto rezidencijalnoga kanonika u Splitu. Usp. Ivan Ostojić, Splitski kaptol ..., str. 143-145.

ni poslužnik pri mjesnom okružnom poglavarstvu. Pod br. 418 glavnog protokola Uprave, budući da je Glavinić morao otputovati u Padovu, napravljena je predaja gimnazijske knjižnice učitelju Josipu Peričiću koji je za nju preuzeo odgovornost. Preuzvišeni i prečasni monsinjor biskup Alojzije Marija Pini sa svojim listom 3/pr od 23. listopada 1864. zatražio je od Uprave da se ne posluži u suplenciji radom dvojice braće Stjepana i Nikole Roglića, svjetovnih svećenika. Nadnevkom 25. listopada tekuće godine br. 17112/4259 uzvišeno Namjesništvo priopćilo je neke opaske koje je napravio carsko-kraljevski savjetnik vitez Laukotsky o rezultatima, na koje je naišao u učenju zemljopisa i čitanju knjiga te u učenju njemačkog jezika, a istoga je nadnevka pod br. 17241/4300 ocijenio rezultate koje su postigli gimnazijski učenici školske godine 1863./64. općenito zadovoljavajućima.

Pismom od 27. listopada tekuće godine br. 12198/3008 uzvišeno Namjesništvo ovlastilo je Upravu da izrazi vjeroučitelju don Antunu Vuškoviću i svećeniku don Jeronimu Moscoviti više zadovoljstvo za njihov mar koji su razvili u dužnostima koje su im bile povjerene u Gimnaziji tijekom prošle godine. Uzvišeno Namjesništvo naredilo je Upravi da ne primi ni u kojem slučaju ni pod bilo kojom izlikom supleme svećenike ili klerike bez biskupskog dopuštenja i to danom 29. listopada 1864. br. 19268/4914. Ove godine dobivene su redovite dotacije za knjižnicu i za kabinete fizike i prirodopisa pomoću kojih se brine za povećanje i očuvanje nastavnih sredstava.

Monsinjur biskup Pini počastio je Zavod svojim posjetom te je izrazio svoje zadovoljstvo na provjerenom napretku i dobrom školskom vladanju. Učenici su obavljali vjerske dužnosti redovito i spremno.

*Carsko kraljevska viša gimnazija u Splitu**Školska godina 1864./65.*

Ove godine otvorenje školske godine zbilo se s uobičajenim vjerskim obredima na 10. prosinca i to zbog viših odredba prouzročenih okrutnim velikim boginjama koje su bjesnjele u gradu Splitu i u obližnjim mjestima. Odobren je plan predavanja zahvaljujući poštovanoj Namjesničkoj odluci od 5. studenog 1864. br. 16274/4032. Nastavno osoblje sastavljeno od upravitelja Luke Svilovića i od dvojice vjeroučitelja Svilana i Vuškovića i konačno od profesora Mischiata, Cindra, Mahnića, Peričića, Benevolija, Locatija, Körniga i Giovannizija²⁶⁸ kojima su pridodani kao suplenti doktor Ante pl. Celio-Cega,²⁵² Lovre Borčić²⁶⁹ i Fridrik Alačević,²⁷⁰ započelo je odmah s radom radi nadoknade, kako mogu bolje, gubitak vremena prouzročen navedenom bolesti. Profesor doktor Lanza nastavio je u svojoj službi splitskog načelnika te je stoga oslobođen gimnazijske nastave. Suplent Glavinčić nalazio se otprije u Padovi kako bi se pripremio za ispit osposobljenja za filološku nastavu. Na početku ove godine brigom don Locatija počelo se s meteorološkim promatranjima. Na posebni prijedlog Uprave uzvišeno Namjesništvo nadnevkom 13. prosinca 1864. br. 18139/11567 odobrilo je za stalnog podvornika Josipa Braidu, zadužujući Upravu da mu napiše od-

²⁶⁸ Sebastijan Giovanizio (Split, 1806. - Split, 1867.), za svećenika zaređen 1831. U splitskoj Gimnaziji predavao je matematiku i fiziku. Upravljao je splitskim sjemeništem kao prorektor od 1847. do 1853. godine. Usp. S. Kovačić, *Filozofski studij ...*, str. 439.

²⁶⁹ Lovre Borčić (Split, 1845. - Trst, 1911.), političar i pedagog. Osnovnu i srednju školu pohađao u Splitu, studij fizike i matematike na bečkom sveučilištu. Od 1864. suplent, a od 1867. stalni profesor na Velikoj splitskoj realci. Od 1873. do 1875. profesor na nižoj realnoj u Šibeniku te privremeni upravitelj ženske preparandije u Dubrovniku. U godinama 1875.-77. privremeni je upravitelj Velike realke i pomorske škole u Splitu. Godine 1882. nakon izborne pobjede narodnjaka i preuzimanja splitske općinske uprave iz ruku autonomaša, postaje vijećnikom u Splitu, a 1887. zastupa Split u Dalmatinskom saboru. Usp. Hrvatski biografski leksikon, 2, str. 149-150.

²⁷⁰ Fridrik (Miroslav) Alačević (Makarska 1843. - Split 1927.), povjesničar, etnolog i skupljač narodnih pjesama. Gimnaziju pohađao u Splitu i Zadru, studirao na Filozofskom fakultetu u Beču. Bio je profesorom na gimnazijama u Splitu (od 1864.), Kotoru (1866.), Dubrovniku (1870.) te ponovno u Splitu (1871.). Bavio se arhivskim istraživanjima prošlosti Splita, Makarske te obitelji i osoba iz Poljica. Sakupljao građu za povijest grada Splita. Usp. Hrvatski biografski leksikon, 1, str. 46-47.

luku o imenovanju. Budući da je Lovre Borčić prešao u svojstvu suplenta u mjesnu carsko-kraljevsku višu realnu školu na 24. prosinca tekuće godine, primljen je danom 27. navedenog kao gimnazijski suplent otac Jordan Zaninović²⁷¹ iz reda otaca propovjednika.²⁷²

Prepoštovanom vrhovnom odlukom koja je priopćena poštovanim namjesničkim dopisom od 16. prosinca 1864. br. 22655/5846 naređeno je da se u svim službenim korespondencijama koje se odnose na pravoslavnu crkvu mora dodati oznaka grko-istočna.

Na dan 12. siječnja 1865. prešlo je u bolji život njegovo presvijetlo i prečasno gospodstvo monsijor splitski i makarski biskup Alojzije Maria Pini, prelat nezaboravan po pobožnosti, po učenosti i po otmjenosti. Na 14. navedenog siječnja bio mu je slavljen svečani pogreb, na kojem je sudjelovao nastavnički zbor i učenici proliivši na njegovom grobu suze i bacivši malo cvijeća.

Na dan 24. siječnja br. 1532/338 uzvišeno Namjesništvo izdalo je odluku imenovanja profesora Jakova doktora Pangrazzija profesorom gimnazije prve klase u Zadru. Krajem 1865. započelo je nezadovoljstvo kod nekih članova nastavnčkog zbora jer Uprava nije htjela poduprijeti prijem učenika Henrika Ančića za izvanrednog slušača prvog razreda, a to zbog toga jer je imao cjelokupnu drugorazrednu ocjenu²⁷³ u šestom razredu u oba polugodišta. Koliko god je uzvišeno Namjesništvo odobrilo mjere koje je u predmetu imao upravitelj, te se očitivalo da je slučaj propisan zakonom, ipak nezadovoljstvo nije prestajalo već se pretvorilo u sustavno suprotstavljanje upravitelju, a koje je potajno pothranjivano prikrivenim i upornim rovaranjima i spletkama. Upravitelj jak, jer je osjećao čistu savjest, odolijevao je nepokolebljivo svakom nepravdom napadu te je ostavio da vri-

²⁷¹ Jordan Zaninović (Stari Grad na Hvaru, 1840. - Hvar, 1917.), svećenik redovnik. Školovan je u Italiji. Bio je lektorom Svete teologije i priorom samostana sv. Dominika u Splitu. Predavao je latinski, talijanski, hrvatski i filozofiju u Gimnaziji od 1864. godine. Od 1903. do smrti bio je hvarskim biskupom te se zalagao za hrvatski jezik u crkvi. Usp. Š. Jurišić, *Glasoviti Splićani ...*, str. 194.

²⁷² »Red propovjednika« službeni je naziv za dominikance.

²⁷³ Napredak u učenju ocjenjivao se ocjenama: izvrsno, dobro, osrednje i loše. Svaka ocjena raspoređivala se u određene redove: tako je loše dobilo treći, osrednje drugi, dobro prvi red, a izvrsno je dobivalo bilješku odlično ili pohvala koja je bila pridodana prvom redu. Usp. Codice ginnasiale, str. 46.

jeme sve otkrije. Krajem siječnja 1865. teško je obolio učitelj Carlo Körnig, a danom 11. ožujka primljen je kao suplent nastave njemačkog jezika u četvrtom razredu sa šest sati tjedno David Kolarsky,²⁷⁴ profesor carsko-kraljevske više splitske realne škole. Dana 6. veljače 1865. br. 1375/504 uzvišeno Namjesništvo obznanilo je da je ljubaznom vrhovnom odlukom od 3. siječnja 1865. odobrena bivšem podvorniku Ivanu Mirčeti godišnja mirovina od 260 forinta austrijske valute.

Na 5. ožujka 1865. razrednik prvog razreda potaknuo je udaljavanje iz Gimnazije učenika Srečka Remetina,²⁷⁵ čije je vladanje bilo sablažnjivo u povredi gimnazijskih propisa. I ovaj razlog donio je sa sobom razilaženja u mišljenju i neugodne unutarne razgovore, ali uzvišeno Namjesništvo svojom odlukom od 17. travnja 1865. br. 5435/1081 odobrilo je prijedlog Uprave za odnosno udaljavanje. Međutim, uzevši u obzir svečana obećanja mladog Remetina, da će svojim budućim vladanjem izbrisati sjećanje na svoju prošlost, Uprava mu je udijelila milost ponovnog primanja, što je uzvišeno Namjesništvo odobrilo danom 7. svibnja 1865. br. 8174/1822. Poštovanim namjesničkim dopisom od 8. ožujka br. 1445/304 objavljeno je carsko-kraljevskom privremenom upravitelju Sviloviću da je primilo na zahvalno znanje govor koji je izrekao kod otvaranja Gimnazije dana 10. prosinca 1864. i jednako s drugim poštovanim dopisom od 9. istog ožujka br. 122341/5746 uzvišeno Namjesništvo izjavilo je da je primilo na zahvalno znanje raspored koji je poduzela Uprava o raspodjeli predmeta i načina kojim se trebaju podučavati. Uzvišeno Namjesničko predsjedništvo na dan 9. ožujka 1865. br. 17409/4351 obznanilo je privremenom upravitelju Sviloviću da učitelja Jeronima Cindra za sada ne može predložiti za potvrdu na stalno radno mjesto.

Na 3. travnja 1865. umro je učitelj njemačkog jezika Karlo Körnig, a Zavod je sudjelovao u tome da bude doličan pogreb ovog jadnog starog nastavnika. Danom 30. ožujka 1865. br. 6069/1235 uzvišeno Namjesništvo

²⁷⁴ David Kolarsky, profesor njemačkog jezika na splitskoj realci od 1862. godine. Premješten je zatim 1870. godine u Salzburg. Usp. T. Matić, *Crtice iz prošlosti ...*, str. 4.

²⁷⁵ Učenik Remetin iz Kaštela pod izgovorom bolesti prisustvovao je u Kaštelima nekoj narodnoj proslavi. Kad se vratio u Split odmah je otišao u kavanu, premda je to učenicima bilo najstrože zabranjeno, te je viđen kako puši na javnom mjestu, a ispričnicu za izostanak nije donio. Stoga ga je nastavnički zbor udaljio iz Gimnazije prema članu 24 Gimnazijskog statuta. Na insistiranje profesora Mahnića ponovno je razmotrena ova odluka te je dana mogućnost Remetinu da se ispriča i obeća da će se popraviti. (Kutija 41, svežanj 1, 6710/1400).

tvo obznanilo je da je profesor više gimnazije prve kategorije u Zadru don Stjepan Carić,²⁷⁶ određen da obavlja službu pri uzvišenoj Zemaljskoj vlasti u svojstvu savjetnika i inspektora srednjih škola. Na 20. travnja razriješen je svoje službe pri splitskoj Gimnaziji profesor Jakov doktor Pangrazi kako bi otišao na svoje novo odredište. Dana 5. svibnja 1865. br. 8941/1941 suplent pl. Celio Cega premješten je u istom svojstvu u zadarsku gimnaziju, a umjesto njega primljen je za suplenta vrlo častan otac Jordan Vraginčan, dominikanac.

U srpnju zbor nastavnika pripustio je ispitu zrelosti petoricu javnih učenika to jest Antuna Dojmija, Emila Friedla, Josipa Macchieda, Franu Sentinella i Ferdinanda Nallea te su isključena trojica drugih javnih učenika to jest Ivan Demattei, Salamon Jesurun i Konrad pl. Michieli Vitturi, koji su postigli cjelokupnu drugorazrednu ocjenu u drugom polugodištu osmog razreda. Također su konačnim ispitima pristupili Stjepan Kolombatović, Jakov Harašić i Karlo pl. Lanza. Ishod tog ispita bio je bijedan jer je od petorice javnih samo Emil Friedl proglašen izvrsno zreli, a Frane Sentinella jednostavno zreli, dok su druga trojica poslana na novi ispit za pola godine koji se održavao u Zadru i na kojem su sva trojica na ispitu postigla zrelost. Trojica koje je zbor nastavnika isključio, primljena su pri višoj gimnaziji u Zadru u sljedećem mjesecu listopadu, u kojima su Jesurun i Michieli Vitturi izašli zreli, a Demattei je poslan na novi ispit s trojicom propalih u Splitu te je u ovom ispitu postigao karakteristiku zrelog ad majora. Međutim kako bi nastavio sustav nepristranog kroničara, Uprava ovdje bilježi da se pri ispitima zrelosti koji su se održali u Splitu krajem drugog polugodišta školske godine 1864./65., rabila neka izvanredna strogost koju su pokrenule još nedovoljno smirene unutarne razmirice i želja privremenog carsko-kraljevskog školskog savjetnika i gimnazijskog inspektora da prodrma učeničku mladež te da je pomakne iz one mlakosti koje se općenito susreće kod učeničke mladeži u Dalmaciji. Koliko god je uzvišeno Namjesništvo, kao što proizlazi iz ovog kazivanja, pozdravilo predloženi način na koji se mora postupati s predmetima učenja, a osobito s talijanskim jezikom, katkada se u činu ispita zrelosti nije htjelo osvrtni

²⁷⁶ Stjepan Carić (Stari Grad na Hvaru, 1824. - Zadar, 1880.), pedagog i školski nadzornik. Gimnaziju je pohađao u Splitu i Zadru, a u Zadru studirao teologiju i filozofiju. Prvo vrijeme privatno je podučavao u Starom Gradu. Godine 1852. pozvan za suplenta klasične filologije na gimnaziji u Zadru. Godine 1857. otišao u Beč na studije, a zatim je 1864. unaprijeđen u privremenog te 1867. u stalnog školskog savjetnika. Od 1871. do 1873. bio je pokrajinskim školskim nadzornikom u Istri, a kasnije u Dalmaciji do 1878. godine. Usp. T. Erber, *Storia del Ginnasio ...*, str. 338-340.

na ove propise, iako se tražilo da kandidati odgovaraju u svakom predmetu prema zahtjevima Plana gimnazijskog ustrojstva. Ustvari iako se grčki u dalmatinskim gimnazijama ne podučava samo četiri godine, zahtijevano je da učenici znaju toliko koliko oni drugi učenici u Monarhiji koji ga uče šest godina. Zahtijevalo se da talijanska književnost, koja se preletjela u ustanovama zbog ograničenog broja sati odobrenih učenju talijanskog, dominira kao sastavni dio konačnih ispita usprkos tome što je Uprava prigovarala da mladići u sjeni prethodno izdanih vrhovnih odredba nisu bili dužni osim da naznače koje su talijanske klasike čitali i naučili te da o njima odgovaraju na dugo i na široko. Umjesto prijevoda s talijanskog na latinski koje je propisano Planom, naređen im je sastav na latinskom i u tom su sastavu mladi bili prisiljeni razbijati glavu da nađu i srede misli i da pronađu odgovarajuće latinske oblike. U pomanjkanju vrijednih i brižnih nastavnika njemačkog jezika, to što je Uprava neprestano prigovarala višoj Vladi, odnosno ispit nije mogao uspjeti na zadovoljavajući način. Ali nije se trebala krivnja svaliti na mlade koji su imali želju naučiti ovaj jezik, njima tako koristan, da su im se pružila odgovarajuća sredstva. I kako bi se izrečena strogost istaknula s većom jasnoćom ovdje se opaža da su učenici Jesurun i pl. Micheli Vitturi, koje je nastavnički zbor isključio s ispita zrelosti, poslije dva mjeseca i dva dana polagali pri višoj gimnaziji u Zadru te su postigli zrelost gotovo jednoglasno. Uprava u duhu svoje posebne uzdržljivosti u ovom događaju nije izustila ni slova svojih zaključaka ni u općem izvješću, niti u posebnom koje je trebala sastaviti da opovrgne primjedbe koje joj je uputilo uzvišeno Ministarstvo o ishodu konačnih ispita. Budući da je splitski okružni upravitelj pozvao upravitelja Svilovića da sudjeluje u pokrajinskom izaslanstvu koje je trebalo otići u Zadar na čestitanje njegovoj preuzvišenosti gospodinu Lazaru barunu Mamuli, namjesniku Dalmacije, u svečanoj proslavi pedesete obljetnice njegove slavne javne službe, upravitelj Svilović otišao je u Zadar dana 31. kolovoza, sudjelovao je u proslavi te je darovao njegovoj preuzvišenosti gospodinu namjesniku sveščić u ime učenika Gimnazije koji se odnosio na prigodu. Upravitelj se vratio na svoje mjesto na 4. rujna, a za vrijeme svoje odsutnosti zamijenio ga je profesor Mischiato.

Njegovo Carsko Kraljevsko Apostolsko Veličanstvo s prepoštovanom vladarevom odlukom od 30. srpnja ljubazno se udostojalo imenovati privremenog upravitelja Luku Svilovića u stalnog upravitelja carsko-kraljevske više gimnazije u Splitu i ta ljubazna odluka priopćena je Sviloviću za utješnu novost s poštovanim namjesničkim pismom od 11. kolovoza 1865. br. 15753/3509. Suplent Glavinić, koji je u dva navrata dobio dopuštenje odsutnosti od godine dana da se u Padovi stručno školuje za filološku na-

stavu, vratio se prvih dana rujna s dokazom osposobljavanja za nastavu latinskog jezika za sve razrede gimnazije i grčkog za nižu gimnaziju. Krajem drugog polugodišta otpušten je suplent Alačević radi skorog Glavinićeva povratka. Alačević je, prije nego što je otišao, zatražio jednu plaću da se može pripremiti na kandidaturu za gimnazijsku nastavu te ju je dobio. Tijekom školske godine 1864./65. profesor Lanza nastavio je svoju službu splitskog načelnika te je od Njegova Svetog Apostolskog Veličanstva ljubazno odlikovan plemstvom Carstva s plemićkim pridjevkom od Casalanze.

Posljednje polovice rujna bio je prema novom općinskom zakonu izabran za splitskog načelnika doktor Antonio Bajamonti.²⁷⁷ Na prvim općinskim sjednicama imenovan je općinski odbor za posjet srednjim školama u osobama profesora oca Ante Radmana, predsjednika, i gospodina Andrije Kruševića i gospodina Konstantina Vojnovića, odbornika navedenog odbora. Uprava se nije složila s tim imenovanjem jer ga je trebalo priopćiti uzvišenom Namjesništvu. Sa svim tim imajući u vidu odredbe Plana od § 117 do § 122, upravitelj je mislio da je dobro da nakon završenog svetog vjerskog obreda od 4. listopada, imendana njegova svetog apostolskog veličanstva Franje Josipa Prvog, s prisutnim profesorima posjeti novoga gospodina načelnika i da uspostavi s općinom ljubaznu suglasnost koja bi poduprla dobrobit Gimnazije.

Nadnevkom 25. listopada 1865. br. 1134/pr uzvišeno namjesničko predsjedništvo priopćilo je imenovanje njegove preuzvišenosti gospodina Franje baruna Filipovića pl. Philipsberga²⁷⁸ za carsko-kraljevskog feldmaršala, namjesnika i glavnog zapovjednika u Dalmaciji, kojem je njegovo sveto apostolsko veličanstvo dodijelilo dostojanstvo carsko-kraljevskog osobnog savjetnika s oslobođenjem od poreza. Točno su obavljene vjerske dužnosti

²⁷⁷ Antonio Bajamonti (Split, 1822. – Split, 1891.), liječnik, političar i splitski načelnik. Školovao se u splitskom sjemeništu, a zatim studirao medicinu u Padovi. Od godine 1853. općinski je vijećnik, a od 1860. do 1880. nakon pada Bachova apsolutizma splitski je načelnik i jedan od vođa autonomističke politike. Izgradio je 1859. gradsko kazalište, a 1863. započeo s izgradnjom Prokurativa, uredio antički vodovod i podigao monumentalni zdenac 1880. godine. Usp. Hrvatski biografski leksikon, 1, str. 349-350.

²⁷⁸ Franjo Filipović (Novi kraj Gospića, 1820. – Beč, 1902.), general. Obavljao razne vojne službe. Nakon odstupanja L. Mamule promaknut je 1865. u čin podmaršala te imenovan carskim namjesnikom za Dalmaciju i tajnim savjetnikom. Kao namjesnik suprotstavljao se austrijskoj politici oslonca na autonomaše zbog čega ga je 1868. Dvor opozvao i odlikovao Redom željezne krune 1. razreda. Usp. Hrvatski leksikon, I, str. 227-228.

tijekom školske 1864./65 godine. Upravitelj je odobrio četiri odmora prema svojim nadležnostima.

U knjižnici i kabinetu fizike trebale bi se držati znanstvene zbirke, ali ne i u onom prirodopisa u kojem se dotacijama priskrbio potreban namještaj kako bi se mogli sustavno izložiti predmeti u posjedu i koji pripadaju toj znanosti. Prije nego što se zaključi ovogodišnja Kronika ovdje se treba osvrnuti na neobičan događaj koji se odnosi na osobu upravitelja Svilovića. Ovaj, kada je mladeži u prvom polugodištu čitao i komentirao školska pravila, poticao ju je na poštovanje i zahvalnost prema onima koji su pomagali i koji su indirektno surađivali u odgoju i obrazovanju mladih. I dok joj je napominjao koliko duguje učiteljima osnovne škole koji su ih s velikim radom i brigom obrazovali zbog čega su sposobni za sadašnji odgoj i obrazovanje, poticao ih je da časte i s vanjskim znacima nastavničko osoblje Više realne škole, dajući im na znanje da se ono trudi i neumorno nastoji da svojim ustanovama pripremi bogatstva i blagostanja koji oblikuju veličinu države, tamo gdje gimnazija odgaja i obrazuje svoje učenike na čisti zanos moralne pobožnosti kako bi jednog dana postali korisni društvu na polju vjere i svake plemenite društvene struke. I u toj prigodi upravitelj je kazao da viša realna škola i Gimnazija čine srednje škole. Ali neki zlobnik prenio je nastavničkom zboru više realne škole da je upravitelj Svilović nazvao višu realnu školu srednjom školom, to jest ustanovom između osnovne škole i gimnazije. To je dirnulo u živac spomenuti nastavnički zbor koji je i ne potrudivši se provjeriti vijest, predao protokolu učiteljske skupštine svoje pritužbe upućene uzvišenom Namjesništvu protiv upravitelja Svilovića te je zatražio da se odredi rang dviju ustanova. Uzvišeno Namjesništvo zadužilo je carsko-kraljevskog upravitelja gospodina doktora Jakova Pinija da se istovremeno sastane s upraviteljem Svilovićem i Buzolićem²⁷⁹ te da učini da upravitelj Svilović dade objašnjenje upravitelju Buzoliću o spornom pitanju. Tu je upravitelj Svilović ponovio ono što je izrekao u onoj prigodi te se Buzolić potpuno zadovoljio objašnjenjem. Međutim upravitelj Svilović izjavio je odmah da mu izgleda nedostojno i neobjašnjivo vladanje upravitelja Buzolića s kojim je uvijek i neprestano raspravljao u prisnom prijateljstvu, a nikad nije doznao da se pokreće navedena žalba te mu je baš zbog toga dao na znanje da bi prikazao, kao što je ustvari i prikazao, svoje

²⁷⁹ Vicko Buzolić (Milna, 1830. – Dubrovnik, ?), gimnazijski ravnatelj. Prvi upravitelj Velike realke u Splitu, najprije privremeni od 1862. do 1867., a od 1865. do 1877. stalni. Kao upravitelj nastojao je da hrvatski jezik postane nastavnim. Objavio je nekoliko članaka i brošura u kojima se bavi školskim temama. Usp. Z. Mužinić, Mala enciklopedija ..., str. 9.

pritužbe o tome višoj vlasti. U toj prigodi uzvišeno Namjesništvo izjavilo je višoj realnoj školi da je ona nižeg ranga prema Gimnaziji zato što je ova imala dva razreda više koji predstavljaju drevni licej.

Carsko kraljevska splitska viša gimnazija

Školska godina 1865./66.

Nova školska godina 1865./66. započela je uobičajenim vjerskim svečanostima. Tomu je prethodilo: podjela predmeta među nastavnicima, određivanje razrednika i druga slična rješenja, što je sve odobrilo uzvišeno Namjesništvo nadnevkom 2. prosinca 1865. br. 21748/5110.

Upisi su se protezali u čitavom mjesecu studenom, utoliko što je nastavnički zbor na sastanku br. 48 od 1. prosinca 1865. primio u školu i one koji su se prijavili za upis u Gimnaziju poslije 15. studenoga.

Na početku nije bilo nijednog nastavnika njemačkog jezika radi čega je određeno da će novoizabrani učitelj Lovre Mahnić prihvatiti nastavu od 17 sati, a ostatak satnice njemačkog jezika dodijeljen je privatnom učitelju osnovne škole Petru Degrandiju kojem je povjerena nastava nekih drugih predmeta kako bi se okoristio plaćom suplenta. Ordinarijat je dana 4. studenog obznanio zamjenu koju je napravio u udžbeniku vjeronauka, to jest Schiavi²⁸⁰ umjesto Martina.

Na 21. ovog mjeseca priopćeno je Gimnaziji imenovanje gospodina baruna Franje Filipovića pl. Philippsberga na mjesto civilnog i vojnog namjesnika Dalmacije.

Na početku prosinca Ivan Lalić, učenik prvog razreda iz Vranjica, budući da je počinio gnusnu nepristojnost pred svojim školskim drugovima u školi, bojeći se da će biti udaljen iz Gimnazije, otišao je svojevljno. Nije prošlo mnogo vremena iz Zavoda je otišao Marin Smodlaka, učenik šestog razreda iz Splita, jer je na njega pala sumnja za krađu školske knjige, pa se bojao da će zbog toga biti strogo kažnjen.

²⁸⁰ Schiavi i Martin su prezimena autora udžbenika za vjeronauk.

Uprava nije propustila zauzeti se za osnivanje škole pjevanja i tjelovježbe, ali svaki napor nje i razrednika bio je bez učinka zbog pomanjkanja sredstava kako bi se snosili troškovi.

U prosincu uzvišeno Namjesništvo pozvalo je Gimnaziju da sudjeluje na izložbi poljoprivrede, zanata i industrije koja se trebala održati 1866. u Parizu, ali zbog pomanjkanja predmeta koji bi zaslužili toliku svečanost, nije mogao biti prihvaćen taj poziv.

Poštovanom namjesničkom odlukom br. 22414/5289 od 17. prosinca upozoren je privremeni učitelj Benevoli da će, ako se najkasnije unutar mjeseca rujna 1866. ne bude usavršio za gimnazijsku nastavu, posljedice zakona morat pripisati vlastitoj krivnji. Nakon što je obaviješteno o zlosretnim raspravama koje su se provodile sustavnim otporom nekih nastavnika, uzvišeno Namjesništvo nadnevkom 12. prosinca 1865. br. 12265/2832 izrazilo je nadu da se ti nastupi koji nisu imali nikakvo uporište u činjenicama, više ne ponove.

Na 6. siječnja počinio je samoubojstvo učitelj Lovre Mahnić te je Uprava o događaju odmah brzojavno izvijestila uzvišeno Namjesništvo te da je Mahnića zamijenila privremeno snagama iz ustanove, određivši Peričića i Degrandija²⁸¹ da preuzmu službu. Zatim je uzvišena pokrajinska vlast nadnevkom 17. siječnja 1866. br. 1222/272 i 62/pr odredila za suplenta opata pl. Celio-Cegu, a Ivana Krstitelja Mura²⁸² da zastupa učitelja njemačkog jezika s dodatkom na plaću od 30 forinta mjesečno. Dolaskom pl. Celio-Cege oslobođen je suplencije otac Jordan Vragizan.

Dana 18. siječnja 1866. br. 14/8 uzvišeno Namjesništvo izjavilo je da je pročitao s velikim zadovoljstvom dobar pravac ove učeničke mladeži te da odobrava mjere koje je nastavnički zbor poduzeo u slučaju učenika Smodlake i Lalića.

²⁸¹ Pietro Degrandi bio je stalnim učiteljem na privatnoj osnovnoj školi u Splitu, a predavao je njemački jezik.

²⁸² Ivan Krstitelj Mur (Wangen u Tirolu, 1827. – Zadar, 1871.). Gimnaziju je završio u Bolzanu, a studirao je filozofiju i teologiju u Innsbrucku i Beču. Bio je suplentom u Krakovu i Ljubljani, a od 1858./59. profesorom je njemačkog francuskog, zemljopisa i povijesti u zadarskoj klasičnoj gimnaziji. Bolovao je od tuberkuloze od koje je i umro 1871. godine. Usp. T. Erber, *Storia del Ginnasio ...*, str. 266.

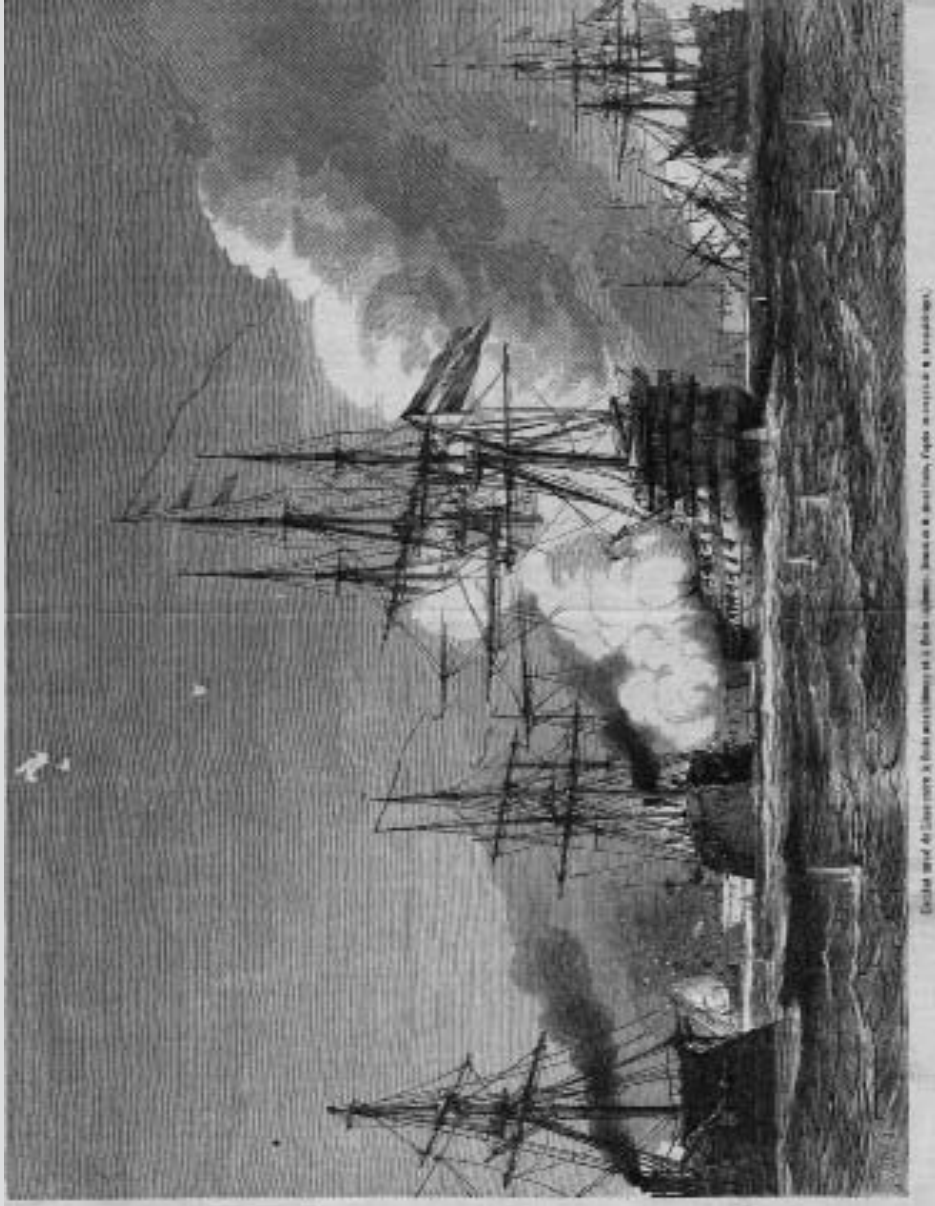
Zbog dolaska pl. Cege i Mura, na 2. veljače pristupilo se novoj podjeli predmeta, što je uzvišeno Namjesništvo odobrilo nadnevkom 10. veljače br. 2374/583. Na 5. veljače poštovani namjesnički dopis br. 82/15 od 28. siječnja 1866. priopćio je gimnaziji da je uzvišeno carsko- kraljevsko Ministarstvo odobrilo plan predavanja koji je predložen za školsku 1865./66. godinu.

Prečasni mjesni ordinarijat u cilju da postigne točnost u pohađanju katedrale od vanjskih klerika, zatražio je i postigao od uzvišenog Namjesništva br. 23887/5652 od 19. prosinca 1865. da se klericima stipendistima isplaćuje pomoć za obrazovanje svakog mjeseca, uz prethodni placet vjerskih vlasti, stoga se ova odluka počela primjenjivati u Gimnaziji početkom drugog polugodišta, jer se radilo o tome da poštovana namjesnička odluka nije bila priopćena upravi nego tek krajem prvog polugodišta.

Na 16. travnja Gimnaziji je priopćena poštovana vladareva odluka od 6. veljače koja je sadržana u poštovanoj ministarskoj odluci od 10. veljače 1866. br. 1187/c.u., kojom se odobrava titula profesora potvrđenim učiteljima srednjih škola. Zbog te činjenice u ovoj Gimnaziji ukrašeni su titulom profesora Svilović, Svilan, Mischiato te je istovremeno priznata titula profesora doktoru Lanzi jer ju je stekao u svojstvu zadarskog licejskog profesora.

Uzvišeno Namjesništvo poštovanom odlukom od 9. travnja br. 6123/1425 u listanju kataloga prvog polugodišta zahvalno je primilo na znanje revne rezultate kako je profesorsko vijeće brinulo o vjerskom, moralnom i znanstvenom napretku mladeži koja je povjerena njegovoj skrbi.

Suplent pl. Celio-Cega upraviteljevim dopuštenjem udaljio se osam dana iz škole u Svetom tjednu te je otišao u Beč, odakle je zatražio četiri tjedna dopusta. Usprkos tomu što mu nisu bili dopušteni, nastavio je svoje izbivanje iz škole, tako da je Uprava uporno tražila kod viših vlasti da je ovlasti smatrati da je pl. Celio-Cega lišen blagodati suplencije te da ga se stoga zamijeni drugom osobom koja je potrebna Zavodu. Uzvišeno Namjesništvo nakon nešto vremena prihvatilo je zahtjev, ali ga je ubrzo brzojavno obustavilo jer je naslutilo da se pl. Cega vraća na svoje mjesto. Međutim, taj je prvoga dana škole, nakon svoga povratka iz Beča, iznio neke svoje obiteljske potrebe te je stoga zahtijevao da bude oslobođen od suplencije. Uprava je prihvatila zamolbu te je imenovala u zamjenu za pl. Cegu svjetovnog svećenika don Jeronima Moscovitu.

Prikaz viške bitke
1866. godine, litografija
(Arheološki muzej u Splitu)

Na 10. svibnja uzvišeno Namjesništvo poštovanom odlukom br. 4455/1089 od 2. svibnja priopćilo je Upravi da uzvišeno carsko-kraljevsko Ministarstvo nije potvrdilo za stalnog nastavnika privremenog učitelja don Franu Locatija, zbog čega ga je poticalo da se stručno usavrši prema važećim propisima. Upravitelju Sviloviću, budući da je zatražio dopuštenje za izostanak od tri mjeseca radi liječenja, odgovoreno je da bi uzvišeno Namjesništvo (br. 7912/1801 od 10. svibnja) željelo da on po mogućnosti odgodi takav zahtjev, ovlastivši ga da uzme zamjenika u nastavi da mu na takav način rastereti organ glasa. Upravitelj je udovoljio takvoj višoj želji te je za nastavu hrvatskog jezika prihvatio svog zamjenika svjetovnog svećenika don Stjepana Roglića.²⁸³

Čim je objavljena vijest o premještanju u Split monsinjora biskupa Marka Kalodžere,²⁸⁴ nastavnički zbor mu je brzojavno čestitao i njegova svetost monsinjor biskup nadnevkom 26. svibnja zahvalio je posebnim pismom nastavnom osoblju.

Uzvišeno carsko-kraljevsko Namjesništvo poštovanom odlukom od 1. lipnja 1866. br. 9765/2233 dostavilo je odluku potvrde učitelju Jeronimu Cindru te mu je dodijelila titulu profesora snagom važećih propisa.

Nadnevkom 8. lipnja br. 831/pr uzvišeno namjesničko predsjedništvo dalo je upute upravitelju kako se treba ponašati u slučajnom neprijateljskom upadu u Split. Na 14. lipnja poštovanom odlukom br. 4667/1139 od 28. svibnja priopćeni su mu propisi kako se služiti nekim posebnim bilješkama ocjena počevši od školske godine 1866./67. Upravitelj Svilović danom 19. lipnja pobrinuo se da bude pjevana u crkvi Zavoda zavjetna misa kako bi se od Boga zazvala pomoć i pobjeda austrijske vojske. U toj svečanosti sudjelovao je predstavnik političke vlasti doktor Pini. Sam upravitelj ponudio se dragovoljno skupiti iznos forinti 131:80 austrijske valute te jedan sanduk i pet svežnjeva raspletenog sukna, zavoje, poveze itd. u korist ranjenih vojnika te mu je u odgovoru izraženo zadovoljstvo viših vlasti.

²⁸³ Stjepan Roglić rođen u Župi Biokovskoj 12. listopada 1824., svjetovni svećenik. Bio je suplentom vjeronauka, povijesti i hrvatskog jezika u Nadbiskupskom sjemeništu u Splitu od 1852. godine, zatim profesorom dogmatike i uvoda u Novi zavjet od 1856. godine, a bio i kancelarom biskupske kurije u Splitu. Umro je kao umirovljeni profesor zadarske realke u Zadru 6. siječnja 1891. godine.

²⁸⁴ Marko Kalodžera (Blato na Korčuli, 1819 – Split, 1888), biskup. Bio je jedanaest godina biskupom u Kotoru i dvadeset i dvije godine u Splitu. Za vrijeme njegove uprave u Splitu je otvoreno zaklonište za ubogu djecu, sagrađen samostan sv. Klare, popravljena katedrala. Usp. Š. Jurišić, Glasoviti Splitskani ..., str. 77.

Na 28. lipnja ovdje je stiglo imenovanje Mihovila Glavinića u stalnog učitelja ove Gimnazije priopćeno posredstvom poštovanog namjesničkog br. 10934/2507 od 25. lipnja. On je položio zakletvu vjernosti na ruke carsko-kraljevskog okružnog upravitelja doktora Pinija, te je stoga na 17. srpnja zatražio dopuštenje od 20 dana odsutnosti radi zdravlja.

Pred predstojećim opasnostima rata postignuto je zatvaranje Gimnazije snagom poštovanog namjesničkog brzojava br. 12068/2774 od 20. srpnja. Stiglo je s odgovarajućom odlukom upućenom upravitelju Luki Sviloviću odobrenje drugog desetgodišnjeg povećanja plaće prema namjesničkoj odluci br. 11514/2658 od 13. srpnja. Tako je isto odobreno prvo desetgodišnje povećanje profesoru Mischiatu posredstvom poštovane namjesničke odluke br. 12152/2785 od 26. srpnja te je konačno dodijeljeno treće desetgodišnje povećanje vjeroučitelju Svilanu snagom poštovane namjesničke odluke 13374/3081 od 20. kolovoza koja se odnosi na poštovanu ministarsku odluku od 10. kolovoza br. 6557/c. u.

Poslije slavne pobjede austrijske eskadre kod Visa, i upravitelj je htio proslaviti takvu sreću, stoga je napisao sljedeću elegiju uputivši je njegovoj preuzvišenosti gospodinu viceadmiralu Wilhelmu von Tegetthoffu.²⁸⁵

De Victoria
XIII Kal. Augusti MDCCCLXVI
A Willelmo Tegetthoff
ad Insulam Issam
Obtenta

Instruier pugnam audivit Neptunus ad Issam

²⁸⁵ Wilhelm von Tegetthoff (Maribor, 1827. – Beč, 1871.), austrijski admiral. U carsko-kraljevsku mornaricu stupa 1845. te sudjeluje u pomorskoj blokadi Venecije (1849.), a za Krimskog rata obavlja nadzornu službu na ušću Dunava. Godina 1857.-58. zapovjednikom je ekspedicije u Crveno more i Adenski zaljev. U ratu Prusije i Austrije (1864.) zapovijeda flotnim odredom u Sjevernom moru. U vrijeme Austro-talijanskog rata preuzima zapovjedništvo nad austrijskom ratnom flotom i u Viškoj bitki nanosi težak poraz talijanskoj ratnoj mornarici. Iste godine promaknut je u čin viceadmirala, a od 1868. do smrti zapovjednik je carsko-kraljevske ratne mornarice. Usp. Hrvatski leksikon, II, str. 559.

Portret admirala Tegetthofa
(Arheološki muzej u Splitu)

Ausonicas copias inter et Austriacas;
 Hinc caput extollens undis nova tela notabat,
 Virtutem, arma, minas, ingeniumque Virum,
 Impar sed bellum ut sensit: «timeo, Austria», dixit,
 «Hostica ne te vis abruat innumera».
 Huic Heros Helgoland: «Rex, ait, acquoris alti,
 Non stat in ingenti bellica vis numere;
 Omnia sed vincit virtus, pectusque virile:
 Liburni hic pugnant fulmina nota sali.
 Non illos nova tela, novi non aere fragores,
 Nec nova conterrent monstra reperta mari.
 Omnes armorum, pugnaeque cupidine flagrant;
 Iam plus posse nego Martia tela suis».
 Dixit et arma petit, caro pro Caesare clamans
 Et patria, pro quis dulce piumque mori est
 Et veluti catulos dum quaerit ab ubere raptos
 Obica venatum fertur in arma leo:
 Non secus ante alios validam progressus in hostem
 Advolat ad pugnae protinus ille locum.
 Undique Ei praecunt terror, caedesque cruentae;
 Fulminat, immergit, dissipat, atque suis
 Hostile incassum confisum viribus agmen
 Jam cogit in praeceps vertere terga fugae.
 Interea auditum: Tegetof interritus, audax
 Austriacae classis gloria summa patet –
 Haud mora, Neptunus cernens miracula tanta,
 Victorem his lactus vocibus alloquitur:
 «Te, Tegetof merito Adriaci inter Numina signo,
 Gloriam, opes tecum dividam et imperium

Ex Gymnasio Spalatensi

Ti stihovi tiskani su u Osservatore Dalmato, Zadar, srijeda 29. kolovoza 1866. br. 138.²⁸⁶ Gospodin viceadmiral imao je zadovoljstvo uputiti upravitelju sljedeće pismo:

Impressum

Kontraadmiral

Wilhelm von Tegetthoff

Vrlo cijenjeni gospodine,

Zahvalnim i harnim srcem potvrđujem primitak dotjeranih stihova koje je Vaše gospodstvo vrlo ljubazno poslalo, želeći Vam u isto vrijeme na mirnom i časnom bojnom polju, koje je otvoreno sljedbenicima Apolona, sve one lovorove vijence koje Vaše gospodstvo sigurno zaslužuje.

Primate moje najljepše zahvale za ljupko sjećanje, u vrijeme za mene vrijedno spomena, kojim me je Vaše gospodstvo htjelo počastiti i vjerujte osjećajima dubokog poštovanja s kojima izjavljujem da ostajem

vrlo vjeran Vašoj Visosti Tegetthoff

Sidrište u Fažani, rujna 1866.

K...K

Eskadra – Zapovjedništvo

Na poledini (s vanjske strane):

Presvijetlom Gospodinu Luki Sviloviću

Stalnom upravitelju više carsko-kraljevske Gimnazije u Splitu

²⁸⁶ Uvidom u tekst tiskan u Osservatore Dalmato ustanovljeno je da se taj tekst neznatno razlikuje od ovoga upisanog u Kronici.

Nadnevkom 19. rujna br. 15368/3655 uzvišeno Namjesništvo zatražilo je od vjeroučitelja Svilana dokumente o službi da ga pošalje u mirovinu. Ove godine nije bilo svečane dodjele nagrada radi prijevremenog zatvaranja Zavoda zbog ratne opasnosti. Nije tiskom objavljen nikakav program jer nije bilo raspoloživih svota u javnom fondu da bi se snosili troškovi.

Desetorica učenika, osmorica javnih a dvojica privatnih, pojavila su se na ispitima zrelosti. Od tih dvojica su bila proglašena izvrsno zrelima, petorica zrelima, a trojica zrelima ad majora.

Ove godine povećane su knjižnica, kabineti prirodopisa i fizike uobičajenim donacijama od 52:50 forinte za prve dvije zbirke i forinti 105 za kabinet fizike. Tim svotama dodane su i one koje su sabrane pristojbama prijema u iznosu od 90:40 forinti austrijske valute. Ta povećanja pojavljuju se upisana u prigodnim katalogima.

Uzvišeno Namjesništvo proširilo je svoje darežljive milosti u korist učeničke mladosti s obrazovnim stipendijama te oslobađanjem plaćanja školske pristojbe i nastavnika s potporama kojima su sudjelovali sljedeći pojedinci: Svilović, Cindro, Benevoli, Locati, Peričić i Glavinić. Poviše toga ista uzvišena pokrajinska vlast dodijelila je dvjesto forinta za restauraciju crkve Zavoda (Dušica) i 50:60 forinti za izradu pedeset klupa. Poviše toga opskrbila je prozore dvorane Zavoda sa sedam stakala.

Ove godine Gimnazija je postigla od Središnjeg povjerenstva u Beču njegove periodičke tiskovine i jednako tako one koje je objavio Geološki institut u Beču. Dobila je također djelo o izložbi u Zagrebu i 9 primjeraka prijevoda Života Agricole, i Tacitove Germanije s prijevodom da se zadrže dva primjerka za gimnazijsku knjižnicu, a da se drugih sedam primjeraka razdijele učenicima Gimnazije. Ti su bili podijeljeni učenicima: Zanta, Alegretti, Nonveiller, Rafanelli, Roić, Ilić i Benzon u osmom razredu.

Početkom ove godine nastavničke snage bile su sastavljene od sljedećih nastavnika: Svilović, Svilan, Mischiato, Mahnić, Peričić, Benevoli, Locati, Giovannizio, Vušković, Zaninović, Vragnezan i Degrandi.

Promjena koja se dogodila tijekom školske godine 1865./66. u odnosu na nastavničke snage bila je zbog Mahnićeva samoubojstva. Sljedeći određen za poduku njemačkog bio je Ivan Krstitelj Mur, stalni profesor zadarske gimnazije, a za suplenta za poduku talijanskog jezika i pripravnu

obuku doktor opat pl. Celio-Cega, zbog čega je otpušten suplencije vrlo časni otac Jordan Vranjican s posebnom zahvalom od Uprave radi marljive i korisne službe koju je u više navrata pružio ovoj Gimnaziji.

Carsko kraljevska viša splitska gimnazija

Školska godina 1866./67.

Početkom školske godine koja je, osim uobičajenim vjerskim obredima bila otvorena upraviteljevim govorom otvorenja, teret obrazovanja bio je podijeljen između Svilovića, Svilana, Mischiata, Cindra, Peričića, Glavinića, Benevolija, Locatija, Giovannizija, Zaninovića, Vuškovića, Moscovite i Ribolija. Taj posljednji uzet je na mjesto Degrandija kako bi se prihvatilo podučavanje njemačkog jezika u četvrtom razredu. Profesor doktor pl. Lanza nastavio je svoj dopust. Podjela predmeta, određivanje razrednika i ostalo bilo je odobreno od uzvišena Namjesništva.

Održan je prijemni ispit te su primljeni svi oni učenici prvog razreda usprkos tomu što svi nisu potpuno odgovarali jer se smatralo da u Zavodu nedostaje pripremni razred i jer je postojala nada da će učenici poboljšati svoje obrazovanje tijekom svog učenja. Na II. sjednici od 4. prosinca 1866. bili su još prihvaćeni u dotične razrede oni koji su zakasnili prijaviti se Zavodu u dužno vrijeme.

Uprava je na 5. studenoga ovlaštena preuzeti za vjeroučitelja više gimnazije Vuškovića, a za vjeroučitelja niže gimnazije Roglića te osloboditi odgovornosti do njegova konačnog umirovljenja vjeroučitelja Svilana, ali taj je odbio okoristi se takvim dopustom.

Nadnevkom 5. studenoga priopćena je poštovana namjesnička odluka od 17. listopada 1866. br. 16505/4003, kojom se propisuje da bude uveden kao jezik nastave hrvatski jezik, ako je to govor većine dotičnih stanovnika.

Uzvišeno carsko-kraljevsko Namjesništvo odlukom od 31. prosinca 1866. br. 16445/3987 primilo je na zahvalno znanje stanje Gimnazije u posljednjem vremenu školske godine 1865./66. te je zahvalilo upravitelju i profesoru Locatiju na pošiljci darovanih minerala realnim gimnazijama pokrajine. Izjavljujući prihvatljivim udžbenik vjeronauka Schiavija uzvi-

šeno Namjesništvo posredstvom poštovanog namjesničkog dopisa od 23. studenog zabranilo je učenje nekih bilježaka iz te knjige.

Uprava splitske općine uputila je upravitelju Sviloviću sljedeći dopis dana 31. prosinca 1866.

Na poleđini:

Uprava splitske općine

Br. 13 p.

Presvijetlom gospodinu

Gospodin Luka Svilović

Vrlo poštovani upravitelj splitske carsko-kraljevske više gimnazije

Iz ureda (mjesto pečata)

Unutra: Br. 13/p

Presvijetli gospodine

Budući da se njegovo apostolsko veličanstvo udostojalo izraziti svoje vladarsko zadovoljstvo splitskoj općini za vjerne osjećaje svojih stanovnika i za njihovo domoljubno sudjelovanje u opasnostima za državu u vrijeme posljednjeg rata, s osobitim obzirom na više događaje i na ranjene u onoj slavnoj službi, smatram da je moja dužnost i osobno takav dražestan vladarev čin priopćiti Vama, gospodine upravitelju, čija podanička odanost i spremnost za bilo koju žrtvu za domovinu i za uzvišeno prijestolje posebno su mi i osobno poznati, čije su stalne usluge za smještaj i brigu ranjenika imale zaslugu spontane inicijative te su prednjačile po opsegu i važnosti te čiji su inteligentni i strogi nadzor nad gimnazijskim zavodom kao dragovoljna suradnja utjecali na narod u smislu reda i povjerenja u javnu stvar, valjano su pomagali općinu u tom pravcu ponašanja radi čega je bila darežljivo nagrađena od svoga vladara.

Pripisujući časti da Vam prikažem ovu svečanu izjavu, utvrđujem u ime svoje zemlje časnu prošlost te cijenim koliko se domovina može nadati u svakoj prigodi od hvaljenih Vaših osjećaja na korist i na primjer

Split, 31. prosinca 1866.

Upravitelj Giovannizio

Presvijetlom gospodinu

Gospodin Luka Svilović

Vrlo časnii upravitelj splitske carsko-kraljevske gimnazije

Uzvišeno Namjesništvo s poštovanom odlukom od 25. siječnja 1867. br. 17386/4298 vratilo je Plan predavanja za školsku godinu 1866./67. s nekim primjedbama, protiv kojih je zbor nastavnika uložio obrazloženi prigovor uzvišenom carsko-kraljevskom Ministarstvu. Spomenuta pokrajinska Vlast sa svojom odlukom od 14. siječnja 1867. br. 19468/4971 nije našla shodnim da je proslijedi.

Pod nadnevkom od 27. prosinca 1866. br. 19816/5076 definitivno je umirovljen vjeroučitelj Svilan, tako da su budući da je razriješen svoje službe na dan 7. siječnja, prema prethodnim namjesničkim ovlaštenjima odmah određeni za nastavu vjeronauka Vušković na višoj gimnaziji i Roglić na nižoj.

Zbor nastavnika dana 13. siječnja 1867. na VII. sjednici br. 94 zrelo je razmotrio mjesne okolnosti u Splitu te je u vezi namjesničke odluke br. 161/45 od 2. siječnja iste godine predložio Plan izuzeća po kojem bi hrvatski jezik bio uveden u nastavu vjeronauka za čitavu Gimnaziju, u nastavu povijesti od trećeg do uključujući šestog razreda te u usmenom i pismenom prevođenju latinskog i grčkog jezika.

Priopćeno je nadnevkom 12. siječnja poštovanom namjesničkom odlukom od 28. prosinca 1866. br. 20104/5969 i br. 20113/5978 ukidanje carsko-kraljevskog Državnog računovodstva koje je podijeljeno u više sekcija i ukidanje lista Osservatore Dalmato, koji je zamijenjen drugim službenim novinama naslovljenim Avvisatore Dalmato i uređenim na oba jezika zemlje. Uzvišeno Namjesništvo svojom odlukom od 8. siječnja 1867. br.

461/133 obvezuje nove nastavnike da imaju svjedodžbu o stručnom osposobljenju za dalmatinsku gimnazijsku nastavu u podučavanju i na hrvatskom jeziku, te potiče stalne nastavnike da se opskrbe znanjima hrvatskog jezika kako bi se izbjegle štete koje bi im mogle proizaći u traženju i postizanju drugih prednosti.

Nadnevkom 14. siječnja br. 19468/4971 uzvišena Školska državna vlast dobila je na znanje stanje u Gimnaziji tijekom prvog školskog mjeseca, a nadnevkom 31. navedenog mjeseca br. 1367/406 priopćila je imenovanje Josipa Culota,²⁸⁷ naređujući da njegovim dolaskom bude otpušten profesor Mur. Brzovjavno na 23. veljače ista Pokrajinska vlast pitala je bi li se učitelj Peričić prihvatio službe privremenog upravitelja gimnazije u Kotoru i u potvrdnom slučaju naredila da se obustavi Murovo otpuštanje. Peričić je prihvatio prijedlog, stoga s poštovanom Namjesničkom odlukom br. 3983/1088 od 21. ožujka određen je za privremenog upravitelja gimnazije u Kotoru.

Na 21. i 22. veljače, budući da je prethodila obavijest o redovitom natjecanju od strane prečasnog mjesnog Ordinarijata na dva mjesta vjeroučitelja koji su ispražnjeni u ovoj Gimnaziji, polagali su odnosne ispite: vjeroučitelj Vušković i Roglić predavši tu spis o vlastitom stručnom osposobljavanju s dokazima zadovoljavajućih rezultata.

Nadnevkom 16. veljače br. 2140/649 uzvišeno Namjesništvo dodijelilo je suplentu Josipu Riboliju pomoć od 100 forinta za nastavak svojih filoloških studija, što je on i učinio jer je već stigao učitelj Culot zauzeti mjesto koje mu je dodijeljeno.

S poštovanim Namjesničkim rješenjem br. 12. veljače²⁸⁸ određeno je da se počevši od početka drugog polugodišta uvede uporaba hrvatskog jezika kao jezika nastave vjeronauka za čitavu nižu gimnaziju, povijesti i zemljopisa u trećem, četvrtom, petom i šestom razredu te grčkog jezika koji će se morati obrađivati i na talijanskom jeziku. Kako je uzvišeno Namjesništvo zatim tražilo savjet od mjesnog prečasnog Ordinarijata, ima li zapreke da se u višoj gimnaziji vjerska nastava odvija na hrvatskom jeziku, spomenuti

²⁸⁷ Josip Culot rođen u Gorici 1835. godine. Završio gimnaziju u Gorici i Filozofski fakultet u Beču. Bio je suplantom u gimnaziji u Trstu, a godine 1867. premješten je za stalnog profesora u splitsku Gimnaziju. Osposobljen za predavanje latinskog i grčkog jezika pri Sveučilištu u Beču.

²⁸⁸ Nedostaje nadnevak u veljači.

Ordinarijat dopustio je da se u petom, šestom i sedmom razredu vjerska poduka obavlja ili na talijanskom ili na hrvatskom jeziku, prema tome koje će biti uspješnije poduke o kojima je riječ, ostavljajući ih u vezi s tim sudu i savjesti upravitelja i vjeroučitelja.

Budući da je za Gimnaziju Uprava zatražila od uzvišenog Namjesništva carski grb, ista Vlast je odgovorila da se uporijebi grb carsko-kraljevskog Kotarskog ureda Šibenika s potrebnim izmjenama u naslovu, ali ne smatra da taj grb odgovara potrebama Gimnazije.

Namjesničkom odlukom od 13. ožujka br. 2488/717 odobrena je profesor Jeronimu Cindru plaća više kategorije, to jest forinta 840 austrijske valute. Dana 21. ožujka br. 3983/1088 uzvišeno Namjesništvo odredilo je za Peričićeva zamjenika vršitelja dužnosti upravitelja realne gimnazije u Šibeniku don Dominika Katalinića,²⁸⁹ koji je u prvim danima sljedećeg travnja primio dotičnu službu.

Nadnevkom od 5. travnja br. 591 mjesna Općinska uprava dostavila je Upravi da je izabrala za članove školskog odbora sljedeću gospodu: doktora Ivana Lovru pl. Albertija, doktora Augustina Cindra i doktora Andriju Kruševića. Za slično gimnazijsko predstavništvo Uprava je odmah izabrala svoje pomoćnike gospodu profesore Glavinica i Vuškovića.

Skupština Općinskog i gimnazijskog odbora sastala se dva puta, ali bez učinka jer Općinski odbor nije predlagao drugi zadatak osim da se priznaju nove naredbe u korist uvođenja hrvatskog jezika kao jezika nastave i u službene spise, kojim se zahtijevima upravitelj energično suprotstavio, utemeljivši u tu svrhu jedan prigodan protokol gdje je osvjedočio takav događaj. Radi toga je uzvišeno Namjesništvo nadnevkom 29. svibnja br. 6958/1872 izjavilo da je potpuno zadovoljno zbog ispravnog kriterija koji je upravitelj poduzeo o nadležnostima Općinskog odbora i zbog mudrog i razumnog držanja na tim sastancima te ga je naprotiv ovlastilo da upozna Općinsku upravu s pravednim i mudrim upraviteljevim razmišljanjima koje je tako dobro izrazio u posljednjim stavicama izvještaja od 11. svibnja br. 209.

Na 14. travnja njegova preuzvišenost gospodin namjesnik Franjo barun Filipović pl. Philippsberg počastio je Gimnaziju svojim formalnim

²⁸⁹ Dominik Katalinić rođen u Šibeniku 1832. godine, svjetovni svećenik. Završio je gimnaziju i teologiju u Papinskom zavodu u Loretu. Radio je na privatnoj gramatičkoj gimnaziji u Šibeniku, a zatim kao suplent u Gimnaziji u Splitu.

posjetom. Nakon što ju je pregledao s materijalne i znanstvene strane, izjavio je da je sasvim zadovoljan, proglasivši splitsku Gimnaziju prvom gimnazijom u Dalmaciji. Tom prigodom njegova preuzvišenost podijelila je svakome od dvojice siromašnih učenika Aranzi i Matošiću novčanicu od deset forinta. Nakon što je njegova preuzvišenost otišla pravo u mjesni Općinski ured izrazila je pred čitavim Vijećem koje se tu sakupilo najprije svoje zadovoljstvo koje je osjetila u posjetu Gimnaziji. Nadnevkom zatim od 16. travnja br. 5635/1358 uzvišeno Namjesništvo rješavajući konačno izvješće Uprave br. 1865/66, pozvalo je Gimnaziju da posebnim izvješćem predloži podizanje Gimnazije u razred višeg ranga.

Koncem prošlog prosinca umro je umirovljeni podvornik Ivan Mirčeta. On je ostavio legat od trideset forinta za izradu klupa u crkvi Zavoda, a taj je legat prikazan od carsko-kraljevskog Okružnog suda dana 27. travnja 1867. br. 1675/c. u.

Posljednjih dana svibnja razbolio se profesor Mischiato te je postigao poštovanom namjesničkom odlukom od 1. lipnja br. 7466/2013 dopuštenje izbivanja na tri mjeseca: lipanj, srpanj i kolovoz, što je on iskoristio. Valjano ga je zamijenio Bartul Mitrović,²⁹⁰ kandidat za gimnazijskog učitelja.

Na 19. lipnja br. 262 mjesno Okružno poglavarstvo napravilo je prijavu Upravi o nekim galamama koje su se dogodile u kazalištu u dane 17. i 18. lipnja, što je pripisano učenicima a osobito onima iz realne škole. Uprava je napravila najsavjesnije istrage o tome, te je pronašla da mora braniti nevinnost svoga Zavoda odbijajući ove optužbe. Na 7. srpnja preuzeo je posjed ove dijeceze presvijetli i prečasnij monsijor biskup Marko Kalodera te je u ovoj svečanosti sudjelovala Gimnazija. U trenutku kad je se povlačio iz svoje službe, generalni i kapitolarni vikar monsijor prepozit Silvestar viitez doktor pl. Guina poslao je upravitelju sljedeću predstavku:

Br.7/pp.

Vrlo poštovani gospodine,

U trenutku kada se povlačim iz upravljanja ovom dijecezom u svojstvu generalnog i kaptolskog vikara mogao sam se, prepoštovani gospodine, za

²⁹⁰ Bartul Mitrović rođen u Splitu 21. listopada 1844. godine. Pohađao je Gimnaziju, maturirao i završio teologiju. Postao suplentom za povijest i zemljopis 1867. godine.

vrijeme takve svoje službe potpuno uvjeriti o Vašim ispravnim i vjernim osjećajima te o savjesnim Vašim brigama za dobro poslovanje ovog carsko-kraljevskog Zavoda, kojemu ste zaslužno stavljeni na čelo.

Radostan sam dakle da Vam mogu, prepoštovani gospodine, potvrditi svoje najiskrenije zadovoljstvo za zaslužnu službu kojom ste se Vi založili za vrijeme spomenutog vremena službe upravitelja, koju ste obavljali s izvrsnom sposobnosti, inteligencijom, djelatnošću, pohvalnim marom i priznatom koristi javnoj nastavi, a osobito za vjerske i moralne osjećaje koje ste Vi uvijek primjerno iskazivali i ulijevali učeničkoj mladeži.

Sa zadovoljstvom Vam također izražavam svoju punu zahvalnost za uspješnu suradnju koju ste mi pružali u svakoj prigodi kada se radilo o klericima gimnazijskim učenicima.

To Vam služi, prepoštovani gospodine upravitelju, kao zaslužna nagrada i ujedno za veći napredak javne nastave.

Primate Vi, gospodine upravitelju, i ovaj novi dokaz mojeg osobitog obzira i poštovanja s kojim imam čast ponovno se potvrditi

Split, 6. srpnja 1867.

Prepoštovani Gospodine

Vaš prevjerni sluga

Silvestar Guina generalni kaptolski vikar

Prepoštovanom gospodinu

Gospodin Luka Svilović

Carsko-kraljevski upravitelj splitske više gimnazije

Upravitelj je zatražio dopuštenje izbivanja od četiri tjedna za liječenje, ali mu nije bilo odobreno jer ga se nije moglo pogodno zamijeniti tijekom srpnja. Nakon što su poslani propisani spisi kojima bi se utvrdila namisao javnih i privatnih učenika o polaganju ispita zrelosti, nekolicini je javnih učenika zbog strahova da nastavnički zbor ne vjeruje u njihov sretan uspjeh mislila odustati od polaganja. Ali uzvišeno Namjesništvo nadnevkom 20.

srpnja br. 9494/2588 pripustilo je sve i dodalo još privatnog učenika iz zadarske gimnazije Petra Teodorovića. Sveukupni broj pristupnika popeo se na 17 javnih i jednog privatnog, 18 ukupno. Određeno je sve što se smatralo shodnim za nadziranje izrade predloženih zadaća. Ali na kraju petog pismenog sastavka pronađen je u rukama maturanata Vladislavića papirić teme njemačkog jezika. Vladislavić je priznao da ga je dobio iz ruku maturanata Cindra, a ovaj iz ruku maturanata Mrkušića koji je izjavio da je tvorac, što je u stvari i bio. Na izvanrednoj sjednici koja je održana toga dana da bi se primijenio zakon u ovom slučaju, učitelj Culot je obavijestio da je na javnim mjestima čuo da se priča da su maturanti imali pomoć u izradi pismenog sastava na talijanskom jeziku, koji je bio prvi. Upravitelj je zatražio od profesora Cindra da uspoređi pismeni sastavak talijanskoga koji je sastavljen za ispite zrelosti s drugim pismenim sastavcima koje su učenici napisali tijekom godine, te naredio Vladislaviću i Cindru ponavljanje svih prethodnih tema. Vladislavić se odmah povukao s ispita. Budući da je profesor Cindro izvijestio da nije bio siguran može li se rad na talijanskom smatrati vlastitim radom učenika, odlučeno je da se ponovi tema na talijanskom jeziku. To se zatim napravilo ne bez koristi dobrom glasu studenata koji su u tom ispitu postigli zadovoljavajuće ocjene, osim samo jednog pismenog sastavka koji je oblikom bio znatno skromniji. Za vrijeme usmenih ispita maturant Belčić povukao se od daljnjih ispitivanja, tako da je ostalo 16 maturanata, od kojih su četvorica prošla zadovoljavajuće, a trojica s jednostavnim pridjevom zrelog, među kojima i privatist Teodorović, dok su drugi bili proglašeni nezrelima. Svečana dodjela nagrada održana je na 31. kolovoza uz nazočnost vrlo brojnih učenijih Splićana. Učenik sedmog razreda Stjepan Botteri pročitao je govor na latinskom o koristi učenja latinskog jezika, a upravitelj je održao pozdravni govor u kojem je potaknuo učenike da se očuvaju u vjeri te da budu poslušni i marljivi.

Na 31. kolovoza Uprava je otpustila od suplenije gospodu Giovannizija, Zaninovića, Moscovitu i Mitrovića da bi mogla početkom nove školske godine dobiti nove snage povoljnije za službu nastave i odgoja u ovom Zavodu.

Na 25. rujna prešao je u bolji život bivši profesor biskupskog filozofskog lica don Sebastijan Giovannizio, koji je uživao glas vrsnog nastavnika. Brigom upravitelja tiskan je jednako i drugi natpis za pogreb održan u Splitu njegovom veličanstvu Ferdinandu Maksimilijanu, meksičkom caru. Tekst tih dvaju natpisa bit će naveden u bilješkama 1. i 2. ove Kronike.

Uzvišeno Namjesništvo danom 22. listopada br. 13780/3644 odredilo je za gimnazijske suplente Vicka Pasarića²⁹¹ za klasične jezike i Antu Nisitea²⁹² za matematiku i fiziku, tako da Uprava nije trebala uključiti u osoblje nove školske godine svećenika don Jeronima Moscovitu.

Točno na posljednji dan listopada došla je Gimnaziji poštovana namjesnička odluka br. 14668/3901 od 22. listopada kojom se vraćao program predavanja za 1867./68. te se mijenjala satnica učenja talijanskog jezika, povećavajući je za jedan sat od trećeg razreda naviše na uštrb latinskog jezika kojem je ponovno smanjen sat učenja, te se konačno određivalo da se trebaju učiti napamet odlomci iz svih jezika koji se uče u Gimnaziji.

Ove godine održane su vjerske dužnosti te su ih učenici točno izvršili. Nije napravljena svečanost prve svete pričesti jer učenici nisu bili pripremljeni kako treba.

Ni ove godine nisu došle na manje darežljive brige pokrajinske vlasti u korist ovog Zavoda. Priskrbjeno je: a) izvanrednom doznakom od 200 forinti za povećanje kabineta prirodopisa, više od uobičajene godišnje svote od 52½ koja je za to bila ustanovljena, kao i 105 forinta više doznačenih fizici i forinta 52½ za povećanje knjižnice; b) proračun za šest razreda; c) izradom dvaju vrata na dvorište; d) pomoći odobrenoju Sviloviću, Peričiću, Mischiatu, Cindru, Glaviniću, Locatiju, Benevoliju i Kataliniću. I ove godine će Središnje povjerenstvo u Beču nastaviti slanjem uobičajenih darova Gimnaziji u obliku njegovih publikacija. Gimnazija je također dobila na dar od Kotarskog suda u Severinu svešćić naslovljen Cetin od Radoslava Lopašića, a također i Ulomci od Berčića, i Storia dell'Università di Vienna te na koncu neke tekstove na hrvatskom jeziku koje je poslalo na dar uzvišeno Dalmatinsko Namjesništvo.

²⁹¹ Vicko Pasarić iz Dubrovnika. Završio je gimnaziju te latinsku i grčku filologiju na Sveučilištu u Beču. Zapošljava se u splitskoj Gimnaziji kao suplent 1864. godine.

²⁹² Ante Nisiteo rođen je u Kotoru 1846. godine. Završio višu gimnaziju u Zadru i matematiku i fiziku na Filozofskom fakultetu u Beču. Zaposlio se najprije kao suplent 1867. na Klasičnoj gimnaziji, a od 1875. kao profesor na Velikoj realnoj gimnaziji u Splitu. Godine 1885. postaje upraviteljem zadarske realke.

1)

Hoc sine imaginibus et pompa funus
 Per laudes ac memoriam virtutum
 Sebastiani Ioannitii
 Domo Spalati
 Senioris Sacerdotis
 Sexagesimum primum aetatis annum vix egressi
 Olim
 Rectoris et Mathesior Phisicesque Institutoris
 In Episcopali Seminario
 Inter praestantiores praestantissimi
 Celebre
 Animum mitem erga amicos
 Studiosissimum in Parentes fratres cognatosque
 Excultum sacra profaneque doctrina
 Recordatur
 Cui charo capiti
 VI Kal. Octobris MDCCCLXVII
 Clerus Discipuli numero innumeri collegae doctores
 Omnis civium ordo
 Tamquam
 Prudentiae comitatis Scientiae frugalitatis
 Nobilissimo exemplari
 Obortis lacrymis
 Justa parsolvunt.

2)

Ferdinandis Maximilianus Ioseph
 Ab Imp. Reg. Habsburg-Lorena Domo
 Austriae clasis olim Auctor et Dux

Lombardo-Veneto Vicerex

Nuper

Adsensu Mexicensis Populi

Aprobatione Europae Principum

Mexicensium Imperator

Vir

Magnitudine Animi Gravitate Clementia Temperantia

Caeterisque Virtutibus

Nulli Secundus

Postquam

Per tres annos adhuc imultam gentes sibi creditam

Aequo pire complecti reddita libertate agitasset

Heinc

Odium Juaristarum Reipublicae partium

Quibus civilia ejus ingenia invisita

Minime effugisset

In castro Dueretaro

Fraude in hostium manus inlapsus

Intra prope floventem juventam

Vix enim triginta sex annos egressus

Incassum sacra regni obtestans

A perditis due mortes interceptus

XIII Kal. Jul. MCCCCLXVII

Quum tantum ob scelus

Nationes Regesque Universi

Dolore Ira Questibusque

Indoluisset

Hodie XVI Kal. Aug. Ej. An.

Ab Omni Civium Ordine

Sumpto Spalati justitio

Inlacrymatur

Piisque exquisitis summis
Laudibus Honoribusque
Cumulatur exornatur celebratur.

BIBLIOGRAFIJA KRONIKE

ARHIVSKI IZVORI

Državni arhiv u Splitu

- Fond klasične gimnazij

KNJIGE I ČLANCI

Alibranti, Andrea. *Sulla vita e sugli scritti di Luca Svilovich*, Dubrovnik, Tipografia S. Pretner, 1888.

Almanacco provinciale della Dalmazia per l'anno 1818, Zara, Stamperia Governiale s. a.

Almanacco provinciale della Dalmazia per l'anno 1819, Zara, Stamperia Governiale s. a.

Almanacco provinciale della Dalmazia per l'anno 1820, Zara, Stamperia Governiale s. a.

Almanacco provinciale della Dalmazia per l'anno 1821, Zara, Stamperia Governiale s. a.

Almanacco provinciale della Dalmazia per l'anno 1823, Zara, Stamperia Governiale s. a.

Bowman, William David. *Priest und Parish in Vienna, 1780-1880*, Boston, Humanities Press Inc., 1999.

Codice ginnasiale o sia Raccolta degli ordini e regolamenti intorno alla costituzione ed organizzazione dei Ginnasi, Milano, Imperiale Regia Stamperia, 1818.

Duplančić, Arsen. *Sjemenište i gimnazija u Splitu na početku XIX. stoljeća, 290 godina klasične gimnazije u Splitu 1700-1990*, Split, Književni krug, 1990, str. 87-110.

Coce, Frano D. *Trogirski kanonici po ukinuću biskupije*, List biskupije splitsko-makarske, Broj 3, 4 i 5, Split, 1939., str. 52.

Ćudina, Jakov. *Verlicca e il suo distretto nel 1890*, Zara, Tipografia S. Artale, 1890.

Erber, Tullio. *Storia del Ginnasio Superiore di Stato in Zara*, Zara, Tip. S. Artale, 1905.

Franceschi, Giovanni. Della vita e degli studi di Stefano Ivacich, *Annuario dalmatino*, I., Split 1859, str. 87-152.

Ghezzi, Michele Pietro. I Dalmati all'Università di Padova dagli atti dei gradi accademici 1601-1800, vol. XXI, Venezia, Società Dalmata di Storia Patria, 1992.

Ghezzi, Michele Pietro. I Dalmati all'Università di Padova dagli atti dei gradi accademici 1801-1947, vol. XXII, Venezia, Società Dalmata di Storia Patria, 1993.

Glavaš, Suzana. Ponešto o đacima i nastavnicima splitskog nadbiskupskog sjemeništa, ili oko života Stjepana Ivačića u „Dalmatinskom godišnjaku“ Vida Morpurga, *Talijanističke i komparativističke studije u čast Mati Zoriću*, Zagreb 1999, str. 189-221.

Grgičević, Marina. Osobni arhivski fond *Mate Ivčević, Građa i prilozi za povijest Dalmacije*, 17, Split 2001, str. 123-145.

Grgurević, Dražen. *Kultura vrtova, perivoja i parkova na području Splita tijekom povijesti*, Split, Književni krug, 2002.

Grlović, Milan. *Album zaslužnih Hrvata XIX. stoljeća*, Rijeka, Tiskara Rijeka, 1992.

Jurišić, Šimun. *Glasoviti Splitsani i osobe iz splitske prošlosti*, Split, Logos, 2008.

Jurišić, Šimun. *Glasoviti Zadrani i osobe iz zadarske prošlosti*, Split, Logos, 2009.

Kečkemet, Duško. *Vicko Andrić arhitekt i konzervator 1793-1866*, Split, Književni krug, 1993.

Kečkemet, Duško. Zbivanja u Splitu i u svijetu u Kronici splitske gimnazije 1817-1868., *290 godina klasične gimnazije u Splitu 1700-1990*, Split, Književni krug, 1990, str. 209-227.

Kolić, Dubravka. *Carko-kraljevsko namjesništvo u Zadru 1814. – 1918. Institucija i gradivo*, Zadar, Državni arhiv, 2010.

Kovačić, Slavko. Filozofski studij – licej u splitskom sjemeništu od 1817. do 1856. godine, *290 godina klasične gimnazije u Splitu 1700-1990*, Split, Književni krug, 1990, str. 111-231.

Kovačić, Slavko. Licej u Nadbiskupskom sjemeništu u Splitu i njegov teološki studij sa sveučilišnim pravima priznatim od francuske države godine 1810., *Dalmacija za francuske uprave (1806.-1813.)*, Književni krug - Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu, 2011, str. 411-429.

Kovačić, Slavko. Osnovna škola za djevojčice u splitkomu samostanu Sv. Klare 1824.-1869.,

Kačić, 26, Split 1994., str. 415-443.

Kupek, Jakov. Gospodarske i kulturne prilike u Dalmaciji krajem trećeg decenija XIX stoljeća, *Radovi JAZU u Zadru*, 20, Zadar 1974, str. 227-245.

Livaković, Ivo. *Poznati Šibenčani*, Šibenik, Gradska knjižnica „Juraj Šišgorić“, 2003.

Maschek, Luigi. *Manuale provinciale della Dalmazia per l'anno 1845.*, Zara, Demarchi-Rougier, 1845.

Maštrović, Ljubomir. *150 godina zadarske gimnazije*, Zadar 1954.

Matić, Tomo. *Crtice iz prošlosti c.k. velike realke u Spljetu*, Split, Narodna tiskara, 1901.

Morović, Hrvoje. Izvještaj poglavara E. Rehe o prilikama u splitskom okrugu u godini 1822., *Građa i prilozi za povijest Dalmacije*, svezak 8, Split 1974., str. 233-261.

Morović, Hrvoje. Šenoin Prijan Lovro na splitskoj Klasičnoj gimnaziji, *Spomenica 150-godišnjice Klasične gimnazije u Splitu 1817-1967*, Split 1967., str. 74-76.

Mužinić, Zdravko, *Mala enciklopedija jučerašnjeg splitskog školstva*, Split, 1996.

Oreb, Marin. *Zaslužni članovi hrvatske provincije sv. Jeronima franjevac konventualaca od njezina postanka do naših dana*, Split 1973.

Ostojić, Ivan. *Nadbiskupsko sjemenište u Splitu (1700-1970)*, Split 1971.

Ostojić, Ivan. *Splitski kaptol u splitsko-makarskoj biskupiji*, Split, 1997.

Pažanin, Ivan. Školstvo u trogirskom kraju u 19. i 20. stoljeću, *Rad Zavoda povijesnih znanosti HAZU u Zadru*, sv. 42/2000, str. 333-412.

Pederin, Ivan. *Njemački putopisi po Dalmaciji*, Split, Logos, 1989.

Posedel, Josip. Iz povijesti klasične gimnazije, *290 godina klasične gimnazije u Splitu 1700-1990*, Split, Književni krug, 1990, str. 199-208.

Schematismo provinciale della Dalmazia, Zara, Stamperia governiale, 1824. s. a.

Schematismo provinciale della Dalmazia, Zara, Stamperia governiale, 1825. s. a.

Schematismo provinciale della Dalmazia, Zara, Stamperia governiale, 1826. s. a.

Schematismo provinciale della Dalmazia, Zara, Stamperia governiale, 1830. s. a.

Schematismo della diocesi di Spalato-Macarsca per l'anno bisestile 1848, Spalato, Piperata s. a.

Šegvić-Belamarić, Inge – Belamarić, Joško, *Stare i rijetke knjige iz knjižnice Klasične gimnazije u Splitu*, Split, I. gimnazija – Glavno povjerenstvo državne uprave za zaštitu kulturne i prirodne baštine Split, 1995.

Špikić, Marko. *Francesco Carrara, polihistor, antikvar i konzervator (1812.-1854.)*, Split, Književni krug, 2010.

Stato del clero e popolo della Diocesi di Spalato e Macarsca per l'anno 1865, Spalato s. a.

Trogrlić, Marko. Dalmacija u pismima Ivana Skakoca, *Građa i prilozi za povijest Dalmacije*, 17, Državni arhiv u Splitu, 2001., str. 349-361.

Zaninović, Mate. *Iz prošlosti školstva Dalmacije*, Zagreb, 1978.

Zaninović, Mate. *O školstvu u Zadru i njegovu kraju*, Zadar, Narodni list, 1979.

Zaninović, Mate. Školstvo u Dalmaciji u tijeku narodnog preporoda (1835-1848), *Dalmacija u narodnom preporodu 1835-1848.*, Zadar, Narodni list, 1987, str. 523(237)-533(247).

RJEČNICI I ENCIKLOPEDIJE

Andrović, Ivan. *Rječnik talijansko-hrvatski*, Zagreb, Vinko Esih, 1937.

Boerio, Giuseppe. *Dizionario del dialetto veneziano*, Ristampa anastatica, Firenze, Giunti Martello, 1983.

Deanović, Mirko – Jernej, Josip. *Talijansko-hrvatski rječnik*, Zagreb, Školska knjiga, 2002.

Dizionario biografico degli Italiani, Roma, Istituto della Enciclopedia Italiana Treccani, 1960-2008.

Dizionario italiano Sabatini Coletti, Firenze, Giunti Editori, 1997.

Doria, Mario. *Grande dizionario del dialetto triestino*, Trieste, Edizioni „Il Meridiano“, 1984.

Enciklopedija leksikografskog zavoda, 1-6, Zagreb, Jugoslavenski leksikografski zavod, 1966-1969.

Enciclopedia Zanichelli, a cura di Egidio, Bologna, Zanichelli, 1995.

Fanfani, Pietro. *Vocabolario della lingua italiana*, Firenze, Le Monnier, 1865.

Hrvatski biografski leksikon, 1-7, Zagreb, Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 1995-2010.

Hrvatski leksikon, svezak I-II, Zagreb, Naklada leksikon d.o.o., 1996.-1997.

Hrvatski opći leksikon, A-Ž, Zagreb, Leksikografski Zavod Miroslav Krleža, 1996.

Miotto, Luigi. *Vocabolario del dialetto veneto-dalmata*, Trieste, Edizioni Lint, 1984.

Österreichisches Biographisches Lexicon 1815-150, Wien, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1957-1975.

Parčić, Dragutin. *Rječnik talijansko-slovenski (hrvatski)*, Senj, Naklada H. Luster, 1887.

Smirić, Eligio. *Terminologia ufficiale italiana – serba o croata – tedesca*, Zagreb, M. Maravić, 1904.

Chronicle of Split gymnasium from the year of grace 1817/18 to- 1866/67

SUMMARY

This is an extensive chronicle of Split gymnasium from its foundation in the year 1817, that is becoming independent from seminary gymnasium, to 1867, with break in school years 1850/51 – 1861/62. Namely, in the first years of the second Austrian government in 1817/18 the provincial government of Dalmatia made a decision about founding three public gymnasiums: in Zadar, Split and Dubrovnik. Split gymnasium was intended to train the youth of two counties: Split and Makarska. At the very beginning the gymnasium had five and then six classes: four grammar and two humanistic. After the reform of gymnasiums had been performed in 1848, gymnasium and boarding school were integrated into eight-year gymnasium, thereby four senior classes were called gymnasium or boarding school .

According to gymnasium code, the school principal was obliged to keep this book in which, besides the data on functioning of the school institution, many other events not only in the city but in the world were being noted. The chronicle was written by gymnasium representatives and at the end of year, school year or half-term it was signed by the school manager and the principal.

In the extensive chronicle all the important data on structure and activities of Gymnasium were being described for almost half of the century: teaching, teaching programmes, teaching staff, students, their success and appropriate essays and all that the representatives considered to be important to note. Since at that time there were no local newspapers which would bring local news, the chronicle of Split gymnasium was a precious source of cultural-historical and other news about events in social situation in the city of Split in the first half of the 19th century.

It was written in Italian and for the first time transcribed and translated to Croatian language. Wishing to give more complete picture of events in the Gymnasium to the readers and to get to know better the professors and the persons who marked the activities of that school, the editor tried to evoke also this forgotten part of life of Classic gymnasium in Split, giving extensive comments in notes.

KAZALO IMENA

A

Abd-el-Kader 192, 193

Adelghi, Josip 114

Alačević, Fridrik, povjesničar, etnolog i skupljač narodnih pjesama 284, 289

Alačević, Grgur, profesor 114, 121, 126, 134, 138, 143, 152, 167, 175, 183, 191, 195, 226, 228, 229

Alačević, Nikola 62, 66, 69, 76, 90

Albert Fridrik Rudolf Habsburški 199

Albert, Carl 255, 257, 261

Alberti, zamjenik upravitelja 206, 215, 219, 225

Alberti, Ivan, politički pretur i gradonačelnik Splita 103, 152, 226

Alberti, Ivan Lovre 251, 276, 305

Alberti, Petar 60

Alberti, Vicko 62

Albertini, Benigno 184

Alegretti, Bartul 32, 34

Alegretti, Dominik 77, 119, 243, 300

Alesani, Jeronim 281

Alfirević, Stjepan 269, 270, 271

Alibeaud 170

Alibranti, A. 200

Alloy, Antun 49, 56, 61, 62, 66, 69, 76

Alloy, Ivan Krstitelj 205, 246, 247

Ančić, Henrik 285

Andrić, Vicko, graditelj i konzervator 28, 43, 44, 248, 314

Angouleme 120

Anna Maria 146

Anton 153

Appendini, Franjo Maria, filozof, pjesnik i povjesničar 146, 167

Appendini, Urban, pedagog i latinski pjesnik 146, 167

Arambašin, Pavao 149

Arneth, Joseph Casalan, austrijski arheolog i numizmatičar 243

Aržić, Pavao, svećenik, profesor 65, 80, 93, 103, 108, 219, 279

Auersperg 257

Augier 72

August 146

B

Bačić, Mihovil 71

Baden, Rikard 187, 264

Bajamonti, Antonio, liječnik, političar i splitski načelnik 289

Bajamonti, Jeronim 133

Bakić, Jeličić Josip 142

Balbi, Adriano, talijanski geograf 169, 252

Bandiera 247

Barač, Josip 69, 77, 100

Barić, Ivan 49

Barić, Šimun, svećenik, suplent gramatike 238, 241, 247, 259, 261, 264, 267, 268

Barocci, Domenico, glazbenik 136, 140

Baša, Andrija 217, 256

Baša, Antun 225, 235

Baša, Duje, svjetovni svećenik, učitelj 24, 35

Batina, Pavao 137

Baumgartner, Antun 266

Beauharnais, Eugenij 146

Beaumont 121, 170

Belčić 308

Bellantonio 235

Bellini, glazbeni maestro 155

Benevoli, Vicko, učitelj

268, 278, 284, 292, 300, 301, 309

Benvenuti, Angelo, pravnik i pisac 59

Benzon, Duje 264, 300

Berčić, Ivan, profesor prirodopisa, fizike i matematike 47, 319

Bergelić, Horacije, pisac i profesor 81

Bernardi, Jeronim 40, 49, 56, 62, 66, 69

Bernardi, Lovre 35, 49, 56, 61, 66

Bernetti, kardinal, državni tajnik 131

Berri 121

Berzelius 250, 255

Bianchi, Josip, svjetovni svećenik, profesor gramatike 24, 39, 181

Bianchini, Josip 181

Biasoletto, Bartolomeo 179

Bindocci, Antonio 253

Bioni, Viktor 76, 90, 91

Bitanga, Josip 150

Blair 34, 35, 77

Blašković, Nikola, privatni učitelj gramatike 239

Boccaccio 77

Boetner, Antun 40

Boetner, Dionizije 32

- Boetner, Jakov 56, 103, 152, 243
- Bonacci, Jeronim 133
- Bonaparte, Giuseppe 170
- Bonaparte, Napoleon Louis 169, 171
- Bonifacije VIII. 70
- Boniz, profesor 266
- Borčić, Lav 107, 112
- Borčić, Lovre, političar i pedagog 284, 285
- Bordeaux 121
- Bordini, Filip Dominik, šibenski biskup 151, 152, 184
- Bossut 34
- Bötner (Boetner), Ante, svjetovni svećenik, profesor gramatike 95, 108, 113, 114, 121, 126, 134, 138, 143, 167, 175, 183, 191, 195, 200, 218, 243
- Botta, Carlo, povjesničar i političar 258
- Botteri, Stjepan 308
- Bowman, William David 65
- Božić, Lav 101
- Bracanović, Antun 190
- Braida, Giuseppe Josip, podvornik 282
- Brandhuber, Franz 101
- Bratanić, Frane 119
- Braunizer, Benedikt, pedagog, vladin savjetnik 64
- Brozović, Ivan, profesor humanistike 126, 130, 134, 137, 138, 261
- Bubna 128
- Budrović, Ivan Dominik, prevoditelj i profesor 46, 47, 55
- Bulić, Frane 28
- Buljan, Antun (Ante) 56, 61, 66, 69, 76, 89
- Burić, Ivan 119
- Burić, Lovre 90, 91, 100, 101
- Butturi, Petar, filozofski pisac 46
- Buzolić, Vicko, gimnazijski ravnatelj 290
- C**
- Caenazzo, Dominik 112
- Camber, Ivan 112, 133
- Cambi, Petar 52
- Cambi, Sebasatian 217
- Campos 260
- Candida, Antun 39
- Candido, Pavao 49, 56
- Candido, Petar 40, 49, 56, 61, 62
- Candido, Stjepan 69, 77, 79
- Canova, A. 44
- Cappelari, Maur (Papa Grgur XVI.) 124
- Carić, Stjepan, pedagog i školski nadzornik 287
- Carlo X. 171
- Carlo XII. 72
- Carlo XIV. Ivan 214
- Carlos 145, 155, 169, 178, 193
- Carminatti, Ante 92, 101, 102, 107, 112, 119, 125
- Carrara, Francesco, Carrara, Frane (Francesco), povjesničar, arheolog i konzervator. Profesor sjemeništa, kustos mjesnog muzeja starina i upravitelj solinskih spomenika 100, 107, 127, 195, 207, 219, 248, 261, 265
- Carrara, Giovanni, inspektor za antičke spomenike i prvi konzervator starina u Puli 248
- Carrara, Špiro, upravitelj dijecezanskog sjemeništa, kaptolski dekan 143, 219, 260, 264
- Castiglioni, Francesco Xaverio, povjesničar, arheolog i konzervator 110
- Cattani, Nikola, liječnik i profesor 267
- Cavanis 76
- Celetta, Alojz 132
- Celio-Cega Ante, svjetovni svećenik, doktor 284, 287, 293, 301
- Cernizza, Cezar 151
- Cesarotti 76
- Cezar 23, 90
- Chateaubriand 253
- Chevicotte, Aleksandar 156
- Chiodi, Clotilde 221
- Ciceron 102
- Cindro, Jakov 91, 100
- Cindro, Jeronim, profesor zemljopisa i povijesti na Gimnaziji 119, 278, 280, 300, 308
- Cipico, profesor 121
- Cippico, Josip, svjetovni svećenik, vjeroučitelj 81, 93, 102, 103, 108, 114, 126, 134, 138, 243
- Clauzel 170, 171
- Coburški, Leopold Saksonski 128
- Colombani, Ante 139
- Corticelli 76
- Costa, Pietro 228
- Costacchi, tajnik 49
- Cristian VIII. 250
- Cristina 153, 154

- Cubieres 131
- Culot, Josip, profesor latinskog i grčkog jezika pri sveučilištu u Beču, profesor u splitskoj Gimnaziji 304, 308
- Č**
- Čaušević, Hasan 217
- Čaušević, Ivan 217
- Čipiko, Josip 32
- Čobarnić, Josip, profesor gramatike 18, 24, 55, 57, 68, 79, 83, 93, 95, 134, 143, 251,
- Ć**
- Ćurić, Rosa 217
- D**
- Daguerre 192
- Daković, Jakob 211
- Dali, Giuseppe Caueri 76
- De Giaxa, Josip 101
- Definis, Anđelko 112
- Definis, Jeronim 77
- Definis, Vicko 66, 69, 76, 77, 100
- Degiovanni, Frane 32
- Degrandi, Petar (Pietro), privatni učitelj osnovne škole 291, 292, 300,
- 301
- Deleva, Ante 203
- Deleva, Pavao 203
- Della Casa, Giovanni 35
- Demarchi, Giovanni, tiskar 166
- Demattei, Ivan 287
- Demosten 102
- Devalle, Josip, podvornik 279, 282
- Didoš, Nikola Bartul, profesor i pedagog 14, 18, 23, 30, 39, 41, 49, 51, 52, 62, 66, 67, 68, 69, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 235
- Disecco, Ivan 133
- Dobronić, Mate 120
- Dojmi, Antun 287
- Dojmi, Stjepan 35, 40, 48, 49
- Dominiković, Juraj 79
- Dopplar 266
- Drago, Vicko, pravnik i pisac 168
- Dražić, Ante, kanonik, predstojnik carsko-kraljevske gimnazije u Zadru 210, 260
- Družević, Petar 101, 119, 120
- Dudan, Leonard, pjesnik i političar 140, 151, 253, 258, 261, 279
- Dudan, Marko, vikar 54, 84, 134, 150, 210, 230, 234, 236,
- 253, 263
- Dukić, Josip, prevoditelj 233
- Dvornik, Mate 150
- E**
- Emo, Angelo 220
- Erber, Tullio 195, 210, 226, 287, 292, 296
- Ergovac, Ivan 158
- F**
- Feldwebel 224
- Fenzi, Franjo Maria, krfski nadbiskup i pomoćnik jeruzalemskog patrijarha 64
- Ferdinand 121, 1786, 188
- Ferdinand I. 151, 153, 155, 157, 234, 245, 250, 252, 257, 258
- Ferdinand II. 176
- Ferdinand, Coburški 169
- Ferdinand, VII. 139
- Ficquelmont 252
- Fieschi 155
- Filip 155
- Filip Neri 26, 126
- Filipović (Philipsberg), Franjo 289, 291, 305
- Firdus 132
- Foelsch, Giuseppe, dvorski savjetnik u dvorskoj kancelariji 98
- Fradelić, Anđelko (Anđelo) 40 49, 56, 61, 66
- Fradelić, Antun 35
- Franceschi, Ivan 17, 111, 271, 272
- Franjo I. 23, 26, 30, 38, 53, 65, 75, 83, 104, 130, 148, 221
- Franjo Josip I. 257, 260, 274
- Fridrih Veliki 169
- Friedl, Emil 287
- Friedrich Austrijski 187, 247, 248
- Friedrich VII. 250
- G**
- Gaberseck, Šimun 279
- Galina, Agnolo 260
- Galjuf, Marko Faustin (Gagliufi), latinist, pjesnik 144
- Garavaglio, Giovita, slavni graver 154
- Gaus 235
- Gazzari, Dominik 142, 150, 158, 181, 190

- Genga, Annibale Della (papa Lav XII.) 109
- Geremia, Jeronim 158
- Geremia, Josip 32
- Geremia, Vicko 62
- Gettaldi, Vlaho, pjesnik i prevoditelj, zamjenik dalmatinskog pokrajinskog upravitelja 151
- Giljanović, Ivan Krstitelj, pedagog 210
- Giovanizio, Sebastijan, svećenik, profesor matematike i fizike 35, 284
- Girsch 135
- Giuriceo, Antun, dubrovački biskup 114, 199
- Glavinić, Mihovil, znanstvenik, upravitelj gimnazije 278, 280, 283, 284, 288, 289, 296, 300, 301, 305, 309
- Gligo, Mate 138, 142
- Godeassi, Josip, splitsko-makarski biskup i zadarski nadbiskup-metropolita 46, 196, 202, 203, 210, 249
- Golesmit 77
- Gozze, obitelj 225
- Grabovac, Ante 69, 76, 77, 90, 91, 92, 98, 100, 101
- Granić, Ivan 71
- Granić, Mihovil 182
- Grgur XVI. 124, 131, 241
- Griez (Carlo) Eduard de Ronze, vladin savjetnik, okružni poglavar u Splitu, upravitelj splitske Gimnazije 198, 200, 201, 202, 206, 226, 236, 237, 238
- Grisogono, Grga 277
- Grisogono, Ivan, predsjednik suda, pukovnik teritorijalne snage splitskog okruga 210
- Grisogono, Mihovil 49, 56, 61, 66, 69, 76
- Grubišić, Augustin, profesor 61, 62, 66, 69, 76, 77, 90, 91, 99, 101, 171, 173, 174, 183, 191, 194, 195, 203, 217, 228, 236, 244
- Grubišić, Josip 32, 34
- Guglielmi, Alojz, profesor crkvenog prava i povijesti na sjemeništu u Zadru 243
- Guicciardini 258
- Guina, Silvestar, dekan kanonik 173, 179, 199, 205, 210, 215, 216, 226, 237, 267, 269, 306, 307
- H**
- Hafeland, liječnik 170
- Harašić, Jakov 287
- Helfert 265
- Heraklo 90
- Hilo 90
- Hofer, Andreas 145
- Horacije 32
- Humbolt 154
- I**
- Ilić, Frane 56, 61, 66, 305 Ilijić, Frane 49
- Ilijić, Kozimo 119
- Ipšić 235
- Isabella II 212
- Ivačić, Gabrijel, okružni poglavar 212
- Ivačić, Ivan Dominik, okružni upravitelj 219, 2210 243
- Ivačić, Ivacich, Stipan (Stefano) pisac, svjetovni svećenik, profesor humanistike 18, 57, 63, 68, 83, 90, 91, 93, 95, 100, 101, 102, 108, 114, 121, 126, 138, 143, 144, 146, 148, 152, 158, 166, 167, 185, 201, 229, 251, 260, 261, 314
- Ivan VI. 87
- Ivančić, Stjepan Auzina, školski kanonik 39
- Ivanović, obitelj 144
- Ivanović, Oktavij 120, 125, 133, 138
- Ivčević, Mate, svećenik, gimnazijski profesor, književnik 225, 2286 228, 235, 239, 241, 245, 246, 247, 260, 262, 263, 264, 267, 268, 269,
- Ivellio, Konrad 69
- Ivellio, Nikola (Niccolo), pjesnik 24, 27, 39, 58, 85
- Ivulić, Nikola 49, 56
- J**
- Jakšić, Nikola, vrhovni javni tužitelj 45, 210
- Jelačić, Josip 256, 257, 265
- Jeličić, Josip 45, 142, 203
- Jesurum 235
- Jesurun, Salomon 287, 288
- Johann 178
- Jurić 213, 214
- Jurišić, Šimun 55, 130, 256, 271, 285, 295
- K**
- Kalafatić, Jeronim 125, 133, 138, 142
- Kalbenböck, Elisabetta 224
- Kalođera, Marko, biskup 295, 306
- Karajan, pisac 266
- Karaman, Josip 91

- Karlo VI. 170
- Karlo X. 72, 120, 121
- Karolina Augusta 28, 33, 38
- Katalinić, Dominik 305, 309
- Katalinić, Frane
102, 107, 119, 125
- Katalinić, Ivan, povjesničar 244
- Kaubek (Kaubeck), Emanuel 138,
142, 173, 182
- Kečkemet, Duško
28, 43, 47, 111, 201, 236
- Kempter, Carl (Karl, Karlo)
von Riggburg Zellheim, vladin
savjetnik
236, 237, 242, 244, 247, 249, 255,
256, 260
- Kero, Ivan 190
- Kirchmeyer, Frano 272
- Klodić, Antun, stalni učitelj u
Gimnaziji 272, 276, 277
- Kner 266
- Kodaković, Paško 112
- Koetzschau, Eleonora 38
- Kojić, Ante, zborovođa 143
- Kolarsky, David, profesor
njemačkog jezika u splitskoj realci
286
- Kolombatović, Stjepan 287
- Konstantin 83
- Koren, Vincenzo, školski nadzornik
272
- Körnig, Carlo, profesor njemačkog
jezika 274, 278, 280, 284, 286
- Kossuth 257
- Kovačević, Stipan 142
- Kovačić, Slavko
9, 13, 16, 30, 32, 37, 43, 67, 82, 88,
122, 284
- Kramer, Ante 142
- Krammer, Antun 125
- Krauss, ministar financija 252
- Krstulović, Ivan, svjetovni svećenik
18, 80, 93, 95, 100, 102, 108, 114,
121, 126, 134, 138, 143, 152, 158,
167, 173, 174, 183, 191, 194, 195,
201, 215, 225, 226, 228, 238, 241
- Krušević, Andrija 289, 305
- Krušević, Juraj 158
- Kübeck, Karl Friedrich von Kubau,
dvorski savjetnik 207
- Kurir, Antun 56
- L**
- Lafayette 145
- Lalić, Ivan 235, 291, 292
- Lamartine 251
- Lamberg 256
- Laukotzky, Vincenzo, školski
savjetnik 282
- Lansvert, zadarski okružni
poglavar 40
- Lanza, Carlo, prvi počasni ravnatelj
Arheološkog muzeja u Splitu
28, 287, 289, 301
- Lanza, Frane, ravnatelj splitskog
Arheološkog muzeja, splitski
gradonačelnik
165, 276, 278, 281, 284, 289, 301
- Lanza, Karlo 287
- Lapenna, Lujo 158, 174, 182
- Latour 256
- Laurić, Andrija 35, 40, 48
- Lav X. 100
- Lav XII. 70
- Leibhart 224
- Leva, Josip 107, 112, 119
- Lidmanský, prvi biskup Gurka 219
- Lilienberg, Wenzel Vetter,
građanski i vojni upravitelj
Dalmacije
127 131, 134, 184, 194, 195
- Lisičić, Frane 61, 66, 69, 76
- Lisičić, Juraj, svjetovni svećenik
24, 41, 44, 54, 60, 62, 63, 64
- Livaković, I. 46
- Lizza 210
- Locati, Frane, suplent na splitskoj
Gimnaziji
273, 274, 276, 278, 280, 284, 295,
300, 301, 309
- Lopašić, Radoslav 309
- Lott 266
- Lovrić, Ante 261
- Lovrić, Grgur 130
- Lubin, Antun, svjetovni svećenik,
doktor humanističke filozofije
18, 225, 226, 228, 229, 238, 241, 242
- Ludvig Burbonski 249
- Luis Philippe (Louis Filip) 250
- Luj Filip 121
- M**
- Macchiedo, Josip 287
- Macchioni, Alojzije 247
- Mahnič (Mahnić), Lovre, profesor
281, 284, 286, 291, 292, 300
- Maksencij 28
- Maksimilijan Bavarski 187
- Maksimilijan Ferdinand 308
- Malibrand 171
- Mamula, Lazar 281
- Manger, Ivan 56, 61
- Manger, Petar, profesor
95, 103, 108, 210, 261

- Manin, Daniele 250
 Manola, Vicko, svjetovni svećenik, učitelj 65
 Marcatti, Ivan 79
 Marcocchia, Dominik 57, 90
 Marčić, Juraj 120, 125, 138
 Mardegani, Ante (Antun), učitelj 79, 93, 95
 Mardešić, Ante 101, 107, 112, 119, 125, 133
 Maria Luigia 170
 Maričić 49
 Maričić, Josip 62, 235
 Marinković, Pavao 174, 182
 Marino, župnik 155
 Markić, Juraj (Jure) 142, 150
 Marmont 60, 201, 220
 Maroević, Bonogracija 112, 119, 125, 132, 133
 Martin 291
 Marulić, Frane 120
 Marulić, Marko 77, 91, 101, 119
 Marussig, Ivan (Giovanni), ravnatelj splitske gimnazije 18, 241, 242, 259, 262, 267
 Maschek, L. 47, 210, 251
 Masi, Ivan Krstitelj (Giovanni Battista), učitelj krasopisa 80, 93, 98
 Massimo, Ante (Antun), svećenik i profesor 24, 35, 79, 93
 Massimo, Maštrović, Lj. 79
 Mateljan 241
 Mattebrun 221
 Matutinović, Luj 220, 221, 222, 255
 Maupas, Petar 69, 77, 79
 Maur, Raban 25
 Mehmed Ali 169, 193, 265
 Meisinger, Barbara 224
 Meneghetti, Duje 91, 100, 101, 201
 Mennais 155
 Mescid Abdul 193
 Messenhauer 257
 Meštrović, Juraj 39
 Meštrović, Šimun 77, 79
 Metastasio 100
 Metternich 151, 187, 219, 251
 Miaulis 155
 Michieli Vitturi, Konrad 287
 Michieli Vitturi, Šimun 217
 Mignotti, Feliks 112
 Miguel 145, 156, 169, 171, 177, 186
 Mihajlo 177
 Milanović, Mate 77
 Miličić, Antun 49, 56
 Milić 235
 Milić, Vicko 264
 Miloš 180, 192
 Mina 153, 154
 Miočić, Ivan, učitelj 279
 Miošić Kadčić, Pavao, splitski biskup 24, 33, 44, 55, 57, 115, 118, 175
 Mirčeta, Ivan, podvornik 80, 279, 306
 Mischiato, učitelj 280, 288, 293, 300, 306
 Mischiato, Ivan, profesor, rektor zadarskog sjemeništa 55
 Mitrović, Bartul, suplent za povijest i zemljopis 306, 308
 Mladineo, Stjepan 125
 Modena, Gaetano, profesor, doktor prava i filozofije 251
 Montecucoli 266
 Monti, Zoilo 112, 119
 Morne 218
 Moro, Luj 32, 34, 40
 Morović, Hrvoje 9, 23, 25, 281
 Morpurgo 260
 Moscovita, Jeronim, profesor, kaptolski dekan 279, 280
 Mrkušić 308
 Mrkušić, Kazimir 61
 Mugnoz 169
 Mur, Ivan Krstitelj, profesor 292, 293, 300, 304
- ## N
- Nalle, Ferdinand 287
 Nani, Jeronim, okružni poglavar Splita 71, 73, 77, 84, 87, 88, 92, 96, 97, 102, 103, 104, 105, 108, 110, 116, 117, 122, 123, 129, 130, 135, 136, 139, 140, 146, 147, 148, 151, 158, 182, 188, 191, 197, 198
 Nazor 235
 Nikolaj 83, 128, 187
 Nikolaj I. 83, 84
 Nikolić, Ivan 158, 173
 Nikolić, Jeronim 138, 142, 150
 Nikolić, Maksim 66, 69, 76, 79
 Nisiteo, Ante, upravitelj zadarske realke 309
 Noe, Henrik, učitelj 279
 Nonković, Stanislav 77, 91, 101, 106, 112, 119, 120
 Nonveiller 300
 Notaraz, Panurzo 215

Novak, Josip Franjo, zadarski nadbiskup 53, 62, 66, 164, 219

Nugent 252

Nutrizio, Mate 102, 119

Nutrizio, Petar 120

Njogoš, Petar Petrović 213

O

O'Connel 72, 217, 225

Odescalchi, kardinal 188

Oktavijan 90

Oscar VII. 214

Ostoja, Toma 90

Ostojić, Ivan
24, 32, 39, 54, 63, 65, 78, 95, 113,
143, 173, 209, 228, 238, 272, 279,
282

Otton 135

Otton I. 153, 170, 171, 208

P

Pagani, Petar, profesor klasične gimnazije u Splitu
133, 138, 142, 150, 158, 191, 195,
203, 212, 226, 228, 235, 238, 239

Paitoni, Fridrik, pretur 90, 92, 253

Paitoni, Josip, okružni poglavar u Kotoru 43

Pangrazi, Jakov, profesor humanistike
241, 263, 267, 268, 278, 287, 241

Parvica 235

Pasarić, Vicko, suplent u splitskoj gimnaziji 309

Pashkevich 128

Pavić, Ante 132

Pavišić, Lujo 141, 182, 190

Pavišić, Marko, predsjednik c. k. Prvostupanjskog suda u Splitu 43

Pavlović, Lučić Stjepan, svjetovni svećenik, profesor gramatike
14, 41, 47, 50, 54, 63, 65

Pavlović, Mate 100, 111

Pederin, Ivan 27, 28, 30, 96

Pedro 145

Pellegrini, Aleksandar 35

Pellegrini, Kazimir 35

Pellegrini, Pellegrino 35

Peričić, Josip, profesor i prevoditelj
273, 278, 279, 280, 283, 284, 292,
300, 301, 304, 305, 309

Petričić, Andrija 49, 69

Petter, Franz, profesor njemačkog jezika i krasopisa
95, 96, 98, 100, 102, 108, 114, 121,
126, 134, 138, 216, 238, 249, 259,
267, 269

Pillersdorf 252

Pini, Aojzije Marija, šibenski biskup i splitski nadbiskup
46, 212, 219, 230, 231, 232, 234,
235, 246, 247, 256, 259, 263, 264,
270, 271, 283, 285

Pini, Jakov 79, 290, 295, 296

Pio IX. 258

Pio VII. 110

Pio VIII. 114, 115

Piotti, Petar, svjetovni svećenik, profesor gramatike 57

Piperata, Josip 142, 158, 173, 190

Podriecca, Josip Antun, profesor matematike i fizike 88

Polić, Toma 133, 138, 142

Prini, Ivan 282

Pulić, Juraj, svećenik, filozofski pisac 200, 271, 272, 274

R

Radetzky (knez Josip)
250, 261, 265, 266

Radman, Ante 289

Radman, Josip 276

Radonić, Ivan 101, 106, 111

Rafaelli, Josip, kanonik i prepozit stolnog kaptola 85

Rafanelli 300

Rainer, Josip Austrijski 75

Reha, Henrik, austrijski redarstveni povjerenik, upravitelj gimnazije
"9, 10, 11, 12, 23, 24, 25, 26, 36, 39,
41, 46, 49, 56, 58, 64, 67

Remetin, Srećko 286

Rendić Miočević 260, 264

Riboli, Josip, suplent 301, 304

Roglić, Nikola 283

Roglić, Stjepan, svjetovni svećenik, profesor
182, 190, 295, 301, 303, 304

Roić 300

Rojić, Juraj, kanonik splitskog kaptola 143, 209, 258

Romagnosi 154

Rosbach 184

Rosetti, barun, okružni poglavar 198

Rossi, Jakov (Ivan), učitelj 244

Rossi, Sabatini Giuseppe, referent za bogoštovlje i nastavu 65

Rossignoli, Šimun 276

Rotondo, Nikola, svjetovni svećenik, profesor, ravnatelj Više osnovne škole u Splitu 68

Rotschild, Natan 170, 187, 216

Rottondo, Juraj 77

Rubens 169

S

Sabbatini, vladin tajnik 65
 Sartorio, Giovanni 179
 Sant' Anna 170
 Scarpi, Ivan 117, 119
 Schaller, Ferdinand 251
 Schiavi 291, 301
 Schiller 177, 250
 Schwarzenberg 220
 Scott, Walter 168, 192
 Segato, Girolamo 155, 169
 Seismit, Dominik 203
 Sentinella, Frane 287
 Setostri 176
 Sibischini, Nikola 40
 Signatti 77
 Siminiatti, Stjepan 107, 125
 Siminiati, Anđelko 119, 120
 Skakoc, Ivan, hvarski biskup, profesor
 53, 62, 64, 68, 69, 111, 175
 Smičiklas, Gabrijel, biskup 218
 Smodlaka, Marin 291
 Soave, Francesco 35, 48
 Solignac, M. 76

Solitro, Julije 150
 Solitro, Vicko (Vincenzo), inspektor starina, kustos 28
 Sommaruga 252
 Spauer 110
 Stalio, Luigi, ravnatelj više osnovne škole u Splitu 269
 Stanić, Šimun 190
 Stazić, Andrija 35
 Stiff 170
 Stipišić, Nikola 112, 125
 Strassoldo, Michele, dvorski savjetnik 255
 Strehl, Johannes 269
 Subalkanschog, Diebitz 128
 Sudarević, Antun 98
 Svilan, Ivan Dominik, svjetovni svećenik, profesor
 144, 157, 243, 259, 260, 261, 272, 278, 280, 284, 293, 296, 300, 301, 303
 Svilović, Luka, profesor, upravitelj Gimnazije
 13, 17, 18, 200, 203, 228, 235, 239, 241, 243, 245, 247, 249, 259, 260, 262, 264, 267, 268, 269, 272, 273, 274, 275, 277, 278, 280, 282, 284, 286, 288, 290, 293, 295, 296, 299, 300, 301, 302, 303, 307, 309

Š

Šantić, Mate, gospodarski pisac i aktivist 55
 Škarica, Lovre, svećenik, počasni kanonik splitskog kaptola, profesor
 63, 78, 79, 93, 103, 108, 113, 114, 121, 126, 134, 138, 143, 152, 167, 183, 228, 259, 264, 267, 268
 Škarić, Matija Ivan, svećenik i prevoditelj 14, 37, 65
 Škrleta, Andrija 56
 Špikić, Marko 127, 195, 207, 265
 Šupuk, Frane 32
 Šutina, Jeronim, svećenik, pisac školskih udžbenika i publicist 255

T

Tacit 300
 Tadić, Juraj 32
 Tadić, Špiro, rektor sjemeništa, viši prefekt
 14, 36, 41, 44, 54, 57, 58, 63, 67, 68, 70, 77, 79, 81, 90, 91, 92, 93, 95
 Taillerand 186
 Tanjer, Marija 224
 Tartaglia, Mihovil 217
 Tasso, Torquato 35
 Tecilazić, Ante 79
 Tegetthoff, Wilhelm 296, 297, 299, 302, 304

Teodorović Paskijević, Ivan 265
 Teodorović, Petar 308
 Teokrit 100
 Thiepolo, Charlotta 56, 57, 58
 Thinnfeld 262
 Thun Hohenstein, Leopold Leo, ministar bogoštovlja i nastave 265
 Tieschi 169
 Tijardović, Andrija, svećenik 217
 Tizian 188
 Tokić, Ante (Antun), profesor, rektor sjemeništa 32, 58, 63
 Tomašić, Franjo Ksaver (Xaver), pokrajinski upravitelj Dalmacije
 61, 88, 98, 99, 106, 123, 126, 195
 Tomičić, Toma 138
 Tommaseo, Nikola, talijanski pjesnik, leksikograf, pisac i enciklopedist
 77, 90, 91, 92, 100, 101, 106, 111, 112, 152, 250
 Torti, Toma 49
 Tourszky, Johann August (Tourski, Ivan August), pokrajinski upravitelj, general 195, 198
 Travirka, Marko
 92, 101, 102, 112, 119, 125, 188
 Trboglav, Mate 203
 Trboglav, Šare Luka 32
 Treu, Caterine 147

- V
- Valdez 154
- Valentin, Franz 260
- Vegnun, Marko 138
- Vegracher, Giuseppe 224
- Veingarthen, Joseph, dvorski savjetnik 39
- Venlentin, Francesco 256
- Ventura 235
- Verzun, Marko 112, 120
- Veseljковиć, Josip 77
- Vidović, Emanuel 47
- Vigano, Ivan Krstitelj (Giambattista) profesor 239, 243, 247, 261, 264
- Viktorija 177
- Visetti, Albert, kapelnik 259
- Vitanović, Ivan 107, 112, 120
- Vitanović, Nikola 101, 107
- Vitez 90
- Vitorelli, Jacopo 77, 154
- Vladislavić 308
- Vojnović, Konstantin 289
- Vranjican (Vragnizan), Jordan, svećenik 273, 301
- Vrcan, Marko 142
- Vučetić, Stjepan 125, 133, 138, 142
- Vuković, Jakov 150, 158, 174, 281
- Vusio, Jeronim 66, 69, 76, 77, 91, 92, 100, 101, 102, 105, 106
- Vušković, Antun (Ante), profesor, vjeroučitelj 261, 271, 272, 273, 276, 277, 278, 283, 284, 300, 301, 303, 304, 305
- Vušković, Luka 101, 119, 125, 179
- W
- Weissenthurh, Franul 242
- Wessemberg 257
- William IV. 177
- Windisgrätz, Alfred 257
- Wohinz, Josip Giuseppe, profesor 51, 80
- Z
- Zamagna, Mato, činovnik 260
- Zangerolimi, Frane 32, 34
- Zanini 252
- Zaninović, Jordan, hvarski biskup 285, 300, 301, 308
- Zaninović, Mate 13, 45, 282
- Zanković, Konstantin 101, 106
- Zanta 300
- Zelger, Josip, učitelj gramatike 113, 114, 121, 126, 134, 138, 143
- Zuliani, Lujo 182, 190, 205
- Zumalacarraguy 153
- Ž
- Žarković, Mihovil, profesor gramatike 143, 152, 166, 167, 174, 179, 183, 191
- Županeo (Zuppaneo), Šimun 32

Kazalo izradila Ružica Vorgić